לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

יום ו', כ"ג בכסלו תשמ"ט, 2 בדצמבר 1988 / שנת מ"ו מס' 13815 / המחיר 2.10 ש"ח כולל מע"מ

חתנו של דמיאניוק: עורך־הדין דב איתן — נרצח

מוטי בסוק

בראיון רדיו בקליבלנד טען אתמול אד נישניק, חתנו של איוואן דמיאניוק כי עורך־הדין הירושלמי דב איתן נרצח. נישניק דחה מכל וכל את הודעת משטרת ירושלים כי איתן התאבד. „איתן היה מוכן לחשוף לפני העולם את האמת, לפיה דמיאניוק איננו איוון האיום. אני מאמין שיש בישראל אנשים שמוכנים לעשות הכל כדי שהאמת הזו לא תצא לעולם לאור," אמר. נישניק טען כי איתן היה במצב רוח טוב ביום שני השבוע כאשר אחד מחבריו שוחח עימו, והרגיש כי איננו חושש מלחצים שהחברה הישראלית עשוייה להפעיל עליו במהלך הערעור.

עוד מהפך: מרכז אגו"י לא אישר את החוזה עם המערך

הליכוד הפעיל אתמול לחצים כבירים – כולל טלפונים לרבי מלובביץ ולאדמו"רים בניו־יורק – במגמה לסכל ההסכם שבין אגודת ישראל למערך ● שרון ומודעי הופיעו במרכז אגו"י והודיעו כי הליכוד יצביע כאיש אחד נגד „מיהו־יהודי" אם האגודה תלך עם המערך ● גם עמדתה של „דגל התורה" לא ברורה וייתכנו שינויים מרגע לרגע

דורית גסן

בליכוד תלו הלילה תקוות רבות בהחלטת הנהלת מרכז אגודת ישראל אשר סרבה לאשר את ההסכם שחתמו חמשת חברי הכנסת של אגודת־ישראל עם שמעון פרס על שיתוף פעולה ביניהם. החלטת הנהלת מרכז אגודת־ישראל עשוייה להביא לפריצת הגוש החוסם שהקים פרס עם אגודת־ישראל ואשר מנע עד כה אפשרות של שמיר להרכיב ממשלה צרה.

בליכוד העריכו, כי עמדת הנהלת מרכז אגו"י באה בעקבות המאמצים הכבירים שנעשו במשך כל יום אתמול ביניהם טלפונים רבים לרבנים ואדמו"רים ואף לרבי מלובביץ מניו־יורק כדי לשכנעם להשפיע על אגודת־ישראל. הרב פורוש יצא לאחר החלטת הנהלת מרכז אגודת ישראל להיפגש עם פרס ולמסור לו על ההתפתחויות.

תקווה חדשה התעוררה בליכוד לאחר שנודע כי ראשי אגו"י החליטו להביא את ההסכם שחתמו עם המערך לאישור מועצת גדולי־התורה. בליכוד העריכו כי זהו פתח לסיכוי חדש לשינוי עמדתה של אגו"י.

במשך ההתייעצויות הרבות שהיו אתמול וכן גם בישיבת צוות המו"מ עם שמיר בערב, חזר ראש־הממשלה על עמדתו שאין הוא מסכים לרוטציה.

לחצי שרון ומודעי

המהלך הדרמטי ביותר היה בואם של השרים שרון ומודעי ביוזמתם לכינוס הנהלת מרכז אגו"י אשר בה דיווחו ראשי אגו"י על ההסכם עם המערך. שרון ומודעי פנו בצורה נרגשת ביותר אל הנוכחים וכמעט התחננו בפניהם שלא ללכת יחד עם המערך. הם הזכירו את התמיכה של

(סוף בעמ' 4)

חוזה לא תקף

אדרי עם ח"כי האגודה – אתמול בלשכת שר־החוץ (צילום: ישראלי)

עמירם ניר, מי שהיה יועץ רה"מ ללוחמה בטרור, נהרג בתאונת מטוס במכסיקו

המטוס הקל מסוג „צסנה", בו טס מלונדון למכסיקו־סיטי התרסק סמוך לעיר הבירה ● התפרסם בפרשת איראן־גייט ו„הקונטראס" – העתונות האמריקנית מציפה שגרירות ישראל בשאלות ● בן 39 היה במותו, הותיר אישה – ג'ודי מוזס־ניר ושני ילדים

אבי בניהו, מוטי בסוק, דליה שחורי (ארה"ב)

עמירם ניר, מי ששימש עד לאחרונה כיועץ ראש־הממשלה ללוחמה בטרור נהרג אתמול בתאונת מטוס קל במכסיקו. בן 39 היה במותו, הותיר אישה, ג'ודי מוזס־ניר, ושני ילדים בני חמש וחצי ושנתיים וחצי.

על התאונה נודעו הפרטים

(סוף בעמוד 2)

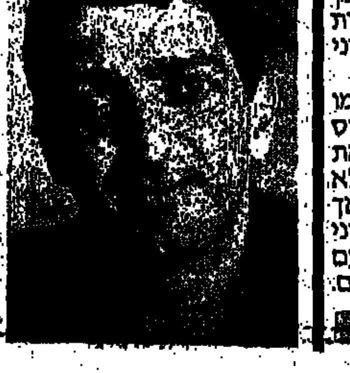

שיא של כל הזמנים: היתרות ירדו בנובמבר ב־837 מיליון ד'

שני שלישים מהמענק האמריקני השנתי שהועבר בתחילת החודש

כתבנו הכלכלי בירושלים

שיא של כל הזמנים, בירידת יתרות מטבע החוץ של ישראל בחודש אחד, היה בחודש נובמבר. יתרות מטבע החוץ של ישראל ירדו ב־837 מליון דולר, שהם יותר משני שלישים מסכום המענק האמריקני שהועבר לישראל רק בתחילת החודש והמוענק רק אחת לשנה.

רכישה היסטורית

הירידה הגדולה ביתרות מטבע החוץ נובעת מרכישה היסטורית של מטבע חוץ ע"י הסקטור הפרטי, בעיקר באמצע החודש, מתוך חשש שעומד להתבצע תוך ימים פיחות בשער השקל. ההכרזות האחרונות של שר האוצר, כי אין כוונה לבצע פיחות כזה בעת הקרובה, גרמה בסוף החודש לרגיעת מה ברכישת מטבע החוץ, אולם הירידה ביתרות היא הגדולה ביותר בחודש אחד מאז קום המדינה. בסופו של החודש, נובמבר היו יתרות המטבע של ישראל 4.175 מיליארד דולרים. אילמלא המענק האמריקני שהועבר לישראל ב־1 בנובמבר היו היתרות יורדות כבר מתחת ל־3 מיליארד דולרים וקרובות מאד למה שקרוי „הקו האדום".

ההערכה היא שגם בחודש דצמבר תימשך הירידה, אולם כנראה בקצב מתון יותר. ואת הן משום שטרם הורכבה ממשלה חדשה והן משום שרוב המשק נערך כבר בתיק ההשקעות שלו לקראת אפשרות של פיחות ורכש מטבע זר בסכומים גבוהים.

המשיכה: 300 מיליון ש"ח

אתמול נמסר גם על־ידי בנק ישראל ומשרד האוצר, כי בנובמבר ספגה הממשלה מהציבור 300 מליון שקלים. הגרעון המקומי של הממשלה הסתכם בחודש האחרון ב־260 מליון שקלים, אך המימון מהציבור עמד על סכום של 560 מליון שקלים. מאז ראשית שנת התקציב מגיע הגרעון המקומי הקופתי של ישראל ל־700 מליון שקלים.

בעוד ראשי המערך נאבקים לאחוז ב„דגל התורה" נדהמו לשמוע שאגו"י נשמטה מידיהם

דורית גסן

ראשי המערך פרס, רבין, וייצמן ואדרי ניסו אמש במשך שעות אל תוך הלילה לשכנע את הרב רביץ מ„דגל התורה" שלא להצטרף להסכם הקואליציוני עם הליכוד: היה זה נסיון של המערך לפרוץ את התיקו שכבר הושג על־ידי ההסכם שנחתם אתמול עם אגודת־ישראל. אך לקראת חצות נדהמו לשמוע, כי הנהלת מרכז אגו"י סרבה לאשר את ההסכם שנחתם בצהרי היום עם חמשת חברי־הכנסת של אגו"י.

מה הסכימו

ההסכם הקובע הליכה משותפת של שתי המפלגות לכל ממשלה נחתם בלשכתו של שמעון פרס בהשתתפות חמשת חברי הכנסת של אגודת ישראל וכן השר וייצמן וח"כ אדרי. על פי ההסכם, מבטיח המערך, כי הטלת משמעת סיעתית, המחייבת כל חבר סיעת המערך להצביע בעד חוק „מיהו יהודי", טעונה אישור של מרכז מפלגת העבודה לפני שהנושא ידון ובתוך 3 חודשים מיום כינון הממשלה. כמו־כן כולל ההסכם עם אגודת ישראל הבטחת תיק השיכון והבינוי ותיק העבודה והרווחה לנציגיה שינהלו את המשרדים באמצעות סגני שרים. כן תקבל אגודת־ישראל את רשות ועדת הכספים ורשות מינהל החינוך העצמאי.

רבין ושחל נעדרו

כתבתנו מציינת, כי בפגישה זו לא השתתפו השרים רבין ושחל. מלשכת השר פרס נאמר, כי ההסכם תואם עם השר רבין. השר שחל אמר, כי לא נענה להזמנה לבוא מאחר שלאחר החלטת הלשכה האלטרנטיבה היחידה והמבוכרת של מפלגת העבודה היא הליכה לאופוזיציה. במשך יום אתמול בטרם נחתם ההסכם עם אגודת ישראל נמתחה ביקורת בתוך מפלגת העבודה על מהלכי פרס, חלק מן השרים אף הסתייגו ממה שנראה להם התחייבות כלפי אגודת ישראל לתיקון חוק „מיהו יהודי".

ר"צ: בלעדינו

ח"כ שולמית אלוני, יו"ר תנועת רצ, אומרת כי על הציבור לדעת שעיסקאות המסחר והאקרובטיקה הפוליטית שמנהל רפי אדרי בשם המערך עם אגודת ישראל ומפלגות דתיות אחרות הן לא על דעת ר"צ ולא בידיעתה. לדברי אלוני, אל ימנה אותנו עכשיו אדרי בקהל שותפיו, כי אין לו סמכות לכך. גם חד"ש הודיעה כי אין תמיכתה במערך מובטחת.

גרנות: מוכנים לגוש חוסם, אך לא לממשלה שתכנע לדתיים ● עמוד 2

חומצה הותזה לעיניו של שפטל ● עמ' 24

פמיניסטיות התפללו עם כיפות בכותל ● עמ' 4

הסובייט העליון אישר הרפורמה ● עמ' 22

קריית־אתא מחר במוסקווה ● עמ' 21

ללא הסתה, וללא כניעה

המו"מ הקואליציוני משקף את הפילוג העמוק בציבור וחלוקתו לשני מחנות שווים בגודלם. ההתרוצצות של שתי המפלגות הגדולות והנכונות להפקיר עקרונות יוצרים רושם קשה ואף גועל נפש. גם הליכוד וגם המערך מזלזלים בבוחריהם ובמצעים עימם הופיעו לפני הבוחר.

ביחד עם זאת יש לדחות את ההסתה הפרועה של השר יצחק מודעי המכנה מחנה שלם בתור „גוזזי פאות". אין מה ללמוד ממנו ומעמיתו לסיעה אריאל שרון וקשה לשמוע מפיהם הטפות מוסר.

משפטים כגון „הם עברו את כל הגבולות" כאשר הם נשמעים מפי שרון, „שנעצר" כידוע לפני כל מחסום גבול שאצלו 40 ק"מ הוא מושג גמיש למדי, אינם מעוררים אמינות.

כפי שנראה, כיום, חזר המצב המדיני לקיפאון; קיים גוש של 60 חברי כנסת לחסום את הליכוד, אך לא קיים רוב של 60 חברי כנסת למען הקמת ממשלה בראשות המערך. קרוב לוודאי שלא ימצא רוב בכנסת גם לשם פיזורה וקיים ספק רב אם בחירות נוספות יפתרו את הבעייה של המחלוקת העמוקה בין מצדדי השלום לבין המלחמות.

במצב הזה יש לקרוא למפלגות הדתיות להעדיף את אינטרס השלום ומניעת מלחמה על־פני שאיפותיהם. תחלקיות הגורמות לפילוג בעם היהודי ואף במחנה האורתודוכסי עצמו. המפלגות הדתיות לוקחות על עצמן אחריות כבדה להמשך הקיפאון העשוי להביא לתוצאות הרות אסון של מלחמה נוספת, בעקבות הקיפאון המדיני שיווצר. מלחמה כזו עשוייה לגרום לרבבות קורבנות.

אם המפלגות הדתיות יבינו את גודל אחריותן הן יסכימו לתת את ידן להקמת ממשלה צרה שתחתור לשלום, על בסיס הסטטוס־קוו בענייני דת. השמאל הישראלי מכבד את הרגשות הדתיים ויתן את ידו להקמת ממשלה כזו, אך לא במחיר של כניעה או כפייה. זאת משאלה הגיונית, אך סיכוייה מזעריים. קרוב לוודאי שבסחר־מכר הקואליציוני המתרחש, יגיעו כולם למבוי־סתום של ממשלת שיתוק עם רוטציה, שתכלול גם ויתורים משמעותיים בתחומים רגישים.

נמשך משבר התעסוקה בדרום: נסגר מפעל ופוטרו 85 עובדים

מפעל "איזמל" ליד אשקלון נסגר ו־45 עובדיו פוטרו ● 40 מעובדי חברת "לפידות" שפוטרו החזירו את מכתבי הפיטורין ● במפעל "כיתן דימונה" לא חודשה העבודה ● קיסר: "לא נלך בדרך קלה של סגירת מפעלים ופיטורי עובדים קיצור דרך כזה אינו מקובל עלינו כלל ועיקר"

עזרא אבירן, איילת מזור, עתי"ם

45 עובדי מיפעל "איזמל" באשקלון, קיבלו אתמול מכתבי פיטורין במפתיע ובהם נאמר, כי המפעל נסגר מיד. 40 מעובדי "לפידות" לקידוחי נפט קיבלו גם הם מכתבי פיטורין. בהוראת מועצת פועלי שדרות החזירו העובדים את המכתבים להנהלה.

מפעל "איזמל", הקיים באשקלון 27 שנים, מייצר מזרקים רפואיים למוסדות רפואיים בארץ. הוא בבעלות חברת "תיעוש" ההסתדרותית. לעובדים ניתן גם צ'ק המכסה כ־28 אחוז מהפיצויים המגיעים להם, והנחייה לקבל את יתרת הפיצויים מקרן "מבטחים".

העובדים המופתעים, שכמה מהם מועסקים יותר מ־10 שנים נגשו למועצת פועלי אשקלון למחות על פיטוריהם. אריה עוזר, מזכיר מועצת הפועלים, קיבל גם הוא בהפתעה את ההודעה על סגירת המפעל, השקוע בהפסדים של מיליוני ש"ח. לאחר דיון של כמה שעות נסע לוועד הפועל בניסיון לדחות את רוע הגזירה.

בינתיים חברת "תיעוש" מינתה את עמוס צוק, מהנהלת החברה, לפעול לסגירת המפעל תוך יממה. הוא אמר, כי העובדים קיבלו אתמול הודעה מוקדמת של חודש ימים. המפעל עומד למכירה ואם לא יימצא קונה ישאר סגור.

40 מעובדי חברת "לפידות" לקידוחי נפט קיבלו אתמול הודעות פיטורין מהנהלת החברה. על פי החלטת הוועד ומזכירות מועצת פועלי שדרות, הוחזרו המכתבים להנהלה.

לאחר קבלת ההודעה התכנסו העובדים והחליטו לא לאפשר בשלב זה להוציא ציוד מחצר החברה באיזור קידוחי הנפט "חלץ" מצפון מזרח לשדרות. העובדים גם לא התירו לקחת ציוד להכשרת נקודת קידוח חדשה באיזור מושב ברכיה שליד אשקלון. עד כה לא ניתן היה לקבל תגובת הנהלת החברה לסיבת הפיטורים.

בכיתן דימונה לא עובדים

עובדי מיפעל "כיתן" בדימונה, השובתים זה השבוע הרביעי, עמדו לשוב אתמול לעבודה, אך לא עשו כן בגלל התנגדות מנכ"ל התשלובת עומרי פדן. עקב כך החל מטה המאבק בדימונה לחפש תעסוקה זמנית לשובתים אצל קבלנים, בקטיף הדרים ובקיבוצי הנגב, כדי להערך לשביתה ממושכת.

כזכור, פרצה השביתה ב"כיתן" דימונה לפני כ־4 שבועות כש־119 מעובדי המפעל גילו הודעות פיטורין שהוצמדו לכרטיסי הנוכחות שלהם. מאז מונעים משמרות השובתים הוצאת מוצרים, חומרי גלם ומכונות מהמיפעל, כדי למנוע העברת עבודה למיפעלים אחרים של התישלובת. בתוך כך מנהלים ועדי העובדים וההסתדרות מו"מ עם הנהלת "כיתן".

ביום ג' הסתמנה הבנה בין נציגי העובדים להנהלת "כיתן" וההסתדרות הורתה לעובדים לשוב לעבודה כבר אתמול. הודעה על כך הועברה להנהלת התשלובת, שכאמור דחתה את הודעת ההסתדרות על חידוש העבודה. לדברי נציגי העובדים, לא הסכים עומרי פדן, מנכ"ל "כיתן" לחידוש העבודה כל עוד אין העובדים מאפשרים הוצאת חומרי גלם ומוצרים משערי המיפעל.

חיים הברפלד, יו"ר האגף לאיגוד מיקצועי בוועד הפועל של ההסתדרות, עודכן בהתפתחות האחרונה שהובילה לאי חידוש העבודה ב"כיתן" דימונה והורה לנציגי העובדים שלא לאפשר להנהלה הוצאת כל פריט מ משערי המיפעל.

קיסר: לא נסגור מפעלים

במפגש עם עובדי מפעל "חסין אש" בבארשבע אמר אתמול מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר: "לא נלך בדרך קלה של סגירת מפעלים ופיטורי עובדים. קיצור דרך כזה אינו מקובל עלינו כלל ועיקר. ההסתדרות תיתן יד ותסייע לכל מפעל של ההסתדרות שניתן יהיה להבריאו בדרך שננקטה ב"חסין אש", כלומר העברת האחריות לניהול ותיפעול לעובדים עצמם".

היה זה ביקורו הראשון של קיסר ב"חסין אש" מאז שנקלע לקשיים ועמד לפני סגירה, אך המשיך לפעול ולהתקיים, לאחר שהעובדים התארגנו וקיבלו עליהם את ניהול המפעל.

קיסר קרא לעובדי "חסין אש" להיות דוגמה למפעלים נוספים של ההסתדרות שייבחרו להבריא על בסיס רעיון העברת האחריות לעובדים. "תהיו לנו מליצי יושר שרבים בנו יבינו את המסר הזה של הבראה בדרך בנייה ושיתוף", אמר קיסר.

פגישתו של ראש עיריית באר שבע עם רוה"מ הסתיימה בלי תוצאות

ראשי עיריית באר שבע ימשיכו לשבות מול לשכתו של רוה"מ למרות הבטחתו של שמיר כי עניין הנגב יועלה בישיבת הממשלה ● גם תזמורת הנוער של העיר מחתה בנגינה מול לשכת שמיר

איילת מזור

פגישתם של ראש־הממשלה יצחק שמיר וראש עיריית באר שבע, השובת שביתת שבת מול לשכתו של רוה"מ הסתיימה אתמול בלא תוצאות.

יצחק שמיר סירב בתחילה לפגוש את ראש עיריית באר שבע בטרם יסיים את שביתתו, אך לבסוף התרצה וזימן אל לשכתו את מנכ"ל משרד הפנים אריה דרעי, את ראש עיר־ית באר שבע משה זילברמן ואת ח"כ לשעבר ז'ק אמיר.

בפגישה הבטיח שמיר שבעיות העיר והנגב יועלו בישיבת הממשלה הבאה וכי בעיית המשכורות לעובדי העירייה לחודש הקרוב תפתר. זילברמן אמר לראש הממשלה, כי עליו להיוועץ בצוות המאבק של עיריית באר שבע, השוהה בירושלים.

לאחר התייעצות הוחלט השובתים כי לא יעזבו את ירושלים עד שיימצא פתרון כולל לבעיות הנגב, הם שובתים זה היום הרביעי.

משה זילברמן אמר, כי קיים משבר אמון, וכי בנגב כבר לא מאמינים להבטחות. ראש עיריית באר שבע וסגניו יעשו את סוף השבוע בירושלים. כמו כן נודע כי ישיבת מועצת עיריית באר שבע המתוכננת ליום שני תתקיים אי"ה בירושלים, מול לשכת רוה"מ.

תזמורת הנוער של באר שבע הופיעה אתמול מול לשכת ראש הממשלה לאות הזדהות עם ראש העירייה וסגניו השובתים במקום.

בכינוס שקיימו שלשום חברי מועצת עיריית באר־שבע עם תעשיינים ועם מנהלי משרדים בכירים בעיר הוחלט על הקמת נמל תעופה בין לאומי ליד באר שבע, העתקת התעשיות הבטחוניות לבקע, הרחבת התעשייה האווירית, ופרוייקטים נוספים.

כמו כן הוחלט לחוק התוכנית המדעית בעיר, להשלים את בנייתה של מסילת ברזל מנחל צין לאילת, לזרז הקמת תחנת תכון גרעינית בנגב ולקבוע את באר שבע והנגב כאיזור מועדף על פני איזור פיתוח א'.

תזמורת הנוער של באר שבע בנגינת מחאה מול משרד ראש הממשלה. (תצלום: אליהו הראתי)

מחירי התרופות בקופת חולים הכללית הועלו ב־50 אחוזים

רונית מורגנשטרן

בישיבה של הוועד המפקח של קופ"ח הכללית אתמול אושרה העלאת מחיר מנת תרופה משקל אחד לשקל וחצי ברוב סוגי התרופות. בסוגים מסוימים של סירופים אבקות ומשחות יעלה מחיר המנה מאחד לשני ש"ח.

מנה לחולים כרוניים המכילה 90 טבליות תעלה מ־2 ל־3 ש"ח. לעומת זאת ב־21 פריטי תרופות, בדרך כלל משככי כאבים וכדורי הרגעה כמו אקמול, אופטלגין, אסיוול, ועוד תעלה מנה כפולה בת 20 טבליות שקל וחצי, כלומר, הוזלה של 25 אחוז.

כן בוטל הפטור מתשלום עבור תרופות לילדים עד גיל 3. הפטור לקשישים ומעוטי הכנסה נותר בעינו. בקופ"ח מעריכים, כי ההכנסה הצפויה להם ממהלך זה יהיה כ־30 מיליון ש"ח בלשנה. תוקף ההחלטה יהיה מ־11 בדצמבר השנה.

מנכ"ל קופת חולים נחום פסה הביע צער על שקופת חולים נאלצה להעלות את מחירי התרופות, אולם ציין כי הקופה זקוקה למשאבים כדי לעזור לחבריה לקיים את המטפה.

הוא הוסיף, כי מעוטי יכולת שאינם יכולים לשלם את התשלומים יצטרכו לפנות אל הוועדות המחוזיות לזכויות החבר.

תערוכת הציירת אלה יגודה
תיפתח ביום שבת 3.12.88 בשעה 11.00
בבית ראשונים, רח' ויצמן 5, גבעתיים.
בתערוכה יוצגו ציורי שמן ואקוורל

תושב קריית טבעון מת אמש מירי

עתי"ם

משטרת זבולון חוקרת את נסיבות מותו של שלמה כץ בן 53, תושב קריית טבעון, שנפגע אתמול לפנות ערב מכדור ירי בראשו. אמבולנס של מד"א הוזעק לביתו של המנוח ברחוב השושנים בקריית טבעון, אך לא ניתן היה להצילו.

רופא קופת חולים שהוזעק למקום קבע את מותו של האיש. המשטרה לא מוציאה מכלל אפשרות, כי האיש מצא את מותו בנסיבות טראגיות.

חמישים עובדים זרים בלי רשיון עבודה יגורשו מהארץ

עזרא אבירן

מיבצע משולב לאיתור עובדים זרים חסרי רשיון עבודה כחוק היה אתמול בפעם הראשונה בישראל. במבצע ביוזמת שירות התעסוקה, ובשיתוף משרד הפנים ומשטרת ישראל נעצרו 50 עובדים זרים מהפיליפינים, טורקיה, פורטוגל, תאילנד, אנגליה, רומניה פולין ומגאנה. קרוב לעשרה, שנמצאו במקומות עבודה באזור אשדוד ואשקלון יגורשו מהארץ תוך 48 שעות.

במפעל "אגן כימיכלים" באשדוד, נתגלו 35 פועלים מפורטוגל, צ'ילי ופולין. 25 מהם בתהליך אישור ועשרה בלא היתר. הם מפעילים מקצועיים של מכונות המפעל.

באשקלון, נתפסו במלון שלושה אנגלים שעסקו בעבודות ניקיון. הם נעצרו ושוחררו תוך התחייבות של מעבידים לגרשם תוך 48 שעות מישראל. עוד עובר גרמני ושוודי, שנמצאו באולם שמחות ובאתר בידור באשקלון, יגורשו עד מחר.

במפעל ארגמן, ביבנה, מועסקים כחוק מאה עובדים זרים מרומניה, פולין ופורטוגל.

בתשלובת פולגת, מועסקים כחוק 89.

משירות התעסוקה נמסר, כי יערכו מיבצעים נוספים כדי למנוע ככל האפשר את נגע העבודה הזרה בלי רשיון כחוק.

40 רופאים מארגנטינה מבקשים להשתקע בצפת

יהודה צור

ארבעים רופאים מארגנטינה עולים לצפת ישיר מארצם.

ארבעים רופאים מארגנטינה הודיעו על כוונתם לעלות לישראל ולהשתקע בצפת כדי להשתלב בעבודת בית החולים בעיר. שני רופאים ילידי ארגנטינה, עובדי בית החולים, ששהו כמה שבועות במיוחד למטרה זו בארגנטינה בתיאום עם משרד הקליטה הצליחו לעניין 40 משפחות של רופאים מארגנטינה, שהתלהבו מהרעיון לעלות ארצה.

בפגישה של הנהלת בית החולים, משרד הקליטה וראש העיר הוחלט להקים מרכז להכשרה מקצועית לרופאים באולפן. שם יוכלו ללמוד ולהתכונן לקבלת רשיון לעבוד בארץ.

מדובר במשפחות בגיל 35 בממוצע. למשפחות 51 ילדים עד גיל 12. בבית החולים בצפת סבורים, שאם יאשר משרד הבריאות את התוכנית יוכלו הרופאים לפתור במידה ניכרת את בעיית משיכת רופאים צעירים לצפת.

חברי מושב שדמות דבורה מנעו ביצוע צו עיקול

כתבנו בעמק

שלושים מחברי מושב שדמות דבורה מנעו אתמול ביצוע צו עיקול על נכסי מזכירות המושב. אתמול בצהריים הגיעו למושב שני מעקלים עם צו מבית המשפט שהוציאה חברת ליסינג שירותי אשראי, שהמושב חייב לה כ־96 אלף ש"ח.

המעקלים ביקשו להיכנס למשרדי המושב ולעקל את מחשב האגודה, טלפונים וריהוט, שלדברי החברים, ערכם לא מגיע לעשרת אלפים ש"ח. החברים, שהבחינו במעקלים, סיפרו לחברי מושב אחרים, כי מעקלים באו למושב. תוך דקות ספורות התקבצו מסביב למזכירות כשלושים איש.

כשהבחינו המעקלים, כי סיכוייהם לצאת מהמושב עם ציוד כלשהו קלוש, וכי הדרכים חסומות עזבו את המקום. חבר המושב עמירם בן דרור אמר, כי השיטה להוציא כספים או לעקל ציוד מהחברים בכוח לא תועיל.

שינוי: להחזיר לתושבי חיפה מקצת מהארנונה ששילמו

קובי מנדל

סיעת שינוי בעיריית חיפה תובעת מראש העיר אריה גוראל להחזיר לתושביו מקצת מהארנונה ששילמו בשנה שעברה, עקב מימצאי דו"ח מבקר המדינה כי בדו"חות הכספים של העירייה דווח על גרעון שלא היה בפועל, ועל פיו אושר ייקור תעריפי הארנונה.

סיעת שינוי תובעת להחזיר לתושבי העיר סכומי כסף בגובה התוספת שניקבעה השנה לארנונה למגורים. ראש סיעת שינוי פרופ' יהודית נאות וד"ר משה בקר פנו לראש העירייה בתביעה לכנס ברתיפות ישיבה של מועצת העיר שלא מהמניין כדי לדון בממצאי דו"ח מבקר המדינה.

ד"ר בקר ציין, כי אין להסתפק בהצהרתו של ראש העיר, כי יבדוק את הממצאים ויסיק מסקנות לגבי האחראים לליקויים. לדבריו, יש לבחון אם אין הממצאים מחייבים גם הסקת מסקנות אישיות לגבי ראש העיר עצמו.

טקסי חג המולד בישראל יערכו בסדום

שעיה

דוברת משרד התיירות הודיעה, כי כל הטקסים הדתיים בחג המולד יערכו כסדרם. הודעה זו באה עקב פרסומים שהופיעו בעיתונות ברחבי העולם כאילו הטקסים ישובשו. הדוברת מסרה, כי משרד התיירות נערך לקליטת הצליינים שיגיעו לטקסים השונים כבשנים קודמות.

הצליינים יקבלו בארץ שי: עותק של מפת ירושלים מהמאה ה־15. בערב חג המולד יתקיים קונצרט מקהלות תגיגי ככיכר מנג'ר בבית לחם.

„מפ"ם מוכנה להיות שותפה לגוש־חוסם אבל לא לממשלה שתכנע לסחטנות הדתיים"

הכריז אמש המזכ"ל גרנות במרכז מפ"ם ● אמר כי מפ"ם פנתה לראשי העבודה, ר"צ ושינוי והציעה הקמת חזית אופוזיציונית ● במושב שהוקדש לסיכום הבחירות הופיעו נציגי ועדי עובדים שהתריעו על הקטסטרופה המתרחשת במשק

ורד לוי

מפ"ם פנתה אתמול לראשי מפלגת העבודה, ר"צ ושינוי והציעה להם להתכנס בהקדם על מנת לדון בהקמת חזית אופוזיציונית לוחמת בכנסת, שתאבק בממשלת הליכוד, בחרדים ובימין הקיצוני.

מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות, ציין אתמול במרכז מפ"ם, שהתכנס בצוותא ת"א, כי מפ"ם מוכנה להיות שותפה לגוף חוסם, אבל לא לממשלה שתכנע לתביעות הבלתי סבירות של אגודת ישראל. "אנו מבהירים פעם נוספת למפלגת העבודה את עמדת מפ"ם" הדגיש גרנות, "העבודה צריכה להבין שאם מדובר בממשלה שתכנע לסחטנות הדתית, אין לה מה לקחת אותנו בחשבון". עוד אמר גרנות כי מפ"ם הציעה כבר שלוש פעמים למעדך, לר"צ ולשינוי להתכנס לצורך הקמת חזית משותפת וכי היא ממתינה לתגובתם.

ההישגים בבחירות

מזכיר מפ"ם, חנן ארז, דן בהערכות המחודשת של המפלגה לאור תוצאות הבחירות האחרונות. הוא סכם את ההישגים האקטוראליים של מפ"ם כמרשימים ומוצלחים הן במיגזר היהודי והן במגזר הערבי. "חלק בלתי מבוטל מהמצביעים שלנו הצביעו בבחירות ברוח הסיסמה 'הפעם מפם' " ציין ארז, שהוסיף כי "ועלינו לעמוד בהתחייבויותינו, למלא אחר הציפיות ולהבטיח שבעתיד יצביעו שוב הפעם מפם".

המשבר הכלכלי והעוני

אפרים ז'ילוני, יו"ר סיעת מפ"ם בהסתדרות, העלה את נושא המשבר הכלכלי והעוני בישראל. ז'ילוני חשף נתונים קשים הנוגעים לרמת האבטלה ולקו העוני בארץ. "זו היא שעת חירום" אמר, "יש להפעיל אמצעים מיידים. אנחנו מדרדרים ומדרדרים ואל מול עינינו מתחוללת הקטסטרופה".

קריאת ועדי מפעלים

אל מרכז מפ"ם הגיעו אתמול גם נציגים אחדים של ועדי עובדים ממקומות שונים בארץ. ביניהם, משה כדיזקן — יו"ר ועד מטוויות הדרום ויעקב תורג'מן — יו"ר ועד רימונה טקסטיל (שני מפעלים שנסגרו). נציגי העובדים, — אשר אינם חברי מפ"ם — אמרו כי באו לזעוק את זעקת הפועלים המובטלים וכי לאט לאט מתברר להם שהכתובת הפוליטית היחידה עבור העובדים שהם מייצגים היום בארץ היא מפ"ם.

הצעות הסיכום

עשרות חברי המרכז אישרו אתמול בהצבעה את הצעת הסיכום בנושא משבר האבטלה והעוני בישראל. בין השאר, כוללת ההצעה את הסעיפים הבאים: הורדה מיידית של הריבית הריאלית; הפשרת השקעות במשק וקידום פרוייקטים במפעלים קיימים: מתן סיוע ותמריצים למפעלים המצויים בקשיים והמייצרים לייצוא; מיחזור דמי האבטלה במסגרת המפעלים לשם המשך העסקתם של עובדים המיועדים לפיטורין וקליטתם של עובדים נוספים: שלילת רשיונות תעסוקה מעובדים זרים והטלת עונשים על מעבידים העוקפים את חוק שירות התעסוקה.

עוד נקבע אתמול במרכז מפ"ם המועד הסופי למושב השני של ועידת המפלגה ב־29.1.89. המושב ייערך בכפר המכביה.

ישיבת המרכז אתמול בצוותא (צילום: דינוצה)

עמירם ניר

(המשך מעמוד ראשון)

הבאים: עמירם ניר היה בדרכו מלונדון, שם פתח באחרונה משרד עסקים, למכסיקו. בשלב מסויים התרסק מטוס ה„צסנה" בו טס, מסיבה שטרם הוברה. הלילה אמור היה לשוב ארצה. הידיעה על מותו נתקבלה בישראל מהשגרירות במכסיקו־סיטי.

כתב צבאי ווטין

עמירם ניר עיתונאי במקצועו, שימש שנים רבות ככתב־צבאי של הרדיו והטלוויזיה. בשירותו בצה"ל הגיע לדרגת סגן־אלוף בחיל השריון ואף נפצע ואיבד עין אחת. עם שחרורו מצה"ל הצטרף כחוקר למרכז למחקרים איסטרטגיים ע"ש יפה באוניברסיטת תל־אביב ופרש משם כאשר התייצב לצידו של שמעון פרס כראש מטהו בבחירות 84'.

לוחמה בטרור

כשהגיע פרס ללישכת ראש־הממשלה מינה את עמירם ניר כיו־עצו לענייני לוחמה בטרור, שנתיים אחר־כך התפרסם ועלה לכותרות, לאחר ששמו ושמות אחרים הוזכרו בארצות־הברית, בגין קשריו עם הקולונל אוליבר נורת', בפרשת מכירת הנשק ל„קונטראס". תוך ימים הפך לשם מוכר ברחבי ארצות־הברית והוזכר בדיווחים על פרשת „איראנגייט".

פרש בחודש אפריל

עם כינון הרוטציה וכניסתו של שמיר למשרד ראש־הממשלה היה עמירם ניר אחד האנשים שנותרו במישרתם. בחודש אפריל השנה פרש ניר מתפקידו ופנה לעסקים בבירת בריטניה.

הידיעה על מותו היכתה כהלם את חוג מכריו בקהילית הביטחון ובעיתונות וכן את בית „ידיעות־אחרונות" ואת משפחת מוזס.

הרוג שני: צרפתי

כתבנו המדיני מוטי בסוק מוסיף: משטרת מכסיקו דיווחה אתמול לשגרירות ישראל במכסיקו־סיטי, כי בהתרסקות של מטוס קל באזור הררי, במרחק 4 שעות נסיעה ברכב מהעיר, נהרג אזרח ישראלי. המשטרה ציינה כי על גופו של ההרוג נמצאו דרכון ותעודות מזהות אחרות. השם שהופיע בכולם היה עמירם ניר. מבריקה שעשתה השגרירות הישראלית במכסיקו בארץ עולה כי מספר הדרכון תואם למספר הדרכון של ניר. משטרת מכסיקו הודיעה כי יחד עם האזרח הישראלי נהרג בתאונה הנוסע השני שהיה במטוס, אזרח צרפתי. שגרירות ישראל ביקשה כי משטרת מכסיקו תאפשר לאחר מאנשיה לזהות בוודאות כי האזרח הישראלי הוא אכן ניר. הודגש כי אין יסוד להניח כי התאונה נגרמה ע"י חבלה מכוונת. למשטרת מכסיקו אין שום מידע או קצה חוט בכיוון זה. ניר היה לפי הידוע במכסיקו כאדם פרטי, בנושא עסקים.

עניין בארה"ב

וושינגטון. — מותו בתאונת מטוס במכסיקו של עמירם ניר, יועץ ראש הממשלה למלחמה בטרור בתקופת אירן־קונטראס עורר עניין רב בכלי התקשורת בארה"ב. בשעת מסירת הידיעה עדיין בודקים כלי התקשורת האמריקניים את נסיבות מותו של ניר ושאלות רבות הופנו אל דובר שגרירות ישראל בארה"ב יוסי גל.

פרשת איראן־קונטראס נמצאת עתה שוב בחדשות בארה"ב עם סירובו של הבית הלבן לשחרר מסמכים הקשורים בפרשה, לפי פניית בית המשפט הפדראלי, בטענה שמדובר במסמכים סודיים מן הדרגה הראשונה. ה„וושינגטון פוסט" כתב שלשום, כי משפטו של אוליבר נורת', העומד להפתח בחודש הבא, עלול לגרור אל דוכן העדים את הנשיא רייגן ואת הנשיא הנבחר ג'ורג' בוש.

ניר — מהשוה"צ למשרד רה"מ

עמירם ניר גדל בתל־אביב. היה חניך בשומר־הצעיר. בשירותו הצבאי היה כתב ב"גלי־צה"ל" איבד את עינו בתאונת־דרכים. למרות מגבלתו הפיסית והעבודה הנוחה בתחנת השידור הצבאית התגייס לקורס קצינים והיה מג"ד (במילואים) בשריון. עבד בטלויזיה כ־7 שנים. ב־1981, בתקופת מערכת הבחירות, עשה כתבה פוליטית שקטלה את הישגי ממשלת בגין הראשונה. נפגש עם שמעון פרס בפתח־תקוה, בעיצומן של הבחירות, והודיע לו, כי הוא מוכן לעזוב לאלתר את עבודתו בטלוויזיה, אם יקבל תפקיד במערכת הבחירות. פרס שלא הכירו עד אז, התרשם ממנו לטובה, וניר מונה לאחראי למעקב על הדיווחים בכלי־התקשורת על מערכת הבחירות. נערי פרס (ד"ר ביילין, ד"ר פלג, גדעון לוי ועוד) לא אהבו את האיש החדש בסביבתם. לאחר הכישלון בבחירות פרש ניר למרכז ללימודים איסטרטגיים באוניברסיטת תל־אביב ושקד על עבודת דוקטורט.

עם הקמת ממשלת האחדות־הלאומית, מינה אותו פרס לתפקיד הרגיש מאד של יועץ ראש־הממשלה לענייני טרור. בעבר שימשו בתפקיד זה אלופים (רחבעם זאבי, אריק שרון, או ותיקים בשרותי הבטחון (רפי איתן). בתוקף תפקידו ישב ניר בראש בישיבה השבועית הקבועה של ראשי כל זרועות המודיעין. בעיתונות נשמעו אף טענות כי ניר חסר הנסיון זכה בתפקיד יועץ רה"מ, גם בשל לחצי אבי אשתו ג'ודי, נח מוזס ז"ל, הבעלים של "ידיעות אחרונות". שמו של ניר השתרבב בצורה חזקה לפרשת האירנגייט. היו שטענו, כי הוא שהציע לאמריקנים, כי את הכספים שיקבלו עבור הנשק שיספקו לאירן, יעבירו למחתרת הקונטרס הנלחמת בממשלה החוקית של ניקרגואה. ניר הסתכסך עם פרס ובמהלך היותו יועץ רה"מ לענייני טרור התקרב מאד לשר הבטחון יצחק רבין. לאחר בצוע הרוטציה נפגש ניר עם רה"מ שמיר וביקש ממנו להישאר במשרת היועץ לטרור, למרות שהיה מינוי פוליטי, כיוון שעליו להגשים פרוייקט חשוב. כעבור מספר חודשים החליף אותו שמיר וניר פרש לעסקים פרטיים.

מוטי בסוק

צוות שוודי: ייתכן שינון לוי נרצח ע"י ערבי

יואב אביב

צוות החקירה שוודי שהגיע לישראל על מנת לחקור ברצח ינון לוי מקרית־אתא שנרצח בשוודיה אינו מוציא מכלל אפשרות כי רוצחו של ינון לוי הינו ערבי ישראלי שהתגורר כעבר בארץ.

זכו בפיס

בהגרלת מפעל הפיס שהתקיימה אתמול זכו המספרים הבאים:

ב־266,000 שקלים זכה המספר 244594 כל המספרים המסתיימים בספרות 44594 זכו ב־16,668 שקלים. כל המספרים המסתיימים בספרה 4594 זכו ב־1,668 שקלים כל המספרים שמסתיימים ב־594 זכו ב־168 שקלים כל המספרים שמסתיימים ב־94 זכו ב־18 שקלים. ב־3 שקלים חרשים זכו כל המספרים שמסתיימים ב־0, 4, 7.

"המשמר" עתון יומי

המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת

עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר (בחופשה)
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4—43360—3

המען למכתבים: שירות שק־דואר נעל ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652

סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121. טל' 3—233161. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' סבנור 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

מג"ד בצנחנים: הייתי מדיח מתפקידם מפקדי פרשת קלנדיה

אבי בניהו כתבנו הצבאי

"אם אני הייתי שופט את המפקדים שהיו במקום בפרשת קלנדיה הייתי מדיח אותם מתפקידם. אין לקבל שום טיעון ותירוץ שיכול להוליך למעשה כזה ולכן אני סבור שלא ניצו איתם את הדין — " אומר מג"ד הצנחנים מקלנדריה סא"ל ע' בראיון ל"על־המשמר" המתפרסם היום ב"מוסף לשבת" (עמ' 11). לדבריו, ממפקדים יש לצפות יותר מאשר מהחיילים אשר זהו עבורם כישלון ראשון. מג"ד הצנחנים מוחה על האמירות שנשמעו נגד חייליו ואת ההשוואה ל"ליל הבדולח". "ככל שנמשיך להתמודד עם בעית השטחים תיגבר ההומוניזציה כלפי הערבים, וכאן אנו זקוקים למפקדים כבלם" אומר סא"ל מ.

איזבל מורטי — כלת הנבל

שלוש נגניות התחרו אמש בשלב הגמר בתחרות הנבל הבינלאומית העשירית בישראל, שהתקיימים בהיכל התרבות. מרי פייר שברוש (צרפת, 19) לוסי ארבלה וייקפורד (בריטניה, 16), איזבל מורטי (צרפת, 24) ביצעו כל אחת זו את הקונצ'רטו לנבל ולתזמורת, אופוס 25 לחינסטרה עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית בניצוחו של מנחם רודן. הביצוע של מרי שברוש היה חיוור, ונטול אישיות. כליכך הרבה מיתרים, וכל כך מעט מסר. הנגנית הצעירה מאנגליה, לוסי וייקפורד הפגינה טמפרמנט ואופי. אורטיקולציה במקומות הנכונים, וכושר הבעה. הנבל אצלה לא משחק רק ככלי הנותן צבע ואווירה, אלא מתגלה ככזה היכול לדבר במשפטים מוסיקליים ברורים, עם התחלה וסוף. היתה הרבה כנות בנגינתה, ופוטנציאל אדיר, וכל זאת ללא כל ההתצנות והחינחונים המיותרים שהיו אצל מורטי שניגנה אחריה. כאן היה אמנם נגנית מנוסה ובשלה יותר, אך פחות משכנעת, שכן היא התקדמה להכניס לתוך היצירה הרבה יותר ממה שהיצירה ביקשה להיות. הרדיפה הזו היתה לעיתים מעיקה ומיותרת. כמו רצתה להרשים בכל מה שהיא יודעת מבלי להתחשב בתכנים שביקש המלחין להביע.

בעיות בקשר בין הסולניות לתזמורת היו שזורות לאורך כל הערב, ואף צוות השופטים בחר באיזבל מורטי לקבלת הפרס הראשון.

אורה בן־חיים

בסעודת בוקר התוודה פורוש: ללכת עם המערך כדי "לעצור גל ההסתה"

טוביה בסקינד

לפני כשבועיים צלצל הטלפון במערכת "על המשמר" בירושלים. מעברו השני של הקו היה צ'רלי לוין, יועץ התקשורת ויחסי ציבור של ח"כ מנחם פורוש. "הרב פורוש", כך אמר, "מעונין להיפגש עם הכתב הירושלמי של העיתון".

למחרת, סמוך לשעה 9.00 בבוקר, הסב כותב שורות אלה לארוחת בוקר עם ח"כ פורוש באחד מחדרי מלון "מרכז", שבבעלותו של פורוש.

כשהוא סמוך לשולחן עמוס בגבינות לבנות מלוחות וצהובות, פרוסות לחם לבן, ירקות ונתחי דג טונה, ביקש פורוש לשכנע, כי אין יסוד לחשש מ"חרדיזציה של המדינה". באותה שיחה, שהתקיימה זמן קצר לאחר החלטת מועצת גדולי התורה, לפיה תתמוך "אגודת ישראל" במועמדותו של יצחק שמיר לראשות הממשלה, אמר פורוש, כי הוא מודאג מהאווירה הקשה השוררת בציבור ובאמצעי התקשורת כלפי הציבור החרדי". הוא הביע את דעתו, כי רק הליכה של המפלגות החרדיות עם המערך, תוכל לעצור את "גל ההסתה העכור", כהגדרתו, נגד הציבור החרדי". פורוש גם הביע נכונות לתמוך בכפשרה מדינית אם וכאשר "זה יהיה ריאלי", כדבריו.

מקורות המקורבים למועצת גדולי התורה יודעים לספר, כי אחת הסיבות שמנעו ממועצת גדולי התורה לתמוך בשמעון פרס במועמד לראשות הממשלה, היא "שותפות בלתי אפשרית עם ר"צ, שהעומדת בראשה, ח"כ שולמית אלוני, נתפשת בתודעת הציבור החרדי כסמל ל"אנטי־יהדות".

ביום השבעה

לפטירתו של חברנו היקר

ברוך יציב ז"ל

נקיים אזכרה במועדון לחבר
ביום ב' 5.12.88 בשעה 15.30

המשפחה
ובית עין השופט

בין ארועי אתמול בגדה המערבית וברצועה:

בן 17 נהרג — בני 10 נפצעו; אשה הוכתה — בתי"ס נפתחו

עידן מאוס, אילת מזור, עתי"ם

מקורות צבאיים מסרו אתמול, כי צעיר בן 17 מהכפר קטין שבנפת ג'נין נהרג מאש כוח צה"ל. לדברי המקורות, הותקף הכוח בכפר בבקבוקים ובאבנים, בעת שביצע פעילות יזומה במקום.

בגדה המערבית היו אתמול התנגשויות רבות בין תושבים מקומיים לבין כוחות צה"ל, בהן גם נפצעו כ־10 תושבים. מקורות צבאיים דיווחו על 6 פצועים. בתקריות בקסבה של שכם ובכפר כמון.

הלימודים, שנפתחו אתמול בבתי הספר היסודיים, התנהלו במרבית בתי הספר כסדרם וללא ארועים מיוחדים.

בן 10 נפצע

מבתי החולים בשכם נמסר על 2 פצועים בתקריות אלימות, שפרצו בעיר לאחר שאנשי מס הכנסה, מלווים בחיילים, ניסו לגבות חובות מסוחרים. מבתי החולים נמסר על עוד 2 פצועים, אחד מהם ילד בן 10, בהתנגשויות בין צה"ל לבין תושבים בכפר סמוך שבאזור שכם. נער בן 16 מטובאס נפגע מירויות בבטנו, ו־5 נפצעו בתקריות במחנה עין בית אלמא, שניים מהם במצב קשה. אחד מהם נפצע קשה בעינו והועבר לבית חולים בירושלים.

על התנגשויות קשות נמסר גם ממחנה הפליטים בלאטה, שם הוכתה קשות אשה בת 43.

מן הכפר לוקן אל־שרקיה, הנמצא בין רמאללה לשכם, נמסר כי מתנחלים עקרו שלשום בלילה עשרות עצי זית בני מאות שנים.

בקבוק תבערה בירושלים

במזרח ירושלים היו אתמול מספר תקריות אלימות והתנגשויות בין כוחות משטרה ומג"ב לבין חושבים מפגינים, ללא נפגעים. בשעות הערב הושלך בקבוק תבערה לעבר ביתו של יורי הלה, ליד שער הפרחים — לא היו נפגעים ולא נגרם נזק. בצומת קויקה קולה נזרקו אתמול אבנים על רכב ישראלי. הנהג איבד את השליטה על הרכב, נתקל בעמוד ונפגע קלות בראשו ובפניו.

נפגע מאבן ברצועה

אברהם טלמן, תושב גוש־קטיף, נפגע אתמול בראשו ובפניו מאבן שהושלכה לעברו בכביש אל־בוריג' ברצועת עזה. הוא הועבר אל בית־החולים 'סורוקה' בבאר־שבע, ולאחר קבלת טיפול רפואי שוחרר לביתו.

ילד בן 10 ממחנה הפליטים דיר אל בלאח ברצועת עזה פונה אתמול לבית החולים בעזה, לאחר שנפצע באורח קשה בחזה. מקורות ערביים מסרו, שהוא נורה על ידי חיילים. בצה"ל בודקים את נסיבות פציעתו וכן את נסיבות פציעתם של עוד 6 צעירים שאושפזו עם פציעות קלות בבתי החולים, ולדבריהם נורו על ידי חיילים.

צה"ל הסיר אתמול לפנות בוקר את העוצר ממחנות פליטים אחרים שעדיין היה בהם עוצר ברצועת עזה. רבים מתושבי האזור יצאו למקומות העבודה שלהם בישראל. בשכונת סג'עיה בעזה נורה ברגלו הנער עלי עבדול עטי, בן 16. בצה"ל בודקים את נסיבות פציעתו.

לראשונה מזה כשנתיים הותקפה בעזה חנות להשכרת קלטות וידיאו, ברחוב עומר אל מוכתר בשכונת רימאל. ליקוחות שהיו באותה שעה בחנות לא נפגעו. מעשה זה מייחסים ליקיצוניים מוסלמיים.

מחויכים בשכם ביום הראשון ללימודים, עם פתיחת בתי הספר היסודיים (צילום: בועז לניר)

אבנים אל קו 900 בכביש החוף

עתי"ם

כמה אבנים נזרקו אתמול בערב לעבר אוטובוס אגד בכביש החוף, ליד קיסריה. לא היו נפגעים אך אבן אחת ניפצה את שימשת החלון הקידמי של האוטובוס.

נהג האוטובוס, בקו 900 מתל אביב לחיפה, סיפר במשטרת מרחב חיפה כי כאשר הגיע לעיקול הכביש סמוך לקיסריה נזרקו אבנים מבין העצים שלצד הכביש.

שוטרים שהוזעקו למקום האירוע פתחו בסריקות אחר מיידי האבנים, אולם לא נעצר איש.

הצעת חוק: השליטה בבנקים תעבור למעשה לידי הממשלה

כתבנו הכלכלי בירושלים

הצעת חוק שגיבש צוות משותף למשרד האוצר ולבנק ישראל, בראשות סגן שר האוצר לשעבר עדי אמוראי, תביא להעברת השליטה בבנקים לידי הממשלה. זאת, באמצעות השוואת זכויות ההצבעה כך שהמניות שיועברו לידי הממשלה יהיו בעלות הצבעה בבנקים.

התוכנית התקבלה, בשינויים קלים בלבד, על־ידי שר האוצר משה ניסים. אתמול היא הופצה בין כל משרדי הממשלה והגורמים הבכירים במשק.

מוצע, כי המניות יעברו מיד לבעלות הממשלה. מוצע גם, שהממשלה תהיה רשאית להורות על העברת המניות לחברת החזקות במקום למדינה, בין בבעלות בין כדי שתחזיקן בנאמנות עבור המדינה.

הצעת החוק החדשה תגרום לכך, שבצורה זו או אחרת יועברו לבעלות הממשלה ולשליטתה רוב המניות של הבנקים שבהסדר. הממשלה מצידה תשאף למכור את המניות בטווח זמן קצר ככל האפשר ובמחיר הטוב ביותר.

ואלה הקווים שינחו את הממשלה בניהול המשא ומתן על הבעלות בבנקים ומכירת המניות:

— הקטנת הפסד הממשלה כתוצאה מעלות ההסדר שבוצע באוקטובר 1983.

— שליטה בבנקים תהיה רק על־ כמך השקעה בהון.

— תישמר יציבות המערכת הבנקאית.

— תימנע ככל האפשר שליטת הממשלה בבנקים לטווח הארוך.

הקונסרבטיבים בארה"ב קוראים לאנשיהם שלא לתרום לחב"ד

סט"א, עתי"ם, כתב „על המשמר"

ראשי היהדות הקונסרבטיבית בארה"ב קראו אתמול לחברי ארגוניהם להפסיק את התרומות לארגונים אורתודוכסים קיצוניים, התומכים בשינוי חוק מיהו יהודי.

מועצת המנהיגים הקונסרבטיביים פירסמה הודעה, שבה נאמר, כי תנועת חב"ד היא הקבוצה המתייצבת בראש התומכים בתיקון החוק.

אנשי חב"ד מקבלים תמיכה כספית ניכרת ממקורות לא אורתודוכסיים, וביניהם יהודים הנמנים עם הזרם הקונסרבטיבי. עם זאת, קראו המנהיגים הקונסרבטיבים לחברי זרם זה להמשיך בתמיכה מדינית ובתרומות לישראל באמצעות המגבית היהודית המאוחדת, ולהכפיל את תמיכתם במוסדות הקונסרבטיבים בישראל.

דובר תנועת חב"ד אמר, כי הצהרת המנהיגים הקונסרבאטיבים מהווה פגיעה מבישה ומסוכנת ביהדות ובאנושות.

"העבודה מתקפלת"

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל מתחה על שמפלגת העבודה, שוב מקפלת דגליה בפני הסחטנות החרדית. בהודעת התנועה נאמר, כי יממה בלבד לאחר שפרס התחייב בפני משלחת ראשי 25 הארגונים היהודיים הגדולים בצפון אמריקה, כי נושא "מיהו יהודי" מבחינתו ומבחינת מפלגת העבודה אינו ניתן למיקוח, וכי מפלגתו תעמוד מאחורי התחייבותה שלא לשנות את החוק, התפרסם כי נושא זה שב ועולה במשא ומתן של מפלגת העבודה עם אגודת ישראל ואף סוכם שיעלה להצבעה במרכז המפלגה, בצרוף המלצת מנהיגות מפלגת העבודה לשנות את המצע.

עוד משלחת

משלחת נוספת, הפעם של ראשי 8 פדרציות יהודיות, המייצגים לדבריהם למעלה מ־3 מיליון יהודים, התקבלה אמש על ידי ראש הממשלה שמיר לשמיעת בקשתם להוריד את תיקון מיהו יהודי בחוק השבות מסדר היום הפוליטי בישראל.

24 נציגים משיקאגו, ניו יורק, ניו ג'רסי, מיאמי, לוס אנג'לס, מונטריאול וטורונטו, שהגיעו ביום ד' והעוזבים בסוף השבוע, נתקבלו בלשכת ראש הממשלה לאחר שיחות עם נציגי כל הקשת הפוליטית בישראל.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965

מרחב תכנון מקומי „הדרים", הוד־השרון

הודעה בדבר הפקדת תכנית מיתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965, כי במשרדי הוועדה המחוזית לתכנון ובניה, מחוז מרכז ובמשרדי הוועדה המקומית לתכנון ובניה הדרים, הופקדה תכנית מיתאר מקומית הנקראת: „תכנית מספר הד/2/58".

השטחים הכלולים בתכנית ומקומם: ישוב: הוד השרון, גוש 6446, חלקות 1, 10, 11.

עיקרי הוראות התכנית:
א. קביעת שטח לבנייני ציבור מתוך שטח חקלאי שיהווה חלק מהפקעות לצרכי ציבור.
ב. הרחבת דרך קיימת.
ג. קביעת הוראות בניה.

כל המעוניין רשאי לעיין בתכנית, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל. כל מעוניין בקרקע, בבניין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה את עצמו נפגע על־ידי התכנית, וכן כל הזכאי לכך על־פי סעיף 100 לחוק, רשאי להגיש התנגדות במשרדי הוועדה המקומית האמורה, תוך חדשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות. התנגדות לתכנית לא תתקבל ולא תידון אלא אם כן הוגשה בכתב בפירוט הנמקות ובליווי תצהיר המאמת את העובדות שעליהן היא נסמכת.

ד. שיש — יו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז מרכז

תאריך: 28.11.1988

משפחה בהרצליה פיתוח מחפשת בחורה צעירה

לטיפול בילדים ועבודות בית קלות - כולל לינה

נא להתקשר: 052-572153

כמעט שנה לאינתיפאדה: מאות הרוגים ואלפי פצועים

עתי"ם

בצה"ל כבר סיכמו את המספרים לקראת יום השנה לפרוץ האינתיפאדה:

● 6 אזרחים ישראלים ו־2 חיילים נהרגו בגדה וברצועה מתחילת האינתיפאדה ב־9 בדצמבר 87, על־פי יומני צה"ל.

● 242 פלשתינים נהרגו בתקופה זו, על־פי נתוני הצבא.

● נפצעו 732 חיילים, 402 אזרחים ישראלים ו־3567 פלשתינים.

● במתקני כליאה צבאיים עצורים 5521 תושבי השטחים. רק 372 מהם נשפטו.

● 138 בתים נהרסו בגדה וברצועה.

● 32 תושבי השטחים גורשו. עוד 27 צווי גירוש עומדים נגד תושבי השטחים.

● 1322 בקבוקי תבערה ניזרקו ברחבי השטחים.

אברהם טמיר חוזר הלילה; ידווח על נסיעתו למוסקווה

מנחם בן־ציון

מנכ"ל משרד החוץ, אברהם טמיר, ייפגש היום או מחר לבירור עם שר החוץ שמעון פרס, במטרה ליישב את ההדורים ביניהם.

טמיר הגיע אתמול ממוסקווה להאג שבהולנד, ואמש בא לישראל. בשיחת טלפון עם ישראל הוא שמע בפרוטרוט על הסערה שעוררה נסיעתו הבלתי פורמאלית למוסקווה. המשלחת הפוליטית הראשונה שלו אמורה להיות עם הממונה עליו, פרס. ביום שישי במוקדם ייפגש עם הכתבים המדיניים, כדי להציג לפניהם את עבודתו.

קצין המשטרה שליווה את שריד לוטרינר — ננזף

כתב „על המשמר"

ח"כ יוסי שריד אומר, כי נודע לו ששר המשפטים אברהם שריר, ולא המשטרה, הוא שיזם את הפגישה בינו לבין הווטרינר דני ורסנו. ורסנו הוא עד מפתח בכתב ההגנה של עיתון "חדשות" בתביעת הדיבה של שריר נגד העתון.

קצין המשטרה שהתלווה לשר בביקור אצל ורסנו ננזף — מסר שריד לאחר ששוחח בטלפון עם שר המשטרה חיים בר־לב. לדברי שריד, אמרו לו קצינים בכירים במשטרה, כי ההתלוות לשר היתה טעות מצערת והיא נוגדת את הנוהל.

שריד הוסיף, כי לאחר ארועי אתמול מתחזקת עוד יותר תביעתו מהיועץ המשפטי לפתוח מייד בחקירה נגד השר שריר בחשד להטרדת עד.

45 קצינים וחיילים הועמדו לדין מתחילת האינתיפאדה

אבי בניהו

מאז ראשית האינתיפאדה הגישה הפרקליטות הצבאית הראשית 45 כתבי אישום נגד קצינים וחיילים בעבירות הקשורות להתנהגות בשטחים. כך מסר אתמול הפרקליט הצבאי הראשי, תת־אלוף אמנון סטרשנוב, בשיחה עם צוערים מבית־הספר לקצינים, במסגרת יום עיון על "מוסר הלחימה בצה"ל". 15 קצינים וחיילים הורשעו, שניים זוכו וביתר המקרים טרם נסתיים המשפט.

הוא סיפר על מקרה, שבו נידון חייל לארבע חודשי מאסר בפועל לאחר שנתגלה, כי גנב 145 שקלים מערבי בג'בליה, תוך כדי חיפוש.

תא"ל סטרשנוב אמר, כי ההוראות והפקודות כפי שהועברו בשרשרת הפיקוד הן ברורות וחד משמעיות. על פרשת הצנחנים שהשתוללו בקלנדיה אמר הפצ"ר, כי התגובה המשמעתית, כפי שננקטה על־ידי המפקדים, היתה "נאותה והולמת".

נטורי קרתא נגד הכרת אש"ף במדינה הציונית

בצלאל עמיקם

הפלג הניו־יורקי של נטורי קרתא הפגין השבוע בחזית בנין הזכוכית של האו"ם, במחאה על הסירוב האמריקני להעניק אשרת כניסה לראש אש"ף, יאסר ערפאת.

המפגינים החרדים, לבושי שחורים, הניפו כרזות בגנות הסירוב וכרזות ובהן כולים הנושאים את דגלי פלסטין. הרב משה הירש, איש נטורי קרתא בירושלים, הסביר כי לא בכל שוררת תמימות דעים בין נטורי קרתא לבין אש"ף, על רקע הכרזת העצמאות שלו באלג'יר. כך, לנמשל, נטורי קרתא סבורים כי אין מקום למדינה ציונית לצד המדינה הפלשתינית שתקום.

"שר החוץ" של אש"ף, פארוק קדומי, קיבל איגרת ברכה ובה איחולים לרגל הכרזת העצמאות הפלשתינית בחתימתם של אנשי נטורי קרתא.

לסבא נתן
היקר

ברכות חמות
ליום הולדתך

אוהבים:
דנית, שרון, איתי, ענת, רועי ויעל

המשקיפים

פרשנות משפטית
ידי הנשיא כבולות

לראש הממשלה יצחק שמיר נותרו עוד שלושה ימים עד למועד התייצבותו בפני נשיא המדינה, כדי להודיעו אם עלה בידו להרכיב ממשלה אם לאו. אם יימשך מצב התיקו בין שני הגושים, ייאלץ שמיר לומר לנשיא, כי לא עלה בידו להרכיב ממשלה. במקרה כזה יוכל הנשיא לנקוט באחת משתי דרכים: האחת להעניק לשמיר ארכה נוספת. התקופה המירבית שהוא יכול להעניק היא 21 יום. הוא יכול להחליט גם על תקופה קצרה יותר. האפשרות השנייה היא, שהנשיא יחליט להטיל את המשימה על שמעון פרס. יהיה בכך הגיון, ואף יהיה זה מן ההגינות לאפשר גם לפרס לנסות לבצע את מעשה המרכבה, אולי ביתר הצלחה.

אבל אם בסופן של הרחות יגיע נשיא המדינה למסקנה, שאף אחד מהשניים אינו יכול להרכיב ממשלה, יהיה עליו להודיע על כך ליושב ראש הכנסת, לפי סעיף 10(א) לחוק יסוד הכנסת. החוק לא העניק לנשיא המדינה סמכות ממשית כלשהי, שתאפשר לו לפתור בעצמו את הסבך, על ידי מתן הוראה לפיזור הכנסת ועריכת בחירות חדשות. חוק יסוד הממשלה כלל אינו מפרש, מי אמור לפתור מצב מעין זה של חוסר יכולת להרכיב ממשלה, וזהו פגם חוקתי.

הגורם היחיד המוסמך לפזר את הכנסת הוא רק הכנסת עצמה. חוק יסוד הכנסת מעניק לכנסת סמכות להחליט על פיזורה, וזאת בדרך של חקיקת חוק. נראה שקיימת בחוק יסוד הממשלה הנחה סמויה, כי משהודיע הנשיא ליושב ראש הכנסת על חוסר היכולת להרכיב ממשלה, יפתח זה בהליכים לפיזור הכנסת. אבל, במצב העניינים הנוכחי לא מן הנמנע, שיימשך התיקו בין שני הגושים הגדולים גם בנושא פיזור הכנסת, ואי אפשר יהיה להשיג את הרוב הדרוש לצורך חקיקת חוק זה.

במקרה כזה תימשך כהונתה של ממשלת מעבר, במתכונת הנוכחית, עד ינואר 1992, מועד הבחירות הבאות לכנסת. לא מן הנמנע, שכל המעורבים במהלכים המהירים להרכבת הקואליציה יגיעו למסקנה, שהאפשרות להישאר דבוקים לכסאותיהם הנוכחיים, היא הרצויה להם ביותר.

חנה איש־הורביץ

עוד מהפך

(המשך מעמוד ראשון)

הליכוד בחקיקה דתית ואת התנגדותו של המערך לחוקים אלה.

השר שרון אמר להם כי הוא רואה בחומרה שמפלגה יהודית כמותם תתמוך בקואליציה של המערך, שבה נמצאים ערבים תומכי אש"ף, קומוניסטים תומכי אש"ף ומפלגות שעל דגלם התנגדות לכל דבר שהוא יהודי. שרון גם איים על אנשי אגו"י כי אם ילכו עם המערך הליכוד, כאיש אחד, יתנגד לתיקון חוק השבות. שרון אף אמר כי יש בידיו מסר מיוחד מאת ראש־הממשלה המתחייב לשנות את חוק השבות.

אווירה קשה בליכוד

בליכוד היתה אמש אווירה קשה. למרות הצהרות צוות המו"מ כי שמיר יצליח להרכיב ממשלה בראשותו היתה דאגה רבה בקשר לעמדת אגו"י וכן בקשר לעמדתה של "דגל התורה". זאת במיוחד לאחר שנציגיה אשר היו אמורים להופיע אמש בלשכת ראש הממשלה כדי לחתום על מסמך משותף, לא הופיעו. באותה שעה ישב הרב רביץ מ"דגל התורה" בביתו של ח"כ רפי אדרי יחד עם השרים פרס, רבין וויצמן, אשר שידלו אותו לתמוך בממשלה בראשות המערך.

ההחלטה בידי הרב שך

בפגישה מוקדמת שהיתה לצוות הליכוד עם הרב גפני תבעו נציגי "דגל התורה" את תיק הקליטה וכן תקציבים למוסדות חינוך ולשיכון. הם הבהירו עם זאת כי עליהם להתייעץ קודם עם הרב שך. הרב גפני חזר והדגיש את העדפתה של תנועתו להקמת ממשלה רחבה, אך צוות הליכוד הבהיר כי שמיר הציע זאת למערך, אך הם דחו את ההצעה.

ההסכם עם ש"ס

הליכוד ניהל מאז שלשום בערב מגעים אינטנסיביים עם כל השותפים לקואליציה צרה בעיקר עם המפלגות החרדיות. לאחר לילה ארוך עם ש"ס שלשום, שבסופו נחתם הסכם בראשי תיבות עם השר שרון, ישבו אתמול ראשי ש"ס עם צוות המו"מ של הליכוד שש שעות נוספות וחתמו על רוב הסעיפים של ההסכם. ש"ס תקבל את משרדי הפנים והשיכון, סגן שר במשרד החינוך, שיהיה ממונה על זרם חינוך עצמאי של ש"ס, את יו"ר ועדת החוקה, תחיקה דתית, משרות ציבוריות רבות וכן תקציבים שמנים.

לסיים עם המפד"ל

לאחר שהמפד"ל נעלבה אתמול מיחסו של הליכוד כלפיה ומה שכינתה העדפה מפלגות לא ציוניות על פני מפלגה דתית־ציונית, הורה ראש הממשלה לצוות המו"מ של הליכוד לסיים במהירות וכחיוב את המו"מ עם המפד"ל. אחת מנקודות המחלוקת שנותרו אמש היה מינוי סגן שר מטעם ש"ס במשרד החינוך והקמת זרם חינוך חדש של ש"ס. המפד"ל הבהירה, כי היא מתנגדת לכך, עוד ציינה כי עליה להביא את ההסכם לאישור לישכתה, שתתכנס כנראה רק ביום ב'.

ראשי יישובים בצפון לוחצים לממשלת מערך־ליכוד

יהודה צור

ראשי יישובים בצפון, מהמערך והליכוד, תובעים ממנהיגיהם הקמת ממשלה שבמרכזה יעמדו שתי המפלגות הגדולות. אתמול החלו ראשי יישובים מהמערך בהתארגנות לקראת עריכת כנסים בסוף השבוע, במגמה להפעיל לחץ על מנהיגות מפלגת־העבודה, להביא שוב את ההכרעה למרכז המפלגה, למרות ההחלטה שהתקבלה בלשכה נגד ממשלת האחדות.

ירידה בריבית במכרזים — עקב החלשות הציפייה לפיחות קרוב

כתבנו הכלכלי בירושלים

הכרזתו של שר האוצר שלפי שעה לא יבוצע פיחות בשער השקל והעיכובים המתמשכים בהרכבת ממשלה חדשה בישראל היו אתמול הגורמים להערכת כלכלנים לירידה הראשונה מזה חודשיים בריבית במכרזים שמקיים בנק ישראל. הריבית אתמול היתה "דק" 29.7 אחוזים, לעומת ריבית בשיעור של 33.2 אחוזים בשבוע שעבר. אולם, שיעור ריבית זה עודנו גבוה ביותר לעומת ריבית שנרשמה במכרזי בנק ישראל, בעת העברת הלוואות לבנקים רק לפני חודשיים. אז היתה הריבית רק קצת יותר מ־14 אחוזים. במכרז אתמול הועבר לבנקים סכום שיא בכל הזמנים במכרזי בנק ישראל־1.2 מיליארד שקלים. הבנקים פרעו יחד עם זאת הלוואה קודמת בסכום כולל של 950 מיליון שקלים. מבנק ישראל נמסר אמש, כי הירידה בריבית נובעת למעשה מהשיפור במצב הנזילות של הבנקים בימים האחרונים. יחד עם זאת אין בטחון שהירידה בריבית תימשך והדבר תלוי, לדעת כלכלנים הרבה במידת התקדמות המו"מ הקואליציוני להרכבת ממשלה חדשה. זאת, משום שבמשק קיים הערכה שמיד לאחר הקמת הממשלה יבוצע פיחות בשער השקל

הוועידה ליהודי בריה"מ מברכת על השיפורים:
55 אלף יהודים "יצאו בתוך שנתיים; יוקמו מוסדות חינוך"

יוסף גלילי

הוועידה הבינלאומית ליהדות בריה"מ נגעלה אתמול בתום 2 ימי דיונים בירושלים, בקבלת החלטות המציינות את השינויים החיוביים הגדולים שחלו במספר היהודים היוצאים מבריה"מ: בשנה הבאה עתידים להגיע כ־30,000 איש, נוסף ל־25,000 יהודים שיצאו בשנת 1988.

"נעקוב אחר המשך ההתפתחות של המדיניות הסובייטית בנושא היהודי, בציפיה ובתקווה. אף פעם לא היינו תנועה אנטי־סובייטית, ונמשיך להתמקד בזכויות הלאומיות של היהודים בבריה"מ", נאמר בהחלטה.

הוועידה שלחה את ברכותיה ליהודי בריה"מ, וציינה את המסרים המבטיחים שנתקבלו ממוסקווה, מלנינגרד וממרכזים אחרים, המאשרים את השינויים החיוביים שהתחוללו ב־1988 בבריה"מ בכל הנוגע למספר הגדול של היוצאים, להתחלות של פעולות תרבות יהודית לרבות השפה העברית, לביטול סעיף הסודיות ל־120 מסורבי העלייה ולמתן היתרי יציאה ליולי קושרובסקי, ותיק המסורבים, ולמשפחתו וכן ל־15 משפחות נוספות מסורבות עליה.

שליחים לבריה"מ

לשינויים המשמעותיים, המתחוללים בעקבות מדיניות הגלסנוסט של גורבצ'וב, יש השלכות חיוביות לגבי העליה הצפוייה של 30,000 יהודים בשנה הקרובה, ולגבי תחומים אחרים. כל אלה מחייבים מסקנות אופרטיביות לגבי הפעולות שלנו בעתיד בתוך בריה"מ", אמר שמחה דיניץ בסכמו את הוועידה במסיבת עיתונאים.

שינוי מצב היהודים בבריה"מ מחייב גישה חדשה — שיתוף פעולה הדוק עם המנהיגות המקומית הצומחת, כאשר מרכזיותה של ישראל והעליה ינחו את הפעולות המשותפות לסוכנות היהודית ולקונגרס היהודי העולמי. שני הגופים האלה יממנו, במוסכם עם שלטונות בריה"מ, את הפעילות של המוסדות היהודים החדשים שיקומו בתחומי בריה"מ.

אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, אמר שתפקידנו לשלוח את המורים, המחנכים והרבנים הכי טובים שיפעלו להעמקת תודעתם הלאומית של יהודי בריה"מ כדי שירצו לעזוב ולעלות מסיבות חיוביות. ברונפמן הציע להקים חיל יהודי עולמי, שיפעל למען חידוש התרבות היהודית והעמקתה בבריה"מ. במקום לבזבז משאבים על שליחים במערב, מוטב לשלוח שליחים לבריה"מ כדי לסייע ליהודיה.

גורבצ'וב, אמר ברונפמן, נמצא תחת לחץ מתמיד. בבריה"מ מאשימים אותו ביחס טוב מדי ליהודים, ויש לו יותר ויותר בעיות לאומיות בבריה"מ. איש זה עושה ניסים, למרות שהוא לא נמצא על קרקע כל כך בטוחה, ולכן הדבר האחרון שהוא צריך זו הפגנת יהודים מול האו"ם בעת ביקורו בניו־יורק.

אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, אמר כי הפתרון הטוב ביותר כיום הוא להניח לנושא "מיהו יהודי" ולהקים ועדה שתחפש פתרון, אפילו תיאלץ לעבוד שלוש עד חמש שנים. זו תהיה טרגדיה אם החוק יועבר בכנסת. ישראל זינגר, מנכ"ל הקונגרס אמר, כי שאלת הגיור נוגעת לרבנות הראשית ולא לכנסת. אם יש יותר מדי בעיות טכניות, על הרבנים למצוא פתרון לכך. זוהי בעיה טכנית, שיש לפתור בדרכים טכניות.

ברכה מהנשיא

בדברי ברכתו לצירי הוועידה, שבאו למשכן הנשיא, קרא הנשיא הרצוג ליהודי בריה"מ לעלות לישראל. אתם ראשים וגאים להיות גאים על הישגכם במאבק למען זכויות יהודי בריה"מ ועלייתם לישראל, אמר לצירים.

פמיניסטיות יהודיות נושאות ספר תורה התפללו בכותל

עתיים

כ־100 נשים המשתתפות בכנס הראשון של הפמיניסטיות היהודיות, הנערך בירושלים, ערכו אתמול בבוקר תפילת שחרית בחלקת הנשים שליד הכותל המערבי, כשבידי אחת מהן ספר תורה.

מטרת התפילה ההפגנתית היתה, כפי שנמסר, לפעול לביטול הנוהג, שלפיו הנשים יכולות להתפלל רק בעזרת נשים, כאשר בספר תורה מחזיקים וקוראים וגברים בלבד. התפילה נערכה ביוזמת הוועדה המארגנת את כנס אודות האשה היהודיה.

הנשים המפגינות הופיעו בשעה 7.30 בבוקר וצעדו לעבר הכותל בחסות משמר משטרה קטן, מלוות בצלמי טלוויזיה, בהם רבים מרשתות זרות. הנשים נתכנסו בחלק עזרת הנשים והתפללו בהתרגשות רבה, בשקט וללא הפרעות. לפתע הופיעה אשה מבוגרת חרדית בלבושה, והחלה לצעוק "בושה וחרפה היא שנשים יחזיקו בספר תורה של הגברים". הרב גץ, רב הכותל, הוזעק למקום והודיע כי אינו רואה שום דבר אסור, גם אם העניין אינו מקובל, בהחזקת ספר תורה על ידי נשים.

בינתיים נודע הדבר למתפללים שמעבר למחיצה, והם הפסיקו את תפילתם, עלו על המחיצות והחלו לצעוק: "אנו מוחים, אנו מוחים, בושה וחרפה."

קצין משטרה חשש מהתחממות האווירה, בעיקר לנוכח הנסיונות של צלמי טלוויזיה להיכנס לעזרת הנשים. הוא ביקש מהמארגנים לא להאריך.

משנסתיימה התפילה, יצאו הנשים, כשהן שרות שירים, לעבר האוטובוסים שחיכו להן מחוץ לחומה.

שטרית "יאבק נגד ההחלטה להדיחו מבל"ל

אורי נחשון

פרופ' שמעון שטרית מתכוון להאבק נגד החלטת מועצת אוצר התיישבות היהודים לדרוש את פיטוריו מהדירקטוריון. לדרישה זו, שהתקבלה השבוע, שותף יו"ר הדירקטוריון של בנק לאומי, משה זנבר, ומועצת אוצר התיישבות היהודים מתכוונת לפנות לוועדה למינוי דירקטורים מקרב הציבור, שבסמכותה לפטר את שטרית.

שטרית אמר אתמול, כי ההחלטה לדרוש את פיטוריו נועדה למנוע את טיפולו הנאות בפרשת החוזים האישיים ולאור החשש כי שטרית ימנע את אישורו של חוזה רב־שנתי למשה זנבר. "ההחלטה באה בעקבות הסתייגות שהבעתי במכתב לזנבר מסדרי עבודה חדשים שהנהיג היו"ר החדש, שמביאים לריכוז יתר של כוח רב בידי זנבר. תהליך זה עלול להביא לתופעות שליליות וחמורות, כפי שהיה בתקופת יפת", אומר שטרית.

שטרית מזכיר, כי רק לפני שלושה ימים אישר זנבר, שעד פרישתו הסופית של שטרית מהדירקטוריון, הוא ישותף באופן מלא בעבודת הדירקטוריון.

נציגי פדרציות הלוחמים קראו לכבד זכויות האדם בשטחים

יוסף שמי, עתיים

נציגי פדרציות הלוחמים במלחמת העולם השניה ובמלחמות סדיר תבעו אתמול במסיבת עיתונאים, שישראל תכבד את זכויות האדם בשטחים.

את הדברים אמר אליקסט לוט, מזכ"ל הפדרציה בצרפת. "באנו לישראל על פי הזמנה של אירגונים מקומיים להביע את עמדותינו כלפי הסכסוך הישראלי־פלשתיני. לדעתנו, אם לא יימצא פיתרון של שלום לבעייה יגרמו בעיות לישראל, לעם הפלשתיני ולעמי האיזור", אמר.

לדברי לוט, מצאו משתתפי הכנס בקרב אנשים בישראל מודעות לבעייה ונכונות למגעים. כן נתקלו בגישות הפוכות, של־אנשים שאינם מבינים את הסכנה הטמונה במצב. חברי המשלחת אמרו, כי פגשו בירושלים תושבים פלשתינים מערים שונות בגדה, אך בהתאם למתוכנן מראש, לא סיירו בשטחים.

קורט גולדשטיין ממזרח גרמניה אמר, כי בהחלטת אתונה מ־1987 קבעו נציגי האירגון, שלעם הפלשתיני זכות להגדרה־עצמית ולמדינה משלו לצד מדינת־ישראל. הוא, כמו יתר החברים ב"פ"ר", היו תחת כיבוש ולכן ברצונם להביע הרגשתם ביחס למה שמתרחש בשטחים. לדעתו יש להוציא את הכוחות הישראלים מהשטחים ולהעמידם תחת פיקוח האו"ם כפתח לפתרון הסכסוך באיזור.

עיטורים פולניים ל־8 ישראלים

יוסף שמי

שמונה אורחים ישראליים קיבלו אתמול עיטורי השתתפות בקרב ליד העיירה לנינו שבקרבת סמולנסק בנובמבר 1943. המעוטרים לחמו ביחידה הצבאית הפולנית, שפעלה בחסות הסובייטים. העיטור ניתן לשמונה מבין ה־18 שנותרו בחיים, בלשכת מטעם נשיא פולין. בין המעוטרים פרופ' מריאן משפחה, נחום ויטנבר, פליקס ביאטוס ואחרים. את העיטורים העניק גנראל יוזף קמינסקי, ראש ארגון הלוחמים ואסירי המחנות בפולין.

מוסף שבת

עורכת: עדה סער · עריכה: שולה כ׳קלוריא · עיצוב גראפי: רחל דביר

החסימה

המערך, לפחות פרס, כבל השבוע את ידיו עם אגודת ישראל. ההסכם הזה שינה לפי שעה את התמונה הפוליטית, אבל בלוק חוסם, יש לזכור, אינו חד־צדדי. הוא חוסם את שני הגורמים העומדים משני עבריו

דורית גפן

המציאות הפוליטית הפרה־קואליציונית בישראל עולה על כל דמיון. היא משתנה לעתים בין מהדורת חדשות בקול ישראל למיבזק חדשות בגלי־צה"ל. הפסדת אחד מהם, ושוב אינך מעודכן. להבדיל, כמו הפרקים ב"שושלת". אך בשני המקרים התסריטאים והמפיקים יהודים כשרים.

בראשית השבוע היה שמיר שקט. הוא החליט להיענות לתנאי המערך, והמתין בסבלנות למשחק הפורמאלי של אישור המו"מ הקואליציוני בין הליכוד והמערך על הקמת ממשלה רחבה בראשותו, שצריך היה להתקבל בלשכת מפלגת העבודה ביום רביעי. גם כאשר ש"ס החלה להפגין שרירים, ודרשה חתימה מיידית על הסכם קואליציוני איתה, לא ראה בכך שמיר סיבה להתרגשות מיוחדת. הוא יכול היה לתמוה בלבו איזה שר בכיר של הליכוד המריץ אותה לפתע. אך הוא לא איבד את שלוותו. הוא האמין, כי תהיה ממשלה רחבה. ביום שלישי בערב, ובבוקרו של יום רביעי, החלו לעלות על פניו כמה קמטי דאגה. הפגישות של שמעון פרס עם המפלגות הדתיות נראו בעיניו, ובעיקר בקרב אחרים ממקורביו, חשודות במקצת. אבל שמיר הרגיע את עצמו. גם אם לא סמך על פרס, הרי ידע, כי יצחק רבין הוא תומך נלהב בממשלה רחבה. שמיר האמין, כי יש לו על מי לסמוך, וכי רבין יעביר עבורו את ההחלטה בלשכת מפלגת העבודה. ההודעה על החלטת הלשכה הלמה בשמיר כברק ביום בהיר.

הכל החל למעשה ביום שלישי. תחילתו של הסיפור אמנם בבני ברק, בישיבת מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. אך למען הקיצור נתחיל אותו בשיחה הלילית של שמעון פרס וראשי אגודת ישראל.

פניו של שמעון פרס נותרו חתומות כאשר אמר לו הרב פורוש ביום שלישי בלילה, כי אגודת ישראל החליטה לפרוש מן המו"מ עם הליכוד ולהצטרף לגוש המערך כדי לחסום את שמיר. זה נשמע יותר מדי טוב מכדי להיות אמיתי. למחרת בבוקר, כאשר ישב רבין אצל פרס, צילצל פורוש פעם נוספת. הפעם ביקש להיפגש עם רבין. היה זה לאחר התבטאותו של שר הבטחון, כי מדובר ב"תרגילי סרק" של אגודת ישראל. רבין השיב לפורוש, כי אינו מוכן להיפגש לפני ישיבת הלשכה, שנערכה באותו יום אחר הצהרים. פורוש לא הפציר, אך אמר: אני רוצה שתדע, כי אנחנו מתכוונים בכנות למה שאמרנו לשמעון פרס. רבין הפליט בתקיפות: את חוק מיהו יהודי לא תקבלו מאתנו. פורוש ענה לו: אצלכם יש דמוקרטיה. נראה מה הדמוקרטיה שלך תחליט.

השיחה הזאת, כפי ששיחזר אותה רבין באזני חברי הלשכה, לפני שנפלה ההחלטה נגד מו"מ על הרכבת ממשלה בראשות הליכוד לארבע שנים, הדליקה אצלו נורות אדומות, כלשונו. הנורות הללו החלו להבהב בעצבנות כאשר ח"כ דוד ליבאי הכריז כעבור שעתיים על תוצאות ההצבעה החשאית. הצעת פרס ורבין, שבה תמכו כל השרים, נותרה במיעוט גדול, אך מיעוט. החשדות של רבין, כי משהו נרקם מאחורי הקלעים נגד רצונו, ואולי בתמיכה שקטה של פרס, רק התחזקו. מקורבי רבין הזדרזו לומר, כי פרס דיבר אחד בפה ואחד בלב. שהוא תמך אמנם בלשכה בניהול המו"מ, אך לבו היה עם כמה ממקורביו, כמו יוסי ביילין ואברום בורג, אשר היו מראשי המתנגדים להצעה.

אלה שהקשיבו היטב לדבריו של פרס בלשכה הבחינו, כי אין הוא מדבר בהתלהבות יתרה. בעלי אוזן רגישה לא החמיצו את המשפט הקצר, שכאילו נבלע בדבריו הארוכים. "למעשה, מרגע שלא עושים רוטציה, אין שוויוניות. ראשות הממשלה בידי הליכוד אינה מצביעה על שוויוניות." משפט זה של פרס יהיה כנראה בימים הקרובים אבן היסוד, בוודאי גם אבן נגף, לפריצת המחסום הפוליטי, שנוצר עתה על ידי ההסכם של אגודת ישראל, ואשר בלם את שמיר בדרכו המפותלת להקים ממשלה.

לאמת יש רגליים קצרות. לעתים קצרצרות. באותה ישיבת לשכה השמיע רבין האשמות כלפי ח"כ רפי אדרי, המבטיח הבטחות בשם המפלגה. אדרי החולה הודרז להגיע ללשכה ושיחק את תפקיד הנעלב. אבל שעות ספורות לאחר שהלשכה החליטה נגד הצעת רבין ופרס, באמצע הלילה, כבר ישב בביתו עם נציגי אגודת ישראל וסיכם אתם, כי האגודה לא תלך לממשלה בלי המערך, וכי המערך לא ילך לממשלה בלעדיה. רק תמים ובר־לבב יאמין, כי אדרי פעל באופן עצמאי, וללא ידיעת פרס לפחות. מה גם, שאתו היה גם יוסי ביילין.

ההסכם הזה שינה לפי שעה את התמונה הפוליטית. הוא יצר חסימה, שלא מאפשרת לשמיר להרכיב ממשלה. האמנם יכול עתה פרס להקים ממשלה בראשותו? הדרך לכך עדיין רחוקה וקשה, וכמעט בלתי אפשרית מבחינה פוליטית. בלוק חוסם אינו חד צדדי. הוא חוסם את שני הגורמים העומדים משני עבריו.

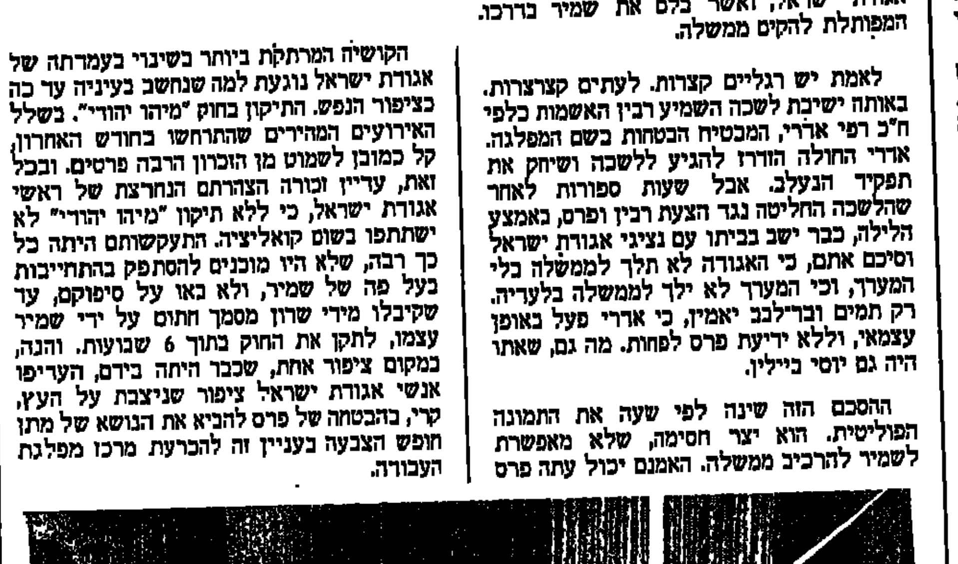

רק נס חנוכה יכול להציל את שמיר

לא בכדי הזמין שמיר את פרס ורבין לממשלה רחבה. הוא ידע, כי לעמוד בראש ממשלה צרה זוהי צרה צרורה. מלחמת הישרדות יומיומית, המחייבת דריכות מתמדת ושמירת האגפים, הן של השותפות הדתיות הקפריזיות, והן בתוך הליכוד.

עכשיו יכולים מתנגדי הממשלה הרחבה בליכוד, ובעיקר השר שרון, לומר לשמיר: אמרנו לך להזדרז ולהרכיב ממשלה צרה. אבל זהו לפי שעה בכי על חלב שנשפך. עכשיו עושים בליכוד מאמצים רבים לשכנע את אגודת ישראל לחזור בה מהחלטתה. האם יצליח שרון פעם נוספת לרצות אותה ולהשיג את הסכמתה? ספק.

בין הנימוקים שהשמיעו ראשי אגודת ישראל על המהפך בעמדתם, היה היחס המעליב שזכו לו בליכוד. הם הזכירו את השאלה הפוגעת של צוות הליכוד כאשר ביקשו את סגן שר האוצר: את מי יש לכם לתפקיד? גם העדפת ש"ס לתיק השיכון והבינוי, על אף שהאגודה תבעה אותו, לדבריה כבר בפגישה הראשונה, לא השאירה בפיהם טעם טוב.

הקושיה המרתקת ביותר בשינוי בעמדתה של אגודת ישראל נוגעת למה שנחשב בעיניה עד כה כציפור הנפש. התיקון בחוק "מיהו יהודי". בשלל האירועים המהירים שהתרחשו בחודש האחרון, קל כמובן לשמוט מן הזכרון הרבה פרטים. ובכל זאת, עדיין זכורה הצהרתם הנחרצת של ראשי אגודת ישראל, כי ללא תיקון "מיהו יהודי" לא ישתתפו בשום קואליציה. התעקשותם היתה כל כך רבה, שלא היו מוכנים להסתפק בהתחייבות בעל פה של שמיר, ולא באו על סיפוקם, עד שקיבלו מידי שרון מסמך חתום על ידי שמיר עצמו, לתקן את החוק בתוך 6 שבועות. והנה, במקום ציפור אחת, שכבר היתה בידם, העדיפו אנשי אגודת ישראל ציפור שניצבת על העץ, קרי, בהבטחה של פרס להביא את הנושא של מתן חופש הצבעה בעניין זה להכרעת מרכז מפלגת העבודה.

לפתע, אין תיקון החוק תנאי מוקדם. היתכן, כי באגודת ישראל נבהלו קצת מן המהומה הגדולה שחוללו בעולם היהודי, במיוחד בארצות הברית? האם הבינו, כי עם ישראל התקיים עד כה בלי התיקון הזה, וימשיך להתקיים גם אם לא יחוקק עוד זמן מה, עד שיוכשרו הלבבות. האם עלה בלבם הרהור שני כאשר תפשו, כי הם מקוממים עליהם גם את הציבור בארץ, אשר כבר יוצא להפגנות אלפים, ותובע לגייס את בני הישיבות, ומי יודע מה ילד יום באותה אווירה שנוצרה נגדם?

הרב פלדמן, ראש רשימת אגודת ישראל, דיבר ביום חמישי, לאחר הפגישה עם שמעון פרס, על אחדות העם, ועל הצורך למנוע שנאת אחים. ואילו בעניין מיהו יהודי הוא הסתפק במצפונו האישי של כל אחד. זהו בהחלט שינוי מעניין, וראוי לשים אליו לב.

אבל במערבולת הפוליטית שנוצרה, ובעיקר בבלבול הרב ששורר, ובחשדנות הגדולה שמתפשטת במהירות, הרי בצדו של כל הישג מתעורר מיד מכשול חדש. בעוד שמעון פרס חתם ביום חמישי עם אגודת ישראל על הסכם, הקובע למעשה קיומו של בלוק חוסם, כבר נשמעו הסתייגויות, ואף דברים קשים יותר, מכל עברי מפלגת העבודה. התגובה המשמעותית ביותר היתה זו שיצאה מלשכתו של יצחק רבין, אשר הבהירה, כי הוא לא נמצא באותה התוועדות עם אגודת ישראל בלשכת פרס במשרד החוץ. הוא לא שותף למהלך. גם שרים וחברי כנסת אחרים השמיעו את דעתם השלילית על התחייבות מסוג כלשהו לשנות את עמדת המפלגה בעניין מיהו יהודי. שמעון פרס אולי הרוויח שותף קואליציוני חדש ברמותה של אגודת ישראל, אך הפסיד, לפחות לפי שעה, הרבה בתוך מפלגתו. אם יצליח המהלך שלו אין לו מה לדאוג. אך אם הוא ייכשל, הרי זה יקרב את יום החשבון הפנימי בתוך המפלגה, ואז יהיה זה קודם כל חשבון אישי עם פרס.

גם השותפות הפוטנציאליות של המערך, ר"צ, מפ"ם ושינוי, הבהירו מייד, כי לא יתנו יד לוויתורים למפלגות החרדיות, בוודאי לא בנושא תיקון החוק מיהו יהודי. בקיצור, הם לא משחקים.

ככל שבוחנים את המצב הפוליטי, כמו גם השינויים האפשריים עדיין, הרי בכל אי הבהירות הפוליטית עד כה, הדבר הברור היחיד הוא, שהכל נזיל. נראה, כי הפוליטיקה הישראלית נמצאת מאז הבחירות במבוי סתום. כבר הזכרנו את הקושי הגדול, שצפוי היה לשמיר בממשלה צרה. הדברים נכונים כמעט באותה מידה במקרה של ממשלה צרה בראשות שמעון פרס. מה גם, שבינתיים הסתבך הפלונטר עוד יותר. הליכוד כבר כבל את ידיו עם ש"ס, והמערך, לפחות פרס, כבל את ידיו עם אגודת ישראל. דבר שמעמיד בסימן שאלה גדול אפשרות של הקמת ממשלה צרה בראשות אחד מהם.

מבחינה טקטית לפחות, תיקן כרגע פרס את הנחיתות שהיתה לו כלפי שמיר, בעת שהתחילו השיחות בין הליכוד למערך. עתה, אם יתחדשו השיחות ביניהם, יצטרך שמיר להציע הצעה נדיבה יותר, שפירושה המעשי העיקרי הוא רוטציה. או לפי התפישה של פרס, שבאה לביטוי באותו משפט קצר בלשכת מפלגתו, שוויון מלא.

הברירות בפני שמיר אינן רבות. ביום שני עליו לבוא אל הנשיא ולדווח לו אם הצליח להרכיב ממשלה. היום נראה, כי רק נס חנוכה יכול לעזור לו בעניין זה. הוא יכול לבקש ארכה נוספת מהנשיא, אך השאלה היא אם "דגל התורה" אכן תחתום על הסכם עם הליכוד. גם המפד"ל עוד לא אמרה את המלה האחרונה. שמיר יודע, כי פרס עלול לבקש מהנשיא לתת דווקא לו "צ'אנס".

כך או כך, אנחנו רק באחד משיאיה של הדראמה הפוליטית. אנחנו יודעים איך היא החלה, וגם מה היו התפתחויותיה השונות. כרגע יש בה כמה וכמה רמיזות מפתח, אשר יכולות להביא לסיום כזה או אחר שלה.

בין גיבורי השבוע הארוך הזה, שמעללי רבים מהם לא הוזכרו כאן, לנציגי אגודת ישראל יש זכות־יוצרים על פרק החסימה.

לידם צריך להזכיר את שמעון פרס ורפי אדרי, את חברי לשכת מפלגת העבודה, אשר בהצבעתם, (רבים מהם מבלי שידעו או התכוונו לכך), אישרו את המהלכים שיצרו את החסימה. ישנן גם הדמויות הפתאטיות יותר. כמו יצחק רבין, שרצה כל כך לסגור עם הליכוד על ממשלה רחבה בראשות הליכוד. ושמיר, שקיווה להציג ממשלה רחבה, בלי שרון כשר הבטחון, ובלי דוד לוי כשר החוץ. וש"ס, שאיימה והתרצתה, ולפתע גילתה כי אפשר גם בלעדיה. ודגל התורה, שמנסה להביא הצלה וגאולה על ידי בוררות בין הליכוד והמערך, באמצעות משרה של.. רוטציה. וכל האחרים.

ערן טאוס

מה שאין ב,,מבט"

בכפר מאליב שבאזור רמאללה, המצוי זה חודשים רבים בעוצר, והוא סגור לסירוגין, נמצא לפני כחודש מסגד מחולל. הרמקולים נלקחו, ארון עם ספרי קודש הופל, וספרי קוראן היו זרוקים על הרצפה קרועים. האירוע הזה, כמו עשרות אחרים, לא הגיע לידיעת הציבור. רק בקלנדיה, במקרה, עברה הטלוויזיה הישראלית

ב־20 בנובמבר, בערב, נרגם באבנים אוטובוס שהוביל צנחנים, חניכי בית הספר למכ"ים שהיו לאחר שבועיים של פעילות בשטחים, ליד מחנה קלנדיה הסמוך לרמאללה. שמשתו האחורית של האוטובוס נופצה, ושני חיילים נפצעו קל. בהנחיית מפקד המחלקה ביצעו החיילים פעולת נקם במחנה הפליטים קלנדיה. ארבע מכוניות של תושבים הושחתו, נער מקומי ספג סטירה מחייל, ונזק נגרם לדלתות ולחלונות של מספר בתים. במקרים בודדים גם הושחת רכוש בתוך הבתים.

ארוע מסוג זה מספק, בדרך־כלל, תוכן לידיעה לאקונית בעתונות הכתובה, אלא שהפעם עבר במקום צוות של הטלוויזיה הישראלית, שהראה את הארוע ב"מבט", ישר בתוך הסלון. עובדה זאת אילצה את צה"ל להגיב במהירות, לבצע תחקיר והליכי שיפוט מזורזים ולהעמיד לדין קצין ומספר חיילים.

הארוע עורר תגובות ולחצים פוליטיים מכיוונים שונים. הורי החיילים התארגנו להגן על תרומתם של בניהם, בסיועו הנמרץ של ראש עיריית הרצליה, איש הליכוד אלי לנדאו, שבנו משרת ביחידה אך לא היה מעורב ישירות בארוע בקלנדיה.

תגובת ההורים, מכתבם לשר הבטחון, פגישתם עם הרמטכ"ל ושאלת כשירותם של החיילים המעורבים בפרשה לשאת בתפקידי פיקוד בצה"ל, זכו לסיקור תקשורתי נרחב ויומיומי ברדיו, בטלוויזיה ובעתונות הכתובה, ועמדו במרכזו של פולמוס ציבורי.

השבוע, כבר לא היו תושבי קלנדיה נזעמים בשל פעולת הנקם. הם היו נזעמים בשל הרעש שהתעורר בישראל סביב הפרשה, שהרי בשטחים בכלל ובקלנדיה בפרט הפגיעה בכבוד האדם הערבי וברכושו כבר מזמן אינם בבחינת חריג או ארוע תקשורתי. ביתו של התושב הערבי בשטחים הפך זה זמן רב הפקר וקורבן לתסכוליו של החייל או השוטר, שאינו זקוק לצו כדי להיכנס לבית כלשהו, לבצע חיפושים ומעצרים או לעשות ככל העולה על דעתו.

בקלנדיה מסבירים לי, כי לפני חודש בדיוק נכנסו חיילים לביתם של תושבים, שברו מכשיר טלוויזיה וארון בגדים והשחיתו רכוש. אלא שאז לא הגיע הדבר לכלי התקשורת.

נחמד, תושב המחנה שביתו מצוי במרחק רב מן הכביש, אך למרות זאת זכה לטיפולם של הצנחנים, מסביר: "אנחנו בקלנדיה, כמו רוב תושבי השטחים, כבר מזמן לא מתלוננים על מעשים כאלה. ואנחנו גם לא מאמינים שמישהו יכול לעזור לנו, אפילו לא הטלוויזיה".

בחלק מן העתונות הכתובה הירבו לספר ולציין בשנה האחרונה מקרים של ונדליזם, פגיעה או השחתת רכוש מכוונת בשטחים, אם במסגרת של פעולת נקם של חיילים ואם במסגרת של שעשוע ופורקן ממתח ומתוך שנאה עתיקת יומין.

מדגם מקרי לחלוטין של ארועים מהשנה האחרונה מלמד יותר מכל על המציאות בשטחים. בעיר קלקיליה זכו כתבי השטחים, שהגיעו למקום בעקבות פניה של חברי כנסת מסיעת חר"ש שביקרו במקום לפני כן, לראות במו עיניהם מעשי ונדליזם והשחתת רכוש מכוונת במספר בתים. קלקיליה היתה שרויה אז בעוצר זה תקופה ארוכה בשל שורת תקריות אלימות שארעו בעיר.

בעלי הבתים סיפרו כי חיילים נכנסו לבתים בתואנה של חיפושים וביצוע מעצרים והחלו בהרס שיטתי של רכוש. באחד הבתים נופצו חלונות, נפרצו דלתות ונשברו רהיטים, ומכשיר טלוויזיה ומכונת כביסה ניזוקו קשה. בבית סמוך שבנה תושב מקומי, בעל בית חרושת ללבנים, עבור בנו שנישא ימים ספורים קודם לכן, היתה התמונה מזעזעת: מכונה עשויה מתכת כבדה, ששימשה לניסור אריחים בעת בניית הבית, נזרקה מהקומה הראשונה לחניון וגרסה את שמשתו הקדמית של רכבו של בעל הבית ואת המדף שמעל להגה. בחדר אחר ניכרו סימנים ברורים של הרס מאורגן ושיטתי, שלא נעשה אגב חיפוש. כל המפסקים ושקעי החשמל נופצו ונותצו, ככל הנראה בעזרת קני רובים. הכיור החדש במטבח נופץ לחלוטין, החרסינה במטבח נותצה ורצפתה נסדקה, המתקן לחימום מים, המראה וכל חלונות האמבטיה ניזוקו. בחדר השינה הופל ארון הבגדים וספג מכות מקני רובים. המיטה נמצאה הפוכה, כשרגליה שבורות ובצידה התחתון נקבים של קני רובים. מתנות החתונה של הזוג הטרי, שהיו עדיין ארוזות ועטופות, נופצו על הארץ ללא רחמים, בגדים נמצאו קרועים ומושלכים על הרצפה וכלי המיטה נזרקו לרחוב מבעד החלון.

בארוע אחר בכפר חוסאן שבאזור בית־לחם רדפו חיילים אחרי ילדים מפגינים שנעלמו בבתי הכפר. החיילים פרצו לאחד הבתים, הוציאו את הנשים והילדים שנעלו עצמם בתוכו והחלו לשבור ולנפץ מכל הבא ליד. התוצאות גם במקרה הזה היו מדהימות. המקרר חובל והושחת והשיש נותץ. כלים וצלחות נופצו, מנורות, תמונות וכסאות נשברו, ואת הטלוויזיה מצאנו הפוכה על פניה, שבורה. גרעיני חיטה, עדשים, קמח ותבלינים שהיו במטבח עורבבו עם שמן ונמרחו על הריצפה.

לפני חודשים עברה על הכפר הזה, הידוע ככפר מיליטנטי, תקופת עוצר ארוכה, שנועדה למנוע מתושביו למכור את הענבים המשובחים הגדלים בכרמיהם, בשל הנסיונות החוזרים ונשנים של צעירים תושבי הכפר לפגוע בסיורים של צה"ל ולהפר את הסדר בדרכים שונות.

כשהוסר העוצר מצאתי בכפר בתים במצב דומה למה שתואר עד כה. התושבים טענו, שביתו של כל ילד שנמצא מסתובב מחוץ לביתו, זכה ל"טיפול". בחוסאן כנראה נהגו החיילים להכות על חלונות הזכוכית שליד דלת הכניסה באמצעות אלות, במקום לדפוק על הדלתות, וכך ניתן היה לראות עשרות בתים שזגוגיות החלונות בכניסותיהם מנופצות. בכפר מאליב שבאזור רמאללה, המצוי זה חודשים רבים בעוצר, והוא סגור לסירוגין, מצאתי לפני כחודש מסגד מחולל, הרמקולים נלקחו, ארון עם ספרי קודש הופל, וספרי קוראן היו זרוקים על הרצפה קרועים. כל זאת, בעת שהכפר היה מצוי בהסגר.

בית הספר אל־חלדוניה בשכם נמצא בחודש מאי, לאחר שצה"ל עשה בו שימוש, כשזגוגיותיו מנופצות, על קירותיו צואה ודברי נאצה, ורכוש יקר במעבדה ובחדרי הלימוד מושחת. בעקבות פנייה של חברי כנסת הבטיח שר הבטחון, כי הנושא יבדק ובתי הספר ישוקמו. מקורות בטחוניים מסרו לי כי רק לפני מספר ימים נמצא הכסף לשיפוצו של בית הספר הזה ומספר בתי ספר אחרים במצב דומה.

בכפרים עיסאוויה, סוואחרה אל־ערביה, צור באהר ואבו־טור שבאזור ירושלים, ניתן לראות את אותם המראות. הפעם — מידי אנשי מג"ב ומשטרה. רהיטים שבורים, תמונות עם פסוקי קוראן מנותצות ומטווחים על קולטי שמש הם עניין שבשגרה.

חלק מן הארועים שציינתי במדגם מקרי זה דווחו בעתונות הכתובה. מיעוטם נחקרו בידי צה"ל או המשטרה. אך בדרך כלל לא זורזה החקירה, לא נעשו כתבות מעקב ותחקיר, לא היתה חשיפה תקשורתית לאורך זמן, וברוב המקרים לא נענש איש. הרמטכ"ל לא נפגש אפילו עם הורי חיילים הקשורים במעשים מסוג זה, ומובן מאליו, שהתושבים הנפגעים לא זכו לפיצוי או למילת התנצלות, שהרי צוות הטלוויזיה לא היה שם. □

מג"ד הצנחנים מקלנדיה מדבר

אבי בניהו

לא מיצו את הדין

סא"ל מ. מפקדם של הצנחנים שהשתוללו בקלנדיה: "אלה לא היו מפקדים שלי אלא של בית הספר למ"כים. הם טעו טעות חמורה, והיו צריכים לשלם עליה יותר ביוקר. אם הם היו תחת פיקודי, הם היו מודחים מתפקידם. אינני מקבל שום טיעון ותירוץ שיכולים להוליך למעשה כמו זה שנעשה בקלנדיה"

בעוד מספר ימים ישתחררו ממאסר חיילי גדוד הצנחנים שהיו מעורבים בפרשת קלנדיה. מפקדיהם, הם שיחליטו לגבי מסלולם בהמשך השירות הצבאי.

בצנחנים לא אהבו את פרשת קלנדיה, שעלתה לראש הכותרות, ולא בנקל יסלחו למישגה של 20 הלוחמים, שנחשבים לעילית של החטיבה.

מפקד גדוד הצנחנים, סא"ל מ אינו מוכן לקבל הסברים, חרף העובדה שבעת הארוע היו חייליו תחת פיקודם של מפקדים אחרים מבית הספר למ"כים. הוא יבקש לשוחח איתם, כשישתחררו, ולהשמיע באוזניהם דברים חריפים. בכל אופן, הוא טוען שאילו הוא היה הקצין ששפט אותם, היו חוטפים יותר.

עם סא"ל מ שוחחתי השבוע בשכם, שם הוא נמצא עם הגדוד שלו זו הפעם השלישית השנה.

— כמפקדם של החיילים, כמי שאולי צריך לתת גיבוי, איך אתה מתייחס למקרה?

סא"ל מ "אין כל ספק שאלה חבר'ה בעלי רמה אישית גבוהה מאוד, שכנראה היה להם כשלון באותה נקודת זמן ובאותו ארוע. אני מכיר אותם, ואין לי צל של ספק שהם הטובים שבטובים. לא היו להם תקלות בעבר והם לא היו מעורבים בחריגות.

"למרות זאת, אני, כמפקד, לא יכול לקבל את צורת ההתנהגות שלהם. אסור לנו, כצבא, לקבל נורמות התנהגות של חיילים, כפי שבאו לידי ביטוי בארוע בקלנדיה.

"אני משוכנע שאם אשאל היום את אותם חיילים, הם יודו בטעותם ויכירו שביצעו מעשה חמור".

— שאלת אותם, יצא לך לשמוע מהם?

"לא, עדיין לא הספקתי לדבר איתם. אפגוש אותם ברגע שייצאו מהכלא. ארצה לדבר עם כולם ולשמוע פרטים. היו מספר קצינים בצבא שמיהרו לצאת בהכרזות, אמרו שמדובר ב"פושטקים", השוו את הארוע הזה ל"ליל הבדולח" וכו'. אני מוחה על האמירות הללו ולא אשפוט לפני שאשוחח עם החיילים".

— יש הטוענים, כי האחריות במקרה כזה היא על מפקדים שהיו במקום ולא עצרו את פעולת הנקם.

"אין לי ספק שאת מה שעשו שם המפקדים צריך להוקיע. אלה לא דפוסי התנהגות שאני מצפה ממפקדים שלי, ואלה גם לא היו מפקדים שלי אלא של בית הספר למ"כים. הם טעו טעות חמורה, והיו צריכים לשלם עליה יותר ביוקר. אם הם היו תחת פיקודי, הם היו מודחים מתפקידם. אינני מקבל שום טיעון ותירוץ שיכולים להוליך למעשה כמו זה שנעשה בקלנדיה. אינני חושב שהצבא מיצה איתם את הדין. אני סבור שעל מפקד בצה"ל יש אחריות גדולה יותר מזו שעל חייל, מבלי להוריד בערכם של החיילים. ממפקד אנו מצפים ליותר.

"אולם, למרות המפקדים, הייתי מצפה מחיילים דוגמת אלה שמגיעים לצנחנים להתנהגות אחרת. אינני מקבל גישה שחייל מבצע כל מה שאומרים לו".

— אולי צריך לבדוק כיצד קורה שחיילים טובים מגיעים למצב כזה ופורקים כל עול?

"אין ספק כי ככל שאנחנו, כחיילים, נמשיך להתמודד מול הארועים בשטחים, יגבר המצב של דהההומניזציה כלפי הערבים. החיכוך היום־יומי והמיטען שהצטבר אצל החיילים יוצר את המצב הזה, ואת זאת צריך לדעת ולהכין. מן המפקדים אני מצפה לראיה רחבה יותר משל החייל. עליהם לשים סייגים היכן שצריך ולהוות בלם. אני כבר שירתתי בשטחים לא מעט ואני יכול לקבוע שהארוע בקלנדיה אינו מאפיין תופעה".

— היו שטענו, גם בצבא, שהארוע בקלנדיה היה "עוד ארוע אחד" שעלה לכותרות בהיעדר חדשות מן השטחים באותו יום. אתה שותף להערכה הזו?

"לא. אינני מקבל טיעון כזה. לדעתי, היציאה לכותרות היתה ניצול של כל מיני גורמים שמחוץ לצבא לטובת אינטרסים שלהם".

— אינך סבור שמעורבות ההורים בפרשה זו מוגזמת ומזיקה ביסודה?

"אנחנו מעודדים מעורבות הורים בגדוד ובחטיבה. הם באים לביקורים, רואים את העומס והמאמץ ועדים לגאוות בניהם לשרת בצנחנים.

"אני חושב שזכותם של ההורים להתערב במה שקורה לבניהם, וחובתנו כמפקדים להטות להם אוזן. עם זאת, להערכתי, התהודה בתקשורת היא שהביאה את ההורים להתערבות כזו. ברגע שהארוע הוקצן, מישהו חייב היה להגיב, וההורים עשו זאת. זו זכותם המלאה".

— איך השפיעו הארוע והתהודה בציבור על יתר החיילים? האם נערכו שיחות?

"לפני הכניסה לשכם שוחחתי עם כל הפלוגות והפקנו לקחים. החיילים הבינו את המסר, כי זה ארוע חריג ולא מקובל בצבא. אלוף פיקוד המרכז, עמרם מיצנע, שוחח עם כל סגל קציני החטיבה. כל הדוברים, כל המשתתפים בכנס הזה להוציא קצין אחד, טענו שצריך להוקיע את המקרה".

— מה היתה טענתו של אותו קצין?

"הוא סבור שאנחנו לא מבינים את המיטען שהחיילים הולכים איתו לאחר שהות ארוכה בשטחים וטען שצריך לתת להם גיבוי. אותי הדברים שלו הטרידו. זכותו לחשוב כך אך אין לקבל את הנימוק 'מיטען'. השאלה היא איך ינהג אותו קצין שחושב כך בשטח, בעת התמודדות עם סיטואציה דומה. אני מקווה שיפעל כפי שמצפים ממנו".

— כמג"ד, עם הכלים העומדים לרשותך, אתה יכול לאורך זמן לשמש בלם לתופעות הנובעות משהיה ארוכה וחיכוך יום־יומי בשטחים?

"המפקדים יודעים להוביל, והחיילים עושים את שנדרש מהם. אנחנו מתמודדים יום יום ולדעתי גם מצליחים. זו אינה פעילות יוצאת דופן ואפשר להתמודד איתה, ועובדה שארוע כמו קלנדיה הוא עדיין חריג".

— בעוד מספר ימים החיילים ישתחררו ויתכן שגם אתה אישית תידרש להכריע בעתידם. כיצד תינהג?

"לאחר שאבדוק איתם את כל הפרטים, אם אגיע למסקנה שהחיילים ראויים להיות מפקדים והם הכירו בטעות, אלחם בכל כוחותי מול מי שצריך כדי שהם יגיעו לתפקידי פיקוד.

"אישית, אני חושב שאותו ארוע אינו פוסל אותם מלהיות מפקדים. זהו כישלון אחד בנקודת זמן מסוימת בדיוק כמו שיש אחרים שנכשלו, אפילו קצינים בכירים, והמשיכו קדימה".

— אתה או חייליך חשים שנטפלו דווקא לצנחנים?

"לא. היו מקרים דומים ואחרים גם בגבעתי, בגולני וכמעט בכל יחידה, אבל במקרה הזה החיילים שלי סבורים שאולי מישהו רוצה להראות לעם ישראל שגם לצנחנים זה קורה. כאילו שאם בארזים נפלה שלהבת אז אזובי הקיר יכולים לחיות רגועים. זו טעות". □

אבי בניהו

לא חי בשלום

צילום: ירושלמסקי

בכפר ביתא דרש לבדוק בית בית ולהרוס רק לפי הנחיה מפורשת של השב"כ

אלוף פיקוד המרכז, עמרם מצנע, סוגר שנה לאינתיפאדה. החייל הטוב, שגינה את "מעשה הנבלה" בדהיישה, למד לחיות עם התקשורת ועם המתנחלים. הוא עדיין לא למד להתעלם מחריגים

ערב אחד, במסעדה ירושלמית, בסופו של יום קשה, אמר האלוף עמרם מצנע לקומץ חברים שהסבו איתו ליד השולחן: "אני ממשיך קדימה על פי דרכי ועל פי משימתי, ממילא תמיד יתקפו אותי". באותו יום, בשיאה של האינתיפאדה, תקפו הח"כים גולדשטיין ומגן בלהט רב את אלוף פיקוד המרכז. מצנע שמע את

שנה לאינתיפאדה. מצנע מסמל את הצבא הטוב, הערכי והאמיץ, שנאלץ להתמודד במלחמה מתמשכת מול נשים וילדים. הוא מוצא עצמו עוסק בנושא מרכזי וקריטי, ראשון בסדר היום הציבורי ונתון במחלוקת קשה בין שמאל לימין.

בעת כתיבת שורות אלה מתפרסמת הידיעה על החלטת לשכת מפלגת העבודה ללכת לאופוזיציה. רבין, נכון לעכשיו, כנראה לא יהיה שר הבטחון. האם מצנע יוכל להמשיך קדימה? החשבון של אריק שרון עם הקצין שיצא נגדו בעת מלחמת לבנון עדיין פתוח. נסיונותיו של שרון לסכל את מינויו לאלוף פיקוד המרכז נחסמו אז על־ידי שומרון ורבין.

מקורביו של מצנע מעריכים, כי אם יתמנה אריק שרון לתפקיד שר הבטחון בממשלת ליכוד, מצנע לא יתן לו את התענוג לחסום אותו. הוא יבקש לסיים את שירותו בצה"ל ביוזמתו. מתנגדיו של מצנע בצבא ומחוצה לו אומרים כי האיש "גילה את העוצמה שבפוליטיקה, והוא עוסק בה כשהוא מסתתר מאחורי המדים".

מבחינה צבאית, כפי שבוחנים אותה שר הבטחון והרמטכ"ל, ומתוקף המיגבלות הנובעות מהחוק ומהנורמות, נחשב אלוף פיקוד המרכז למי "שעושה עבודה טובה" בשטחים. אין כל ספק, כי ההתמודדות המתמשכת והסבוכה הזו מהווה עבורו טרגדיה אישית, אולם הוא למד להתמודד והוא מוצא נחמה בפרק הזמן המוקדש להכנת הכוחות למלחמה, טיפול בגיזרת ירדן והבקעה ואימון העוצבות בסדיר ובמילואים. כל סיור בתרגיל צנחנים בצפון או באימון בבקעה ממלא לו את המצברים.

מגיע לכל מוקד

באחד הראיונות שנתן הודה מצנע: "נכון שלא לזה פיללתי ולא לזה קיוויתי, אבל נניח שהייתי יכול לשקול מראש את הנתונים. אז מה האלטרנטיבה? האלטרנטיבה היא לשבת באיזה תפקיד חסר השפעה, לכסוס צפורניים ולהגיד — אני הייתי עושה כך או אחרת. הדברים שבהם אנו עוסקים עכשיו הם דברים החשובים שקורים למדינת ישראל. כשאתה הולך לפעמים לישון, קצת מפחיד לחשוב שעל הכתפיים הצרות והקטנות שלך יושב בעצם כמעט עולם ומלואו — אבל לזה חינכו אותנו כל השנים, לקחת אחריות, ללכת קדימה ולתרום. וזה קשה, קשה מאוד".

סדר יומו של אלוף פיקוד המרכז בשנה האחרונה מתנהל סביב השעון. הוא מרבה לסייר בשטח, להיפגש עם מפקדים וחיילים, לתדרך, לתחקר. הוא מגיע לכל מוקד שבו יש חיכוך או ארוע, מקדיש זמן רב לפגישות עם מתנחלים ומקפיד גם שלא להזניח את המשימה הצבאית העיקרית.

את מה שנשאר מן הלילות הוא מעביר בשינה בחדרון קטן הצמוד ללשכתו במצודת כפיר. פעמיים בשבוע הוא מגיע הביתה, לקיבוץ עין־גב, שם הוא מתגורר עם אשתו עליזה ושלושת ילדיו ואחת מהם חיילת במערכת "במחנה".

בשבוע שעבר נערכה בעין־גב עצרת חטיבת הצנחנים לסיום אימוני הקיץ. בפיקוד התלוצצו ש"האלוף הערב קל"ב (קרוב לבית) ויישאר גם ללון".

בעין־גב אוהבים את עמרם. בחופשות ובין תפקיד לתפקיד הוא נהג לעבוד ברפת של המשק. באחת השבתות, לפני כחודשיים, הזמין אליו לקיבוץ את כל חברי המטה העליון של הפיקוד ואת מפקדי העוצבות עם בני משפחותיהם. כולם באו עם הילדים, שוחחו, שטו בכינרת ואכלו דגים. מעין תשובה לרגע באתר המסמל את ארץ־ישראל הישנה והטובה. מדי פעם בשנה האחרונה מתקיים ערב מפקדים דומה ל"שחרור האווירה". פעם בים המלח, פעם במסעדה ופעם בהצגה בקאמרי.

מלבד הוועדות העממיות, ארגוני המחבלים והמסיתים בגדה, הרי חזית נוספת שמולה מתמודד אלוף הפיקוד היא האוכלוסיה היהודית ביהודה ושומרון. ראשי "גוש אמונים" נזקקו לפרק זמן מסוים עד שהבינו את עמרם מצנע ועיכלו אותו. האלוף מצנע היה אלוף פיקוד המרכז הראשון שניצל את סמכותו בחוק והטיל צו הגבלה על יהודים החיים בשטחים. הוא גם הבטיח שאם יהיה צורך, הוא ינצל שוב את סמכותו. "כאשר יהיו לי הנתונים, הידיעות וההצדקה, אני אעשה כל מה שאני חושב שצריך לעשות, והסמכויות שלי בעניין זה אינן מוגבלות", הבהיר לא אחת. מאוחר יותר הגיב על פוגרום המתנחלים בדהיישה. המונח "מעשה נבלה" הקפיץ את "גוש אמונים" ואת מפלגות הימין. אחר־כך תקפו אותו בעת שבא לבקר בקרית־ארבע וילדי המקום יצאו להפגין נגדו. הפגנת הילדים פגעה בו. "הזדעזעתי מהילדים האלה שמתנהגים כלפי חיילים וקצינים כמו שפעם התנהגו ההורים שלי כלפי הבריטים", אמר בראיון ל"במחנה". אחרי שהתנצלו בפניו הציע למנהלי בתי הספר לקיים השתלמויות על מהות הצבא וכיצד הוא פועל. נודע, כי לאחר ההשתלמות הראשונה באה אליו צעירה מקומית ובעיניים דומעות אמרה: "האלוף, שנאתי אותך אז, ואתם הרי כל כך נחמדים..."

עמרם מצנע אינו מצטער על התקיפות בה בחר להגיב על הארוע בדהיישה. הוא התנצל אז רק על המונח "מעשה נבלה", שאשתו, מורה במקצועה, הסבירה לו את משמעותו באוכלוסיה הדתית.

לקראת סוף השנה האחרונה הצטמצמו ההתקפות של המתנחלים על האלוף. הוויכוחים נסובו בעיקר סביב אבטחת הצירים וחופש התנועה בבטחון. בהתקפתו לפני שבוע בחר ישראל הראל, עורך "נקודה", ברמטכ"ל, ולא במצנע.

בפיקוד המרכז מסבירים, כי מצנע הבין את הצורך לשמור על שקט בקרב המתנחלים. הוא חושש שתסיסה בקרבם תגרום לכך שיצטרך להביא גדוד מילואימניקים מול מתנחלים. הוא עצמו הבהיר לא פעם "אני מבין את אחריותי לבטחונם. ללא שום קשר לדעות פוליטיות כאלה או אחרות אנחנו צריכים לעשות כל מה שאנחנו יכולים כדי לתת תחושת בטחון".

התמודדות נוספת של מצנע בשנה האחרונה היתה בעניין הטיפול במקרים החריגים ומול הטיפול הציבורי בנושא זה. יש הטוענים כי החריג הפך כבר לנורמה וכי גם מצנע הישר, הכן והטהור התכופף קצת. הסובבים אותו מעידים כי אינו מניח לנושא והוא טוען בפני מפקדים שהעלמת עין מחריג בשטחים תסתיים בהעלמת עין בשדה־הקרב. באחת השיחות עם המפקדים אמר להם האלוף: "כל מה שאתם מעלים בדמיונכם הפרוע שחיילים יכולים לעשות — הם מסוגלים לעשות יותר; לכן שימרו בשבע עיניים".

בפרשת המכות בשכם לפני מספר חודשים הוא מיהר להופיע ב"מבט" והדגיש ביוזמתו את חומרת העניין. אחר־כך ספג ביקורת מכל עבר על החלטתו לעצור את החיילים המעורבים. כך אירע גם לאחר הפיגוע ביריחו, כשהצהיר כי "אנחנו נכשלנו בהגנה על האוטובוס". לא כולם במטה הכללי סברו כי ניתן לדבר על כשלון כל־כך מהר.

לאחר שנה של אינתיפאדה, מאות הרוגים פלשתינים, אלפי פצועים ורבבות ארועים, נוטה האלוף מצנע להסתמך על הנסיון הרב שנצבר במערכת המשולבת של הצבא, המינהל האזרחי והשב"כ. הוא ורבים אחרים תוהים מה עוד ניתן לעשות ומודים בחלק מהטעויות, שנבעו בעיקר מחוסר נסיון.

בארוע הקשה בכפר ביתא לפני מספר חודשים, כאשר בא אליו לשטח ראש המטה שלו, מצויד באישור של מפקדים בכירים, וביקש להרוס עשרות בתים, "ככל שצריך", הוא עצר וביקש לבדוק בית בית ולהרוס רק על־פי הנחיה מפורשת של השב"כ.

כתבת פרופיל באן.בי.סי.

הציבור הישראלי למד דרך התקשורת להכיר את אלוף פיקוד המרכז כמי שאינו מתבייש להודות בטעויות. כך נהג מספר פעמים כשחשב ששיקול הדעת היה מוטעה. רבים מקציני מטהו התפעלו כאשר בעת מסיבת פרידה ממזכירתו האישית איריס, לפני כחודשיים, אמר לה בנוכחות מפקדים רבים "את מזכירה טובה, עובדת טוב, אבל פשוט לא היתה בינינו כימיה".

מצנע למד גם להכיר את התקשורת ולשתף עמה פעולה. בתחילת האינתיפאדה עוד נרתע ממנה ונהג לספר כי הוא נזכר איך בשעתו, כקצין צעיר, נהג להסתכל על אלופים שמסתובבים עם עתונאים. השבוע אישרו לו שר הבטחון והרמטכ"ל כתבת פרופיל של 15 דקות ברשת האמריקנית אן.בי.סי, שתשודר בארה"ב מחוף לחוף. גם האמריקנים עצמם למדו לאהוב את "הגנרל עם הזקן", ואילו הוא מצידו משקיע זמן רב בתקשורת כחלק מתפיסת ההסברה של צה"ל ומדינת ישראל בעולם.

בשנת האינתיפאדה הראשונה שונה המבנה הארגוני של הכוח הצבאי בשטחים, הפעילות הצבאית התייעלה והוקמו מפקדות סדירות. לאחרונה הביא מצנע שני קצינים בכירים מעולים מאגף המודיעין במטכ"ל לתפקיד מושלים בגדה. הוא זיהה את הקשר עם האוכלוסיה כגורם מפתח לשליטה. על הגשת כתב האישום נגד אלוף־משנה ג', מפקד חטיבה שבפיקודו, שמע משום־מה מן הרדיו, למרות שעודכן באופן שוטף על המתרחש. הוא נמנע מלהתערב בנושא או לתת גיבוי ואיפשר לפרקליט הצבאי הראשי לבצע את עבודתו.

בשבוע הבא תיכנס האינתיפאדה לשנתה השניה, וצה"ל אינו רואה את הסוף. החיילים הסדירים שוב חוזרים לשטחים ומחליפים את אנשי המילואים, ושוב נפגש איתם האלוף, חוזר על אותם תדריכים ומדגיש את אותם הדגשים. כולם כבר היו בסרט הזה אבל אין ברירה.

למפקדים של החיילים הסדירים מסביר מצנע היום, שגם בשהייה בשטחים צריך לטפח את המסגרת ולנצל את הזמן. הוא מדבר על חדשנות, יוזמה וירידה לפרטים קטנים. "קחו את החבר'ה הטובים, תתכננו ותלכו לעצור מבוקשים; תעשו פעולות מתואמות, כך תרגישו טוב יותר. בשום אופן אל תחכו לחטוף את האבן. תשמרו על כך שהיוזמה תהיה בידיכם", הוא מדגיש.

ערב כינוס המועצה הלאומית הפלשתינית לא מיהר מצנע לקבל החלטות. הוא ביקש להסתמך על נסיון של 11 חודשים ולהגיב בהתאם. את הפעולה בה נקט צה"ל בעבר בעניין פתיחה וסגירה של החנויות בכוח סיכם בסופו של דבר כטעות שגרמה לנזק בדימוי.

גם בתוך המציאות העגומה אליה נקלע, ממשיך האלוף מצנע להאמין בכוונות שהוא בונה צבא, מחנך חיילים ומפקדים ומאמן את הגייסות ליעודם העיקרי. כל עוד הוא מאמין בכך, הוא ימשיך קדימה בסבלנות אין קץ. ברגע שירגיש כי אמונתו ודרכו מתנגשים עם הנחיות ופקודות, יקום ויילך הביתה. □

בשלוש דרכים

אותו הדלק עצמו, המזין היום את האינתיפאדה ומלבה אותה, הוא גם הדלק אשר עשוי להניע את גלגלי תהליך השלום, אם רק תימצא יד חכמה, אשר תדע לתעל ולנקז אותו אל האפיקים הנכונים

גדי יציב

זרמים חזקים של דלק נשפכים אל האש שאוחזת בבניין, ואנחנו, באיוולתנו, רק מתיזים מים רבים על האש הזאת — במקום לנתק ולחסום את זרמי הדלק הללו, אשר מלבים את הבערה ומזינים את הלהבה בכוח חיות אינסופי. „שים לב לזרם הדלק", קוראים אנשים נבונים לשר הבטחון, „נתק את זרם הדלק", אבל הוא משיב בקול בס אנליטי: „עד שהאש לא תסכים להכבות על־ידי המים — ועל ידי המים בלבד — אני לא מוכן בשום פנים ואופן להתייחס בכלל אל זרם הדלק", והלהבות עוד גדלות ומתעצמות.

זוהי איפוא האינתיפאדה: אנחנו שולחים גייסות לשדה אשר המערכה כלל איננה מתחוללת בו. מן המאבק בשדה, אשר שם המערכה האמיתית מתנהלת — אנחנו משתמטים. בגלל זה כל הטיפשות, וכל העוול וכל האשליה, המאפיינים זה כשנה את המאורעות הללו, הקרויים בפיהם אינתיפאדה.

הטיפשות אבן מרהימה. היא מתחילה בטיפשויות קלות־ערך. מתעקשים למחוק סיסמאות וכתובות על הקיר, אשר ידוע לכל כי הן חוזרות ומופיעות שם למחרת בבוקר. צה"ל חוזר ומוחק — והם חוזרים ומורחים אותן על הקירות ועל הגדרות ועל הגבעות. מורידים דגלים פלשתינים מעמודי חשמל — ממציאים אפילו מוט מיוחד למטרה הזאת — רק כדי למצוא את הדגלים הללו בעמודים אחרים, בקצה האחר של הכפר. רודפים כסהרורים אחרי עפיפונים של ילדים קטנים, שמא הרכב הצבעים שלהם מרמז על צבעי הדגל. אוסרים על עצירים לשיר שירים לאומיים, ולכן מחרישים את אוניהם ברמקול עם שירי להקת הנח"ל. אחר־כך הטיפשויות מתנפחות וגדלות, ולבסוף מגיע תור הטיפשות הקולוסאלית: מגייסים את כל צה"ל כדי להשבית גילויי שמחה בערים הפלשתיניות ביום שמכריזים באלג'יר על עצמאותם, וגם מנתקים להם את החשמל, כדי שלא יראו את התמונות בטלוויזיה. כשמישהו נהיה טיפש, אומר פיתגם סיני, אז הוא כבר נהיה טיפש גדול מאד.

העוול קורע־לב — ומתחיל גם הוא מעוולות חריגות וקטנות. פועלים ערבים חוזרים עייפים לביתם בשעות הערב — ועוצרים אותם בדרך כדי שימחקו בעצמם כרוזות, וינקו את קירות הבתים. קשישים וילדים נלקחים מבתיהם — כדי שיסירו בעצמם מחסומים שאולי לא הם הציבו. נוסעי מונית נעצרים, המונית נלקחת מהם, והם נדרשים להגיע לבתיהם ברגל, נושאים את מזוודותיהם בידיהם. חוליית חיילים נכנסת לדירה פרטית כדי להזהיר את אבי המשפחה שלא יתן לילדיו לזרוק אבנים — ולאות אזהרה קורע המפקד את חוט הטלפון, מנגב רגליים על כביסה נקייה, ויוצא באזהרה חמורה: „יש לכם כאן מכשיר טלוויזיה יפה, חבל עליו". אחר־כך גם העוול גדל והולך והוא הופך לנורמה. אנשים נלקחים למעצר בלא משפט, בתים נהרסים אפילו ללא דיון משפטי, למעלה משלוש מאות הרוגים, מאות רבות של פצועים. כל זה — בשמך ובשמי, וגם אנחנו כבר מתרגלים והולכים. אין זאת כי רבת צררתונו, שר ביאליק, אם לחיתו טרף הפכתונו.

הכי גרוע: האשליה. זו האשליה כאילו כל האמצעים הללו ישקיטו את הרוחות, יפסיקו את זריקות בקבוקי־התבערה והאבנים, יצמיתו את האינתיפאדה יחזירו את השקט אל העם הכבוש הזה. לא יועילו הפיצוצים, הגירושים, המעצרים וההשפלות. כל הטיפשויות לשווא הן — וכל העוול הוא ללא תוחלת.

לא נעים לשמוע, אבל חובה לקבוע — את המערכה הזאת כבר הפסידה ממשלת ישראל. היא הפסידה במובן הפשוט והברור ביותר של המושג: היא תיתן לפלשתינים אחרי האינתיפאדה, ובעקבותיה, יותר מכפי שהיתה מוכנה לתת לפני שנה. אפילו ירגעו הרוחות והפלשתינים יתעייפו — לא יהיה זה אלא לפרק זמן קצר, וכאשר צריך יהיה לסכם את המצב בצעד מדיני כלשהו — הוא יהיה מרחיק־לכת יותר מבחינתנו, ומספק יותר מבחינתם, מכפי שעשוי היה להיות לפני פרוץ האינתיפאדה. זהו הסיכום הראשון, ומי שמנסה להתכחש לו, נמלט מן המציאות.

סיכום שני נוגע למצב דעת הקהל אצלנו. מבחינה זו פעורה האינתיפאדה תהום גדולה בין העמדות השונות הרווחות בציבור. היא העלתה את רמת התיסכול של כל מי שהעלה בדעתו כי הסיפוח הוא בר־ביצוע בשלב כלשהו. כאשר רמת התיסכול עולה, לימדו אותנו הפסיכולוגים, מתרבים גילויי התוקפנות. עם עליית רמת התיסכול עולה בהתאמה חמתו של הימין הקיצוני, עד להבעיר, ועדיין לא חזינו בגילוייו הקיצוניים ביותר.

מצד שני, אמנם לא הגענו כנראה גם אל גבולות הטיפשות והעוול שבדעת הממשלה לבצע בשטחים — אבל אל הגבולות הללו וודאי עוד נגיע. אחרי הכל, הטיפשות והעוול הניתנים לביצוע הינם מוגבלים מטיבעם, ומוגבלים גם מתוקף הנסיבות הבינלאומיות. כאשר נגיע אל הגבולות הללו — תתבהר תמונת המצב, ויותר ויותר ישראלים יווכחו סוף־סוף לדעת שמצב העניינים הנוכחי טעון שינוי מהיר, והשינוי איננו ניתן להשגה — אלא על ידי פשרה בלבד.

כאשר יסתבר שהפשרה איננה רק סעיף במצע „השמאלנים" ו„היונים" — אלא היא כורח־קיום, צריך שיהיה מישהו אשר יידע להנהיג את הפשרה הזאת. אינני יודע אם תימצא או אותה הנהגה — אבל ברורים לי עקרונות הפשרה. העקרון חייב להיות: להיכנס סוף־סוף אל השדה אשר בו המערכה האמיתית מתחוללת, כלומר — אל התחום הפוליטי. בתחום הפוליטי אין יורים כדורי פלסטיק, וגם לא מבצעים מעצרים מינהליים באישון לילה — אלא שם משנים את המציאות ומעצבים אותה בתוקף החלטות מדיניות.

החלטה ראשונה: מתירים לפלשתינים בשטחים להתארגן למאבק פוליטי, כזה שזכאי לו כל עם, גם עם כבוש. יעשו להם מפלגות, ויכנסו עצרות, יקהילו הפגנות, ויניפו דגלים, ויכתבו ספרים, עתונים וסיסמאות — ובלבד שלא ינקטו אלימות. היתר זה יסעיר את הפעילות הפוליטית בשטחים, אבל גם יפחית את רמת האלימות וההתפרעות, וידחוק את הטרור אל השוליים הניתנים לטיפול משטרתי רגיל. יתר על כן: היתר זה יחשוף ברבים את העמדות השונות, ואת המחלוקות השונות, ואת ההבדלים הטקטיים והאיסטרטגים בקרב הפלסטינים עצמם. זהו איפוא השלב הראשון בפוליטיזציה של הסכסוך — שלב שהוא תנאי הכרחי להגבלתו ולהצבתו כנושא אפשרי לפתרון.

החלטה השניה תהיה חייבת להיות אימוץ פומבי של נוסחת שם־טוב־יריב על־ידי ממשלת ישראל. במקרה הגרוע ביותר תזכה החלטה זו לתמיכת חלק מן המפלגות הליגליות בשטחים, וחלק מן הארגונים החוקיים שיפעלו שם — ולתחילת מאבק פוליטי בקירבם, דומה מאד בקווי חלוקתו לזה המתחולל אצלנו. במקרה הסביר יותר ימצא בקירבם רוב משמעותי להיענות להצעה מייד עם נתינתה.

ההחלטה השלישית תצטרך להיות נדיבה ובת־ביצוע על פשרה היסטורית בין שני עמי הארץ הזאת על יסוד חלוקת הטריטוריה. שלוש החלטות כאלו, על ידי ממשלת ישראל, עשויות לסיים את האינתיפאדה תוך פרק זמן של שנה־שנתיים לכל היותר — בלי מנוצחים, ועם מנצחים בלבד — ולהעלות אותנו אל תחילת הדרך לשלום. יתר על כן: שום דרך אחרת, מלבד זו המוצעת כאן, איננה יעילה ואיננה מעשית כדי לשים קץ להתקוממותו של עם הנאבק על חרותו.

מה אומרת ההצעה שלנו? היא אומרת כך: אותו הדלק עצמו, המזין היום את האינתיפאדה ומלבה אותה — הוא גם הדלק אשר עשוי להניע את גלגלי תהליך השלום, אם רק תימצא יד חכמה אשר תדע לתעל אותו ולנקז אותו אל האפיקים הנכונים. כל החלומות והשנאות, התיקוות והכיסופים, שבגללם נאבקים האנשים הללו, ובגללם הם מציירים שלטים וזורקים בקבוקים, אינם ניתנים להכחדה ולהצמתה — אבל הם ניתנים בהחלט להגיע לידי פורקן ותיקון אם מציבים להם יעד בר־השגה, שאותו ניתן יהיה גם להם וגם לנו לנהל חיים נורמליים, כאלה ששואפים להם גם הם וגם אנחנו. אך לשווא היא הציפיה לרגיעה לפני כניסתנו אל שדה המערכה העיקרי. כאשר נעזוב סוף־סוף את הנסיונות העקרים לנצח עם שלם בכוח הזרוע, ונפסע סוף־סוף אל עבר שדה המערכה הפוליטי, נגלה, כאילו פתאום, כי הנצחון אפשרי, וגם השלום אפשרי, עכשיו וכאן.

□

המתין עד הרגע האחרון

סטירת־לחי פוליטית

החלטתו של ג'ורג' שולץ, שלא לתת לערפאת להיכנס לארה"ב, בודדה את ארצו והפכה את ערפאת לגיבור היום. שולץ הסביר כי יש לו כיסוי משפטי. גורמים ערביים בוושינגטון טוענים כי זוהי נקמנות אישית

דליה שחורי, וושינגטון

„היחסים בין ארה"ב וישראל ממש מרתקים", אמרה סאלי אדאמס, סטודנטית לתקשורת בארגונים בינלאומיים, באוניברסיטה האמריקנית בוושינגטון. „יש בהם כל־כך הרבה צדדים. אבל יש אנשים צעירים, חברים שלי, שמעמידים סימני שאלה לגבי היחסים האלה, בגלל מה שמתרחש אצלכם בשטחים. אני לא חושבת שהיחסים במתכונת הזו יוכלו להימשך זמן רב. הם יצטרכו להשתנות".

סאלי אדאמס עלתה על המונית שלקחה אותי לפגישה במחלקת המדינה, שם עמדתי לשוחח על החלטתו האחרונה של מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ, שלא לתת למנהיג אש"ף יאסר ערפאת להכנס לארה"ב. נהגי המוניות של וושינגטון נאלצים לגבות, בשל החוק העירוני, דמי־נסיעה נמוכים מאוד, ולכן הם נוהגים להעלות בנסיעה „ספיישל" מספר נוסעים ולגבות מכל אחד מהם מחיר מלא. כך עלה בידי לשוחח עם סאלי אדאמס, צעירה נאה, שעלתה אחרי וירדה לפני, ותוך כך הראתה, שהחוש „הפוליטי שלה ושל חבריה יותר בריא מהחושים של יצחק שמיר וג'ורג' שולץ, העוצמים עיניים בכוח ופועלים כאילו הם בחלל ריק.

גם לפני המושב האחרון של המל"פ באלג'יר היתה ההתעלמות מאש"ף כנציג הפלשתינים בבחינת עמדה אנאכרוניסטית. אבל אחרי מושב המל"פ וההחלטות שקיבל, התעלמות כזו טעונה הסבר. ישראל וארה"ב מתחככות זו בזו והן סבורות שעמדתן נגד אש"ף היא טבעית ומובנת לכול. גינוי ארה"ב בידי חברות העצרת הכללית של האו"ם שלשום, הודיע להן שהן מבודדות. רק בריטניה, ידידה גדולה של ארה"ב ולוחמת בטרור בזכות עצמה, נמנעה. 151 מדינות הצביעו נגד.

במשך החודש האחרון נהג דובר מחלקת המדינה האמריקנית צ'ארלס רדמן לחזור כמו תקליט על משפט אחד, כשנשאל מהי עמדת ארה"ב כלפי מתן אשרת־כניסה ליאסר ערפאת. ראשית, נהג לומר, לא הוגשה לנו על־ידיו כל בקשה. שנית, כשתוגש, נבחן אותה בקפדנות לאור החוק, התקנות והנסיבות שיהיו בעת הפניה. המשפט שרדמן חזר עליו, נלקח מנוסח התשובה של המזכיר שולץ למכתב 51 הסנטורים, שהפצירו בו שלא להתיר את כניסת ערפאת לארה"ב. משפט נוסף שהיה לשולץ באותו מכתב, היה יכול לשמש אינדיקטור לנטיית לבו: „אין לי כל רצון לראות את ערפאת בארה"ב", כתב.

לפי אחת ההשערות המתין שולץ עד לרגע האחרון ממש, עד שהגיעה פנייתו של ערפאת, מתוך תקוה שההחלטה תיחסך ממנו. עמדתו היתה ברורה, אבל הוא רצה להימנע מלפעול לפיה. אבל ברגע שהוגשה בקשת ערפאת, בתוניס, הוא הודיע על תשובתו תוך 12 שעות, אף מבלי להתחשב בנוהגים האמריקניים המקודשים של אי־עבודה בימי חג ומועד (סוף השבוע שלאחר „חג ההודיה").

שולץ העריך, שהוא חייב להסביר החלטה מן הסוג הזה. לא רק מפני שבמושב המל"פ באלג'יר חלה התמתנות בעמדות אש"ף, אלא גם מפני שלארה"ב יש הסכם עם האו"ם, המחייב אותה לאפשר כניסה, מעבר ושהייה לנציגים ולמשקיפים של משלחות הפועלות במרכז האו"ם בניו־יורק. האו"ם מצוי היום באחת מתקופות הפריחה שלו, בשל השלום שהוא מנסה להשכין באזורי מחלוקת בעולם. כוחות האו"ם עומדים לקבל את פרס נובל לשלום. שולץ לא היה מעוניין להיראות כמי שפוגע בארגון הבינלאומי צובר היוקרה, ועוד על רקע שלילת חופש הדיבור — זכות מקודשת בארה"ב — ממנהיג פוליטי.

החלטה אישית

בהודעה המפורטת שפרסם, הסביר שולץ תחילה שמבחינה משפטית יש להחלטתו כיסוי והוא לא פגע בהסכם שבין ארה"ב והאו"ם. שולץ הסתמך על חוות דעת שהגיש לו היועץ המשפטי של מחלקת המדינה אברהם סופר, בה נאמר, שמבחינה משפטית רשאי מזכיר המדינה לא להרשות כניסה לזרים הקשורים באו"ם או מוזמנים על ידיו „כדי לשמור על בטחון ארה"ב" — מבלי לפגוע בהסכם של ארה"ב עם האו"ם.

בשלב הבא עבר שולץ לביסוס דימויו של ערפאת כסיכון בטחוני. הוא הזכיר „יסודות באש"ף" כמו „כוח 17" והארגונים בראשות חאוואר, ש„בידי ארה"ב הוכחה חותכת" למעורבותם בפעולות טרור נגד אמריקנים ואחרים לאחר „הצהרת קהיר" מנובמבר 1985, בה התחייב אש"ף לחדול ממעשי טרור, פרט לישראל והשטחים המוחזקים.

שולץ טען, כי כיו"ר אש"ף, אחראי ערפאת לפיגועים אלה. הוא כרך את שמו עם הטרור במיוחד עקב נוכחותו באלג'יר של אבו עבאס, חבר הוועד הפועל של אש"ף, שנדון שלא בפניו למאסר עולם על רצח האזרח האמריקני ליאון קלינהופר, על סיפון ה„אקילה לאורו". סיכם שולץ: „מר ערפאת, כיו"ר אש"ף, יודע, מוחל ומגיש סיוע לפעילויות כאלה. הוא שותף, לכן, לטרוריזם כזה", וככזה הוא מהווה „איום רציני לבטחון הלאומי שלנו ולחיי אזרחים אמריקניים".

שולץ הקדיש את שתי הפיסקות האחרונות של הודעת מחלקת המדינה ליצירת הבחנה בין שלילת הטרור, ובין חיוב תהליך השלום ו„הזכויות המדיניות של הפלשתינים". הוא אף הקדיש מילות עידוד למושב המל"פ, ש„הראה סימנים, שיש פלשתינים המנסים להוליך את אש"ף לדרך קונסטרוקטיבית".

(המשך בעמ' 14)

„גיוס כהלכה", קראו המשתתפים בעצרת נגד המשתמטים, וגם „במעט כל העם צבא"

צילום: אנדרה ברוטמן

מרד האלופים

ורד לוי

הצד החזק של ההפגנה הזאת הוא ריכוז הפלאפלים שעל הבמה.

אלפי נשים וגברים עומדים בכיכר מלכי ישראל ונועצים מבטים מרותקים בשיירה הכבודה. הם אף פעם לא ראו כל־כך הרבה גנרלים מפורסמים בבת אחת באותו מקום. שועלי קרבות משופשפים עולים כזה אחר זה — אורי אור, פואד, נרקיס, כרמל, רפול, אילון, להט, וורע, פעיל, הם באו להגיד די להשתמטות. האמירה שלהם, הפעם, חד משמעית וישירה. הפוזה חסרת תקדים. הקהל מבסוט. האנרגיה שמרוכזת על הבמה הזאת מתאימה לו. הוא מגיב בהמון כרזות מחאה מתנפנפות, בקריאות הזדהות, בשריקות בלומפילד.

אם הקריטריון להפגנה מוצלחת הוא מידת האינטראקציה בין המארגנים הנואמים לבין ציבור המוחים, ההפגנה הזאת מקבלת ציון 10.

תא"ל במיל, בנימין בן־אליעזר (פואד), מתרגם ראשון את התחושה הכללית שאופפת את הכיכר למלים: בשם לוחמים, בשם סטודנטים, בשם תיכוניסטים, התכנסנו למחות נגד השתמטות חרדית בת עשרות שנים. הקהל עונה לו בגל של מחיאות כפיים וקריאות. בעיקר אחרי המלים "בת עשרות שנים".

נקודה חשובה, יגיד מאוחר יותר, במהלך ראיון, מאיר פעיל, אל"מ במיל. והיסטוריון. לבעיה הזאת יש זקן ארוך מאד, כאורך ימיו של המפעל הציוני, לפחות.

את הפטנט על ההשתמטות החרדית משירות צבאי רשמו אי־שם בתחילת המאה. כבר ב־1920, לדוגמה, היה מספרם היחסי של הדתיים בקרב היחידות הלוחמות של ארגון ההגנה, זעיר. והנתון המספרי הזה נשמר בעקביות לאורך כל הדרך.

בשנים של ראשית הישוב היהודי בארץ ישראל היתה הפגנת נוכחות סבירה של חברי קיבוצים דתיים וההתיישבות העובדת הדתית. המיגזר הדתי העירוני סיפק מספרים סמליים ומגוחכים. פועלי אגו"י, החב"דניקים ושאר נציגי היהדות החרדית לא העלו בכלל על דעתם את האפשרות להצטרף לכוחות הלוחמים. לא היה הבדל בין שדה־אליהו לתל־עמל או בין כפר יהושע לשדה־יעקב, מרגיש פעיל. הפועל המזרחי שיתף פעולה מלאה. אבל, הציבור הדתי החרדי הטיל וטו מן הרגע הראשון. תהליך ההתמסדות ההתקבעות של עקרון ההשתמטות החרדית מן הצבא יכול להתחלק היסטורית ל־ער מלחמת העצמאות ו־מלחמת העצמאות.

בדצמבר 47' התבצע גיוס חובה ראשון בא"י. מתוקף הנחיות שנתנה ההנהגה הציונית הנבחרת. הנחיות לא עשו רושם מיוחד על החרדים, שפשוט לא נענו לצווים. אילוסטרציה מספרית שמדברת בעד עצמה: עד אמצע מלחמת העצמאות תרמה העיר חיפה, שחיו בה אז 70,000 יהודים, להגנה — 5 גדודי חיילים, קרי, כ־5000 איש. ירושלים, הידועה בריבוי הדתיים שבה, שאיכלסה בתקופה האמורה כ־100,000 יהודים, סיפקה לכוחות הלוחמים שני גדודים בלבד.

זה לא מקרי, טוען פעיל. לאורך כל השנים ובכל המצבים הקשים ביותר היתה ההשתמטות לעובדה קיימת. מאז ומתמיד, הציבור הדתי החרדי העירוני כמעט שלא תרם בכלל, הציבור הלא־עירוני החרדי תרם קצת יותר, אבל עדיין — פחות בהרבה, באופן יחסי, מהציבור החילוני. מבחינה זו לא חל שום שינוי מהותי מאז ועד היום. מה שהקפיץ לציבור בישראל את לחץ הדם עד כדי יציאה לרחובות בערב נובמבר קריר, הוא, לפי פעיל, הפער הצורם בין הנוכחות החרדית החדשה הגדולה בכנסת ובממשלה לבין פרסום הנתון המספרי המעצבן: קרוב ל־20,000 בחורי ישיבה משתמטים. זה פשוט עשה משהו לאנשים. למי פחות, למי יותר.

חיים גורי וחיים חפר, לדוגמה, נמנים על הקבוצה השניה.

ערב לא רחוק אחד סיפר חיים גורי לחיים חפר על מכתב שקרא. כתב אותו, לפני כמה חודשים, מפקד דתי בצה"ל לאם שכולה. אני לא ישן בלילות, כתב לה הקצין, כי אני חושב על זה שבנך טמון עכשיו באדמה ואריה דרעי הוא שר בממשלה. בלילה שלמחרת, נדדה כבר גם שנתו של חפר. הוא צלצל לגורי ואמר לו שמוכרחים לעשות משהו. גורי הסכים. מפה לשם התחילו לרוץ טלפונים ואיכשהו נולד מספר תיבת־דואר לתרומות, ויצאו לאור מודעות והוחתמו עצומות.

התנהגות גלותית

מאיר פעיל, היסטוריון:

"כל התנהגות הציבור הדתי ביחס לשירות בצבא היא סימפטום של אלפיים שנות גלות. היהודים בגולה, במשך כל שנות הירדפותם, נהגו להשתמט משירות בצבא וגילו הזדהות עם הצבאות של המדינות בהן חיו. ביהדות היתה מאז ומתמיד סלידה ורתיעה מכל העסק הזה. השתמטות היתה בעצם נורמה יהודית לאורך כל ההיסטוריה. מצד שני, יש גם דרך ארץ מסוימת במורשת היהודית לתפיסה ההשתמטותית. אפילו ליהודי הסוציאליסט המתקדם החילוני, נותר עוד משהו מדרך הארץ הזאת, כאילו אי אפשר להגיד פתאום — גמרנו עם העסק הזה, וזירקו את התורה ובואו לצבא. המבנה הפסיכולוגי־היסטורי של העניין הזה הוא אחת הסיבות החשובות לכך שהמצב נמשך כמו שהוא עשרות שנים. אבל הסיבה האמיתית והעיקרית היתה תמיד ונשארה — המשקל הסגולי של החרדים בקואליציות נגד השמאל".

יש שיטה

ח"כ רפאל איתן החל במגעים עם ראשי התורה מש"ס ומאגו"י במטרה להביא לפתרון בעיית ההשתמטות. במהלך הימים האחרונים פנה רפול בבקשה לארגן פגישה משותפת ונענה בחיוב.

רפול: "דיברתי עם פינחסי והוא עניין כמה אחרים והובטח לי שתהיה פגישה כזו. יש לי הצעה של שיטה שגיבשתי לשירות צבאי של הבחורים הדתיים, ואני מאמין שייתכן שהם יקבלו אותה. הם מרגישים שהם מעוררים דעת קהל שלילית והם נלחצים. כרגע, אני מחכה להודעה מהם מתי בדיוק ואיפה ניפגש".

עד שבסוף התקיימה עצרת המונים בכיכר. ועכשיו מה? שואל חיים חפר את עצמו. ועכשיו, צריך להמשיך הלאה ולא לוותר. והתביעה פשוטה ובהירה: שכל בחור דתי ישרת בצה"ל לפחות כמו שמשרתים היום בחורי ישיבות ההסדר. אם לא, שיעשו שירות לאומי.

בידי חפר מיקבץ נתונים סטטיסטי שאפשר אולי להסיק ממנו משהו.

ב־1970: 5877 חרדים משוחררים. שבו למערכת הצבאית בתום הדחיה — 305.

ב־1973: 6480 חרדים משוחררים. שבו למערכת הצבאית בתום הדחיה — 383.

ב־1982: 12,596 חרדים משוחררים. שבו למערכת הצבאית בתום הדחיה — 402.

ב־1986: 17,017 חרדים משוחררים. שבו למערכת הצבאית בתום הדחיה — 244.

אין ספק, העצרת ביום שלישי בערב שברה טאבו מסוים.

היו מי שהתאכזבו לראות את הכיכר מלאה "רק בעשרים־שלושים אלף איש", אבל כל מי שהיה שם הרגיש שזאת אמירה ראשונה מסוגה ושיבואו עוד אחריה. מסקרי העצרת ציטטו בדייקנות ובקפדנות את הנתונים שהשמיע פואד מעל הבמה. 2 רמטכ"לים, הוא אמר. 26 אלופים; 46 תת־אלופים, 71 אלופי משנה ו־151 סגני אלופים חתמו כבר על העצומה נגד ההשתמטות החרדית. ואחרי מספרים כאלה אף אחד לא יעז להגיד אפילו בשקט שזאת היתה עוד אחת מאותן הפגנות.

חפר לא אופטימי וגם לא ההיפך מזה. בראיון לרדיו אמרתי שאני יורד מהעניין, שעשיתי את שלי כארגון ההפגנה, הוא מתוודה. אבל זה לא היה ברצינות — זה היה פשוט בגלל שהבית שלי הפך לבית משוגעים. הטלפון שפורסם במודעה היה הטלפון הפרטי שלי והמהומה היתה בלתי אפשרית. אבל מובן מאליו שאמשיך. ככל שמספרם של החרדים באוכלוסיה גדל ונוכחותם הפוליטית מורגשת יותר, ככה הם משתתפים פחות ופחות בנטל. איך אפשר לוותר?

פירות ההפגנה, נכון לעכשיו: אפשר לדבר על "מטה בהקמה". יש תוכניות פעולה המשכיות. יש רעיונות. יש גם דברים שחפר רוצה לשמור בסוד כי אלמנט ההפתעה שבהם הוא הקובע. מה שבטוח, עוד נשמע מהם.

הרבה פחות אופטימי מחפר, הרב מנחם הכהן. פרגמטית, הוא אומר, לא ברור מאיפה בדיוק תבוא הישועה. השמאל הוכיח כבר את אפסיותו בעניין זה. כשעלתה על הפרק האפשרות של ממשלה צרה עם החרדים, נושא ההשתמטות היה טאבו, הס מלהזכיר, והיה ברור שפוטנציאל ההשתמטות, תחת המערך, יתחזק ויגדל. האופציה הזאת, כידוע, היתה אמורה להוות את הרע במיעוטו. ממשלת ימין בראשות הליכוד תחזק כמובן את הסטטוס קוו ולא תקשה על החרדים לקבל את מה שיש ביכולתם לתבוע.

למנחם הכהן ביקורת קשה על מגוחכות הטיעונים ועל הבסיס המוסרי הרעוע, שעליהם נשענים המשתמטים. הם פשוט עושים מניפולציות בלי בושה, וסולם הערכים שלהם שונה לגמרי מסולם הערכים של רוב אזרחי המדינה הזאת, הוא אומר. חלקם לא מכירים את זה, וחלקם — כן. צבועים מהסוג של הרב רביץ, לדברי הכהן, הם המסוכנים ביותר לציבור החילוני. לדעתו, יש היום לחרדים יתרון יחסי בולט בכמות המידע שצברו על העולם החילוני לעומת אופן הכרת החילונים את הפלנטה החרדית. במשך השנים האחרונות הם גילו את נקודות התורפה החילוניות, את הטכנולוגיה החילונית, את כל החוקים והנוהלים הביורוקרטיים, והם מנצלים את זה לטובתם ביעילות ובתחכום. בעוד שהחילוני הישראלי המצוי לא מבין דבר וחצי דבר ממה שמתרחש בעולם החרדי.

אין תגובה

צבי יעקובזון, דובר ש"ס, התבקש להגיב ולהביא את צד החרדים. לאחר הודעות חוזרות ונשנות שקיבל באיתורית, בביתו ובמשרדו, לאחר שיחה עמו שבה הבטיח לתת תגובה, ולאחר אינספור התחמקויות אלגנטיות, תיאלץ המשבצת הזו להישאר ריקה, וחבל.

כשבודקים את הטיעונים הלוגיים כביכול של התפיסה החרדית נגד השירות בצבא, מהר מאד מוצאים שהם שקריים.

טיעון מס' 1. לימוד התורה עוזר בטחונית לעם ישראל לא פחות מלחימה בחזית.

טיעון מס' 2. התורה אוסרת ומגנה השתתפות בפעילות מסוג זה.

טיעון מס' 3. עקרון ההשתמטות מצבא היה אופייני לעם ישראל מאז ומתמיד.

טיעון מס' 4. העקרון מופעל רק על חריגים, יוצאי דופן, עילויים.

טיעון מס' 5. עירוב של לימוד תורה עם לוחמה הוא חילול הקודש.

טיעון מס' 6. בגיל 18 אישיותו של האברך עוד לא מעוצבת דיה והוא עלול ליפול בפח החילוני המחכה לו בשירות הצבאי.

הכל גיבוב של שקרים ושטויות, אומר הכהן. הם פשוט לא רוצים לקחת חלק בעניין. נקודה. הוא בעצמו, כשעמד בראש הוועדה שהופקדה לדון בנושא, הגיש הצעה סבירה, שלדעתו לא היתה לחרדים שום סיבה לדחות אותה. ההצעה התייחסה בהבנה לבעיות האמיתיות — דובר על גיוס בגיל 24, ולא בגיל 18, היתה נכונות לשחרר את אותם 10 אחוזים כשרוניים בעלי פוטנציאל של תלמידי חכמים עילויים, והכוונה היתה להגיע להסדר שיכלול שלושה חודשי טירונות והצבה ליחידות מילואים, כאשר השירות במילואים מסתכם בחודש אחד בשנה. התשובה היתה, כמו תמיד — לא.

המסר שעל החילוניים להבין הוא קשה ולא מעורר הרבה תקוות. יש להם עניין עם אנשי דת ציניים, בעלי מערכת ערכים מוסרית שניזונה מתמורים זרים ואחרים, יחס מאד מסויג למדינה, ובמידה מסוימת, אצל חלק מהם, אמונה שבאמת לימוד התורה לא פחות חשוב.

אז מה יהיה? לפי הכהן זה מה שיהיה: בהיותם פוליטיקאים מיומנים ומתוחכמים, מודעים החרדים לכוח הטמון במושג דעת קהל. גבול הציניות שלהם הוא בדיוק הקו האדום שבו מתחילים לאבד קולות בגלל דעת קהל עוינת. מסקנה — להמשיך לצעוק, להמשיך לצאת לרחובות, להמשיך לנסות ולשכנע. לא לוותר.

□

ללא רחמים

פרופ' שלמה אבינרי מנתח באכזריות את מחדלי העבודה. לדבריו, איבדה מזמן את יעודה. העבודה זו בשני עשורים, חדלה לטפל במדיניות הרווחה הכלכלית, ובכך ניתקה עצמה מהעם. אין לה היום תשובות ופתרונות. היא שקועה כולה בעניינים מדיניים. העם, כנראה, רוצה אותה אחרת

טלי ברזילי זוננפלד

פרופ' שלמה אבינרי, איש מדע המדינה, לשעבר מנכ"ל משרד החוץ, חבר מפלגת העבודה, מאוכזב. אבינרי משכיב את מפלגתו על שולחן הניתוחים. יודע שהיא זקוקה לניתוח דחוף, מסוכן ומיידי — אבל, עוד אפשר להצילה. "ב־1977 היתה אשליה בתנועת העבודה בארץ, שמה שקרה זו תאונת דרכים". לטענתו, מדובר בתאונה קטלנית, שהתחוללה כבר בשלהי 1967, ושתוצאותיה באו לידי ביטוי ב־1977 וגם בבחירות האחרונות. תהליך. מדובר בשבירת ההגמוניה של מפלגת העבודה כמפלגה היחידה המרכיבה את הממשלה ובהעברת המנדט ליריבתה. ההחלמה, אם תבוא, לא תגיע מן הפרסומאים, לא מאנשי יחסי הציבור ואפילו לא מצדם של מחוללי הגימיקים בטלוויזיה. רק טיפול מהותי בבעיות האמיתיות יביא את המרפא. אבל, יש לזכור, גם אם תחזור המפלגה לאיתנה, לא תשוב למצבה הקודם, שכן תהליכים דמוגרפיים הופכים את חזרתה לזירה כמפלגה הגמונית יחידה, לבלתי אפשרית.

על שולחן הניתוחים של אבינרי שוכבים גם גוש השמאל, הדמוקרטיה, שינוי שיטת הבחירות, החוקה, ועוד.

ניתוח

"מלחמת ששת הימים מתחילה עכשיו לגבות את מחירה", מסביר אבינרי. "עד 1967 סדר היום הלאומי של מדינת ישראל היה בעיקרו מכוון לענייני מדיניות פנים, קרי: קיבוץ גלויות, בניין הארץ ועליה. למפלגת העבודה, שהיתה בעלת התשובות בנושאים אלה, היתה עדיפות. זה לא היה רלוונטי בשנות ה־50 לבוא לעולה חדש ולהסביר לו את הזכויות על ג'נין וטול־כרם,

„אני מציע לחברים בשמאל, שבשבילם המסר האנטי־דתי הוא חזות הכל, לפתח אסטרטגיה ולהקשות את החיים על הציבור הדתי. אבל, שידעו, שמה שבאמת חשוב הן ההכרעות החברתיות והמדיניות“

כשהוא צריך להוציא את מקומו באיזה שהוא מקום בין ירושלים, חיפה, תל־אביב ובאר־שבע. ב־1967, העניין השתנה לחלוטין, ובזה מלחמת ששת הימים שונה מכל המלחמות. היא נמשכת כבר 22 שנים. המצב הזמני שהטלנו על הגדה והרצועה הפך לכעין מצב קבע שאינו מקובל כמצב קבע, ובגללו הופנתה תשומת הלב הלאומית מנושאים של מדיניות פנים ונושאי רווחה חברתית וכלכלית — לנושאים לאומיים. וכאן, לאגף הימני יש תשובות פשוטות: הארץ הזו כולה שלנו או כולה של הערבים. למפלגת העבודה, לעומת זאת, תשובות יותר מורכבות מתוך מודעות לסתירות הפנימיות ולצורך בפשרה. לכן, מאז 1967, יש לימין הפוליטי בישראל עדיפות מסויימת בפנייה שלו לדעת הקהל. עניין נוסף הוא זיקת חלק מיוצאי ארצות האיסלם לתנועת החרות כתגובה על העובדה שתנועת העבודה לא השכילה לדבר על הבעיות, שאוכלוסיה הרבה יותר מסורתית, הרבה פחות מודעת לוויכוחים שבין פועלי ציון שמאל לפועלי ציון ימין חיפשה להן פתרונות. עכשיו זה גובה את מחירו".

— הפעם בבליטות היה שינוי בתוצאות הבחירות, מדובר במעבר לאגף הדתי־חרדי.

"בגין, באישיותו וברטוריקה שלו, הצליח לטשטש אחריו חלק לא קטן מהמצביעים הדתיים, אלה שונאו את המפלגות הדתיות ובעיקר את המפד"ל, שהיתה מתונה. המפלגות הדתיות של אז היו הצד הדתי של הפשרה החילונית־דתית הזאת. היום, לא מוצאים עלייה אצל המפלגות הדתיות, אלא חזרה של הציבור שזנח אותן בשנות ה־70, כי גם הן עברו תהליכי שינוי מהותיים. מספר המצביעים הדתיים לא עלה, הוא פשוט חזר מהליכוד למפלגות הדתיות".

"הידועה בציבור"

— אנחנו בדרך לתאוקרטיה? אתה רואה סימנים לכך?

"אין ספק שיש לנו פה תהליך שמשבש את האיזון העדין שנוצר בארץ בין הרוב החילוני לבין המיעוט הדתי. אפשר לומר, שמתחילת שנות ה־20 היתה פה אמנה חברתית, שבה הרוב החילוני הסכים לקבל על עצמו מגבלות ששייכות לכמה אספקטים של הפרהסיה היהודית במדינה. הם עשו זאת — בתמורה לשותפות במפעל הציוני. היה ברור שהרוב קיבל על עצמו, שלא מרצון, הגבלות מסויימות, תוך ידיעה שהציבור הדתי לא ידרוש דרישות שהן מעבר ליכולתו של הציבור החילוני לעמוד בהן. זו היתה מציאות עם הרבה מאוד צביעות. פרופ' ליבוביץ כינה אותה פעם 'מדינה חילונית הידועה בציבור כדתית', והוא התכוון לגנאי.

"עכשיו, בגלל האיזון בין שתי המפלגות, דבר שלא היה קיים קודם, כוח המיקוח של הציבור הדתי הרבה יותר גדול. אינני מוטרד מתאוקרטיה, כי זה לא יקרה פה. אבל, אני חרד מכך שהאמנה החברתית בין הרוב החילוני והמיעוט הדתי הולכת ומתפוררת, בגלל דרישות יתר של הציבור הדתי. התוצאה תהיה שהציבור החילוני פשוט יפסיק להסכים לעשות את הוויתורים הללו, והוא ידחוף את הציבור הדתי לגטו, כי הוא לא יסכים שהציבור הדתי יכפה גטו על כל עם ישראל. אפשר להפוך את החיים של הציבור הדתי לקשים ובלתי נסבלים. חלקו של הציבור הדתי חי במדינת ישראל כאילו זו מדינה בגלות אחרת, מדינת גויים שכל מה שצריך זה לסחוט ממנה.

"אסור לנו לשכוח, הציבור הדתי במדינת ישראל הוא מיעוט. מיעוט שזקוק להגנה כמו כל מיעוט, כמו המיעוט הערבי. במצב שבו המיעוט מנסה לכפות את עצמו על הרוב, הרוב יהפוך לאגרסיבי וחסר סבלנות. הציבור החילוני צריך היום לעשות כל מאמץ כדי לשבור את הפרזיטיות הדתית בכל מה ששייך לשירות בצבא, ובדרך זו להסביר לציבור החרדי שמחיר תוקפנותו לא ישתלם לו.

"במאבק בין הציבור החילוני לציבור הדתי, אין לי ספק שהציבור החילוני, בכוח הרוב שלו, יצליח לשבור את הציבור הדתי".

ללכת לאופוזיציה

— מה קורה היום במפלגת העבודה? יש איזו תחושה של התפרקות והתפוררות המפלגה.

"אין ספק שמפלגת העבודה עומדת בפני ברירה לא קלה. תוצאות הבחירות לא הביסו אותה, אבל גם לא נתנו לה את המנדט המינימלי שהיא ביקשה. הדילמה אם להצטרף כשותף זוטר לליכוד או ללכת לאופוזיציה, היא קשה. היא קשה ברמה הפוליטית, ברמת השיקולים הבטחוניים וברמת הגורל האישי. הערכתי היא, שמקומה של מפלגת העבודה הוא באופוזיציה. היום כבר לא מדובר על יציאה מלבנון, או מציאת פתרון לאינפלציה, שתי בעיות שרק ממשלה רחבה יכלה לפתור. היום מה שעומד על הפרק זה עניין הפשרה הטריטוריאלית, השטחים והנושא הפלשתיני. נושאים שבהם שתי המפלגות הגדולות אינן מסכימות. בעניין הפלשתיני באה מפלגת העבודה בשם השכנות הטובה, ואילו הליכוד בא בשם האדנות. וכאן צריך לקבל הכרעה שאיננה יכולה להיות החלטה של פשרה. אם נימצא כעוד ארבע שנים במצב של סטטוס־קוו, פירושו של דבר שזה יפעל לטובת הליכוד. אם האחדות הלאומית נתנה לנו ב־87' את האינתיפאדה, אני חרד ממה שעלולה לגרום ממשלה רחבה בארבע השנים הבאות בכל מה שנוגע לנושא הפלשתיני".

— כן, אבל יש מי שאומרים שהאינטרס הלאומי קודם, ותחת לדאוג למפלגה יש למנוע הקמת ממשלת ימין קיצוני עם חרדים.

„אם מפלגת העבודה תלך לממשלה שיהיו לה השגים, הם ייזקפו לזכות הליכוד...“

"אני מכיר את הנימוק הזה, וההחלטה היא לא קלה, וגם מה שאני אמרתי זה לאחר לבטים קשים. כשמפלגה במיעוט, כלומר שלא קיבלה מנדט, היא צריכה להילחם על דעותיה מבחוץ. מפלגת העבודה, בארבע השנים האחרונות, לא השיגה אף אחת ממטרותיה. היא השיגה את ייצוב הכלכלה והיציאה מלבנון משום שאלה היו מטרות משותפות למערך ולליכוד, אבל בכל הנושאים האחרים שמפלגת העבודה ניסתה לטפל בהם, בין אם אלה נושאים מדיניים, בין אם אלה

„אני מאשים במיוחד את אנשי תנועת העבודה. אין לי דרישות אינטלקטואליות משרי הליכוד, אבל יש לי דרישות אינטלקטואליות מאנשי מפלגת העבודה“

נושאים חברתיים או נושאים אינטרסנטיים כמו התעשיה ההסתדרותית, שגם זה דבר לגיטימי, באף אחד מהדברים האלה היא לא הצליחה. הצטרפות לממשלת ליכוד עכשיו, זה מירשם בדוק למחיקת הדיוקן של תנועת העבודה.

"זו ההזדמנות של מפלגת העבודה לתקוף מהאופוזיציה את הטעויות שתעשה ממשלת הליכוד. יותר מזה, אם תלך מפלגת העבודה גם הפעם לממשלה, ולממשלה הזו יהיו השגים, ההשגים האלה ייזקפו היום והיום הבא לזכות הליכוד. ואם יהיו לממשלה הזו כשלונות, והם עשויים להיות באותם התחומים שעליהם מופקדת מפלגת העבודה, בין אם זה בטחון ובין אם זה אוצר, הכשלונות יהיו כמובן של אנשי תנועת העבודה. זה מירשם ודאי של התאבדות מפלגתית וגם לאומית".

תנועה פאתטית

— יש הרגשה שהוויכוח של פרס־רבין מזיק למפלגה. שניהם יחד וכל אחד לחוד.

"אני חושב שטועים אלה שחושבים שבעיותיה של המפלגה הן בעיות אישיות. בעייתה העיקרית של מפלגת העבודה היא בכך שהיא איבדה את התוכן החברתי והאידאי, ואת התוכן המוסדי שלה. לדור שאני התחנכתי עליו, מושגים כמו משק ציבורי, עזרה הדדית ברפואה, שיתוף פועלים בהנהלות, כל מה שמיוצג על־ידי התנועה הקיבוצית ומשק העובדים — היו מושגים חיוביים שהיה להם תרגום בשטח. התרגום היה קופת חולים, סולל בונה, בנק הפועלים וכו'. היום, בנק הפועלים זה סתם עוד בנק שנותן או לא נותן ריבית יותר גבוהה. ההבדל בין 'כור' ל'כלל' הוא מי מצליח יותר בעסקים, והקיבוצים מצטיירים בעיני חלק מהאוכלוסיה כמי שחיים ברמת חיים גבוהה מאוד, ולא תמיד מוכנים להתחלק עם הסביבה המיידית שלהם. קופ"ח נתפשת כארגון רפואי לא כל־כך יעיל. הארגונים האלה בנויים היום באותן מסגרות שבהן היו בנויים לפני ארבעים שנה במקום להתאים את עצמם למסגרות מוסדיות וארגוניות שמתאימות לשנות השמונים.

"לכן, כל־כך פאתטית היתה מפלגת העבודה כאשר באה לבוחר עם הסיסמה של ועידה בינלאומית. לי אין ספק שזו הדרך, ואינני מתווכח עם הצד הדיפלומטי והטקטי. אבל, כשאתה עומד מול תנועה שחורטת על דגלה את מושג שלמות הארץ, אתה צריך להעמיד מול זה דבר עקרוני שיש לו תרגום מעשי, ולא דבר טכני כמו ועידה בינלאומית.

"אני ציפיתי, שלאחר המפלה ב־77' יהיה לתנועה באופוזיציה זמן לעסוק בדברים החשובים. מפלגה שנמצאת בשלטון עסוקה יותר מדי באירועי היומיום. הצרה היא, שמה שעשתה מפלגת העבודה הוא לחכות כל הזמן לשיבה לשלטון, ולכן היא חזרה בחצאים ובקירטוע, ולכן היא נמצאת במצב שהיא נמצאת בו היום. אם הפעם תלך מפלגת העבודה לאופוזיציה, כמו שאני מקווה, אז שלא יתעסקו שם בניחושים מתי הממשלה תיפול ומי יהיה מנהיג המפלגה. המפלגה צריכה לעבור פרסטרויקה, כלומר בניין מחדש לכל מוסדותיה, שבארבע השנים האחרונות ראינו עד כמה חמורה התמוטטותם. הזרמת כספים לא תפתור את בעיות כור, קופות חולים או מושבים וקיבוצים. כל אלה מחייבים חשיבה מחדש ובניה מחדש. על זה בנויה תנועת העבודה בארץ, ולא על השאלה הטריוויאלית מי יהיה מספר אחד ברשימה".

ש"ס המפא"יניקית

— כיצד יכלו במערכת הבחירות האחרונה להעביר מסר של בניה מחודשת? המדיום הוא הרי טלוויזיה. באיזה קו הם היו צריכים לנקוט?

"הבעיה איננה איזה קו נקטו במערכת הבחירות. הם הקיפו עצמם בכל מיני רופאי אליל וקוסמים של יחסי ציבור. בניגוד למה שחושבים, זה לא עוזר, כי אנשים מצביעים בגלל אמונה בלב. הבעיה היא, שבעשר השנים האחרונות המפלגה לא הצליחה להתמודד עם הבעיות שבעבר היו להן פתרונות. פעם, לעולה החדש, בכל זאת נתנו תשובות לבעיות הלוחצות. היום התנועה לא נותנת תשובות קונקרטיות לבעיות. מי שיש לו בעיות רפואיות, לתנועת העבודה אין פתרון בשבילו. מי שיש לו בעיות שיכון, לתנועת העבודה אין פתרון בשבילו. גם בחינוך אין לה פתרונות. גם זה אחד התוצאות של מלחמת ששת־הימים. בתנועת העבודה עוסקים רק בבעיות של מדיניות חוץ ומדיניות בטחון, כאילו כל הנושאים האחרים אינם קיימים. שרים שתוקף עיסוקם מחייב עבודה של עשרים וחמש שעות ביממה בתחומי הרפואה, החינוך והכו"ב — כל הזמן מתבטאים בנושאים מדיניים. מפלגת העבודה נסחפה בעניין הזה".

— הם בכל־זאת ניסו להגיש לנו קוקטייל של נבחרת חדשה, שחרטה על דגלה מקצועיות בנושאים חברתיים. הם בחרו נציגי סקטורים של עיירות פיתוח, עדות. מדוע הציבור לא קנה את זה?

"אני מתכוון לארגון מחדש של מוסדות, שבגלל השגיהם ופעילותם החיובית הציבור רוצה בהם. אם קופת־חולים היא דבר שאנשים סובלים בגללו, אם ב'כור' מפטרים פועלים, ורוב ועדי העובדים במפעלים של ההסתדרות הם תומכי הליכוד, אז שום פנים מחייכות של שום מועמד לא יעזרו. מפלגת העבודה עסקה בקוסמטיקה. קוסמטיקה היא דבר מאוד חשוב, אבל אני חושב שהיא צריכה לעסוק באנטומיה. שום דבר במערכת הבחירות לא שינה את המהות. המהות משתנה רק במעשים. ש"ס הצליחה בגלל פעילות בשטח ולא בגלל מה שאמרה. בש"ס דואגים לגני ילדים, לתעסוקה ולעזרה לאנשים קשי־יום. במילים אחרות — ש"ס היום עושה עבודה מפא"יניקית. מי שחושב שהמציאות היא כדיבורים בטלויזיה, טועה. המציאות היא בשטח. את זה לא עשתה תנועת העבודה".

מסרים שטחיים

— מה קורה היום למבנה המסורתי של המפלגות בארץ ולקשר שלהן עם ציבור הבוחרים, ומה מקומה של הטלוויזיה — האם היא מחליפה את הפעילות בסניפי המפלגות?

"היום סניפי המפלגות שוממים, והמסר בעיקרו עובר דרך הטלוויזיה. אין צורך ללכת לסניף המפלגה כדי לשמוע עסקן זה או אחר כשאפשר בבית לצפות בראש המפלגה. מי שחושב שיוכל להקים מחדש את סניפי המפלגה, חי באשליות. מה שכן צריך זה להקים גרעינים

„מלחמת ששת הימים מתחילה עכשיו לגבות את מחירה. בנושאים הלאומיים לאגף הימני יש תשובות פשוטות, לכן יש לו עדיפות בפניה אל דעת הקהל“

של פעילים שידונו בעניינים העומדים ברומו של עולם בהקשרים רחבים. בשנות החמישים, כחבר המשמרת הצעירה של מפא"י, בילית שבתות שלמות בבית־ברל עם קברניטי התנועה בליבון בעיות. הם לא באו, נשאו נאום וברחו. היום לא עושים את זה. בליכוד, למשל, במדרשה הלאומית שלהם, הם כן עושים את זה. גם גוש אמונים עושה את זה.

"במפלגת העבודה, אחרי 1977, ניסו לעשות את זה במדרשת אלון, ולא הצליחו. בין השאר זה נכשל כי היתה לאנשים תחושה שהמנהיגות איננה מעוניינת בכך. כשבאה אישיות לשיחה, וכמו במועדון רוטרי היא בורחת אחרי הנאום, זה חסר טעם.

"הטלוויזיה אינה תחליף כי היא מעבירה מסר שטחי. היא לא מסוגלת למלא את החלל בין הסניף לציבור".

לבחור דגל

— בוא נרחיב. מחנה השמאל. מה עליו לעשות כדי להתכונן טוב יותר לבחירות הבאות?

"לשמאל בארץ יש שני מסרים: המסר החברתי־מדיני, אליו שייכות מפ"ם ומפלגת העבודה, והמסר שמתמקד בנושאי דת — המסר של ר"צ. זה, בעיקר, סיבת הפער בשמאל. השמאל צריך לקבל החלטה על עדיפותו הלאומית. אני חושב שהעדיפות היא קבלת המסר החברתי־מדיני. אני מציע לחברים בשמאל, שבשבילם המסר האנטי־דתי הוא חזות הכל, לפתח אסטרטגיה ולהקשות את החיים על הציבור הדתי. אבל, על סדר היום, מה שבאמת חשוב, הן קבלת הכרעות חברתיות־מדיניות. השמאל צריך להחליט איזה דגל הוא מניף, ואי אפשר להניף את שני הדגלים בעת ובעונה אחת. השמאל כגוש צריך מסר אחד ברור.

"היום, מה שחשוב זה לא בתי קולנוע בשבת או תחבורה ציבורית. אפשר ללכת לקולנוע חמש פעמים בשבוע, זה מספיק. אבל, להפעיל לחץ על הציבור כדי שיתגייסו בחורי הישיבות — זה כן. צריך להתרכז במה שבאמת חשוב — העברת המסר הציוני־חברתי המתון. זה לא בלתי אפשרי. צריך רק עוד 5 עד 7 אחוזים. את זה יצליחו להשיג רק בדברים שיתרכזו בתשתית".

ערפאת לכנסת

— איזו תגובה היית מצפה לשמוע מממשלת ישראל בעקבות המלי"פ והצהרת אלג'יר?

"אני הייתי מזמין את יאסר ערפאת לכנסת בירושלים ומציע לו להציע את תוכניתו המדינית בכנסת בירושלים. אם הוא היה מקבל את זה, לא היה לנו ספק שאש"ף הכיר במדינת ישראל ומוכן איתה למשא ומתן. ואם יאסר ערפאת היה דוחה את ההזמנה, ואני מניח שהוא היה דוחה אותה, הייתי יודע איפה אני עומד. זה הרי כל־כך פשוט".

— כאיש אקדמיה, אתה חש שהמערכת הולכת וסוגרת עליך? יש היום פחות מרחב מחיה?

"התמונה מורכבת מאד. המערכת האקדמית בישראל התפתחה בצורה לא מבוקרת. בנוסף לכך, במסגרת התוכנית הכלכלית נפגעה המערכת האוניברסיטאית יותר מכל מערכת אחרת מכיוון שאנחנו היחידים שאיננו מיוצגים בממשלה על ידי שר זה או אחר. איננו יכולים להיות כוח לחץ שיזרוק זקנים למות ברחוב, יפקיר חולים, יסגור גני ילדים או בתי חולים. כוח הלחץ שלנו קטן יחסית. אנחנו רק מכינים את התשתית לאיכות החברה הישראלית.

"אחת האכזבות הגדולות ביותר שלי מממשלת האחדות הלאומית היא, שהשרים שיודעים מה זה מדע, מה זאת איכות מחקרית, ושמשתמשים בלשון הזאת לעתים קרובות מאוד — זו הרטוריקה שלהם. כשהדברים הגיעו למלחמה על מעמדן של האוניברסיטאות, הרטוריקה נשארה במקום ומלחמה לא היתה. אני מאשים כאן במיוחד את אנשי תנועת העבודה שמודעים לכך. אין לי דרישות אינטלקטואליות משרי הליכוד, אבל יש לי דרישות אינטלקטואליות משרי מפלגת העבודה. צר לי לציין שבממשלה הקודמת לא קיבלנו את התמיכה מהשרים שמהם יכולנו לצפות לכך, מהשרים ממפלגת העבודה שמודעים למדע, שאחדים מהם היו קשורים בעבר לבניה של סקטורים שלמים של מדע ומחקר בארץ".

להיפרד מיד מן השטחים

— פניה של הדמוקרטיה שלנו הולכים ומושחתים. האין היא קורסת ונהרסת?

"אינני חושש מהרס הדמוקרטיה במדינת ישראל. לעומת שנות החמישים, חופש הביטוי והחופש כלפי השלטונות ושמירת החוק הם הרבה יותר דמוקרטיים. אינני חושש מהרס מהבחינה הפנימית, אני כן חושש מדבר אחר, שכבר מתרחש. מכיוון שאנו שולטים על מיליון וחצי פלשתינים בניגוד לרצונם, ומאחר שהרוגע היחסי, שבאמצעותו שלטנו עליהם עשרים שנה, הסתיים בשנה שעברה, והם נוהגים בתוקפנות ובאלימות — אני חרד ממה שזה עושה לריקמת החיים הדמוקרטיים בארץ. צבא לא נלחם בצבא, אלא באזרחים, ואתה פותח עתונים וכל יום אתה מגלה חריגים חדשים שהופכים לנורמות, ויש לנו חמשת אלפים איש במחנות מעצר — לא כך שלטנו על האוכלוסיה לפני האינתיפאדה.

"לכן, אני רואה שיש צורך להכריע בעניין השטחים ולהיפרד מהם. זה צורך חיוני לא רק לדמותה הציונית והיהודית של מדינת ישראל, אלא לדמותה הדמוקרטית. הסרח העודף הזה שיש למדינת ישראל, הגדה והרצועה, קובע את דמות השלטון במדינה".

— שינוי שיטת הבחירות יכול להוציא אותנו מהסבך?

"אני לא רואה בשינוי שיטת הבחירות פתרון. יש לנו שתי אלטרנטיבות: או שנחלק את הארץ למספר קטן של אזורים גדולים או שנחלק את הארץ למספר גדול של אזורים קטנים. בכל אזור יתמודדו הימין, השמאל והמפלגות הדתיות שתתאחדנה. התמונה בין הגושים לא תשתנה.

"אם נעבור לשיטת הבחירות הבריטית, בה האזור בוחר במי שיש לו מספר הקולות הרב ביותר, אז גם פה מתברר שברוב האזורים בארץ יש מצב של ימין ושמאל, ושוב יווצר מצב בו יפנו הגושים לדתיים שיכריעו.

"במילים אחרות, אם יש לנו כ־15 אחוז אזרחים דתיים במדינת ישראל, אי אפשר ולא צריך לסלק אותם מהכרעה פוליטית. צריך פשוט לדאוג שעמדתם לא תהיה העמדה המכרעת. נסיון לשחק בטכניקה של בחירות על מנת לפתור בעיות של מהות של חברה, זה נסיון כושל.

"עובדה היא, שכשמדברים על שינוי שיטת הבחירות, אז רוב הפעילים הם אנשי משפט ולא אנשי מדע המדינה והחברה. כי כשבודקים את החברה ולא רק את המסמכים העכשיים שהחברה מתארגנת לפיהם, אנחנו יודעים שהתרגיל של ניסוח לא פותר את הבעיה.

— כלומר, אינך דוגל בהפרדת הדת מהמדינה?

"זו איננה הבעיה. בארה"ב יש הפרדה של הדת מהמדינה, ועובדה שבמערכות הבחירות האחרונות מה שהעסיק אותם אלה נושאי דת — הפלות ותפילה בבתי־הספר. מי שחושב שעל ידי מסמך חוקי אפשר לסלק דתיים, משלה את עצמו. זה מסמך של עורכי דין, והמציאות חזקה ממסמכים. חבל לבזבז את הזמן על שינוי שיטת הבחירות והחוקה. יש להתמודד עם הבעיה איך לקרב למפלגת העבודה ציבור שרחק ממנה".

— יש לך הערכה אם הפעם נצטרך לחכות פחות מארבע שנים עד מועד ההכרעה הבאה?

"אני מוכן לומר את מה שאמר הרמב"ם על המשיח — 'וגם אם יתמהמה בוא יבוא'. אבל אתה לא יכול לומר יש לי ארבע שנים ובינתיים להתעסק בקטנות".

מהפך על הכוונת

נשיאה החדש של מכסיקו התחייב לפתור בעיות כלכליות בוערות ולהעביר את ארצו ממשטר של מפלגה אחת לדמוקרטיה רב־מפלגתית. כבר בראשית דרכו הוא ניצב מול אופוזיציה חזקה, שתנסה להכין בשש השנים הבאות את המהפך השלטוני של 1994

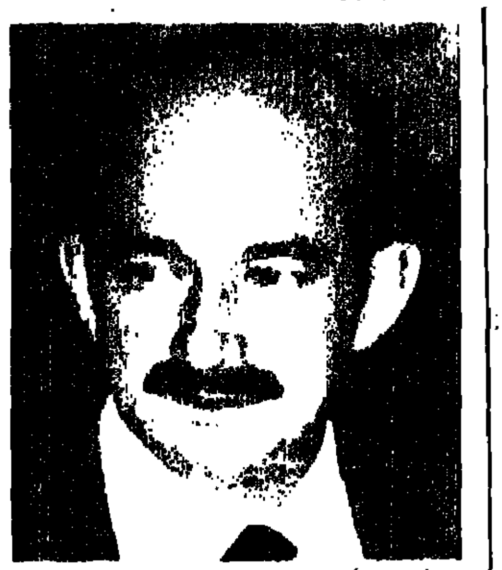

קרלוס סאלינאס דה גארטיירי

צבי גורן

שש שנים של מזל ביש עברו על מכסיקו, ואתמול התיישב על כס הנשיאות שלה הצעיר בנשיאיה ביובל השנים האחרונות. הוא מביא עמו תקוות לעידן פוליטי וכלכלי חדש, אך שרביט השלטון שבידו איננו עוד מטה הקסמים הכל־יכול, שהחזיקו בו נשיאיה של מקסיקו בששים ותשע השנים שעברו.

הנשיא החדש, קרלוס סאלינאס דה גארטיירי, בן הארבעים, נכנס אתמול לתפקידו לתקופת כהונה אחת בת שש שנים, המותרת לו על פי החוקה. הוא מתייצב בראש אומה שיותר ממחצית מ־84 מיליון אזרחיה הם מתחת לגיל שש עשרה, עשירה במשאבים, אך מוכת־כלכלה ומוכת־טבע. בתקופת נשיאותו יצטרך סאלינאס לפתור בעיות כלכליות חשובות, אך שלא כקודמיו, הוא ייאלץ להתחשב בגורם חדש: אופוזיציה חזקה יותר מזאת שהיתה במכסיקו אי פעם, ואשר זכתה בבחירות שהיו בקיץ ב־237 מתוך 500 צירים בפרלמנט. ערב כניסתו לתפקיד שנבחר לו בקושי רב ביולי, רווח לסאלינאס כאשר ראשי האופוזיציה החליטו לוותר על דרישתם לבטל את תוצאות הבחירות. עתה הם מצפים כי הוא ישיב להם כראוי למחווה הזאת, וינהיג תהליך של דמוקרטיזציה במדינה, שבמשך עשרות שנים ידעה שלטון של מפלגה אחת, מפלגת ההפיכה האינסטיטוציונית, פ.ר.י. "סאלינאס יעניק לעצמו לגיטימציה בעיני העם המכסיקני אם יפעיל את שלטונו בדרך שתכבד את המנדט העממי לדמוקרטיזציה, פלורליות, צדק חברתי וריבונות לאומית", אמר אבל ויצ'נצו טובאר, המזכיר הכללי של מפלגת הפעולה הלאומית, פ.א.ן, השמרנית.

נשיא של תקופה קשה

הנשיא החדש מקבל את תפקידו מידיו של מיגל דה לה מדריד, שבשש שנות נשיאותו לא הצליח לתקן את כל התחלואים שהוריש לו חוזה לופס פורטילו, בעל האידיאולוגיה הפופוליסטית וניהול כלכלי כושל שכמעט והביא את מכסיקו לפשיטת רגל ב־1982. "קיבלתי מדינה עם בעיות גדולות ואני מעביר אותה עם בעיות", אמר השבוע דה לה מדריד, כשהוא מצפה שיבחינו בשינוי הנרמז בדבריו. אפילו יריביו מודים כי אכן הצליח למנוע את פשיטת הרגל ואת התפשטות גלי המחאה במכסיקו לכלל מהומות חברתיות מסוכנות. הוא עצמו מצביע בגאווה על כך שעמד נגד דוגמות פוליטיות וכלכליות, והצליח להקטין את שליטת המדינה בכלכלה ואת הפרוטקציוניזם שאיפיין אותה. בין השאר הוא דחף להצטרפותה של ארצו להסכם המכס והתעריפים (גאטט), ונקט צעדים לא פופולריים כדי לתקן את המערכת המעוותת שקיבל לידיו, האוצר הריק וחובות עצומים שמועד פרעונם עבר מזמן. מכל עבר לחצו עליו גופים בעלי עניין, פוליטיים ועסקיים, וגם איגודים מקצועיים, ובנקים זרים שתבעו את פרעון החוב העצום שהלך ותפח בכל שנדחה הפרעון. דה לה מדריד סרב להוסיף דחיה על דחיה, ובא בדברים עם הבנקים ועם נושים אחרים על פריסת תשלומים. עתה יש למכסיקו עתודה של 16 מיליארד דולר, ובכל שנה היא פורעת 14 מיליארד דולר.

מבקריו של דה לה מדריד טוענים כי בתקופתו לא היתה במכסיקו צמיחה כלכלית, שהוא העדיף לקדם את הסקטור הפרטי, ושכר העובדים איבד מחצית מכוח הקניה, בגלל הקפאת שכר מזה ועליית מחירים מזה. הנשיא היוצא טוען לעומתם כי הקרבנות הכלכליים היו נחוצים כדי לקיים את הסקטור היצרני, שהוא המקור הראשון במעלה לתעסוקה. אשתקד הוא אילץ את האיגודים המקצועיים ואת המגזר העיסקי לחתום על "אמנת סולידריות כלכלית", שהביאה הורדת מחירים, ואף את הורדת האינפלציה משיעור של 140 אחוזים בשנה שעברה, ל־40 אחוזים השנה. הוא מכר חברות ממשלתיות, והנהיג אמצעי צנע וצעדים נוקשים לעידוד היצוא. אך הוא לא היה יכול לתקן את מה שגרמה המכה הכלכלית של ירידת מחיר הנפט, מהשיא של 32 דולר לחבית עד ל־15 דולר ופחות. לא פחות מהמכה הזאת, גם הוכתה מכסיקו ב־1985 ברעידת אדמה גדולה, שבה מצאו מותם כ־9,500 בני אדם במכסיקו סיטי לבדה, רכוש רב נהרס, והממשלה נדרשה לתקציבי שיקום נרחבים, שלא הספיקו, ואלפים רבים נותרו חסרי בית עד היום. לאחרונה שבה מקסיקו וספגה מכת־טבע כאשר בספטמבר עברה עליה סופת ההוריקן "גילברט" והרסה בה תשתית יקרה, ובעיקר את אתרי הנופש והתיירות, שהיו מקור הכנסה שני בחשיבותו.

משכיל, קשוח וגמיש

הנשיא החדש, קרלוס סאלינאס דה גורטארי, הוא כלכלן, בעל שני תוארי מ.א. ודוקטורט במינהל ציבורי, שאותם השיג באוניברסיטת הארווארד. על כהונת הנשיא נאבק ביעילות רבה, תחילה מול ששה מועמדים בקרב מפלגת השלטון, ואחר כך מול מועמדי האופוזיציה. הוא היה שר התקציב של דה לה מדריד, והוכיח כישורים מעולים בארגון ובהתייעלות. מעריציו אומרים כי הוא בעל כושר תפיסה מהיר, בעל חשיבה מתוחכמת, ו"בוס" תובעני העומד על לוח זמנים מדויק, שבמקסיקו מכנים אותו "שעון אמריקני" כנגד "השעון המקסיקני" הידוע לשמצה. הוא ידוע בהערצתו את הדגם היפאני, וילדיו לומדים בבית ספר שמנהליו יפאנים. אף כי נולד במכסיקו סיטי, הוא בן למשפחה מנואבו־לאון, המדינה התעשייתית שבצפון מקסיקו. למפלגת השלטון הצטרף כשהיה בן 18, בעקבות אביו ראול סאלינאס, שהיה חבר הסנאט ושר המסחר. אמו, מרגריטה דה גורטארי קרואחאל, כלכלנית ופעילה אף היא במפלגת השלטון. הוא נחשב פוליטיקאי קשוח, אך בה בעת הוא יודע להפגין גמישות, שהציניקנים מייחסים אותה דווקא להיותו ספורטאי (הוא היה בנבחרת הלאומית ברכיבה, שזכתה במדליית הכסף במשחקים הפאן־אמריקניים ב־1971, הוא רץ, משחק טניס, ואוהד כדורגל מושבע).

בעבר נהגו הנשיאים של מכסיקו ממעמד עליון, שכן רצונם היה פקודה, למפלגתם ולמדינה כולה. סאלינאס כבר לא ייהנה ממעמד נוח כזה. הוא יזדקק לגמישות רבה כדי לשלוט במתרחש בתוך מפלגתו, שהסיעות השונות בה מחליפות מהלומות והאשמות הדדיות בעקבות הנצחון הדחוק בבחירות. אך את כישורי הגמישות שלו יצטרך לחשוף במיוחד במגעיו עם האופוזיציה המחוזקת, שהחלה כבר לתכנן את המהפך הרצוי לה בבחירות הבאות, בעוד שש שנים. למפלגות האופוזיציה ולנשיא ברור כי לעמה של מקסיקו נמאס מאורחות השלטון של פ.ר.י. ויש לחולל שינוי באקלים הפוליטי של המדינה. ואמנם, ערב כניסתו לאמון הנשיאות, הכריז סאלינאס כי "עידן המפלגה האחת" בא אל קצו, וכי על מפלגתו ללמוד לחזור אחר קולות הבוחרים, ולהרוויח אותם, ולשם כך בכוונתו לחולל בה רפורמה. במערכת הבחירות הוא הבטיח לפעול למען מודרניזציה של מקסיקו, לקצץ בכנפי הביורוקרטיה, לחסל חברות ממשלתיות מפסידות, להילחם בשחיתות, לאזן את התקציב, להקטין את האינפלציה, ולאלץ את היצואנים להתייעל. מתנגדיו לועגים ליומרה שלו. מעריציו אומרים, שאם מישהו מסוגל לעשות את כל אלה בשש שנים, שמו של האיש סאלינאס. נשיאה החדש של מכסיקו.

כל העולם במה

יעל ישראל

שבע שנים עברו מאז קיבל לידיו גרי בילו את הנהלת בית הספר לאמנות הבמה והקולנוע — בית צבי שברמת־גן. שבע שנים של תהפוכות ותסיסה פנימית, הרבה קרדיט, וגם הרבה ביקורת מצד תלמידי המגמה לקולנוע.

בשבוע שעבר התפוצצה המורסה, לפחות מצידם של התלמידים, בעקבות פיטוריו של מרכז המגמה דודי ברגמן, על רקע מריבות סמכויות ומאבקי כוחות.

התלמידים התחילו בשביתה, או "המהפכה" כפי שהם אוהבים לקרוא לה, ולאחריה הובהלו חוזרים דחופים למערכות העיתונים, ובהם תחינה לעזרה ורשימת תביעות ארוכה להנהלת בית הספר ולמשרד החינוך. הם קוראים לזה "רגע האמת".

מגמת הקולנוע בבית צבי הוקמה מספר שנים אחרי שהמוסד הוקם על ידי משרד החינוך כבית ספר מקצועי להכשרת שחקני תיאטרון. מסיבות מסורתיות, המנהל הנבחר לעמוד בראש בית הספר היה, מאז ומתמיד, איש תיאטרון. גרי בילו — שהחליף את קודמו, במאי התיאטרון דוד ברגמן (ואין הכוונה לדודי ברגמן שפוטר השבוע) — הגיע לבית צבי לאחר שהעמיד על הרגליים את התיאטרון לילדים ונוער ואת תיאטרון באר־שבע. בילו, כבר נכתב לא אחת, ידוע כפיגורה מרכזית בחיי התיאטרון הישראלי. יש המגדירים אותו כבולדוזר. איש מעש עם כוח ויוזמה. אחרים רואים בו איש השואף לשררה וצבירת סמכויות. תלמידי המגמה לקולנוע טוענים שהוא מקפח ומפלה אותם לרעה, ונוהג בהם כב"ילדים חורגים לאלוהים".

בחוזר שהגיע השבוע למערכות העיתונים, מצר ועד השובתים, טוענים התלמידים: "מתוך יאוש, תסכול וחוסר אונים, אנו, תלמידי, מורי, מנהלי ובוגרי המגמה לקולנוע בבית הספר לאמנות הבמה ו"הקצת קולנוע" בית צבי, מוצאים לנכון, אחת ולתמיד, למחות על קיפוחה המתמשך זה שנים של המגמה לקולנוע. אין זה סוד שמנהל בית הספר רואה את המגמה לקולנוע כמשנית ומיותרת בבית הספר".

תלמידי הקולנוע טוענים שלמרות שהם משלמים שכר לימוד מלא בדומה למגמת התיאטרון, הם נאלצים לראות בקנאה את התנאים להם זוכים חבריהם מהתיאטרון, חדרי לימוד, אולמות, צוות מינהלה ומערך הפקות מרופד ומתוקצב היטב, בעוד שלמגמת הקולנוע חסרים חדרי לימוד, אולם הקרנות ואולפן וידאו, הציוד ישן, תקציבי חומר הגלם יורדים, וכל יוזמה ובקשה לרכש של ציוד נתקלת בביורוקרטיה.

לטענתם נוצר מצב בו מגמת הקולנוע מסבסדת למעשה את מגמת התיאטרון ואף מכסה את גרעונותיה. עד כדי כך, שלדעתם הגיעו הדברים למצב שתקציב הקולנוע קטן מתקציב מינהלת בית הספר. יתרה מכך, מאות אלפי דולרים אשר יועדו למגמה לקולנוע — "נעלמו".

זאת בשעה שנמצאים תקציבים לקיום הפקות ענק בתיאטרון ונפתחת מחלקת יחסי ציבור ענפה אשר נועדה לשמן את תדמיתו של בית הספר כתיאטרון מסחרי עם הוצאות, מתנות, נסיעות, פרמיירות וכו' — כאילו אין מדובר במוסד ציבורי, אלא בעסק פרטי, בעל חשבון הוצאות מנופח. לפיכך דורשים תלמידי המגמה לקולנוע את הפרדת המגמה לקולנוע מן המגמה לתיאטרון בעזרת תקציב משרד מוגדר, מנהל מגמה עצמאי, שבא מתחום הקולנוע, הנהלה ציבורית המורכבת מאנשי קולנוע, ומיתקנים מוגדרים ונפרדים לתלמידי המגמה.

העוזר פוטר

בשנת ניהולו הראשונה, התחלק בילו עם במאית הטלוויזיה אסתר דר בניהול המגמה לקולנוע. מאז, חולש בילו על שתי המגמות, כאשר למגמת הקולנוע נבחר רכז מקצועי, תלמיד לשעבר בבית הספר, העובד במקום בשכר ותפקידו לתאם הפקות ולעסוק בבעיות השוטפות של תלמידי המגמה. בתפקיד זה התחלפו בשנים האחרונות מספר רכזים. כאמור, החלה שביתת התלמידים לאחר פיטורי רכז המגמה, דודי ברגמן, בוגר בית הספר משנת '87, שלמעשה עדיין נמצא בו גם במעמד של תלמיד שנת פרוייקטים, שהיא שנה שבית הספר מעניק לבוגרים המצטיינים לשם הפקת סרט גמר.

מאבקו האישי של ברגמן, המקורב לתלמידים — ולו רק בשל העובדה שרק לפני שנה עדיין היה תלמיד כמותם — הפך למאבק המגמה כולה על מה שהם מכנים "דיכוי ארוך מצד מנהל בית הספר".

ברגמן פוטר לפני שבועיים ביוזמתו של בילו ובגיבוי ההנהלה הציבורית. ההנהלה טוענת שברגמן מעל בכספי בית הספר. ברגמן טוען — להר"מ. "הייתי חייב כסף לבית הספר, ביקשתי מהם כמה פעמים שיורידו מהמשכורת שלי את הסכום, והם לא עשו זאת. בסופו של דבר הכסף הוחזר לפני פיטורי".

לאחר שנה בתפקיד המרכז מאשים ברגמן את בילו בשפע האשמות: "בית צבי פועל עם מינהל ציבורי בלתי תקין. משרד החינוך שמע ולא עשה דבר. ההנהלה הציבורית שומעת ולא עושה דבר. המנהל שומע ועושה ההיפך. במשך שנה הודעתי להם, שאני הולך להתמוטט, שאי אפשר יהיה לפתוח את שנת הלימודים עם תקציב כזה, והם לא רצו לשמוע. אבל איך ייתכן שיש בזה חוב אם

תלמידי המגמה לקולנוע בבית הספר בית־צבי טוענים שהם מופלים לרעה לעומת תלמידי התיאטרון. מדובר ביחס, תקציב וביורוקרטיה. עיקר הזעם מופנה כלפי המנהל, גרי בילו, וזו לא הפעם הראשונה

מצטמצמים? מפני שגרי עושה 30 הצגות לשנה, מה שלא נשמע ונראה בשום תיאטרון. בבית הספר מתקיימת העברת כספים מכוונת ויזומה ממגמת הקולנוע למגמת התיאטרון. כדי לקבל את הכסף בילו טוען בפני ההנהלה, שיש לו יותר תלמידים במגמה לתיאטרון — אבל זאת פיקציה. זה מסתכם במכינה לתיאטרון של 70 תלמידים המשלמים 1000 דולר, ושמשקיעים בהם רק 300 דולר לנפש. גם אני יכול לעשות פיקציה כזו ולפתוח מכינה לתלמידי קולנוע. הדו"ח להוצאת תקציב מתוקצב מראש כך שמגמת הקולנוע מקבלת חצי מהתיאטרון, ואפילו תקציב המינהלה גדול בי־1.5 אחוז מתקציב המגמה לקולנוע. 80 אחוז של המינהלה משרתת את מגמת התיאטרון, להם יש חמישה קווי טלפון, ואילו לנו בקושי אחד. יש בבית הספר שש פקידות וחמש מהן משרתות את

גרי בלו. אין תגובה

המגמה לתיאטרון. יש אש"ל וכיבודים — אבל אנחנו לא קיבלנו כלום. זה הולך לפרמיירות המוצלחות של התיאטרון. יש לנו הבטחות שלו לקבל רווחים בסך 30 אלף דולר שנכנסו מהשכרת ציוד ההסרטה של המגמה. אחרי חצי שנה של צעקות וויכוחים, הסתבר שהוא השקיע את רוב הכסף בבניית חדר עריכה, שלמענו ממילא קיבל כסף מעיריית רמת־גן. מה ששמענו ממנו היה: 'אני קריזיונר, אבל אני המנהל כאן, ואני עושה פה את מה שאני רוצה, ואתם יכולים לקחת את הדברים שלכם ולהתחפף מפה. אם ארגיש את הבל פיכם בעורפי, אני מטיס אתכם לכל הרוחות'".

ברגמן פנה עם טענותיו להנהלה הציבורית ולמועצה הציבורית לתרבות ואמנות, ממנה מגיע תקציב בית הספר, אך הוא טוען שעצרו אותו בדרך, "ואז מה שנותר לי לעשות, הוא לבוא ולדבר עם התלמידים. יומיים אחרי הפגישה איתם, טסתי לכל הרוחות. התלמידים לא מוכנים להידבר עם הנהלת בית הספר בלעדי, וההנהלה מסרבת לדבר איתם כל עוד אני בסביבה. השבוע, גרי פיטר גם את מיכה לוזון, עוזרי בתפקיד, נעל את המגמה והחליף מנעולים, כי הרי זה המפעל של אביו, ואיים על התלמידים שיעיף אותם אם לא יחזרו מיד לבית הספר. תוך שבוע ניכחד ולא תהיה יותר מגמה לקולנוע בבית צבי".

"לחץ של פנימייה צבאית"

תלמידי המגמה לקולנוע טוענים, שלא פיטוריו של דוד ברגמן, כי אם רגשות הקיפוח שלהם הם שהביאו לשביתה. נציגת ועד התלמידים, ענת ספרן, טוענת: "התחלנו את הלימודים עם הרגשה לא טובה של אדישות והזנחה מהצד האחראי. וזה לא קשור לתקציבים. הרגשנו שאנחנו לא מצליחים להתפתח כיוצרים צעירים, תחת לחץ של פנימייה צבאית ודיקטטורה. המגמה הולכת ונעצרת וצועדת לקראת אי־תיפקוד מוחלט. הבטיחו הבטחות ולא מקיימים אותן. לשנת הפרוייקט מתקבלים רק בודדים שזוכים לאישור הפקה מגרי בעוד ששאר התלמידים נדחים בטענה 'לא מספיק מוכשרים'. לפיכך אנו טוענים שאם אחרי שתי שנות לימוד 99 אחוזים מהתלמידים לא יכולים לעשות סרטים, זה חמור, ומעלה טענה שאולי לא השקיעו בנו מספיק. אנחנו יוצאים מכאן בלי תעודת גמר, בלי סרט, ובלי הכשרה מתאימה. כל הזמן ברור לנו שיש אפלייה בין המגמות ואיש לא מעז להגיד משהו ובטח שלא הוועדה הפדגוגית. ההנהלה הציבורית לא מוכנה להיפגש איתנו אם לא נפרד מברגמן, אבל לנו זה לא נראה הגיוני, כמו שההנהלה לא תכפה על ועד עובדים בשביתה מי יהיו הנציגים שלו".

באמצע השבוע, בזמן בו נכתבה כתבה זו, עדיין לא הצליחו שני הצדדים להגיע למצב של פגישה. התלמידים רואים במוריהם אויבים, לאחר שבפגישת גישוש ביניהם בראשית השבוע, רק מורה אחד הסכים להצטרף למאבקם. אילן מושינזון, במאי ומורה במגמה, מוכן להודות בחצי פה שיש בעיות בבית הספר: "אין לתלמידים אמון בנו, כי אין להם אמון במערכת הלימודית ובבעיות התקציב שאין בידי גרי בילו. אבל זו טעות שאין להם אמון. זה ייפטר כשהם יבינו שאנחנו נלחמים למענם במישור אחר, וכי המצב ישתנה. יש שתי בעיות מרכזיות שלא השתנו, והן תכנית הלימודים שנשמרת שנים בשמרנות ודורשת פיצוח, וקריטריונים מוטעים בבחירת התסריטים הזוכים להפקות. זה באמת צריך להשתנות, ואני מקווה שהפעם זה ישתנה בשל התעוררות התלמידים. גם התקציב ישתנה במסגרת ישיבות שנקיים כדי לבדוק את מערכת הלימודים. כיום יש מספר מועמדים לתפקיד רכז המגמה, ואני מאמין שהמצב הקודם לא יחזור על עצמו. ברור לכל שלרכז החדש יינתנו יותר סמכויות וגישה לתקציב, אבל הפרדה מוחלטת לא תהיה ולא בטוח בכלל שצריכה להיות. יש יתרונות לגרי בילו כמנהל. הוא אדמיניסטרטור שכדאי לשאוב ממנו. הבעייה היא להשיג אוטונומיה מתאימה בניהול תקציב לכל מגמה בנפרד".

משה צימרמן, מורה במגמה לקולנוע, והיחיד שהצטרף למאבק התלמידים, טוען: "כל עיון בתקציב בית הספר משכנע שמדובר בעיוות מתמשך של המגמה לקולנוע. אבל זהו מיקרוקוסמוס של הקולנוע הישראלי. מן הראוי היה שהמורים, אם עתיד הקולנוע חשוב להם, יצטרפו לתלמידים, אך הם לא עשו זאת, כי הם יראים למשרתם וברור להם שגרי יפטר את כל מי שיעז להילחם נגד מה שנראה לו כאחוזתו הפרטית".

השבוע, לא ניתן היה להשיג את תגובתו של גרי בילו, למרות נסיונותי להשיג את תגובתו. גם אבנר שלו, ראש המועצה הציבורית לתרבות ואמנות, סירב לתת את תגובתו, בטענה שאיננו יכול לשוחח עם עיתונאים בנושא בו הוא מטפל.

מבין חברי ההנהלה הציבורית היחיד שהיה מוכן להתייחס להאשמות תלמידי המגמה הוא אילן דהפריז, מפיק ואיש הקולנוע היחיד בין חברי ההנהלה הציבורית: "אני לא רוצה להיכנס לסיבת פיטוריו של ברגמן. מקומו לא בבית הספר. הוא יצא בהאשמות חסרות ביסוס. אנו ערים ומטפלים בנושאים שהתלמידים מדברים עליהם, וגם זה כבר נמסר להם. מה שחשוב כיום הוא, שהתלמידים ייכנסו איתנו לדיאלוג ויחזרו ללימודים. היינו הוגנים כלפיהם והצענו פגישה, אך הם סגרו את הדלת. ביקשנו לשבת עם נציגי הסטודנטים, והם באו עם ברגמן שפוטר, אך משחק בזה שהוא עדיין תלמיד ולכן מותר לו לשבת בפגישה. זה קשקוש, כי אי אפשר לשבת עם עובדים בשכר. התלמידים אוטמים אוזניים וסירבו לשבת איתנו — וזה מה שגרם לפיצוץ. אני מודה שחלק גדול מהטענות נכונות, גם הטענה שבהנהלה יושב רק איש קולנוע אחד. אך עד שלא נקבל החלטות, לא נוכל לפרט את השינויים שייתבצעו בעתיד, וכמו בכל מערכת, לא נוכל לדבר על עניינים פנימיים. עם כל החיוב והשלילה של גרי כמנהל, אנחנו חושבים שהוא מנהל מתאים, יש לו רקורד גם בתחום הקולנוע ויש לו את כל הגיבוי מאיתנו, למרות שבתוך כל זה יש 60 אלף בעיות שצריך לפטור".

שיעור מולדת

עשרה אחוזים מן הקולות נתנה ירושלים לגנדי, והוא משיב לה במסיבת נצחון נרגשת. תוך שימוש בהרבה ביטויים צבאיים הוא מטפל בשמאלנים, בעתונות, בכנסת

שוקי בן־עמי

"חבר'ה, דיר באלקום. אנחנו מושכים אש. עלינו להיזהר בדברים שאנחנו אומרים. מחפשים אותנו. פתחו לנו תיקים ואוספים לתוכם חומר שלנו", הזהיר גנדי מאות מתומכיו במסיבת נצחון של תנועת "מולדת", שנערכה בראשית השבוע בירושלים. אזהרתו של גנדי, כך נראה, נבעה מדבריו הקיצוניים של קודמו ברשימת הנואמים, ראש התנועה בירושלים, עזרא יכין.

גנדי איננו כהנא. הוא שייך לברנז'ה אחרת. נוקט זהירות מירבית בדבריו, אם כי מדי פעם הוא גולש להכרזות, כאלה או אחרות, שגם כהנא לא היה מתבייש בהן. בעיקר, כשהן נוגעות לעתונות ולמפלגות השמאל. גם החתך האנושי של אנשי תנועתו שונה מזה של כהנא. אם ניתן להתרשם על פי הרכב המוזמנים, הרי תנועתו של גנדי בלעה לתוכה את תנועת כ"ך והוסיפה עליה עוד אי אילו "קישוטים" והרכבים.

לא היו כאן רק צעירים תמהוניים וחוצפנים ונציגים אומללים של קורבנות הטרור, שאיפיינו את תומכי כהנא. הם היו כאן, אבל היו גם אחרים. היו כאן יוצאי פלמ"ח ואצ"ל, הרבה נאמני ארץ ישראל והיו קציני צה"ל בכירים שהבולט שבהם הוא שלמה באום, איש ה־101 ששימש בשעתו מזכיר רפ"י בירושלים. היו גם קבלנים ידועים, עורכי דין וסתם עמך. היו גם אנשים שנראים כמוך וכמוני. האירוע עצמו נערך באולמי "נוף ירושלים" של מיכה לוי. מיכה הוא אחיו של מימון לוי השוהה בארה"ב, ממקורביו של גנדי ומי ששמו הוזכר בהקשר לפרשת "הרצח הכפול".

ואולם, היה כאן גם ייצוג רחב ונכבד של מה שנחשב פעם לשוליים הקיצוניים של הימין הישראלי, שנבלע בטרנספר שבין כך ל"מולדת". היה כאן יואל לרנר, מי שנדון בעבר על חברות בארגון מחתרת. היה כאן ישראל לדרמן, איש הג"א שנדון על הריגת ערבי, והיו רבים רבים מיוצאי נוער כ"ך. גם תנועת נאמני הר הבית יוצגה כאן באמצעות הרב אלטמן, ממתכנני בגדי הכהן הגדול, והיה גם מיכה מישכן, שובת הרעב מימית, שסבר שניתן להקים מזבח על הר הבית. היה כאן גם ג'ייקובס הבן, בנו של המליונר האמריקני שעמד לרכוש את אחד העתונים במדינה. ג'ייקובס הבן זכה לכבוד מלכים, בעיקר מצד גוזרי התנועה ופרנסיה.

"מי שלא רצה אותנו בכנסת, יקבל אותנו בממשלה, ובגדול", העיר בחיוך אחד מסובבי השולחן והצביע על נערי כהנא, שעסקו בחלוקת חומר הסברה ובמכירת חולצות, הפעם בצבע לבן. "עכשיו אנחנו בקונסנזוס. עכשיו יש לנו אלוף", הסביר. שכן אחר לשולחן, תימני זקן מסולסל פאות, עסק בחישובי גימטריה. "מצאתי", קרא באושר והוכיח ליושבי השולחן ש"גנדי ט" שווה בגימטריה "כהנא". הכל התפעלו מכך ש־76 שווים ל־76. בהמשך הערב קפץ עם מציאה נוספת. גם "דיכוי בוגדי א"י" שווים בגימטריה 76. "זה לא סתם", אמר האיש, "זה מהשמיים. כהנא=גנדי+ט=דיכוי בוגדי א"י. הנה, תראו בעצמכם. 76 שווה 76 שווה 76. ממש נס". הכל סביב השולחן הסכימו שצירוף כזה יכול להיווצר רק בשמיים.

העתונות לא הוזמנה לכאן הערב. העתונאים שהגיעו התבקשו לעזוב. צלם העתונות מטי רוניצקי התבקש לצאת עוד בטרם הפעיל את מצלמתו. כך גם שלום ירושלמי, כתב "כל העיר" הירושלמי. כשנמסר לגנדי שנציגי העתונות נוכחים באולם, שאל בהשתוממות "אז מה הבעיה?". הבקשה לעזוב, שבאה לאחר מכן, היתה חד משמעית. כזאת שאי אפשר לסרב לה. לי "הוענקה חסות" של מישהו מהמוזמנים, והרשימה נכתבה, כמובן, בהסתר.

"העיתונות נבזית, שקרית ועוינת", קרא גנדי מעל הבמה וזכה לתשואות רמות. "זו עתונות שמאלנית שחושבת שהכל צריך להיעשות על פי בקשתה". כאן סיפר גנדי איך לימד את אלימלך רם פרק בהילכות נימוסים ואיך הבהיר לו ששמו אינו "מר טרנספר, אלא מר זאבי או גנדי או פשוט רחבעם".

כל קטע בסיפור נפתח במילה "הופה" וזכה לתשואות הקהל. וכאן הוסיף גנדי בהרחבה, איך "חינך" גם את העתונות הזרה. מיד לאחר פרסום התוצאות הודיע, לדבריו, לכתבים הזרים, כי יאות להתראיין רק בעברית. "בשפה שמלכים ונביאים דיברו בה עוד לפני ששייקספיר חלם להיוולד. ובכלל, כשסאדאת נאם בכנסת הוא דיבר ערבית, ואז אמרו כולם שהוא ערבי גאה. האם ליהודי אמות מידה אחרות? בארה"ב אדבר אנגלית. כאן — רק עברית". מעניין איך אומרים בעברית צחה טרנספר...

מהעתונות עבר גנדי לטיפול בכנסת, שגם אותה יש לחנך. כאן סיפר איך פרוש הגדיר את כהנא כחריג וצ'רלי ביטון השיב שהפעם יש בכנסת שני חריגים. "מי חריג, שאלתי", סיפר גנדי לשומעיו, "הוא, החריק, החרק, החריג הזה יקרא לי חריג? נתתי לו מיד כאבי אביו. העמדתי אותו על המקום. זה היה רמז ברור גם לנציגי המפלגות האחרות שנכחו במקום, שעם גנדי לא מתחכמים". לדבריו, ביטון נבהל ואף התנצל. "ככה זה בכנסת", אמר גנדי לשומעיו פעורי הפה. "אמרתי לביטון: כך תדבר עם שריד ודראושה. איתי תדבר אחרת".

„עוד נבקש, ועוד איך"

והיה גם דיווח על התביעה משמיר, אחת מ־54 תביעות, לערוך משאל־עם בתוך שלושה חודשים בשאלת הטרנספר. "איננו רוצים שר, איננו רוצים שררה", אמר גנדי. "אנו רוצים טרנספר. שהעם יגיד מה הוא רוצה, ובטוח שהוא יגיד. כבר היום אומרים לי שאנו שווים לפחות מאה אלף בוחרים, ויהיו עוד יותר. על טרנספר יהיה רוב.

"חושבים שאנו נאיבים כי לא ביקשנו ולא סחטנו. אני לא קוקו. יגיע זמן שנבקש, ועוד איך".

בשל נוכחותם של דתיים וחרדים בקהל, נזהר גנדי מלפגוע בש"ס יתר על המידה. הוא מכנה אותם שישה סחטנים, אך ממהר להדגיש שהרב פרץ הוא חבר טוב. הוא בסדר.

"אחרי הבחירות", מספר גנדי, "ניגש אלי הרב פרץ ולחץ לי יד. הוא אמר שאלמלא ש"ס, אשתו היתה מצביעה עבורנו. אחר־כך לחש לי: 'בעצם, גם אני'. כן, כן, אפילו עתונאים היו שם והם שמעו את הדברים..."

בהמשך סקר גנדי את מסע הבחירות. "לא פסחנו על אף שוק, ואנשי השוק נתנו את קולם". נציגות נכבדה היתה גם כאן, הערב.

תוך שימוש בהרבה ביטויים צבאיים כמו "אמבושים", "יורדים לשרה" ועוד כהנה וכהנה, הוסיף גנדי להטיל רפש בשמאלנים למיניהם, "שאנו יודעים מאילו ביצים סרוחות באו". הוא גם הודיע מעל הבמה, שלא ייעץ לשולמית אלוני להתגרש מבעלה ראובן. "שנינו עוסקים זה 40 שנה בטרנספר. מה שאנו עושים כל השנים, זה לא טרנספר? כיבוש משבצות קרקע זה לא טרנספר?" והקהל אהב גם את זה.

דובר התנועה בירושלים, עזרא יכין, דיבר על יתושים וביצות. "אילו אבותינו היו מחסלים את היתושים, לא היינו מגיעים לאן שהגענו. יש לחסל את הביצה. יש לייבש אותה כליל ולגמור עם הבעייה אחת ולתמיד". ועוד אמר יכין: "קיני מחבלים יש לחסל בקלקיליה ובדהיישה ובאום אל פחם... כאן ועכשיו ולא בתוניס או בלבנון". יכין, בעל גלריה בירושלים, נמנה על פעילי הלח"י ומוכר בכינויו המחתרתי "אלנקם". השתתף בדיר־יאסין וממתין ל"שעת הגאולה". בלהט דיבורו על הביצה והיתושים וקיני המחבלים, הוא מציע "טרנספר לשלום". בהמשך ידגיש שטרנספר משמעותו טרנספר טוטאלי.

צירוף מוזר ובלתי אפשרי של טרנספר ושלום וטרנספר למען השלום, הוזכרו עוד פעמים רבות במהלך הערב. כאן הכל אפשרי, וביחוד שהערב "כשאין מדברים על איך, מדברים על המה". נאומו של יאיר שפרינצק, שנשמע כמו דקלום של ילד בחגיגת חנוכה, שייך כבר לחלק הבידורי.

בשכנות לפליציה לנגר

הסניף הירושלמי של מולדת. שוכן בבניין גד שברחוב כורש. זהו בית דירות שהפך עם השנים לבניין משרדים אפור. חצר פנימית ארוכה וכניסות אין ספור. בכניסה לבניין אין כל שילוט הכוונה, פרט לפתק הצבעה המודבק על תיבת הדואר. הדלת מכוסה באותיות "ט".

בשכנות למשרד "מולדת", שוכנים משרדיהן של עורכות הדין פליציה לנגר ולאה צמל. בשעות הבוקר מתגודדים ערבים רבים בכניסות, עובדה הגורמת לפעילים במשרד לחשוש מנסיונות פיגוע וחבלה.

המעטים שמתגוררים בבניין זה אינם רווים נחת רבה משכניהם השונים. באחת הדירות נחשפה לאחרונה רשת שעסקה באספקת שירותי מין ובהפעלת קטינות. החצר הארוכה והשוממה הופכת בשעות הלילה כר פעולה לקומץ הפרוצות של העיר. האזור כולו הפך לאחרונה לאזור הזנות של העיר, בעיקר בשל קרבתו לנקודת המפגש בין שני חלקיה.

החתך החברתי בסניף שונה לחלוטין מזה שהתכנס בערב החגיגי. כאן, רובם הגדול, הכמעט מוחלט, של הפעילים הם אנשיו של כהנא. "הם משוטטים בין רחוב אגריפס ורחוב כורש", מרווח אחד הפעילים. כאן משוחחים הצעירים על הצורך ב"אקשן" ועל "פעולות של ממש", כהגדרתם. אומרים ולא מפרטים. אחד מהם, חיים, יוצא נוער כ"ך, מרכז עתה מאמצים בהקמת נוער "מולדת". שלא לציטוט רבים מהם מאשרים שהם עדיין שייכים לכ"ך, אולם באין ברירה אחרת הגיעו לכאן, "כי כאן אפשר לפעול בגלוי".

זליג הוא אחד הפעילים המרכזיים בסניף המקומי. פעילים מרכזיים כאן מציינים שהיה ממקורביו של כהנא. ככלל, על כהנא מדברים כאן באהדה רבה. כאן יודעים שהישג של כמעט שלושה מנדטים, שייך גם לו. לזליג תכניות לגייס כספים לתנועתו החדשה. הוא יטוס לאמריקה, יפגוש תומכים וידידים ויארגן "דינרים" לגיוס תרומות. בעבר העסק הזה עבר טוב. אין סיבה שלא יעבוד גם הפעם.

ירושלים, אחת מ־50 סניפי התנועה, העניקה לגנדי 4568 קולות, למעלה מעשרה אחוזים מהקולות שניתנו לו. הסניף כאן פעיל ביותר ורוחש פעילים ברוב שעות היום. מרכז הסניף הוא רמי שבח, "החבר של סם", כהגדרתו. רמי, צנום, שחרחר, חייכני, מודע היטב למעורבותם הפעילה של אנשי כהנא בסניפו. "אנחנו כמו שני חתולים שיושבים על הזנב של אותו עכבר", הוא אומר. בעיה מיוחדת אין לו עם זה.

"שמע, אני ממנהטן" הוא מספר, "סוונט'ס אבניו. יודע איפה זה? מכיר את המועדון של סם? שם, למעלה, מעל למועדון, אני חי". הוא מספר, מבלי לבדוק כלל למי. "סם? סם זה אחד הקליברים של ניו־יורק. אני מכיר את כולם. כבר עבדתי עם כולם". שעון ירקרק עם מסגרת מוזהבת, צמיד זהב על היד, מעשן סיגריות בשרשרת. "ערבים? אין להם מקום כאן. יהיה טרנספר. נעביר אותם מכאן. הם בעצמם רוצים לעזוב. תאמין לי. תבוא איתי בבוקר ליד משרד הפנים ותראה כמה מוכנים לנוע. תן להם רק כרטיס והם יקפצו על המציאה". תוך כדי שיחה הוא מצביע על פנקס עב כרס. "יש כאן רשימות של ערבים. יש כמה מרמאללה ויש כמה מבית־לחם שבאו להירשם. לשלם להם? מה פתאום. תן להם כרטיס והם יברחו".

אחת הפעולות החביבות בסניף נקראת "הביינקעלע". לוקחים שרפרף, מציבים שולחן מתקפל והולכים להתווכח עם השמאלנים ב"משביר". אחד הבולטים בפעילות זו הוא ישראל לדרמן.

"עם אנשים כמוכם טוב להקים מולדת", יאמר גנדי. "זו לא אותה המרינה", ישיר שלמה ארצי, "ארצי מולדתי, את הולכת פייפן", ישיר אריק איינשטיין. כך או אחרת, אין עוד ספק. שולי הרחוב התרחבו אל אמצע הדרך. הפעם הם מדברים עברית צברית, הפעם הם אינם מסלבלים בעיניהם ופולטים ציטוטים מהתנ"ך על עמונים ואמוראים. הפעם, הקול עודן במקצת, אך הידיים נותרו כשהיו, ידי עשיו. והתחושה הפעם היא, שכהנא היה חובבן לעומת "מולדת". כאן מדברת המקצוענות, על כל הרכביה, כולל המסוכנים ביותר.

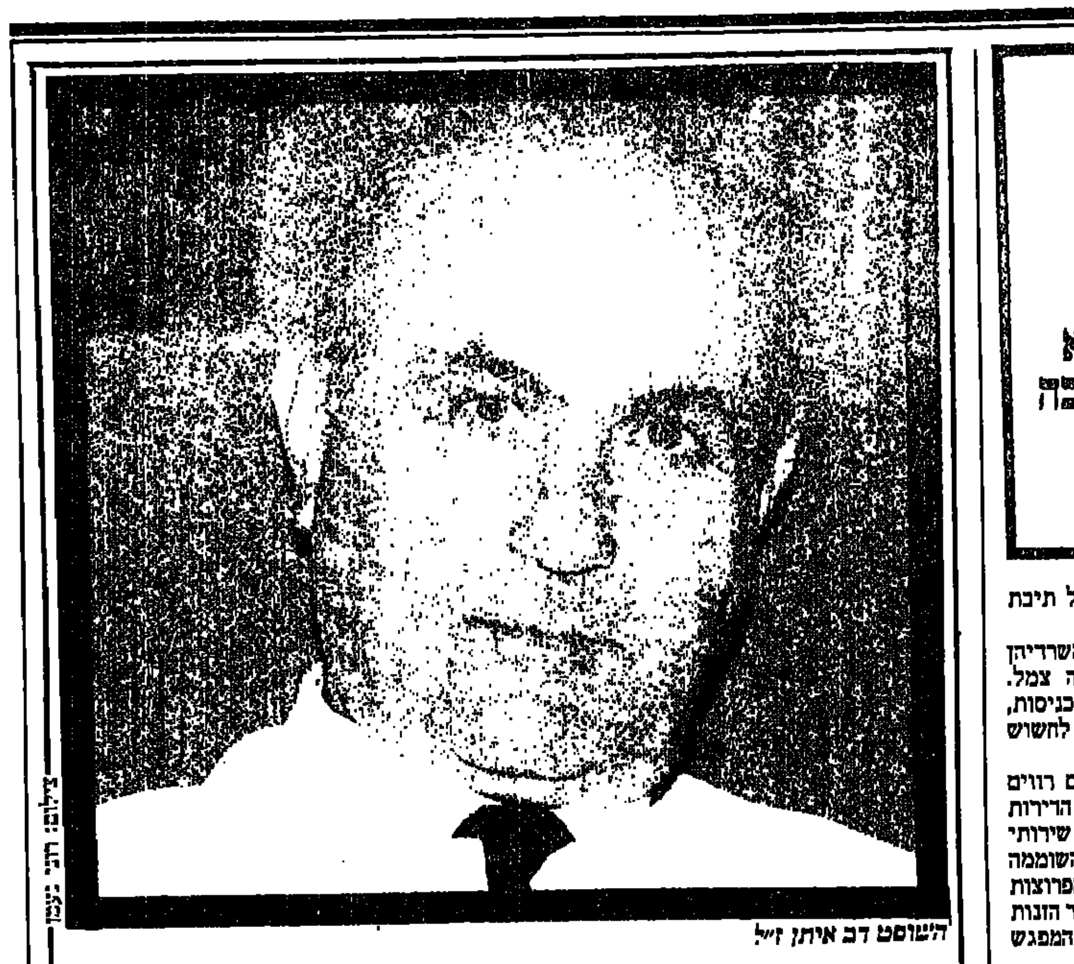

השופט דב איתן ז"ל

איש עקרונות

חנה איש הורביץ

"אפילו השטן לא יודע מה נעשה במוחו של אדם", ציטט השבוע עורך דין ותיק את מימרתו של שופט אנגלי מהמאה ה־14.

הקהילייה הסולידית של עורכי הדין הייתה מבועתת נוכח התאבדותו של עורך הדין דב איתן. באזכרה רבת המשתתפים שנערכה ביום רביעי בבית הפרקליט בתל־אביב לשופט המנוח מקס קנת, נושא השיחות היחיד היה מעשהו של דב איתן. הפרקליטים המזועזעים לא היו מוכנים להשמיע, אפילו באוזני עצמם, ניחושים באשר למניעי המעשה. רק שיבחו את האדם, שרבים ממנו קיימו איתו קשרים מקצועיים שנים רבות. "איש הגון, ישר, קפדן, מוכשר", אמרו. "איש נחמד", "חבר טוב", "איש עקרונות", "מיושב בדעתו, בן תרבות, מאזין טוב", "היה תענוג להופיע בפניו, כשהיה שופט. תפס מהר". אלעזר הלוי, שופט ברימוס שכיהן עם איתן ז"ל בהרכב בבית המשפט המחוזי בירושלים, אומר שאיתן הקפיד על זכויותיהם של הנאשמים שהובאו בפניו. הלוי זוכר, שאיתן לא קיבל כמובנת מאליה את אמיתות הודאותיהם של הנאשמים שהובאו בפניו. "לא הניח שהכל היה חלק". בחן בדקדקנות כל טענה של נאשם כי הודה כתוצאה מלחץ של חוקרים או אלימות, והיה מבטל הודאות שלא היה בטוח באמיתותן, ומזכה את הנאשמים. הוא גם הנהיג חידוש ויזואלי באולם המשפטים שלו: הוא הציב לוח, שעליו היה רושם את מספר הימים שעברו מיום מעצרו של כל עציר ועד לפתיחה בהליכי המשפט. תזכורת קבועה, לבן על גבי שחור, לנגד עיניהם של התובעים.

הנער, שאהב להסתובב בין חנויות המליחים והזיתים בחנות הזעירה של סבו וסבתו ברחוב השוק בדרום תל־אביב, היה לפרקליט, שמסלול ההתקדמות שלו היה מהיר ומרשים. בגיל צעיר יחסית הגיע לתפקידים בכירים במערכת בתי המשפט: שופט שלום, סגן מנהל בתי המשפט, רשם בבית המשפט המחוזי בירושלים ושופט מחוזי בירושלים. הצליח בתפקידי השיפוט, וכשעבר לפרקטיקה פרטית בירושלים, הצליח גם בה. בקרב ציבור המשפטנים האליטיסטי בירושלים היה למשפחות איתן מקום של כבוד, ויום הולדתו ה־50 נחוג במעמד בכירי המשפטנים, שופטים ופרקליטים, במסיבת הפתעה שערכה רעייתו במסעדה במרכז ירושלים. על אף מעמדו החברתי, היה איתן איש מסוגר, שנרתע מהתחככות בציבור, ובתקופת היותו שופט נמנע מלהיכנס לבתי קפה.

מעיר עורך דין ירושלמי ותיק: "הוא פיתח במהירות רבה פרקטיקה פרטית טובה. הייתה לו הופעה נאה ומכובדת, והוא גבה מלקוחותיו שכר טרחה נאה. העברתי לטיפולו מספר תיקים. בכמה מקרים, שכר הטירחה שהצעתי לו לא הספיק לו. לא רצה לקבל תיק תמורת פחות מ־15 אלף דולר."

בדיעבד, מי שמחפש במסלול חייו של איתן מעשים של הרס עצמי, יצביע על כמה נקודות: פעמיים התפטר ממשרות שיפוטיות. בעקבות החנינה שנתן הרמטכ"ל רפאל איתן שני קצינים, שהשופט הצבאי דב איתן הרשיע אותם בהריגת ערבים, התפטר מתפקיד של שופט צבאי, ובשנת 1983 התפטר מתפקיד שופט מחוזי, בעקבות חתימתו על עצומה של "יש גבול". אז נרמז לו ש'מקומו לא שם', והוא הבין את הרמז. ומדוע חתם על העצומה? לדעת אחד מהאישים המרכזיים של לשכת עורכי הדין, שעבר עם דב איתן בתקופה של הנהלת בתי המשפט, לא ייתכן שעשה זאת בהיסח הדעת. "הוא ידע היטב שלשופטים אסור לעסוק בפוליטיקה. הוא היה ער לכך, שלכל דבר כזה צריך אישור. הוא לא החליק מחוסר ידיעה". גם החלטתו להצטרף לסניגוריה של ג'ון דמיאניוק בערעור בפני בית המשפט העליון, שאמור היה להיערך בשבוע הבא, עוררה תמיהה בחוגים מקצועיים, שאינם רואים בכך אתגר מקצועי מורכב. ברור שלא עשה זאת בעקב צרכים כלכליים דוחקים. האם היה שכר הטירחה שהוצע לו כה גבוה, עד שקסם לו? ואולי "רצה להכניס סדר בעניין ולטעון את הטענה העיקרית שצריך היה להתמקד בה מלכתחילה במשפט זה — עניין הזיהוי".

סיפור מוזר מספר עורך הדין שמעון צור. אולי אין לו קשר לעניין. אולי יש. בשבוע שעבר פגש את דב איתן ז"ל, בשעות לפני הצהריים, בהן כל פרקליט המכבד את עצמו עוטה גלימה שחורה או לפחות חליפת עסקים מעונבת, מסתובב ברחוב מגורים קטן בצפון תל־אביב, כשהוא לבוש מכנסי ג'ינס וחולצה ספורטיבית, ובידו מזוודה קטנה. תמה, שאל צור את איתן: "אלה מדי משפט?" דב איתן מילמל בסתמיות שהוא איננו עובד. צור לא המשיך בשיחה ונפרד מעל איתן. מאז ששמע על ההתאבדות שואל צור את עצמו אם אמנם היה זה מעשה פתאומי, או שמא איתן שיגר איתותים מוקדמים.

יוסף מונדי ■ רשימות מן החבית

לשוב לעיקר

בזמן האחרון עסקתי יותר מדי בזבל הזה ששמו „פוליטיקה". עכשיו, אני מרגיש צורך דחוף ביותר לעזוב את חיריה, כי אני נחנק מסרחונה של העסקנות הישראלית להימצא כל הזמן בחברתם של החנוונים הפוליטיים המקומיים — פירוש הדבר להתאבד מבחינה רוחנית. שילכו לעזאזל כולם. כן, ממש כולם... כל אלה שמנסים לערב אותי בהווייתם האומללה. אין לי שום כוח לחסל אותם, זולת הכתיבה. אבל שיהיה ברור, אני מחסל אותם במוחי, ולא ארשה להם להוריד אותי לתהומות של אבדון רוחני. אגן בחירוף נפש על זכותי לחשוב, להטיל ספק, ומעל לכל, לחתור לקראת מצב היפנוטי המאפשר את התהליך היצירתי.

איש חכם היה זה אשר כתב בתנ"ך, שבעת היא המשכיל ידום. כי באמת, מה אתה יכול להגיד לקופים האלה שהתחפשו לבני אדם (ולכן הם יוצאים נגד תורת האבולוציה הדרווינסטית) איזו שפה משותפת יש לך עם הבעלים החדשים של מפעל הפיס? מה אתה יכול להגיד לאורנג־אוטן המדבר בשפה אורנגוטנית? למי שכתב שירים אורנגוטנים ומכנה אחרים ג'וקים מסוממים? כן, יש לעזוב את חיריה לאלתר, ויש לשוב לעיקר. והעיקר, מבחינתי, הם החיים עצמם וגם אותם אנשים אשר ניסו, במיטב יכולתם וכשרונם, לפענח את סוד הקיום האנושי.

אחד מהם הוא אלברט קאמי. שבתי לקרוא את יצירתו. כשחייתי בצרפת לא נמשכתי כלל וכלל לספריו, באותה תקופה ראיתי בו משהו שעבר זמנו, ולעיתים אפילו חשבתי שהוא יותר מדי ספרותי. מובן שטעיתי. אפילו נגררתי אחר אותה אופנה ארורה, הקובעת שלאחר מותו, לפחות לכמה שנים טובות, חייב הסופר למות גם מבחינה ספרותית אבל, גם צרפת בעלת המסורת למדה מהנסיון, שכן לא בכל יום מופיע בשמי התרבות הכלל־אנושית מוח פורה וחריף כמו זה של אלבר קאמי. מי שמסתכל כיום על הנעשה בספרות הצרפתית יודע שאלה הגורפים את הפרסים ואת תשומת הלב הציבורית בעיר האורות הם עיתונאים ממולחים שהתחפשו לסופרים הגותיים. לכן, רגש מחודש על יצירתו של קאמי ישים מיד בצל את הנוכלים החדשים של הרדיו והטלוויזיה.

לא מזמן קראתי ביוגרפיה חדשה על חייו של אלבר קאמי. הסופר, השייך לאסכולה החדשה של הביוגרפים, אינו הולך בדרכיו של סטפאן צווייג, אלא ממזג בסגנונו את הצד הספרותי ובעיקר את הצד הדוקומנטרי, המסתמך על עובדות ועדויות. המקרה של קאמי מעניין במיוחד, כי למרות הכל הוא היה אדם דיסקרטי שלא הירבה במונולגים אישיים הכוללים וידויים חושפניים. מה שלא יהיה, קאמי היה איש הקרוב לנו, כי הוא נולד באלג'יריה, תחת שמי הים התיכון, ולשמש הלוהטת יש תפקיד חשוב ביותר ביצירתם הספרותית. מבחינות רבות הוא היה הניגוד המוחלט לסארטר, וזאת גם הסיבה לקרע שחל ביניהם. למעשה, לא קאמי הוא שיצא נגד סארטר, אלא סארטר הוא זה שנתקף בקינאה מטורפת (שתי סיבות יש לקינאה של סארטר: מצד אחד, הצלחתו הגדולה של קאמי אצל נשים, ומצד שני, מחשבתו העצמאית שלא רצתה להשתעבד לדוקטרינה הסארטריינית) וגרם לקרע גלוי.

כל סופר גדול הוא גם פילוסוף. הרי יצירה כה עשירה ומסובכת חייבת לנבוע מתוך מחשבה עמוקה. הבעיה שהטרידה את קאמי התפצלה לשני כיוונים: משמעות החיים והמוות. במקרה של משמעות החיים, המיתוס של סיזיפוס מהווה את הבסיס האידאולוגי של המחשבה האקסיסטנציאלית, כפי שקאמי הגה אותה. מכאן יוצא שהחיים אינם יותר מאשר אבסורד בלתי מובן. כשם שסיזיפוס גורר את האבן הכבדה שלו עד לפסגת ההר ומגלגל אותה לתהום כדי לגלגל אותה שוב לאותה פסגה, וחוזר חלילה, כך גם אנחנו סוחבים את חיינו למטה ולמעלה ללא כל תכלית.

עד כמה שאני מבין, נדמה לי שקאמי חשב כי במקרה זה לא המטרה חשובה — היינו, פסגת ההר — אלא המאבק המתמיד לגלגל את האבן עד למעלה. מובן מאליו שהפעולה נפסקת בשעה שהגוף שלנו חדל לחיות ואז כבר אין מה לגלגל זולת הגוף שהקברן מגלגל אותו מתחת לאדמה. מכאן יוצא שלמרות האבסורד וחוסר התכלית, עדיף לחיות מאשר למות. השאלה היא כיצד עלינו לחיות, ועל כך יש לקאמי תשובה חד־משמעית, והוא מביע אותה בספרו ההגותי „המורד": על היצור האנושי למרוד נגד מצבו המטפיזי הבלתי אפשרי, והמרד, כמובן, נערך נגד המוות, למרות הידיעה המוחלטת שאיש לא ניצל ולא זכה לחיי נצח. בהתאם למסורת של ההגות הצרפתית (אם אני חושב, משמע שאני קיים — דקארט) אומר קאמי: „אם אני מורד, משמע שאני קיים". זאת גם הסיבה שקאמי התנגד לעונש מוות ולחם למען ביטולו בצרפת ובעולם כולו.

כאן עלינו להבין את המחשבה הים תיכונית של קאמי, שכידוע היה בעד המרד הערבי באלג'יריה, למרות היותו יליד אלג'יריה. יחד עם זאת, הוא הכריז כי יתמוך בפ.ל.ן כל עוד אבן או כדור לא יפגעו באמו. כלומר, המרידה ממש

הכרחית ואמיתית. אפילו המשורר ארתור ראמבו, שחדל לכתוב בגיל 20, נסע לאפריקה ומכר נשק לחבשים ולתימנים, תוך הכרזה שהחיים אינם יותר מאשר פארסה חסרת טעם, ובשעה שגסס, צעק לעבר אחותו בזעם וביאוש: עוד מעט אני הולך אל מתחת לאדמה, ואת תמשיכי להתהלך מתחת לאור השמש...

מלבד המרד האישי, בוחן קאמי בספרו את כל הסוגים האפשריים של המרד האנושי. מבחינתי, אם הייתי רוצה לבדוק את המחשבה הזאת ביחס למיתוסים היהודיים, הרי הפניה שלי, מדרך הטבע, תהיה לעבר שני סוגים של מרד: מרד גיטו וארשה וההתאבדות על המצדה. מובן מאליו שבשני המקרים מדובר במרד מוחלט. יחד עם זאת, ההבדלים הם מהותיים.

הבה נתייחס למרד גיטו וארשה. הכל היה מובן וברור, וכולם הבינו כי אין מנוס מלמות, ורק אז החליטו המעטים שנשארו לקחת את הנשק המועט בידיים ולצאת נגד הקלגס הגרמני. הרי ברור שמדובר כאן באויב מוחלט, השולל את זכות קיומך האנושי, והמצהיר ומבצע השמדה המונית בני עמך. אני משוכנע שמרדכי אנילביץ' ושאר גיבורי גיטו וארשה ידעו היטב כי אין להם שום סיכוי לנצח או להישאר בחיים לאחר התבוסה, ואף על פי כן הם קמו למרוד, והמעשה שלהם הפך לסמל אדיר של נצחון רוח האדם למען החופש, הכבוד והחיים.

המקרה של מצדה הוא ההיפך הגמור. הרומאים לא היו גרמנים, הם לא רצו להשמיד את היהודים ואת הדת היהודית, ומה שעניין אותם היה הכנעת המורדים והשמדתם. כי רומא לא יכלה לשאת את המחשבה שאחת הפרובינציות שלה תקבל עצמאות. אלה שהתבצרו על המצדה היו לוחמים קיצוניים שנטלו חלק במרידה הגדולה, אבל למרות כל הטרגדיה הנוראה ושריפת בית המקדש, אין להשוות את טיטוס וקלגסיו לחיות הטרף של המשטר הנאצי. לכן, מרד גיטו וארשה הוא בעיני הדבר ההכרחי ביותר, הנכון ביותר וגם הקדוש ביותר, ואילו קורבן מצדה היה פעולה לא הכרחית, אלא תוצאה של תבוסה צבאית ומדינית.

נכון שגם עצם ההתאבדות מהווה אקט קיצוני של מרד, אבל היא פונה רק לעבר השלילה הניהיליסטית. הפשע החמור ביותר הוא לחנך דורות שלמים על מסורת של התאבדות. אמנם ביפן זה עבר, כי עניין זה מעוגן היטב באופיו של העם היפני, אבל אני מאמין שאצל העם היהודי בכללותו ולמרות המצב הנוכחי, חינוך בהתאם לפולחן מצדה לא יצליח וגם לא יחזיק מעמד, ומעל לכל, לא יעמוד במבחן המציאות. □

(סוף מעמוד 8)

אך הבחנה זו היתה מתוחכמת או אנינה מדי. היא לא נקלטת כלל, שכן שלילת כניסתו של ערפאת לארה"ב פורשה כהענשה פוליטית של אש"ף. נכון, יש להילחם בטרור, אך צעדו של שולץ, בשבוע שבו עשה אש"ף צעדים — גם אם לא מספיקים — כדי לענות על תנאי ארה"ב להידבר עמו, לא יכול היה להתפרש אלא כסטירת לחי פוליטית.

מדינות ערב הביעו אכזבה, וגם מדינות אירופה, שנקטו נימה מתונה יותר. לפתע נותרה רק מדינה אחת שתמכה בהחלטת שולץ: ישראל. לא רק תמכה, אלא גם פעלה רבות מאחורי הקלעים — שגרירות ישראל, איפ"ק — כדי להשפיע על החלטת המזכיר ולרפד לקראתה אווירה מתאימה במימשל ובקונגרס.

פקידים, היודעים איפה מרוחה טובתם, עבדו מהר למדי להרגשת היסוד ה„אישי" בהחלטת שולץ. הוא קיבל אותה אישית, אמרו. מתוך מניעים אישיים, הרגישו שוב. רק מכך יכולת להבין, אם לא הבנת עוד קודם, שהחלטת שולץ היתה משגה. להצלחה אבות רבים, כמאמר הפסוק. הכשלון נשאר יתום. צ'ארלס רדמן עמד בשני תדרוכים יומיים שלו כאש צולבת של הכתבים, ששאלו כמעט אך ורק בנושא זה. דובר הבית הלבן מרלין פיצווטר נחלץ לתת לשולץ גיבוי מטעם הנשיא רייגן. שולץ עצמו התייחס לנושא בפומבי, הסביר והסביר. „אם אזכר יותר מכל בשל החלטתי הנחושה להתנגד לטרור ולהלחם בו", אמר, „לא אראה בכך הכתמת שמי הטוב. אראה בכך הישג אמיתי".

עתה התברר, שבדיון שהתקיים במחלקת המדינה ביום ו' לפני שבוע, היו שלושה פקידים בכירים — תת־מזכיר המדינה לעניינים מדיניים ריצ'רד ארמאקוסט, עוזר המזכיר ריצ'ארד מארפי והיועץ לבטחון לאומי קולין פאואל — וכן חברים במשלחת ארה"ב באו"ם, שצידדו במתן כניסה לערפאת לארה"ב. רק מיעוט — עוזר מזכיר המדינה לארגונים בינלאומיים ריצ'ארד וויליאמסון וראש תוכנית מחלקת המדינה למלחמה בטרור פול ברמר — היו בעמדת שולץ. הוא קיבל, אפוא, „החלטה אישית", עליה שאל השבוע פקיד במחלקת המדינה, הרוצה בעילום שמו: „האין זו החלטה טפשית?" — והמשיך: „היא מעמידה את ארה"ב מבודדת. יש רק מדינה אחת שמצדדת בעמדתה: ישראל". הוספתי — „חסרה לתמונה רק דרום־אפריקה", והוא הגיב: „שלוש המדינות המנודות".

לשקם את הדימוי

נימוקי שולץ להחלטה, שנימנו בידי פקידים שונים, היו סלידתו העמוקה מהטרור; כעסו על השתתפות אבו עבאס בדיוני המל"פ כחבר מכובד

סטירת־לחי פוליטית

והתבטאותו המבישה כלפי קלינגהופר — „אולי הוא ניסה לשחות כדי לתפוס אותו" (את כסא הגלגלים שלו); תגובה מאוחרת על הצבת מכונית התופת ליד המלון „המלך דוד", שבו התאכסן כשביקר בירושלים בחודש מארס השנה. כזכור, נטל אל־פתח את האחריות להצבת המכונית וטען כי התכוון לפגוע בשולץ.

גורמים ערביים בוושינגטון, שקיבלו את החלטת שולץ בזעם רב, אפשר לומר בקללות, אמרו, שזוהי נקמנות אישית מצדו כלפי אש"ף, על אכזבתו שאש"ף לא הירשה למשלחת פלשתינית להיפגש עמו, באותו ביקור במארס בישראל. דומה שזו טענה ראויה לעיון, ועוד זכור נאומו הנרגש של שולץ במסיבת העתונאים שערך במלון „אמריקן קולוני" אחרי שהמשלחת לא הגיעה. „ההזדמנות מתדפקת עתה בחוזקה על דלתותיכם", קרא לפלשתינים. „זה הזמן לשבת לעבודה. יש לנו תוכנית ישימה ואנו מוכנים להקדיש לה את מאמצינו. זה הזמן לקבל יחד החלטות בעלות חשיבות הסטורית". ואף אחד לא בא.

בסופו של דבר הפסיד שולץ את שני העולמות. אף מדינה בעולם, פרט לישראל, לא הצדיקה את גישתו. הוא בודד את ארה"ב והפך את ערפאת לגיבור היום. נאום ערפאת בז'נווה יהפוך לארוע תקשורת עוד יותר גדול ממה שהיה אילו נשא אותו במרכז האו"ם בניו־יורק. תוכנו יהיה כמובן, כמתחייב, יותר קיצוני. ארה"ב תצטרך עתה לעמול קשה בקרב מדינות ערב כדי לשקם את דימויה כמתווך הוגן בסכסוך המזרח תיכוני. זו תהיה כבר מלאכתו של המימשל הבא, בראשותו של ג'ורג' בוש.

ספק אם המימשל הבא ינקוט עמדה כה נוקשה כלפי אש"ף, גם אם החלטת שולץ קובעת טון המשך מסויים. במחשבה שניה, ספק אם המימשל הבא יצטרך להשתדל במיוחד כדי להוכיח למדינות ערב שהוא חסר פניות. יותר משהפרה רוצה להיניק רוצה העגל לינוק, והלובי הערבי בוושינגטון, המתחזק והולך, מחכה בכליון עיניים למימשל החדש, בתקווה — כמעט בבטחון — שהוא יהיה שונה. אוהד יותר. □

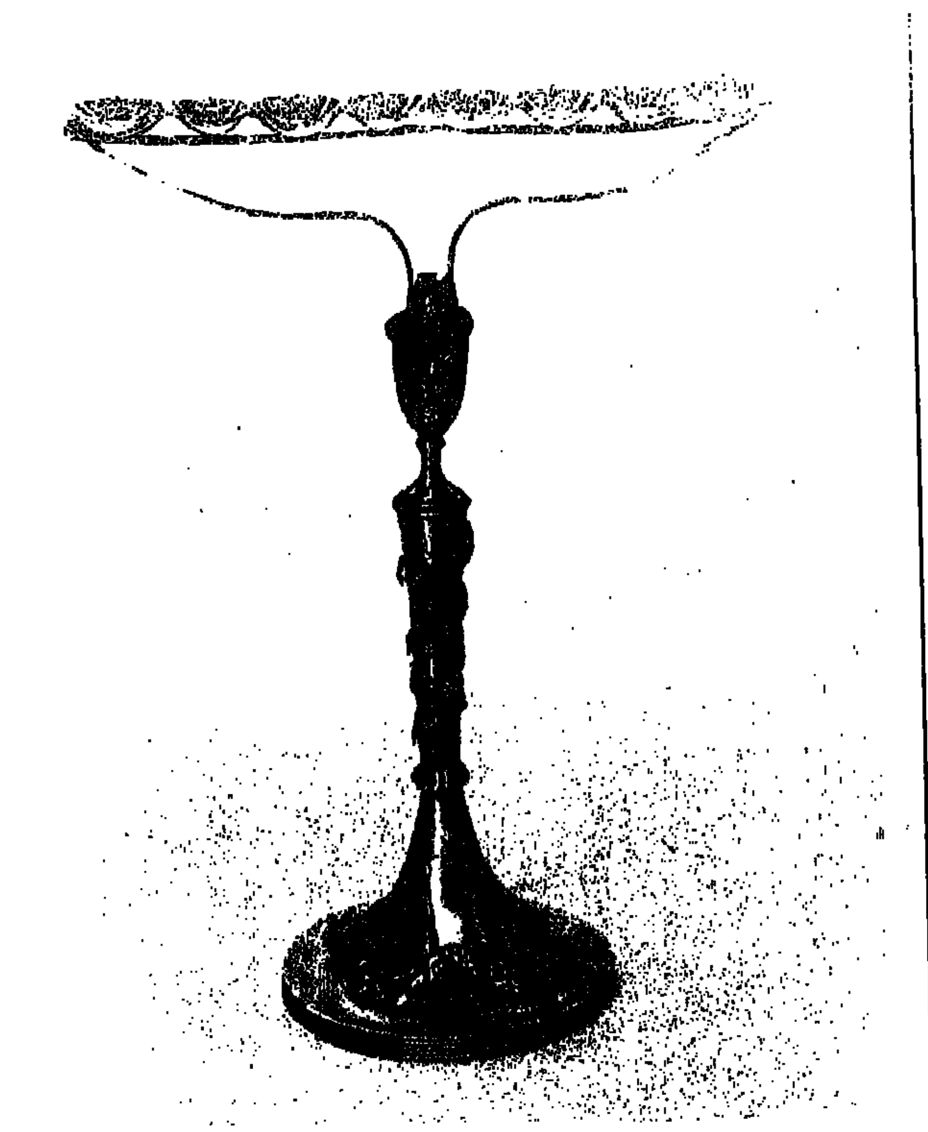

מנורת חנוכה מוינה, אוסטריה, 1814. מאוסף מוזיאון ישראל בירושלים.

איש עם פנס

שיחה עם המשורר אייל מגד, שבימים אלה ראה אור ספרו הראשון בפרוזה "גמר הגביע", וספר השירים "בחזרה לאושר". אייל מגד הוא בין הזוכים בפרס ראש־הממשלה לשנת התשמ"ט.

לאה שניר

[illegible]

[illegible] דברים ממקורים שאני אפוף בהם כאן, והם מפריעים לי לתהליך של כתיבה ארוכת טווח.

צבי עצמון הגדיר פעם את ההבדל בין משורר לבין סופר כך: המשורר הוא רץ למרחקים קצרים. את מקסימום האנרגיה הוא משקיע בזמן קצר למרחק קצר. הסופר, לעומתו, רץ למרחקים ארוכים. את האנרגיה שלו הוא מחלק על משך זמן ארוך כדי לשמור על האפשרויות שיש בטווחים הארוכים של הריצה. איך זה אצלך?

עכשיו אני מדבר על ריכוז לטווח ארוך. את המאמץ האינטנסיבי הזה טוב לעשות בראש פנוי ועל כן פרס ראש הממשלה בא לי ממש בזמן. אני אסיר תודה שזה בא דווקא עכשיו.

אתה גם עיתונאי. איך זה מסתדר עם כתיבה אחרת, שירה, ובעיקר פרוזה?

יצחק בן נר, למשל, יכול לעסוק בבת־אחת בכמה צורות של כתיבה. עיתונאות, כתיבת תוכניות לרדיו, תסכיתים, תסריטים וכמובן — כתיבת פרוזה. זה ממש ראוי להערצה. אני בנוי אחרת. אני יכול לכתוב גם מאמר לעיתון וגם שיר, בגלל קצב הנשימה השונה בשני הסוגים. אבל מכיוון שגם כתיבתי העיתונאית היא סוג של יצירה, בגלל האופן האסוציאטיבי שלה, קשה לי לעסוק בה במקביל לכתיבת פרוזה. שתיהן דורשות ממני אורך נשימה, והאנרגיה הנפשית שלי אינה מספקת להיחלק בין שני הדברים. משום כך אני גם שמח שהפרס משחרר אותי מן הצורך לכתוב לעיתון.

בספרך "בחזרה לאושר", שהוא ספר שירים שונה מקודמיו, אתה מתרחק מן הכיוון הווידויי של ספריך הקודמים, אם כי גם בו אתה עוסק בקרובים לך, ובמסעות שלך בעבר ובהווה.

אגיד לך, כל אימת שמתחוללת אצלי איזו שהיא תפנית ביצירה יש לה גם תמרור חיצוני. אבל למולי הוא בא תמיד אחרי שכבר התחוללו אצלי התהליכים החשובים מבפנים. עליך להאמין לי, כי מפגשי עם רוברט לואל, שהוא משורר וידויי מובהק, התרחש רק לאחר שכבר הייתי שקוע בתוך השירה הביוגראפית־וידויית המאפיינת את רוב ספרי הקודמים, להוציא את ספרי הראשון "פרק ערך".

כוונתך, שמפגש עם לואל נתן לך לגיטימאציה לכתוב כך?

אולי. הקריאה בשיריו פתחה לפני אפשרויות לשלות מגוונים. אבל הנתיב שבו עבר נהר היצירה הזה כבר נחצב לפני ההיכרות עם לואל, שמשיריו תרגמתי לספר הקודם ולספר החדש.

אם כבר מדברים על השפעה, מי יושב לך בתודעה כדמות שהיית רוצה לומר בבירור שהוא חשוב לך כיוצר?

אני מתעשר לא רק ממפגש עם יצירות של אחרים אלא גם מתולדות־חיים של אחרים. כוונתי לקריאת ביוגראפיות, למשל זו של בקט, שקראתי לאחרונה. אגב, האם ידעת שבקט היה משורר בתחילת דרכו? צריך לקרוא את הביוגראפיה שלו כדי להגיע אליו מחדש, ולראות שעם כל ההבדל הגדול ביני, הקטן, לבינו, יש אצלו התפתחות שאני רואה אותה רצוייה גם אצלי.

האם כוונתך לסיפורים ב"גמר הגביע"? הרי רובם הם בעלי אופי וידויי?

כבר בסיפור האחרון בקובץ, "דוקטור אולנדורף היקר", מצוף מציאות להווה ועושה אותו [illegible] אחת. אם להישאר בדוגמה של בקט, אצלו אינך יכול לאתר מאין באים הגיבורים. הביוגראפיה שלו, ההזיות והחלומות מעורבים לגמרי.

איזו שאלה היית שואל אותו אם היית [illegible]?

הייתי שואל מניין הוא שואב את החומרים. המציאות, החלומות והדמיון־הפרוע יוצרים אצלו עולם, שהקורא אינו מקבל אותו כעולם משוגע, אלא כעולם שלם בעל חוקים מיוחדים והגיוניים משלו. יחד עם זאת תמיד אפשר להבחין שהאדמה שלו שחורה, הנוף צחיח, והחיים לכודים באיזה שהוא סוג של קושי, ואתה יודע שזה בא מאירלנד, ארץ מולדתו.

ובכל זאת לך, כקורא, נראה שזה מתרחש באיזה כוכב אחר.

נכון, ואולי דווקא הכתיבה מתוך סיטואציה של בחירה בגלות, היא שאיפשרה לבקט לערבב כך את החומרים.

שירי הספר "בחזרה לאושר" יש בם גם איזה צד חלומי. איזה יחסים יש לך עם חלומותיך?

יום שבו אני קם בבוקר ובגלל טרדות חיצוניות אני שוכח את החלומות שלי, הוא בשבילי יום עצוב ומתסכל. אני מרגיש אז תלוש ומנותק מעצמי. על כן, במשך השנים זכירת חלומות היא שמירת הקשר עם עצמי, וגם מעין הדרכה. באירלנד, בלי טלפונים, בלי הפועל תל־אביב על הבוקר, ובלי טרדות של "סידורים", אני יכול לשמור יותר טוב על החלום.

איזה מקום תופס, לדעתך, המשורר בחברה שלנו?

מילן קונדרה כתב בספר על חיי משורר, שבין אם נרצה ובין אם לא נרצה, למשורר יש מקום חשוב, כי הוא מצייר למען אנשים רבים מה שהם היו רוצים, אבל לא יכולים לצייר. אנחנו הרי מכירים את השימחה העצומה למיקרא משהו מדוייק, שאנחנו לא מצליחים לומר בעצמנו.

ובכל זאת, ראה כמה מעט קוראי שירה יש במקומותינו. ומוכרת לך הטענה שאי־אפשר לקרוא שירה כי היא מתומה וכו'.

המשורר בעיני הוא איש עם פנס, שמאיר פינות אפלות וגואל אותן מחשיכה. מי שיש לו רגישות ללשון ולמה שמתרחש מעבר למציאות הנראית יכול לקלוט את זה.

אנחנו יודעים, ששיר הוא מין עיכוב קטן במירוץ המטורף של הזמן אחרי עצמו. מין אתנחתא קטנה שאומרת, התעכב מעט, התבונן על מה שלא הבחנת בו קודם. נסה לראות אותו אחרת. אבל מה זה מעניין מי שעניינו בעיסקה טובה וממשית, שתיתן להם לילדיו?

אם המשורר מצליח להעביר את ההרגשה, שהשיר יישאר הרבה זמן לאחר שכבר לא יהיה שום זכר למקרר החדש שפעם קנינו, הרי הושגה המטרה. פינה אחת קטנה תהיה מוארת לתמיד. בניגוד לרבים אני חושב שכל בן אדם יכול להיחשף לשירה טובה — ולהגיב עליה.

הסתבכת. מהי שירה טובה על פי הגדרתך?

בואי נעזוב את הטוב והרע. כשקורא מרגיש סיפוק בגלל שפגש בשיר משהו חדש, רענן, "שלא בא ככושם הזה", כשהוא מרגיש מופתע, כשהשיר זורק איזה אור חדש על מה שהיה מוכר ושחוק — זה בעיני שיר טוב. שיר נכון.

האם יש גם אחד מן הקריטריונים שאתה עושה בהם שימוש כאשר אתה מתרגם? הרי בספרים אחרים שלך וגם בספר שיריך החדש, "בחזרה לאושר", אתה מביא שירים מתורגמים על־ידיך מאנגלית.

בדיוק זה. למשל צ'רלס סימיק, משורר אהוב עלי שתירגמתי כמה משיריו לספר החדש, מדמה את [illegible] הוא דומה ל"רגל של ציפור ענוה סביב צווארו של קניבל". זו תמונה מדהימה, רעננה, שאי־אפשר לעמוד בפניה. את הדברים המיוחדים האלה צריך להביא לקורא. הצרה היא, שמתפרסמת כל כך הרבה שירה לא טובה, שלפעמים הדברים הטובים הולכים לאיבוד. ולצערי הרבה מזה שמתפרסם הוא לא טוב. עודף חלל, עילגות לשון, ויותר וחזרה על אותם הדברים מבלי להשתנות.

[illegible]

[illegible] יש מי שמגדירו [illegible] הפוסט־מודרניזם, שיינפלד, כי שהוא מעין חזרה למבנה של שירת ימי־הביניים.

תמיד אחרי מתירנות יש שיבה לניאו־שמרנות. מי שיכול היה לעשות שימוש בחירות, גם אם יגביל את עצמו, לא יאבד את תחושת החירות. החזרה לצורת הסונטה אינה נסיגה, אלא מודעות בבלימת הרגש העולה על גדותיו. באמנות מיסתיסרום אינה תמיד דבר רע.

אתה כותב בעיקר שירים קצרים יחסית. הארוכים מאבדים לפעמים את הגיבוש, האופייני לך כל כך.

לפעמים יש לי צורך להאריך ואז זה נראה לפעמים מפוזר. שירי המסע שלי הם ארוכים כאורך הזיכרון של המסעות שאני שומר במוחי.

"בחזרה לאושר" הוא הספר הפחות חשוף מכל ספריך הקודמים. מדוע?

זה מפני שעכשיו אני תלוי בכתיבתי הרבה פחות בנסיבות חיצוניות. אין לי יותר צורך להיאחז במציאות קונקרטית. עד עכשיו היה לי צורך גם ב"ספירת מלאי", אבל האנרגיה מופנית פנימה יותר ויותר. אני מקווה שהפרוזה שאני כותב עכשיו תעמיד יותר סימני שאלה, תשמור על איזה צופן וציעוף של סוד. גמרתי עם הסיפור הזה לפיו אני משורר תקשורתי. גם אם כתיבתי תהיה אקסקלוסיבית ותפנה לקהל מצומצם יותר, אני שלם איתה לגמרי.

"גמר הגביע" אינו בדיוק הכיוון שעליו דיברת עכשיו. שם הסיפורים לקוחים מן המגירה האוטוביוגראפית.

את "גמר הגביע" כתבתי במשך כמה שנים. סיפור פה סיפור שם. בינתיים עברו עלי דברים והכיוון עכשיו הוא שונה. אני ניזון יותר מן המציאות הפנימית.

דבר עליה קצת, על המציאות הפנימית.

היא לגבי המשען היותר־יציב בחיי. עליה אני יכול לסמוך הרבה יותר מאשר על המציאות־החיצונית, שבה אני די חלש במובן של 'להסתדר בחיים ולהיות מצליחן'. המציאות הפנימית היא כל כך טבעית לי, עד שכאשר אני כותב עליה היא ריאליסטית בעיני, אם כי לקורא היא עשוייה להיראות פנטאסטית.

במה אתה נאחז שם?

את אוהבת את פוגל, נכון? למה? כי יש משהו בריתמוס שלו, שהוא כמובן דבר מופשט שרוב האנשים לא שומעים אותו, אבל על מיעוטם הוא נוסך שלווה מופלאה. בזה אני נאחז. הריתמוס הזה נותן לי ביטחון שמישהו אחר ימצא, למשל, בתכנית חיסכון.

"בחזרה לאושר" הוא שם רב־משמעות. למה הוא מכוון?

זה פשוט כל כך. זו השאיפה לשוב אל "גן־העדן האבוד" דרך עיניים־ילדיות. אני הולך עם בתי, בתי התינוקת, לטייל, ולומד דרכה מחדש איך תינוק פוגש באופן הכי נקי והכי בלתי־משוחד את העולם. אחר כך הוא ייצא מגן־העדן הזה, כדי לשוב ולחפש אותו. משורר, מטבע בריאתו יחפש את הראשוניות אותה חי פעוט ללא הרף. באמצעות הפעוט, ביתי במקרה זה, יכולתי באופן טבעי לפתוח פתחים שנסגרו במשך השנים.

ספרות בכלל, ומה גם שירה, זקוקה לאווירה של חסד. בצד הביקורת צריך שתהיה גם איזו תחושה רחבה של קבלה. איך אתה כמשורר שהוא גם מבקר מתייחס לקביעה זו?

מה שאני מצפה מעצמי וגם ממשוררים אחרים הוא לגלות מעט נדיבות־לב. משורר שליבו מספיק רחב כדי לכתוב שירה, יכול להרשות לעצמו נדיבות־לב גם כלפי משורר אחר. לא מובן לי למה אם מישהו מקבל מחמאה, זה נתפס כאילו נגזל מקומו של מישהו אחר. אהרון שבתאי, למשל, כתב את "אהבה" שלו, ואמר באופן נפלא מה שאני ניסיתי לומר ב"סערת אסתר" ויצא לי דבר אחר. הוא אמר את זה הרבה יותר נכון ממני. ספר שירים שמשמח אותי הוא זה שמעשיר אותי. אני אומר לעצמי, הנה עוד קול מעניין — והוא הופך להיות לחלק מעולמי.

מה אתה נותן לאחרים?

אני נותן למשוררים האחרים את הקול המיוחד שלי, שאולי מוסיף לקול שלהם. כולנו נמצאים באותו "מחנה־שבויים" ואוכלים מאותה צלחת.

יש הטוענים נגד סיגנונך בביקורת — טוענים שהוא תוקפני.

עקרונית אני חושב, שמבקר צריך לכתוב רק על ספר שהוא בעל ערך בעיניו. אז הוא יכול לדבר על הצדדים החיוביים ועל הצדדים הבעייתיים בספר. אני אכתוב ביקורת שיש בה קריאה־לסדר על ספר של משורר שאני מעריך אותו. כי בצד השבחים אני מאמין שיש לו כוח להיבנות גם מן ההסתייגויות. נראה לי שביקורת כזו היא קונסטרוקטיבית. תפקיד המבקר אינו רק לתאר את היצירה, הוא גם צריך להציע עמדה שיש בה אלמנטים שיפוטיים, בתנאי שיבסס אותם על הטקסט. חבל לי על כן שמאיר וילטיר, למשל, נפגע מביקורתי על "אי יותר", הוא משורר טוב, ואני הייתי בטוח שיוכל לעמוד בביקורת שלי. מסתבר שהייתי תמים.

ברוך הבא, משורר!

אילן שיינפלד

המשמרת הצעירה של משוררים וסופרים אליה משתייך ייבגני יבטושנקו צמחה בספרות הסובייטית, בעודה נתונה במלקחי הפיקוח הסטאליניסטי על הספרות והאמנות, שחרושצ'וב, יורשו של סטאלין, המשיכו. הימים היו ימי הוועידה העשרים של המפלגה הקומוניסטית, בה נחשפו, בין השאר, פשעי סטאלין נגד הרופאים ונגד הסופרים היהודיים. למרות ההד השלילי הקשה שעוררו הגילויים, לא סטה חרושצ'וב מן ההשקפה של קודמו בדבר הכרח הפיקוח על הספרות והאמנות, אלא העלה אותה על נס. וכך, בין השאר, אמר באותו יום: "כמו המנצח בתזמורת העוקב אחרי הצללתם המאורגנת והמכוונת של כל הכלים, כך מדריכה גם המפלגה...את מאמציהם של כל האנשים הסובייטיים להשגת המטרה היחידה...המפלגה דורשת מכל הסופרים והאמנים, הגדולים והמתחילים, ללכת בקו המפלגה בלא לסטות ממנו" [המשורר והשליט, "דבר השבוע", מרץ 1963].

בעקבות הנאום שנשא חרושצ'וב ב־8 לינואר 1954, בכינוס גדול של אנשי־רוח ועסקני־מפלגה במוסקווה, נפתח מסע דיכוי והשמצה נגד המשוררים הצעירים, בני דורו של יבטושנקו. כך דיווח על כך העיתון 'דבר' באותם ימים: "כאן מתנהלת קאמפאניה נגד כל אלה שדימו בנפשם, כי אכנם הם יכולים ליהנות היום ממידה גדולה יותר של חירות־יצירה מאשר בימי סטאלין. רובם הגדול של טועי הטעות הרעה הם בני הדור הצעיר. יוצרים בתחומים שונים של הספרות והאמנויות הפלאסטיות, ומאחר שיבטושנקו היטיב להביא את רחשי ליבם משמש הוא עתה מטרה ראשית לחיצי המשגיחים על כשרות־המחשבה נגד כל פורקי־עול." מאותר יותר היו שהעמידו את נאומו של חרושצ'וב מול שיריו של יבטושנקו, כנדר התדיינות בין המשורר לשליט.

בין הסופרים שהיו פעילים במשמרת הצעירה באותם ימים היו יורי קאזקוב, סמיון טנדריאקוב, יורי נאגיבין, בולאט אוקודז'אווה, בלה אחמאדולינה, לימים אשתו הראשונה של יבטושנקו, ואחרים. מה שאפיין יותר מכל את משוררי המשמרת היה השיבה לשירה לירית, אוטוביוגראפית, אשר ביקשה להשתחרר מן המליצות השדופות שאפיינו את השירה הסכמאטית והתועמלנית שקדמה לה.

הפצצה של 'באבי יאר'

ייבגני יבטושנקו נולד בשנת 1933, סיים את חוק לימודיו במכון הטכני בלנינגראד, ולאחר מכן למד במכון הספרותי ע"ש גורקי במוסקווה, בו גדלו וגברו משמרות שלמות של מספרים, משוררים ומחזאים. את שיריו הראשונים פירסם בשנים 1956 - 1955. שירו הידוע מתקופה זו הוא "התחנה חורף", בו כתב על עלילת הרופאים של סטאלין. וכך, בין השאר, כתב בו: "ומהו היום המשורר?/ אין הוא שליט כי אם כוון המחשבות./ אכן תמורות רבות באונו/ אך מאחרי הדיבורים מעורפל עדיין המשחק." בשנים 1961 - 1960 סייר באפריקה ובקובה ככתב העיתון "פראבדה", ובמהלכן כתב את קובץ השירים "תפוח", שהיה שנוי במחלוקת בקרב קוראיו וחסידיו. על הדרך בה התקבל קובץ זה סיפר בזכרונותיו הסופר היהודי שעלה ארצה, דוד מרקיש: "מה־מסע הזה הביא יבטושנקו סדרה גדולה של שירים 'קובאניים' פוליטיים, בעלי איכות לא גבוהה [...] המעריצים הרבים של שירת יבטושנקו — בעיקר תלמידי הכיתות הגבוהות וסטודנטים — דיברו על כך שאלילם איבד את כשרון הכתיבה, ומכר את עצמו לשלטון. יבטושנקו נאלץ להחזיר מהר ככל האפשר את משקלו הפיוטי והפוליטי בקרב הנוער והאינטליגנציה הליברלית. 'באבי יאר' היה אותה פצצה, שהיה צורך לפוצץ אותה לשם כך" [מרקיש, "במקום זכרונות", מאזניים, כ"ד 1, דצמבר 1981, עמ' 24].

פצצה של יחסי־ציבור, או שיר שנבע מתוך כורח פנימי של משורר עד ביטוי," השיר 'באבי יאר', אותו פירסם יבטושנקו ב־19 ספטמבר 1963 בירחון הספרותי "ליטראטורנאיה גאזטה", ובו כתב על גיא ההריגה ליד קייב, שם נטבחו עשרים שנה קודם לכן עשרות אלפי יהודים, העלה את יבטושנקו למוקד תשומת־הלב הציבורית בברית־המועצות, ברחבי העולם המערבי וגם בישראל. האמת היא, שהשיר חזק מכל מקטרגיו. ניתן להעריך גם כיום את יכולתו של מי שגדל במולדתו באווירה מובהקת כליבך כיבטושנקו, לכתוב שיר המזדהה באורח כה עמוק עם גורלו של מיעוט נרדף: "על באבי־יאר אין יד ואין מצבת./ ערוץ תלול - כרמות גולל על קבר./ אני אחוז אימה. היום וקנתי כמו/ לו הייתי העם היהודי עצמו/ [...] על באבי־יאר עשבי־בר מאושים./ אילן צופה נועם, כבא לדרוש משפט./ פה הכל זועק דומם. ובגלותי ראשי,/ אחוש כיצד אני הופך שיבה אט־אט" [שלמה אבן־שושן, "באבי יאר", על המשמר 29.9.16, עמ' 3].

אם כן, יבטושנקו הוא משורר נערץ, אף כי כשרונו הספרותי שנוי במחלוקת. ככל משורר פופולארי, הוא מושך אליו מעריצים ומבקרים גם־יחד. יש מי שרואים בו דוברו של דור, יש מי שרואים בו משורר בינוני. על שני דברים מסכימים כולם — על מידת הכאריזמה שבו ועל כשרונו בתחום יחסי־הציבור. כשרון זה נגלה גם כאשר מעמתים בין מה שסיפר יבטושנקו על נסיבות כתיבתו של השיר 'באבי יאר', לבין מה שסיפר על כך דוד מרקיש, בזכרונותיו שהוזכרו לעיל. לטענת יבטושנקו, שיר זה נכתב לאחר ביקור בבאבי־יאר. דוד מרקיש, לעומתו, מעיד כי זכה לראות חלק מן השיר שנים אחדות לפני מועד כתיבתו ופרסומו. וכך סיפר מרקיש: "שנים אחדות לפני שהשיר פורסם ב'ליטראטורנאיה גאזטה' סר אלי יבטושנקו לביקור, בביתנו שבמרכז מוסקבה, ברובע גורקי. ישבנו במטבח, שתינו יין, שוחחנו. 'שמע,' אמר לפתע יבטושנקו כשהוא מפסיק את השיחה, 'הנה שורות אחרות.' והוא קרא את הבית האחרון של 'באבי יאר': 'בין אנטישמים - אני יהודי, /ואילו בין רוסים וגונים - רוסי'" [מרקיש, שם, עמ' 23].

נדמה, כי זה מכבר השתרשה בציבור דעה לא־מחמיאה במיוחד על יבטושנקו ועל שירתו. מרקיש מספר, כי טען כבר לפני שנים באוזניה של אנה אחמאטובה, שיבטושנקו "הוא משורר להיום, אך לא לנצח." הוא אף ציטט את אחמאטובה, שענתה לו, לדבריו, דברים שהעידו על בוז של ממש ליבטושנקו: "ברחובות הערים הגדולות משליכים פועלי־הניקיון בבקרים, אוספים אשפה בערימות. בערימות האלו ישנם כרטיסי חשמליות, עטיפות של גלידה, סמרטוטים. הערימות תמיד שונות - ותמיד זהות...כך גם שיריו של יבטושנקו: תמיד שונים, ותמיד זהים" [שם, שם, עמ' 26].

אולם נמצאו גם אנשי־ספרות שהעריכו את המשורר. לאה גולדברג, אשת־ספרות דקת־אבחנה, לכל הדעות, תפסה את יבטושנקו דווקא כמשורר חדשן. זאת, גם אם במאמרה "משהו על שירה ועל יבטושנקו", הפרידה בכותרת בין השירה לבין האדם, ואף הוסיפה, בזהירותה, רמיזה השוללת את האיש, מפי אדם אחר. וכך כתבה: "בשבילי השם יבטושנקו, שגיליתי אותו לפני שנתיים במקרה בכתב־העת הרוסי "יונוסט" ("נעורים"), היה מאז סמל להתחדשות השירה בברית־המועצות, ולהמשך הישגי השירה הרוסית - בלשון, בחריזה, בהבלטת התמונה, שעוצבה על־ידי מאיאקובסקי, מאנדלשטאם, פאסטרנאק. הכרתי תחילה רק שירים לירים שלו, אך לליריקה 'אישית' זאת, כאווירת השירה הרוסית של השנים האחרונות, היה בה לא רק כשרון, אלא גם אומץ־לב בלתי מצוי. ולפיכך, בדברי על הדור הצעיר של משוררי רוסיה בימים אלה לא יכולתי שלא להזכיר את יבטושנקו" [על המשמר, 17.11.61]. כאמור, בסוף המאמר הוסיפה לאה גולדברג וציטטה דברים מפי בן־שיחתה, משורר פולני צעיר שלא זוהה בשמו, כתוספת קטנה ורומזנית משלה־עצמה. וכך כתבה: "'אני אוהב מאוד את השירה הרוסית, אני אוהב את פאסטרנאק. אבל חוששני שהיה המשורר האחרון.' את מוסר־ההשכל מן הסיפור הזה יוכל להסיק הקורא בעצמו."

ודאי, יבטושנקו צריך קהל. כמו כל משורר. אולם יחסו לקהל הצטיין תמיד בפיכחון עז ובביקורת עצמית. מצעירותו הכיר בפער הניכר ביחס כלפיו מצד מבקרים ומצד הקהל. וכך כתב על עניין זה במסה האוטוביוגראפית שלו, שנדפסה תחת השם "אני, יבגני יבטושנקו" ב'דבר השבוע': "דימיתי, שנגזר דיני לקאריירה מונוטונית למדי: המבקרים ריפשוני בעפר־המאזינים מחאו לי כף. לימים הבינותי, כי אין מחיאות־הכפיים בגדר הוכחה לטיב יצירתי. היה בהן יותר משום סימן, שנהנה אני ממידת־מה של אהדה, שיש לי קצת אשראי בקהל" [יבגני יבטושנקו, "באבי יאר," "דבר השבוע," מרץ 1963].

יותר מכך, בשיריו ובמסותו ניכר עירוב משונה, אופייני למשוררים, בין פכחון לבין תום נעורים, בין חשיבה סדורה והגיונית לבין קבלה תמימה של אמיתות מוטלות בספק. כך, למשל, אמירה אפיגרמטית, כגון "מארקסיסט אמיתי הוא אדם שעיצוב ישותו אינו פוסק לעולם" [שם, שם]. אפשר להסביר פתגמים כגון אלה כמס־שפתים הכרחי לצורך שמירה על חירות־הביטוי היחסית ממנה נהנה יבטושנקו. אך אין כל ספק שיש באמירה זו משום תמימות רבה. הלא שום אישיות אינה חדלה להתפתח, אפילו זו של פאשיסטים קטנים.

יבטושנקו שונה מבני־דורו במערב בנקודה מכרעת, שאולי אף היא גורמת לדעות השנויות במחלוקת לגבי יצירתו. בניגוד למשוררי המערב, הוא חונך במסורת שירית ארוכה, המקנה למשורר ולשירה תפקיד חברתי מכריע. לא כך במערב, בו חפף המעבר לשיר הלירי הקצר הסתלקות של המשורר ממחוייבות חברתית כוטה. התבטאויותיו של יבטושנקו בדבר יעוד המשורר ודאי עוררו השגות, אולי אף יותר מכך. הנה, למשל, קטע ממסתו בנושא זה: "תפקידנו שלנו, המשוררים, הוא לספק את כלי־הזין האידיאולוגי לכל בני־הנוער האלה כדי שיוכלו להשתמש בו במאבקיהם למען העתיד" [יבגני יבטושנקו, "שירים, שירים, שירים," שם].

שורשו של הדימוי הכפול

למרות כל אלה, יבטושנקו מעולם לא היה נתון בכיסו של המשטר. גם המלעיזים על יכולתו להסתדר עם כל שליט לא יוכלו להתעלם מאמירותיו החריפות, בשיר ובמסה, על פשעי שליטים קודמים ועל מצבה של חירות היצירה בארצו. כך, למשל, דברים שכתב בגנות הדוגמטיקנים: "לא הכיכר האדומה היא השונאת אותי - שונאים אותי הדוגמטיקנים, אבל הם חסרי־אונים לשלול ממני את זכות הכתיבה, את הזכות לקרוא את שירי בפומבי, ויותר ויותר נבצר מהם למנוע את פרסום שירי על־ידי ספר" [שם]. אמנם, גם כאן, כמו בהזדמנויות אחרות, השכיל יבטושנקו להעמיד את הקהל, הכיכר והדגל האדום מעל הדוגמה, ובכך הוכיח שוב עד כמה הוא זהיר. אך ביקורת נותרת ביקורת, גם אם היא נוטפת קצת דבש.

אם כן, בסופו של דבר, עומדת ליבטושנקו זכות אמירת האמת. הוא עצמו ידע זאת, והקפיד לאזכר זאת: "המתחיל בהשתקת האמת שלו, בעל־כורחו סופו שיהיה משתיק אמיתם של האחרים, את יסוריהם ואסונותיהם. זמן רב מנעו מעצמם משוררים סובייטיים רבים לחשוף את מחשבות עצמם, את הסתירות שבנפשם, את סביכות בעיותיהם האישיות. ואמנם אך טבעי הדבר שהגיעו עדי־אלם על חשבון האנשים אשר מסביבם" [יבגני יבטושנקו, "אני, יבגני יבטושנקו," שם]. עם זאת, הוא עצמו, כך נדמה, המעיט בערך עצמו, ובכך יצר במו־עטו את הדימוי כפול־הפנים שלו, של משורר נערץ אך בינוני, מגלומן וחסר־ביטחון. שהלא כתב: "יודע אני: יש אנשים המסוגלים להטביע את חותמם בתקופתם בכוח מחשבות שכולן שלהם. נושאים הם את רעיונותיהם לחברה כנשוא הלוחם כלי־מלחמה. זו הצורה הנשגבת ביותר של היצירה הרוחנית. למגינת לבי, אין חלקי עם סוג זה של יוצרים" [שם]. זו, למען האמת, אמירה כנה, כמעט כנה מדי, שמעטים הם המשוררים העשויים לומר כמותה.

כוון האור

הקריאה בשיריו של יבטושנקו, בעד לעדשות התרגום, נדונה לעולם להיות חלקית. אף־על־פי־כן, חזקה על הקורא הבוחן תרגומים מפרי־עטם של מתרגמים שונים להגיע בכל זאת להערכה מדוייקת למדי של שירת יבטושנקו. ובכן, שני מתרגמים עיקריים יצקו אל ספרותנו ממיטב שיריו, אריה אהרוני ושלמה אבן־שושן, שניהם חברי קיבוץ. ניתן לומר, כי שניהם עשו הרבה במלאכת־ההעברה של שירים אלה לעברית, ואין טעם, גם אין שום צורך, לבטל מלאכתו של זה מפני עמלו של רעהו. בספרות יש מקום ליותר ממתרגם אחד.

דווקא בשל הפולמוס שהתגלע סביב תרגומי שירתו של יבטושנקו מאז שנות השישים ועד ימינו, אולי מוטב להזכיר דווקא תרגום שעשה משורר בכל רמ"ח איבריו לשיר משל יבטושנקו, הלא הוא התרגום לשיר "כוון האור", שתרגם אלכסנדר פן, ואשר נדפס בחוברת 'מאזניים' ממאי־יוני 1985. השיר הוא פרק מן הפואמה "תחנת הכוח של בראטסק". פן תירגמו על מיטת־חוליו, והגב' חגית הלפרין, ממכון כ"ץ של

(המשך בעמוד 18)

מרדכי אבישי

ילד במאורת־פתנים

עברו מאז כבר כמה עשרות שנים, וכאילו היה זה אתמול: קולות חדשים נשמעו בשירה הרוסית ושמות חדשים הופיעו בה בשפעה, והיו מושא להערצה ולביקורת. אנדריי ווזנסנסקי, יבגני יבטושנקו, בלה אחמדולינה, רוברט רוז'דסטבנסקי ובולאט אוקודז'בה עמדו מאז במרכז החיים הספרותיים של ברית־המועצות. כולם משוררים, שהופיעו בשנות החמישים, בראשית תהליך הדסטאליניזציה וההתנגדות ל"פולחן האישיות".

במבט ראשון היה זה דור חדש, השואף לשנות דברים, להטביע חותם. מה שהבדיל נציגים אלה של השירה הרוסית הצעירה מבני־גילם במערב הוא התעלותם לכדי תופעה, שאינה שירית גרידא, אלא היא חברתית. התקוות שעוררו הניעו תמורות ברוסיה למודת־הסבל־והדיכוי, הביאו הינתקות ממוראות־העבר ומן המגבלות החמורות, שהטיל המשטר הרוסית. וגם כאשר לא היתה הסכמה על סגולותיהם האמנותיות, הצליחו משוררים אלה להעלות את קרנה של השירה הסובייטית.

בהתמודדויותיהם הממושכות עם הממסד הסובייטי היו שלבים בם נראה היה, שהממסד מצליח לרסן את מחאתם: יש שנוצר הרושם, שהמשוררים עצמם עייפו מן המרד שלהם. בזמנו אמרו על יבטושנקו, ש"כוכבו עבר את נקודת־השיא שלו". נדמה שזה נכון גם לגבי האחרים. עם הזמן קולם נשמע פחות, חוד זעמם של "צעירים זועמים" אלה הוקהה במשך השנים. עתה, אחר התפרצות השנים הראשונות, הם פחות בני־משמרת ויותר משוררים לעצמם.

אכן, יבגני יבטושנקו אינו הכשרוני ביותר בין משוררים אלה. אולם, הוא בעל הקול הצלול והחם ביותר, בעל אומץ אזרחי ורגישות לעוול ולמוסר, ותכונותיו אלה הן שהפכוהו לדוברם הלא־מוכתר של בני־דורו. גם כאשר גברו התקפות עליו, כמו בשעת פירסום הפואמה "באבי־יאר", מצבה שירית ליהודים הנרצחים, שהחליפה את האנדרטה שלא קמה במקום זה, וגם כאשר השלטונות השלימו עימו ואף ניסו לגייסו לטובת עניניה של ברית־המועצות, לא נפגמה ואף גברה הפופולאריות שלו, לה לא זכו מדינאים השבעים את גורל העולם.

למקרא שיריו של יבטושנקו אי־אפשר שלא לעמוד על הטון השולט בם, הדומה לנימת דבריו בהופעות פומביות, כהביעו השקפותיו על עניני דיומא. יש בכך משום מזיגה שירית־פובליציסטית־ציבורית. באחד משיריו הראשונים כתב: "בן גילי, חברי הנאמן! גורלך הוא גורלי. מה אנחנו איש לרעהו, הבה נספר כאן בגילוי־לב...". הוא נשאר נאמן ל"מצע" זה, בו הציג עצמו לפני הקוראים: חתירה לגלות בשיריו את האופייני לבן־דורו, רצון לתת ביטוי לסוגיות המטרידות אותו. יבטושנקו לא הסתפק בשירה של קריאות־התפעלות, באמירת הן, בציור סכימות של קיום אנושי. תמיד מבטאים שיריו גם זעם, אכזבה, אי־שביעות רצון, מרדנות רוחנית והתנגדות למוסכמות, ועודם מבקשים לתפוש את סביכותה של המציאות ואת המורכבות הפנימית של הפרט. בד־בבד עם כך, נגלים ביצירתו הפאתוס והדקלרטיביות.

גם בשירי־האהבה שכתב הירשה לעצמו יבטושנקו לחרוג ממסגרות, להעניק מבע עצמי לדברים שכינו לכינה, שתכופות משוך עליהם חוט־של־עצב, המנוגד ל"אופטימיות הבהירה", בתלייתו של "הגיבור החיובי" בשירת רוסיה. גם בשירים אלה חרג המשורר מן התוויות המקובלות, ולא חשש מהבעת תחושות סתומות, מהימנעות ממתן פתרונות רגשיים ברורים, כולם איפיוני־שיר שנחשבו עד לזמנו לכפירה, לסימני "ניוון" ו"סטיות אינדיבידואליסטיות".

הקו האופייני ביותר לשירתו של יבטושנקו ניגלה דווקא בשיריו החברתיים, היוצאים נגד "כזבים, מליצות־מרמה", ומבטאים את יחסו לצדק, במובנו הראשוני. בשיר "לירקה אינטימית" כתב: "סלחו־נא לי, / גשרים ומשכנות, / סלחו אתם, / נהרות ואילנות, / סלחו פרחים, / וסלחי לי את, / כי עליכם אכתוב / נדיר כה ומעט. / אולם תמיד — / מדי אך החלי / לכתוב עדין־עדין / ובשקט רב, / וכבר אותו דבר־מה, / דבר־מה חילי, / שוב ושוב קורא־מועיק אותי לקרב. / אולי אני, כאמן, / עצמי מקריב, / אולם אותה חוית־שבה / ידעימו / קרבות מטהרים / מכל שקרים — / היא לי / שירתי / הלירית / האינטימית" (כל המובאות כאן הן בתרגומו של שלמה אבן־שושן). שורות אלה מביאות לא רק איפיון עצמי, אלא גם הכרה ברורה ב"פגיעה" האפשרית בהישגים אמנותיים, העלולה להתרחש בשל הוויתור־מדעת על כתיבתה של "שירה טהורה".

בשיריו החברתיים בולטת נטייתו של יבטושנקו

(המשך בעמוד 18)

יבגני יבטושנקו

יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...

בְּנָתָז מְלוּחַ גֶּדֶר מְזֻהֶרֶת.
דַּלְתִּית כְּבָר סְגוּרָה וּמְסֻגֶּרֶת.
וּפָרַץ
גַּלָּיו שֶׁל הַיָּם בְּרַכִּים עַל חוֹפוֹ
כִּי שֶׁמֶשׁ מְלוּחָה הוּא מֵצֵץ אֶל קִרְבּוֹ.
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
אַל תִּהְיִי מַכְאִיבָה לִי.
מִישׁוֹר וְהָרִים כְּבָר נָמִים בִּמְנוּחָה.
וְגַם זֶה כַּלְבֵּנוּ
שֶׁסְּבַךְ הַפַּרְוָה לוֹ,
שׁוֹכֵב וְלוֹקֵק שַׁלְשַׁלְתּוֹ הַמְּלוּחָה.
וּוְרָדִים — בְּכָל רַחַשׁ,
וְגַלִּים — בְּכָל רַעַשׁ,
וְהַכֶּלֶב גַּם הוּא רַחֲשָׁיו הֶעֱרָה.
וַאֲנִי לָךְ — בְּלַחַשׁ,
אַחַר — בְּבַת לַחַשׁ,
אַחַר — בְּאֵין הֶגֶה:
"יְשֵׁנִי, יַקִּירָה..."
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
שִׁכְחִי אֶת רִיבֵנוּ.
תָּאֲרִי לָךְ:
נֵעוֹר
וְהַשֵּׁל מִנֶּטֶף.

חָצִיר יְרַפְּדֵנוּ
עוֹד שְׁנַת עַל עֵינֵינוּ
וְנֶשֶׁם בְּשׁוּם
מִתְגַּנֵּב מִמַּרְתֵּף.
הוֹ, אֵיךְ זֶה אֲגַרוֹמָה
שֶׁאַתְּ בַּת־בְּלִי־אֹמֶן
כָּל זֹאת תְּשַׁוִּי לָךְ?
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
חַיְּכִי בִּשְׁנָתֵךְ
וּדְמָעוֹת נָא הָסִירִי!
קִטְפִי לָךְ פְּרָחִים
וְחִשְׁבִי אִי תָּשִׂימִי,
וּקְנִי לָךְ שִׂמְלוֹת הֲדוּרוֹת מְלֹא דִירָה.
רוֹטְנָה אַתְּ?
עֲיֵפַת הִתְהַפֵּךְ כְּאִי־נַחַת?
לִבְשִׁי הַחֲלוֹם, עִטְפִי גֵּו וּפָנִים.
בְּעֵת הַחֲלוֹם כָּל רָצוּי — הֵן נִתָּן הוּא,
כָּל מַה שֶּׁנִּגְרָטָן הוּא
אִם לֹא יְשֵׁנִים.
אִי־שֵׁנָה — אֲסוּרָה הִיא,
אַף בַּת עֲבֵרָה הִיא.
צוֹעֵק לוֹ מִקֶּרֶב
הֵן כָּל הַנִּסְתָּר:

עֵינַיִךְ כּוֹשְׁלוֹת הֵן.
עַס־רֹב מְקֻהָלוֹת הֵן
יָרוּחַ לָךְ מִתַּחַת שְׁמוּרוֹת בִּשְׁנָתֵךְ.
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
מַה סִּבַּת נְדוּדַיִךְ?
הַיָּם הַשּׁוֹאֵג?
מִלְמוּל הֶעָלִים?
הַלֵּב חָשׁ רָעָה?
אֵיזוֹ גְנוּת שֶׁטּוּרְדָה הִיא?
וְאוּלַי כְּלָל לֹא אֵיזוֹ,
אֶלָּא הִיא שֶׁלִּי?!
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
לֹא יִצְלַח פֹּה שׁוּם מַעַשׂ,
אַךְ דְּעִי, כִּי אַשְׁמָה זוֹ לֹא לִי הִיא, לֹא, לֹא!
נָא סִלְחִי לִי — שָׁמַעַתְּ?
אֶהֱבִינִי — שָׁמַעַתְּ?
וְלוּ בַּחֲלוֹם!
וְלוּ בַּחֲלוֹם!

יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
אֲדָמָה הִיא כַּדּוּר
שֶׁאִיּוּם פִּצּוּצוֹ עַל חוּגוֹ בִּשְׁחָקִים,
וַאֲנַחְנוּ עָלָיו הַמְּאַיֵּם רֶדֶת שְׁאוֹלָה.
וְטוֹב כִּי נֶחְבַּק זֶה אֶת זֶה
פֶּן נִפּוֹלָה.
וְאִם גַּם נִפּוֹלָה —
נִפּוֹל חֲבוּקִים.
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
עֶלְבּוֹנוֹת אַל תִּהְיִי לָךְ צוֹבְרָה.
אֲגָדוֹת מְיַשְּׁנוֹת לוֹ תְּלַטֵּפְנָה עֵינַיִם.
כֹּה קָשֶׁה עַל הָאָרֶץ תְּנוּמַת עַפְעַפַּיִם.
וּבְכָל־זֹאת, שָׁמַעַתְּ
יְשֵׁנִי, יַקִּירָה...
וּוְרָדִים — בְּכָל רַחַשׁ,
וְגַלִּים — בְּכָל רַעַשׁ,
וְהַכֶּלֶב גַּם הוּא רַחֲשָׁיו הֶעֱרָה,
וַאֲנִי לָךְ — בְּלַחַשׁ,
אַחַר — בְּבַת־לַחַשׁ,
אַחַר — בְּאֵין הֶגֶה:
"יְשֵׁנִי, יַקִּירָה..."

עברית: אריה אהרוני

ספרות של מהגרים

א. ב. יפה

השבוע פגשנו בתל־אביב את יעקב קבקוב, פרופסור לספרות, מבקר והיסטוריון של הספרות העברית־האמריקנית, שהגיע לביקור בישראל. הוא נתן הרצאת־אורח בחוג לספרות עברית, לפני תלמידיה של פרופ' נורית גוברין. במשך שעה ורבע הוא פרש יריעה רחבה, תיאר את תולדותיה של היצירה העברית באמריקה ואף התעכב על מצבה העגום למדי כיום.

יעקב קבקוב, המלווה בנאמנות את הספרות העברית באמריקה בהתהוותה מזה ארבעים שנה ומעלה, פירסם מאות מאמרים על ספרים וסופרים עברים שמעבר לאוקיינוס, וכינס מקצתם בשני ספרים: "שחורים ונאמנים", מסות ומחקרים על הספרות והתרבות העברית באמריקה (הוצ' ראובן מס ירושלים, 1978) ו"חלוצי הספרות העברית באמריקה", מחקרים ותעודות והוצאת יבנה תל־אביב, 1966). והשנה, לציון יום הולדתו השבעים, הוציא המכון לספרות עברית ע"ש א. מ. הברמן לכבודו את "מגוון", כרך מחקרים בתחומים הקרובים ללבו.

יליד אמריקה

יעקב קבקוב הוא בן למשפחה יהודית שהיגרה מרוסיה לאמריקה בתחילת המאה. הוא עצמו יליד אמריקה, ואף על פי ששפת־אימו היתה אנגלית ולא התנסה באותם קשיי מעבר מלשון ללשון שהיו נחלתם של יוצרים עברים שבאו לאמריקה בשנות בגרותם, הוא בחר לכתוב עברית ולחקור את הספרות העברית שנוצרה שם. שנות ילדותו עברו עליו ב"איסט סייד" של ניו־יורק, שם למד בתלמוד תורה. לאחר שהמשפחה עברה לשכונת ברונקס, בהיותו בן תשע, שלחו אותו הוריו לישיבה קטנה. "בין המורים היו יוצאי מזרח אירופה שהיו חדורים הכרה עברית ואהבה עמוקה לתרבותנו," מספר קבקוב. לאחר שסיים את לימודי היסוד נכנס לבית המדרש למורים שליד "ישיבה יוניברסיטי", ובין מוריו היו הסופרים ל. א. אריאלי ואברהם שוער, שחיבבו עליו את הלשון העברית וספרותה. לאחר מכן המשיך לרכוש לעצמו השכלה גבוהה, למד בבית המדרש לרבנים שם עמד בראש החוג העברית המשורר הלל בבלי, שבהדרכתו הוא כתב את עבודת־הגמר שלו על "חלוצי הספרות העברית באמריקה", המונחת ביסוד ספרו הנושא את שם זה. בראשית שנות החמישים הוא עבד שנתיים במערכת האנציקלופדיה העברית בירושלים, ומשנת 1952 עמד בראש המכון ללימודי היהדות בקליבלנד, אוהאיו, ונשאר שם שש־עשרה שנה. לאחר מכן חזר לניו־יורק ושימש כפרופסור לעברית ב"להמן קולג'" שליד האוניברסיטה העירונית, עד שפרש לגימלאות. הוא עצמו מודה כי ניכרת ירידה תלולה, איכותית וכמותית, בלימודים העבריים באמריקה, ולאחר ששכונת ברונקס התרוקנה והלכה מתושביה היהודים, התחילו אף הקורסים בלימודי היהדות להינתן בשפה האנגלית...

מאה שנות ספרות

גורל דומה הוא גם מנת חלקה של הספרות העברית באמריקה.

ראשיתה של חטיבה זו של הספרות העברית לפני קצת למעלה ממאה שנה, כאשר יהודים שהיגרו מרוסיה בעיקר, הביאו עימם את בשורת העברית. רבים מהם נזקקו לכתיבה בעברית לא־דווקא מתוך בחירה או אידיאולוגיה, אלא פשוט משום שלא יכלו לרכוש לעצמם ידיעה מספקת באנגלית. מה שנכתב ונתפרסם באמריקה לפני שנות השבעים של המאה הי"ט היה רק שוליו, כגון אותו שיר־אבל לזכר לינקולן, שפירסם משכיל יהודי בעתון "ג'ואיש מסנג'ר" מיום 26 במאי 1865. בגלי המהגרים שהגיעו מן המזרח בשנות השבעים והשמונים נמצאו רבנים, תלמידי חכמים, משכילים. ב־1877 הופיע שם ספר השירים העברי־היידי הראשון, "שיר זהב לכבוד ישראל הזקן", מאת יעקב צבי סובל, שהוא, יחד עם זאב שור וגרשון רוזנצווייג, ייחשבו לחלוצי העתונות והספרות העברית באמריקה. העתון העברי הראשון, "הצופה בארץ החדשה", החל להופיע בתחילת שנות השבעים. לאחר מכן הופיעו עוד כמה עתונים וכתבי־עת ("הפסגה", "הלאומי", "הקול" "העברי"), אך הם התקיימו זמן קצר בלבד. ליצירה העברית באמריקה היתה ערנה יחסית, לאחר שהגיעו לשם סופרים שכבר קנו לעצמם שם ברוסיה, כגון נפתלי הרץ אימבר, מנחם מנדל דוליצקי, מ. בן אליעזר ואחרים. זה האחרון יסד בשנת 1908 דו־שבועון בשם "שיבלים" וריכז סביבו כמה מטובי המספרים והמשוררים. אופיינית לרובם היתה מידת תלישותם, חוסר יכולתם להכות שורשים באמריקה. מכאן גם הזדקקותם לנושאים מעברם במזרח אירופה, במקום ניסיון ההתמודדות עם המציאות החדשה הנוצרת לנגד עיניהם. רק בשנות העשרים והשלושים הופיעו באופק יוצרים חדשים, שחוללו שינויי ערכים בגישתה ובאופייה של הספרות הזאת. תחילה הופיעו ב. סילקינר, אפרים ליסצקי, א.ש. שווארץ, ולאחר מכן — שמעון גינזבורג, ח. א. פרידלנד, ישראל אפרת, הלל בבלי, שמעון הלקין, משה פיינשטיין, יצחק זילברשלאג, אברהם רגלסון ואחרים, שאם כי לא נולדו באמריקה, היו במידה רבה חניכי תרבותה, ידעו היטב אנגלית, הכירו את הספרות האמריקנית וניסו ליצור ספרות עברית, שתהיה תואמת את הנורמות הכלליות הקיימות, ולא תהיה מסוגרת בד' אמות של מליצות משכיליות, כמו הספרות שנוצרה על־ידי קודמיהם. כתבי־העת החדשים שסביבם התרכזו יוצרים אלה היו בעלי רמה נאותה ואף קיומם היה ממושך ומובטח לאורך־ימים. ואם "התורן" ו"מקלט" לא האריכו ימים, מסיבות שהזמן גרמן, הרי "הדואר" ו"ביצרון", שהחלו את דרכם בתנופה גדולה, ממשיכים להתקיים עד ימינו, אם כי בהיקף מוקטן ותוך ירידה ניכרת באיכותם האמנותית. שכן, כיום לא נותרו עוד יוצרים עברים חשובים באמריקה, והיחידים הנזקקים שם לכתיבה העברית הם ישראלים־לשעבר.

הזדהות

אחד המאפיינים של ההסתגלות לתנאי־המקום בשנות העשרים והשלושים, היתה מודעותם והימשכותם של משוררים עברים לנושא האינדיאנים והכושים. בנימין סילקינר בספרו "מול אהל תימורה", אפרים ליסיצקי ב"מדורות דועכות" וישראל אפרת ב"ויגוואמים שותקים" וכן רגלסון, זילברשלאג והלל בבלי בשירים בודדים, התמודדו עם נושא זה, חדרו לעולמם האכזוטי של האינדיאנים והכושים וניסו לתת לו ביטוי ביצירותיהם. אך היה ביצירות אלה גם יסוד סמוי של הזדהות: לא רק על "הווי רחוק" כתבו משוררים אלה, אלא גם על עצמם ועל עמם. כך למשל ליסיצקי, שראה ב"אהלי כוש" שלו, סמל לסבל העם היהודי.

כותבי הפרוזה נתקלו באמריקה בקשיים גדולים יותר מן המשוררים. שכן, מסובך היה יותר להתמודד עם הווי קיים, עם מנהגים ההולכים ומתגבשים, ולתת להם ביטוי בשפה זרה ולרוב גם מלאכותית. ואכן, החל בסיפורי ח.א. פרידלנד וכלה ברומנים של ראובן ואלנרוד, נוצרה אמנם חטיבה של פרוזה עברית, אך לא נוצרה יצירה גדולה ומשכנעת. נקודת השיא בחטיבה זו היו הרומאנים של ש. הלקין, "יחיאל ההגרי" ו"עד משבר", נסיונות לאינטלקטואליזאציה של המציאות, תוך כדי פיתולי סגנון מודרניסטיים ולבטי־נפש האופייניים ל"תלוש" העברי, וגם אלה נשארו כיצירות סימפטומאטיות ולא ערכים וודאיים.

התנכרות

לא אחת קבלו הסופרים העברים באמריקה על התנכרותה של הסביבה הקרובה, כאשר מספר קוראיהם שם מועט והוא הולך ופוחת משנה לשנה. ומצד שני — הם התלוננו על יחסו המסוייג כלפיהם של המרכז הארצישראלי. ואכן, היו נסיונות להקים גשרים, לתת תנופה להתקרבות, החל בפתיחת דפי ה"גליונות" של יצחק למדן לפני הסופרים האלה בשנות השלושים, וכלה ביוזמת מוסד ביאליק לפרסם מספריהם, בשנות החמישים. אבל אלה היו רק אפיזודות. היחס הכללי והמקובל עמד בסימן הזילזול וחוסר־האימון. רבים וטובים מן היוצרים העברים באמריקה עלו לישראל (גינזבורג, גרוסמן, הלקין, רגלסון, אפרת) ורק גבריאל פרייל, שהוא אולי המודרני ביותר והקרוב ביותר לנוסח השירה הישראלית החדשה, נותר שם בבדידותו עד עצם היום הזה. עכשיו אין עוד באמריקה מרכז של יצירה עברית, אם כי בדרך פרדוקסאלית נוצרו דווקא כעת מרכזים אקדמאיים של חקר הספרות העברית ברוב האוניברסיטאות הגדולות, ולא רק במוסדות ההשכלה היהודיים.

בחקר הספרות העברית־האמריקנית עוסקת גם נורית גוברין במאמרה "התביעה ל'אמריקניות' בספרות העברית באמריקה", שנתפרסם ב"מגוון", מאמר חשוב החושף גם כמה פרשיות נעלמות. בדונה בצורות התקבלותה של החטיבה היצירתית הזאת בעתונות ובביקורת העברית, חושפת נ. גוברין את מאמרו של י.ח. ברנר משנת 1914, לרגל הופעת הקובץ "סנונית", שבו קרא ברנר לסופרים העברים מעבר לאוקיינוס "להיות אמריקנים ולתת 'יותר אמריקה' בכתיבתם..." ברנר סיים את מאמרו בשורות אלה: "אולי באמת הגיעה השעה להמעיט בדיבור על חיבת השפה העתיקה־החדשה והערצת התחיה הלאומית, ולשים יותר לב למעמקי החיים היהודיים בגלותם החדשה, בכדי להוסיף ולהעמיק במקצת מצרם את החיים הללו, את חיי העבודה והעממיות על־ידי דברי־ספרות ראויים לשם זה."

אגב, זהר שביט עוסקת במאמרה "נסיון הכושל להקים מרכז של ספרות עברית באמריקה" באותו קובץ, בהיבטים הסוציולוגים של החטיבה הספרותית הזאת. והיא מגיעה למסקנות פאסימיות ביותר, כאשר היא קובעת כי לסופר העברי באמריקה "נגזר לחיות בחלל תרבותי", ועל כן עתידה של הספרות הזאת הוא חסר־סיכוי.

אסתר ראב

לְיֶבְטוּשֶׁנְקוֹ

יֶבְטוּשֶׁנְקוֹ — נַעֲרִי הַתָּם וְהַנּוֹעָז —
יְפֵה־הָעֵינַיִם,
בֶּן הָאֲדָמָה הַגְּדוֹלָה —
וְהַנְּהָרוֹת הָרְחָבִים,
הַנְּחָלִים עִם גְּדוֹתֵיהֶם הָרַכּוֹת
שְׁתוּלוֹת עֲרָבוֹת בּוֹכִיּוֹת
וְלִבְנִים מַכְסִיפִים;
בֶּן הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר מַקְהֵלָתָהּ
שָׁרָה אֲחִידוּת —
כַּעֲדַת־דְּבוֹרִים מְזַמְזְמוֹת
בְּיוֹם־קַיִץ, כָּבֵד, זָהוּב;
בֶּן הַצֶ'רְנוֹזוֹמִים
וְהָעֲרָבוֹת הַמֻּשְׁלָגוֹת;
גּוּר שׁוֹצֵף,
רְחַב־כַּף
וּכְבַד־צִפֹּרֶן —
נִצַּבְתָּ מוּל עֲדַת־זְאֵבִים
פְּרוּעָה, מְיַלֶּלֶת —
לְבַד.
סוֹלוֹ שַׁרְתָּ —
רַק אֶחָד!
מוּל צוּקֵי־שִׂנְאָה רַבִּים
אֶחָד מוּל רַבִּים.
עַז וְתָמִים —
קַנַּאי עַל הַרְרֵי־יְרוּשָׁלַיִם
יֶבְטוּשֶׁנְקוֹ בְּנִי —
יֶלֶד מְשַׂחֵק
עַל מְאוּרַת־פְּתָנִים...

1963

מתוך "כל השירים", הוצאת זמורה־ביתן, 1988.

חלון ראווה

פילוסופיה בצל הטוטליטאריות
ג'ורג' שטיינר: "משנתו של מרטין היידגר"; מאנגלית: תלמה מוקדין; עריכה מדעית: עדי אופיר; הוצאת שוקן, 1988.

הפילוסוף הגרמני מרטין היידגר היה פורה מאוד בכתיבה — מעריכים שהוצאת כל כתביו תקיף חמישים־ושבעה כרכים. כלולים בהם ספרו הגדול והחשוב ביותר "ישות וזמן", המונוגראפיה "קאנט ובעיית המטפיסיקה", החיבור "מבוא למטפיסיקה" וחיבור אחר "מהות האמת", הרצאות על הלוגיקה של אריסטו ועל בעיות הפנומנולוגיה, מאמרים על לשון, שירה וטבע המחשבה — ועוד ועוד. אך לא פחות פוריים הם הכותבים עליו ועל משנתו. לאחרונה זכו להד נרחב ולאיזכורים שונים לא פחות מחמישה ספרים על היידגר, שהופיעו רק בצרפת ומתייחסים לזיקתו האידיאולוגית והפילוסופית לנאציונל־סוציאליזם ולגרמניה של היטלר: "היידגר והנאציזם", "שבילי המחשבה של מרטין היידגר", "הפיקציה של הפוליטיקה", "האנתולוגיה הפוליטית של מרטין היידגר", "היידגר והיהודים".

בספר "משנתו של מרטין היידגר" מאת ג'ורג' שטיינר, שהופיע עתה בתרגום עברי, נעשה נסיון לבודד את תפישותיו הפילוסופיות והאסתטיות מן האלמנטים הפוליטיים־האידיאולוגיים השערורייתיים, שדבקו בשמו ובאישיותו. הספר מבקש לדון במשנתו באובייקטיביות מדעית־מחקרית, בלי פניות ובלי לקשור קשר הדוק ביותר בין הגותו לבין דעותיו הפוליטיות הפסולות. אין הוא מתעלם מהקשר זה, אך הוא מקפיד על העמדתו בפרופורציה נכונה, על־פי הבנתו. גישה זו של שטיינר אינה מקובלת על חוקרים רבים אחרים.

מעבר לשאלה הנזכרת מבהיר המחבר בספרו — שנכתב ופורסם ב־1978, שנתיים לאחר מותו של היידגר (שנולד ב־1889, והיא גם שנת לידתו של היטלר) — עיקרים בהגותו, שהתפתחה לאורך שנים הרבה ומצאה ביטוי בכל אשר כתב והרצה בתקופה שבין 1912 ל־1970. יש הממעיטים בערכו של היידגר, אך דומה כי אין חולקים על כך, שהיתה לו גדולה לא בתחום הפילוסופיה בתקופתו, אלא גם בתחומי מדעים אחרים, באסתטיקה ובאמנות. שטיינר גם מציין כי כתביו הפילוסופיים של סארטר, למשל, אינם אלא פרשנות מאוחרת של חיבורו "ישות וזמן", כפי ששורת מונחים של סארטר ואלבר קאמי הם היידגריאניים ביסודם. מוזכרת גם השפעתו של היידגר על התיאולוגיה הקתולית על התיאולוגיה הפרוטסטנטית, על תורת־הספרות ותורת־הלשון, על חשיבתם של פסיכואנאליטיקנים... ואם חנה ארדנט, יהודיה אף היא כמו ג'ורג' שטיינר, קבעה כי במאה העשרים היה היידגר "המלך הסודי של המחשבה", הרי שמחבר הספר שלפנינו מגיע למסקנה, שהיא לא פחות חד־משמעית: "קשה איפוא למצוא היום תחום, שיש בו טיעון אינטלקטואלי ומודעות לשפה, שבו אין נוכחותו של מרטין היידגר בולטת — ולו גם בדיבוק שיש לסלקו..."

יהודים ואלימות
קלייב סינקלייר: "עלילות־דם"; עברית: משה זינגר; בית־הוצאה כתר, 1988.

קלייב סינקלייר הוא מספר בריטי בן ארבעים, המעורה היטב בהווי היהודי הבורגאני. הוא פירסם ספרי־פרוזה ומשמש עורך ספרותי של "ג'ואיש כרוניקל". ספרו "עלילות־דם" מזכיר בצורה בולטת ביותר את דרך־כתיבתו של פיליפ רות, את ספרו המפורסם "מה מעיק על פורטנוי" ואת גיבורו היהודי אלכסנדר פורטנוי ביחסו אל היהדות ואל המשפחה היהודית, בעלילותיו המיניות, בעולמו הפנימי המסובך והצעקני. גם בחיבתו לצורות־ביטוי אירוניות, לגרוטסקה, להעלאת אלמנטים פרובוקטיביים, נראה שסינקלייר הושפע מפיליפ רות.

גיבורו הצעיר של "עלילות־דם" הוא ג'ייק סילקסטון, היפוכונדר כפורטנוי ועורך ספרותי של "ג'ואיש ליס", כמו מחבר הספר (אירוניה עצמית!), כ"אני מספר" הוא פותח בתיאור האווירה הקרתנית בביתו היהודי: אימו הפסימיסטית, המזהירה ומאיימת תמיד, שכל דבר "יגמר בדמעות", אביו הבודק, כמוהו, את אסלת בית־השימוש לפני ואחרי שהוריד את המים, כדי לעמוד על מצב מערכת־העיכול שלו... אחר־כך בא הסיפור על נסיונו של רבי נתן, העורך את טקס הבר־מצווה שלו, לאנוס את הלנה, המשרתת הגרמניה בבית סילקסטון. מכאן מתגלגלים הדברים לתיאור פנטאזיות על עריכת פרעות ביהודים בלונדון, ברובעים גולדרס־גרין והנדון. ברור שאנטישמיים הם העושים את הפוגרום, אך גם הגיבור היהודי אשם במתרחש, גם אם לא התכוון להביא להתפתחות המסובכת של הדברים.

הרפתקאות
"סיפורי אבוקדו", "1+1+1=3", סיפר וצייר עודד בורלא; הוצאת זמורה־ביתן, 1988.

עודד בורלא אוהב לספר סיפורים לילדים בצורה מיוחדת. אין אלה סיפורים מורכבים בעלילתם, גם לא חדשניים בתוכנם. ייחודם מתחיל לפעמים בשמות המוזרים והמצחיקים שהוא מעניק לגיבוריו, ילדים וחיות, ונמשך אחר־כך באלמנטים בלתי־צפויים שהוא מפזר בסיפור הבודד או במחזורות סיפורים, כל אחד לעצמו וכולם יחד כחטיבה אחת.

מיוחדות זו ניכרת היטב גם בשני הספרים החדשים שלו, "סיפורי אבוקדו" ו־"1+1+1=3". אבוקדו כאן איננו אלא שמו המשעשע של ילד, הנוטל חלק בעלילות מוזרות, גם אם פשוטות במהותן. סיפור סיפור ועלילתו: אבוקדו ברכבת, אבוקדו מעודד תלתול, אבוקדו והסוד של האבטיח. אם רוצים, אפשר להגדיר את אבוקדו כגיבור חיובי — הוא משוחח עם אנשים ועם חיות, עוזר לילדים, עושה מעשים שיש בם יותר מקורטוב של חביבות.

בקובץ השני הובאו סיפורים על חיות בארצות רחוקות ואקזוטיות. אנו מתוודעים אל פונגו — האורנג אוטן הקטן מהאי בורניבאו, על ג'יג'י הג'ירפה מאפריקה, אל קונדי האנקונדה מארץ בראזיל, ליד נהר האורינוקו, אל ויוי־ציפור הקיווי מניו־זילאנד... אל צב קטן מאיי גלאפגוס מחפש בכל מקום את אימו, שנטשה אותו כדרך הצבים הענקיים באיזור זה של דרום־אמריקה, עד שהוא לומד מנסיונו לדאוג לעצמו. מצוי כאן גם סיפור־אהבה בן כמה שלבים בין קנגורו וקנגורינה, בשדות אוסטרליה, כשסופו נולד להם קנגורון שובב. כן מופיעים בספר שועל ושועלה בפמפה של ארגנטינה, המלמדים את בנם הגור להישמר מפני אוייבים באמצעות עורמת־שועלים, המחייבת להתעלם מן האוייבים, פשוט להעמיד פנים שאין רואים ואין שומעים אותם...

מ. אבי־שלמה

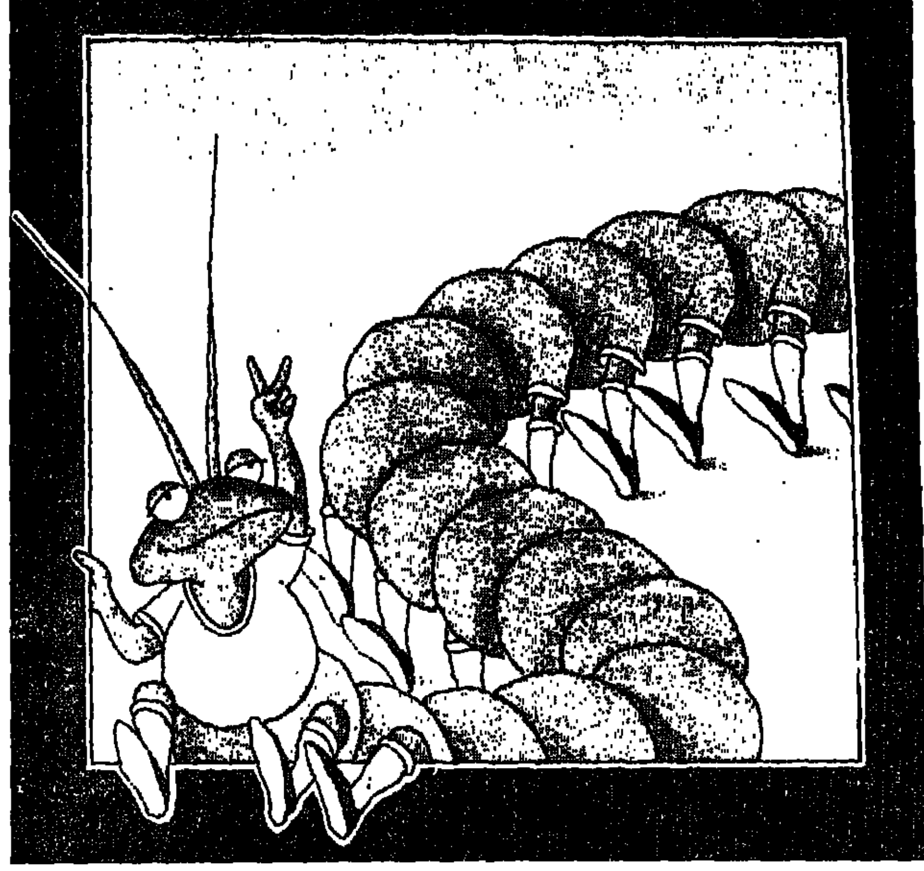

ציור השער מן הספר "צביקה רב־רגלי", מאת עפרה גלברט־אבני; איורים: מושיק לוין; הוצאת הקיבוץ המאוחד.

בשבע עיניים

ספר חדש של ניסים קלדרון
בקרוב יופיע בהוצאת הקיבוץ המאוחד ספרו החדש של ניסים קלדרון, "הרגשה של מקום". בספר שישה מאמרים על כתיבה וקריאה בישראל שלאחר המלחמה בלבנון. המאמרים מתייחסים אל דליה רביקוביץ', יעקב שבתאי, מירון בנבנישתי, נתן זך, א.ב.יהושע, עמוס עוז ויוסף שרון.

המשורר הגרמני כריסטוף מקל בירושלים
המשורר הגרמני כריסטוף מקל יתארח במרכז קהילת הראל, רח' שמואל הנגיד 18 בירושלים, בערב יום שני 5.12.88, בשעה 20.30. בערב ישתתפו האורח והמשורר יהודה עמיחי, שיקראו בעברית ואף יקרא תרגומים משירתו של האורח. הערב מתקיים מטעם מכון גיתה, בשיתוף בית הסופר ע"ש חיים חזז.

הסופר הגרמני פטר הרטלינג בירושלים
מכון גיתה ובית הסופר יארחו גם את הסופר הגרמני פטר הרטלינג, בערב שייערך במכון ון־ליר, ביום שלישי, 13.12.88, בשעה 20.00. בערב ישתתפו האורח, יורגאן גיראר, שיגיש דברי מבוא בעברית, ויצחק איתן, שיקרא מתוך התרגום לעברית, שנעשה בידי צבי ארד.

ילד במאורת־פתנים
(המשך מעמוד 16)

להתייחס לנושאים אקטואליים. כך, למשל, במונולוג ההיסטורי של טיל אולנשפיגל, "כל עוד רוצחים מהלכים על אדמה", אותו כתב בעיצומו של הוויכוח על התיישנות פשעי־הנאצים: "הם, כמובן, זקנו, חורשי הרשע, / אך זאת, ידיד ותיק לי, גֵיז, ארע: / אין התישנות למועדי הפשע, / כשם שאין שילום לדמע, דם. // אף זאת ארע: אם יש מי שטורח, / מציל התליינים מן המשפט, — / תמיד רוצח מחלץ רוצח, / תמיד ישיג וכוי לו ומפלט".

באחד הפרקים של הפואמה הגדולה "תחנת־הכוח של בראטסק", המונה כ־4000 שורות, חוזר מחבר "באבי־יאר" אל נושא סבלות היהודים, אל שנאת היהודים ותוצאותיה המזוועות — כדמותו של האורח הסובייטי איזיה קרמר, דמות תצויה בגלל אימי השואה, אדם שהגורל היהודי הותיר בו פצע בל־יימחה: "בעור אחר הם האיזים השניים. / חם לאחר, שני בחיל ירעד. / לאחר קוראים: 'היהד, בזיחולי' / ולשני: 'אתה, ז'יד מצורע' // מן האחר גלי אורה ישאלו / ילדי־הטייגה — עירים קמות. / כוכב־צהוב, מכוכבים אומלל הוא, / את שרוולו של השני יצמוד". ובסוף הפרק באה התפילה־הדרישה: "לכל עוד יתקלסו, עוד ינאצו, / בלעג־מתוך־שובע, ביהודים, / למען יעלם שם 'ז'יד' לנצח, / למען שם 'אדם' לא עוד יכתימו". קשה להישאר אדיש למקרא דברים נרגשים אלה, היוצאים מפיו של משורר לא־יהודי. הם מעוררים גם תימהון: מניין לו, ליבטושנקו, שגדל בסביבה המתנכרת שנים רבות לכל דבר יהודי, זיקה זו לנושא היהודי, הטורד את מנוחתו?

כאמור, לא תמיד עומדים שירי יבטושנקו ברמה אמנותית אחת. לעיתים יש בם מרוח הפזמון והכרוזה, ואז אין הם מתעלים לדרגה אמנותית ראוייה. אף־על־פי־כן, הוא קרוב ללבנו, הוא כובש כחינו ומעורר אהדה, כזו שבאה לידי־ביטוי בשיר, שהקדישה לו המשוררת אסתר ראב: "יבטושנקו — נערי התם והנועז — / יפה־העיניים, / בן האדמה הגדולה — / והנהרות הרחבים... / סולו שְרַת — / רק אתה / מול צוקי־שנאה רבים / אחד מול רבים, / עז ותמים — / כנביא על הרי־ירושלים / יבטושנקו בני — / ילד משחק / על מאורות־פתנים...".

ברוך הבא, משורר
(המשך מעמוד 16)

אוניברסיטת תל־אביב, המטפלת מזה כמה שנים בארכיונו של פן, היא שהביאה לדפוס את השיר. שיר זה מספר על איזיה קרמר, צעיר יהודי במחנה־ריכוז, שאהובתו, ריבה, נלקחת מעימו על־ידי אנשי אס.אס. אגב תיאור מבעית של אווירת המחנה, מתעכב המשורר על מאוויי־נפשו של הנער, על אוויו ותשוקותיו, המתקיימות בו, כאדם צעיר, גם בתוך ההסגר, כי, כדברי המשורר "שבע עשרה שנה ־ גם בתוך גטו/ בכללן רק שבע־עשרה שנים" [שם]. בצד תיאור רגשותיו הענוגים של הנער, אין יבטושנקו מפחית מעוצמת התיאור של אנשי הא־אס.אס. הוא משווה ביניהם לבין בטהובן, ומתאר את המכניזם הנפשי שלהם: "ובדלת, שיכורי־אין־הרף/ בא אס־אס בחבר משתולל.../ הו גאון מסכן, פתיון לטורף/ עשאך בן מחת האל."

שירתו של יבטושנקו משלבת בה לירקה והגות חברתית. בשירי ההגות החברתית, כאשר אינו נזקק לתמונות עזות, כמו ב"באבי־יאר", יש חולשה מסויימת. אולם, כאשר הוא שר את עצמו, יש בשיריו עוצמה של תיאור. כך, למשל, בסיום השיר "אין אנשים בלתי־מעניינים", שכותרתו הלא־מעניינת מרמזת על הטריבאליות שלו, מלבד בסופו הפשוט, אך רהוט: "אביטה בלבנים, בנחל, כחורשה,/ עת במנת־חיי אתן כל מעיני./ אכן, קשה מאוד ־ להיות למאושר/ תחילה עלי היות/ אני־עצמי, אני" [מתוך "כביש הנלהבים", הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשכ"ט, עמ' 26, תירגם ־ ש. אבן שושן]. יש משהו מתנגן במשקל ובחרוז של יבטושנקו, שהוא עצמו העיר, במסה האוטוביוגראפית שלו, שכבר משחר־נעוריו תירגל אותם במחברת חריזה שתפחה עד־כדי־כך, שניתן היה להפכה למילון־חריזה. כל זה, לפי שהמוסיקה בשירה חשובה בעיניו עד מאוד. זוהי, אגב, הסיבה בשלה הוא יוצא נגד הכתיבה החופשית לגמרי מתבניות. שוב, השקפה שוודאי הרחיקה מעליו כמה מכותביה ומחובביה של השירה המודרנית לשעבר.

אכן, שירתו של יבטושנקו צפויה לנפילות קשות כאשר מתגבר בו ההוגה החברתי על המשורר. השיר "עיר של בוקר", מאותו קובץ, מראה זאת בבירור. הוא מתחיל בתיאור קונקרטי של האווירה במוסקבה, ונוסק ־ או נופל ־ לעיגון אווירה זו בשינויים פוליטיים, שיבטושנקו צייר באורח אופטימי־מרי ומוקדם־מרי, הרבה לפני הגלאסנוסט: "עם בוקר, מבקש לתפוס את הרכבת,/ אבוא לחשמלית, ולחמניה בפה,/ ארשת חדשה, נמרצת ונוקבת,/ מבעד משקפי סטודנט אלי תצפה./ צבעים, רופאים ומסגרים משומנים/ נוסעים כקודם, לסדנות, למפעלים,/ אך אוחזים בידיות של פלסטיק אוכמני,/ בניב חדש שיחת־דעים מגלגלים./ מכך, איך מתווכחים בלא רתע על עיתון,/ איך תלמידה מיצחה אל השימשה הירקה,/ מבין אני ־ עם משהו גמרו עד תום,/ דבר־מה חדש, גדול הפציע ובקע." וכך הלאה וכך הלאה, טירדה ארוכה ומעצבנת של הלל לשינויים המפליגים המתרחשים ב'אמא רוס', שערכה השירי, בניגוד לערכה היתצ"ני, הוא מועט למדי. אבל, וגם את זאת אין לשכוח או להשכיח, יש ליבטושנקו גם שירים אחרים, שאף אם יש בם עיסוק בנשואים חברתיים, הם נתונים במסגרת עלילתית, או אחוזים ברשת של תמונות חושיות. ואז יוצאים השירה והקוראים נשכרים. כך, למשל, במונולוג שכתב, כביכול, מפיו של גיבור־נעוריו, טיל אולנשפיגל, בו מופיע המוות כדמות המשעשעת והמדוייקת של "נפקנית מופלגת", וכך אפילו אמירות מוקצנות עד־כדי־פאתוס, כמו "היה עלי לבוא חשבון נוקב עוד,/ לקום מן העפר, משכב־דומה,/ כי חטא להישאר הרוג בקבר,/ כל עוד רוצחים מהלכים על אדמה" ["כל עוד רוצחים מהלכים על אדמה," שם, עמ' 80]. כאשר אמירות כאלה נאמרות מפיו של גיבור פואמתי הן נהנות ממידה של לגיטימציה, ששום פאתטיקן בזמננו לא יהנה ממנה בדברו בקולו שלו דברי־פאתוס כאלה.

ואחרון־אחרון, משורר הכותב "הולך אני, תולש גזוים של קרח,/ הסופה ערמה תילי שלגים בליל," או "נושם סופת שלגים מתחוללה בגן,/ וכיסנים־באורז מהבילים חמים/ נוטל מקצה מזלג נוצץ בידי זכן," שתי תמונות חורף שאולי הן שגרתיות בשירה הרוסית, אך עודן נתפסות כמתומצתות ובהירות בעיני קורא מערבי, אינו משורר רע. לכל היותר הוא משורר, הפועל בצומת ייחודי של אילוצים ונסיבות־דחוקות, שאנו לא היינו כמוהם כלל להיקלע אליו. סופו של דבר, מותר לנהוג בו מידה של קבלת־אורחים, מבלי לשכוח לנקות משיריו את קצף האמירה הכוללנית, הצף על פני התהומות מהם עולה שירה.

מוסד ביאליק • ירושלים
הופיע ונמצא למכירה
אנציקלופדיה מקראית, כרך ט' (המפתחות)
מקיף את כל הערכים המוזכרים בגוף האנציקלופדיה (8 כרכים) וכן מפתח הכתובים שנתפרשו בה. 383 עמ' משולשי טורים + יג עמ' + V עמ'. לנוחיות הקורא הובאו בראש הכרך הסברים לשימוש במפתח.
להשיג בבתי־המסחר לספרים וכן במדור התפצה של מוסד ביאליק, רח' פייר קניג 37, ירושלים (ת.ד. 92), טל' 783554.

דורית קדר ■ תערוכות

מסחר, אמנות, חיים

אירווינג פן, מוזיאון תל־אביב

במוזאון תל אביב מוצגת תערוכה ענקית של אחד מחשובי הצילום המסחרי בארה"ב — אירווינג פן (התערוכה אורגנה על־ידי המוזאון לאמנות מודרנית בניו־יורק באוצרותו של ג'ון שרקובסקי. אוצר מארח — מיכה בר עם).

איפיון אמפירי ראשון — הצילומים, בחלקם הגדול, מיועדים למטרות מסחריות, כאשר פן אינו שוכח את המימד הויזואלי הצורני הטהור, המרמז על התחום האמנותי. גורם הציוריות לא מניח — כובע שחור יוצר משולש, הדמויות מהוות קווי מיתאר מורגשים, התנוחות עצמן לא טבעיות, ודווקא ההיבט התאטרלי והמלכותי הוא שגורם להתרשמות הנעה בין פרסומת לשמה לציור טהור. הדברים גם באים לידי ביטוי בכותרות לתמונות: "נערה שותה" או "אשה עם טבק על הלשון", כאשר רק בסוגריים מופיעים שמות הדוגמניות. גורם המלאכותיות מאזכר את זרם המנייריזם באמנות או איזו תפיסה סוראליסטית. כך "אשה עם צוואר ארוך" בהחלט עשוייה לינוק את השראתה מהמדונה בעלת הצוואר הארוך לפרמיג'אנינו, כאשר גם שם גורם המלאכותיות והאסתטיקה הצרופה מצביעים על דיציפלינה שאולי־ מבוססת על החיים אך מתרחקת בהם בזכות התנוחה המוקצנת והמוזרה, כמו גם המודעות החזקה ליעד השונה של האמנות — ההנאה הויזואלית הצרופה. לאלו, כאמור, תורמות התנוחות — ההיבט המופשט שנתרם בזכות רקע נייטרלי שכאילו מוחק את הריאליה ומתמקד על הדמות הנדונה כמרכז יחיד ויחודי של הסתכלות. לפעמים הרקע הנייטראלי, שאינו אלא פיסת בד, מגלה חלק מהסטודיו, ולפעמים לא. כאן — ובעיקר כאשר חלק מהסטודיו נגלה — ניתן לנחש שמקור השראה ציורי אפשרי הנו ציור המודל הענק לקורבה, שבו הוא מאכלס הן ריאליה והן ריאליה ציורית, אמפיריקה לצד אלגוריה, בד בבד עם רעיונות מופשטים יותר.

תחושת הציוריות החזקה לא נגרמת אך ורק בשל הקומפוזיציה המנתקת את הדמות מהריאליה, מקצינה את קווי מיתארה ותנוחתה ומדגישה איפור תאטרלי חזק והבעות שכאמור מודעות לאמנותיות של תנוחתן אלא גם בשל הגישה הרגישה מאוד לצבעוניות. צורה וכתם חוברים יחדיו "למרות" הדמות. כך "אשה בכובע דיור עם מרטיני" מתוארת כאשר ידיה, מעילה וחלק מהפנים הם בשחור, ורק הכובע לבן ועליו הד נוסף למשחק השחורים־לבנים באמצעות סרט שחור. גורם המלאכותיות הנהדר הזה, המושג דווקא על בסיס הקיים, מתממש גם תודות להקצנה בפרספקטיבה — שרוול רחב מתקרב כאשר הדמות מתרחקת. (שוב, ראה השפעה כמעט ודאית של הציור המנייריסטי של פרמיג'נינו ופונטורמו והריחוק האריסטוקרטי ועוטה המיסתורין והחידה של ברונזינו. כנראה התרשם פן מהיכולת המופלאה של המנייריסטים להעביר דוק של ה"משהו האחר" על אף התכנים המסורתיים והקונבנציונליים).

הדגש על טקסטורה — אף הוא פרט חשוב. כך אשה חשופת גב מגלה את משיות עורה הבהיר, נוצצתיות השיער, אוורירות ורכות הפרווה והסרט שעל גבה החשוף — כמו גם את קרירות הפנינה. הדמות כולה נחשבת, ולו לרגע הצילום, לתכשיט רב ערך, ועל כן כל פרט שבה הוא בעל משמעות מירבית, מעשה צורפות המחבר אבן לאבן לתכשיט נהדר.

נראה שפן גאה להראות לנו כי הוא דולה את היופי מכל דבר יומיומי ורגיל, והכל תוצר של עין היודעת לקלוט את היופי והייחודיות בזכות זווית ראיה נבונה והסתכלות יוצרת ויצירתית כאחד. הרגיל מקבל תנופת־יתר גם בגלל המימד התיאטרלי החזק — ראה, לדוגמא, "אשה בכובע תרנגולת" או מתח ההעמדה בפינה של הסטודיו בדיוקן של מרסל דישאן.

מוטיב נוסף המוזכר לעין והמאזכר אף הוא (במידת מה) את המנייריזם היא תחושת העלית: הדוגמניות הן יפות תואר, והדיוקנאות, שמצולמים כאשר הראשים קרובים למצלמה והייחודיות נקלטת מיד, שייכים לאנשי החברה הגבוהה, סופרים ואמנים. זו אינה עלית של ממון אלא של בחירה אינטלקטואלית. (המנייריזם הדגיש בזמנו את המימד הנבדל עקב היסוד של האינטלקטואליות הגבוהה והגישה לאסתטי).

נכון שפן מצלם גם את פשוטי העם, את הקצב, הזגג, מנקה הארובות או הגזם, אלא שלאלו לא ניתן שם אלא השם של מלאכתם. הם מייצגים אב־טיפוס, ופן מצלם בשלמותם, ללא הדגשה על הבעת הפנים. (איננו רוצים להפגין עמדה של אמנות סוציאליסטית. אנו רחוקים מעמדה זו ודוגלים באמנות שאינה מגוייסת לרעיונות א־פריורי. כאן אנחנו רק רוצים להצביע על עובדות בשטח, שהן תוצאה ישירה של עניין הצלם באנשי היצירה, יותר מאשר בבעלי המקצוע, כאשר אלו האחרונים בהחלט מקבלים את מלוא האהדה כאב־טיפוסים).

דברים דומים מתרחשים לגבי דמויות הנשים בהשוואה לגברים. הנשים הן לרוב דוגמניות, פרט לחריגים מעטים. הן בראש ובראשונה אלילות יופי. תכשיט נוי להסתכלות, הצופנות בצורה אלגנטית ומוסווית גרעין של משיכה ארוטית, ולו רק בגלל שלמות יופין. הגברים, לעומתן, מעוררים עניין בעקבות אופיים האישי. הם היחידים שחומקים מההסתכלות שעושה איזו אובייקטיביזציה. לאוביקטיזציה זו כמובן תורמת העובדה שהכל מצולם בתוך הסטודיו ואין תמונות מן הסביבה הטבעית.

גם יסוד התיאטרליות מופגן כאן, ובעיקר אמורים הדברים לגבי הלוחם מקאמרון היושב מקושט באביזרי מלחמה: הקישוטים המתפשטים על ראשו וצווארו, הנוצה הענקית המתנוססת על ראשו; הרגליים הפשוקות בישיבה בוטחת למרות שרגל אחת נתונה בתחבושות וברזלים. למרגלותיו נערה יפה, ידו האחת מונחת על ברכו, כאשר השניה מחזיקה בכלי זין ענקיים, מקושטים אף הם.

בחלק אחר של האולם מוצגים אלו מול אלו צילומים מהבמה האפריקנית על היופי הייחודי לה צביעה על הפנים: יצירת רגמים של קימורים וקיעורים בעור; תקיעת נוצות או קרני חיות לתוך נחירי האף (ואולי כדי להידמות לחיות הפרא שבסביבה ולרכוש באמצעות האדרה החיצונית את כוחם הפיזי). הסתכלות מבעד למסנן חברתי מערבי עלולה לקטלג את הנראה בתוך מגירת הפראים. ואולם, בובות החייטים המקושטות בפרוות של חיות ובנוצות מראות שבעצם אין שוני רב בתפיסה הבסיסית, אלא שהאדם הלבן לא מענה עצמו כליכך. וגם כאן — חידור תנוכי האוזניים מעוגן על אותו רעיון של פגיעה ופגיעה בשלמות הגופנית למען רעיון של יופי מקובל.

בובות החייטים גם מסייעות לראות את הדוגמניות כמשהו המקורב להן — כאובייקט צורני לצפייה. רעיון זה מקבל מימד נוסף כאשר הוא מתקשר דווקא לכל אותם פריטים שאין היופי מהווה חלק מהם אלא להיפך: פסולת לשמה או בדלי סיגריות. גם ניירות מרופטים וכלויים עוברים מטמורפוזה והופכים, אף הם, למושאים ציוריים יפים. (כאן כדאי לאזכר את ההבחנה היפה של ולפלין על מה שבין פינטורסקי לפיקטוריאלי: המסתכל. במקרה של פן שני המימדים חברו יחדיו לסינטזה מאלפת).

גם כאשר פן עוסק בעירום — הוא מוביל את הצופה בהדרגה מדמות נשית שרועה על כורסה, שגופה יפה ומושך, עד לדמות לאחרת, שמשמניה אינם ארוטיים אלא יוצרים צורה יפה לשמה. בכך הוא פוסע בין יופי הלקוח מהמונחים הריאליים העכשוויים, התואמים את רוח המערב, לבין יופי שנברא בעקבות חשיבה צורנית טהורה.

לבסוף כדאי לשים לב לתפיסה הקומפוזיציונית הבונה וההרמונית של פן, המוצאת ביטוי בפיסול שאינו אלא גבינה היוצרת אליפסה, עגבניה ארומה שאחד מצידיה נראה כפטמה וכותרת של זית שחור. לבן, אדום ושחור, צורות עיגוליות, הדרגתיות בגודל — והנה פסל מודרני נוסח הצבעוניות והפשטות של מירו. גם מיקום חפצים כגון בקבוק וכוס לידו, ההשתקפויות עצמן והניקיון של המבניות — מאזכרים מעין תפיסה קונסטרוקטביסטית מינימליסטית הלקוחה מתולדות האמנות.

פן, אם כן, מערב אמנות של חיים באמנות, מסחר ואמפיריקה בלווי המחשות השאולות מתחום התחביר הצורני האמנותי, טבעיות ומלאכותיות, תיאטרליות והמחשה.
תערוכה נהדרת.
□

דני ורט ■ קולנוע

פנטזיה

"וילו והנסיכה", בתי הקולנוע ברחבי הארץ

למראה ההפקה החדשה של ג'ורג' לוקאס, "וילו והנסיכה" (במקור "וילו"), לא ניתן שלא להעלות מהרהורים נוסטלגיים ולהתמלא בגעגועים לסרטי אגדה תמי־מים ונבונים כמו "הקוסם מארץ עוץ" או "הגנב מבגדד". אותם סרטים קלאסיים היו אולי פשט־ניים, ולמראה השגי ושכלולי מחלקות האפקטים המיוחדים בנות זמננו נראים גם מגושמים ולא משוכללים. אבל דבר אחד היה קיים באותם סרטים הדומה שנעלם מהסרטים של היום: אותם סרטים בני ארבעים ואף יותר פעמה בהם רוח אנושית.

"וילו והנסיכה" הנו אחד מאותם מיתוסים קולנועיים מודרניים הנוצרים בהוליווד של שנות השמונים. אין זה סרט מקומם כמו "קונן הברברי" הפאשיסטי, וניתן לשייכו לאגף התמים יותר של סרטים נוסח "אגדה" או "תעלומת הבדולח האבוד", אם כי בסרט, שדומה שנועד בעיקר לקהל צעיר, יש גודש ניכר של אלימות. בדומה לסרטים שהוזכרו קודם, המיתוס החדש מקורותיו בכל המיתוסים התרבותיים המוכרים — התנ"ך, המיתולוגיה היוונית, אגדות האחים גרים, קלסיקה של ספרות ילדים, שלא להזכיר כמובן השפעות של המיתוסים הקולנועיים להם אחראי ג'ורג' לוקאס עצמו. הפעם שיתף לוקאס את הבמאי הצעיר רון הווארד (השחקן לשעבר, בין היתר הופיע גם בסידרת הטלוויזיה "ימים מאושרים") מי שביים בין היתר את הסרטים "ספלאש", "קוקון" ו"היטבנים באים". כאן, בעזרת לוקאס, יצר הווארד את הפקתו הגדולה ביותר; לוקאס, אגב, סיפק גם את הסיפור על פיו נכתב התסריט.

אבירים, מכשפות, גמדים, נסיכות ומפלצות בשפע

אין מדובר הפעם בעולם כמו־עתידני נוסח מלחמות הכוכבים, אלא בעולם אגדי נטול זמן היסטורי. מדובר בעולם קומיקס שבו חיים בכפיפה אחת אבירים, מכשפות, גמדים, נסיכות ומפלצות בשפע. המלכה המכשפה המרשעת באוורמורדה חוששת מפני נבואה האומרת שמלכותה תיגזל ממנה ועל כן היא מצווה להשמיד ברחבי ממלכתה את התינוקות ממין נקבה. שפחה מצליחה להבריח תינוקת מבית הכלא, סימן לידה מורה על יעודה בחיים. המשרתת משיטה את התינוקת בנהר אילה משה בתיבת הגומא, שניות ספורות לפני שהיא נטרפת על ידי שני כלבים רצחניים בשירות אנשי המלכה (ולא בדיוק כלבים, אלא בעצם הכלאה משונה בין בבון לחזיר בר). התינוקת נסחפת אל קירבת ביתה של משפחת גנסים בני שבט הנלווינים. אבי המשפחה, וילו אופגוד (וורוויק דייויס), איכר צנוע השואף להיות קוסם, מאמץ את התינוקת (הרייקנית, כפי שקרויים כאן בני שבטה בעל הגובה הממוצע). לאחר שמסתבר לזקני מועצת הכפר עד כמה מסוכנת ההחזקה בתינוקת, נשלח וילו יחד עם משלחת מבני עדתו להשיב את התינוקת למקורה. מכאן ואילך מתחילה ההרפתקאה הגדולה שבה נוטלים חלק גם מאדמרטיגן (ואל קילמר), גנב המתגלה כסייף אמיץ רב תושיה, סורשה (ג'ואן וואלי), נסיכה לוחמת ובתה של המלכה הקוסמת המתקוממת בסופו של דבר במלכות הרשע של אמה, וגם הקוסמת הטובה רזיאל, שעוברת גלגולים שונים ומשונים של עכברוש, עורב ותיש, עד שהיא לובשת לקראת סיום את דמותה האמיתית, סבתא טובת לב עטופה בסדין לבן. מסעו של וילו רצוף סיכונים הכוללים בין היתר מרדף מרכבות, גלישה על פני השלג, מאבק בדרקון בעל שני ראשים היורק אש, ולקראת סיום — הקרב על טירת המכשפה והעימות בין שתי הקוסמות, מאבק מסיים בין כוחות האופל לכוחות האור.

יותר מכל דבר אחר מרשים וילו מבחינת נתוני ההפקה שלו, ויותר מכל אחד אחר האחראי על סרט זה חייבים לציין לטובה את אנשי האפקטים המיוחדים (אנשי "אור וקסם תעשייתים", המחלקה לאפקטים של לוקאס), את צילומיו היפים של הצלם הבריטי אדריאן בידל ואת העיצוב האמנותי של אלן קמרון. הסרט עצמו אינו אלא שעשוע של ילדים מגודלים. לוקאס ושותפיו עדיין עסוקים במימוש פנטזיות ילדות. הסרט אינו אלא לקסיקון של ציטוטים, קטלוג לאגדות וספרות ילדים. לא קשה להבחין כאן בציטוטים מתוך "סינדרלה", "שלגיה ושבעת הגמדים", "פיטר פן" (עם פיות טובות נוסח טינקרבל), "מסעות גוליבר" (כשהבדיחה היא שהענק הוא וילו הננס, הנקלע אל בין אנשי שבט הבראוניס, מין יצורים זעירים), "חלום ליל קיץ" (הבראוניס מפזרים סם התאהבות), "הקוסם מארץ עוץ" (נעליה של המכשפה הרעה מציצות מתוך ההריסות), וזו רשימה חלקית בהחלט. כאמור, גם השפעות ברורות של "מלחמות הכוכבים" של לוקאס עצמו לא נעלמו מסרט זה — בין היתר קייל הגנרל האכזר של המלכה שגולגולת מכסה את פניו אינו אלא גלגול של אדרת ואדר, ושני הבראוניס הקטנים המצטרפים למסעו של וילו, שנועדו לספק את האתנחתות הקומיות, הם העתקים של צמד הרובוטים סי־טרי־פי־או וארטו־דיטו. □

תל־אביב

אסתר
נשר הברזל 2
שישי – 10.00, 12.15
שבת – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50

אורלי
הקלות הבלתי נסבלות של החיים
שישי – 9.45
חול + מוצ"ש – 9.15, 5.45

בית ציוני אמריקה
שישי:
14.30 – קאוס
24.00 – בייבי אריזונה
מוצ"ש:
19.00, 21.30 – מסע לקיתרה
24.00 – ספרים
יום א':
20.00 – שלום לך, בן
יום ב':
17.00 – טוביה החולב
19.00 – תקיעת כף
21.30 – "38"

בן־יהודה
וילו והנסיכה
שישי – 12.10, 9.45
מוצ"ש – 9.45, 7.15
חול – 9.30, 7.00, 4.30
ב'-ה' – 11.00 בבוקר

גת
בוקר טוב, וייטנאם
שישי – 9.55, 12.30
מוצ"ש – 7.30, 9.45
חול – 5.00, 7.30, 9.45

גורדון
החגיגה של באבט
שישי – 14.30
מוצ"ש – 21.45, 19.30
חול – 21.30, 19.15, 17.00

דקל
ביג
שישי – 22.00
מוצ"ש – 7.10, 9.35
חול – 5.00, 7.10, 9.35

דרייב אין
אחרון לוחמי החלל
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.30
חול – 9.30, 7.30
סקס
שישי – 12.15
מוצ"ש + חול – 12.00

הוד
מארח השדים
שישי – 12.00, 9.45
מוצ"ש – 9.30, 7.15
חול – 9.30, 7.15, 5.00

לימור חדש
סהרורי
שישי – 12.00, 10.00
שבת – 11.00, 7.30, 9.30
יום א' – 5.00, 7.30, 9.30
ב'-ה' – 11.00, 5.00, 7.30, 9.30

פאר
טובעים במספרים
שישי – 22.00
מוצ"ש – 21.35, 19.10
חול – 21.35, 19.10, 16.30

מוזיאון ת"א
קיץ אצל סבא
מוצ"ש – 21.30, 19.15
חול – 21.30, 19.15, 16.30

טיילת 1
מרדף חצות
שישי – 12.10, 9.45
מלחמה ושלום
מוצ"ש – 7.00
חול – 9.30, 7.00
מצולים קטנים
ב'-ה' – 11.00, 13.00

טיילת 2
U2
שישי – 12.00, 10.00, 14.00
מוצ"ש – 9.30, 7.15
חול – 9.30, 7.15, 5.00
קרוקודיל דנדי 2
ב'-ה' – 11.00, 13.00

טיילת 3
החיים החדשים לאחר הגירושים
שישי – 12.00, 10.00, 14.00
מוצ"ש – 9.30, 7.15
חיים חדשים
חול – 9.30, 7.15, 5.00
היפה והחיה
ב'-ה' – 11.00, 13.00

פריז
אנה
שישי – 12.00, 22.00, 24.00
שבת – 7.15, 9.30
חול – 12.00, 2, 4, 7.15, 9.30
שבת:
17.00 – חנבל הבורמזי
23.30 – מונטי פייטון – משהו שונה לגמרי

חן 1
מת לחיות
שישי – 9.50, 12.20
שבת – 7.20, 9.55
חול – 4.45, 7.20, 9.55
תקלה מופלאה
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30
שבת – 11.00 בבוקר

חן 2
טאי פאן
שישי – 10.00, 12.15
שבת – 7.25, 9.55
חול – 5.00, 7.25, 9.55
השועל והכלבלב
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30
שבת – 11.00 בבוקר

חן 3
תקלה מופלאה מס' 3
שישי – 10.00, 12.15
שבת – 7.30, 9.50
חול – 5.00, 7.30, 9.50
חברי הדרקון אליוט
ב'-ה' – 10.00, 12.30, 2.30
שבת – 11.00 בבוקר

חן 4
לסניור באהבה
שישי – 10.00, 12.15, 11.00 בבוקר
שבת – 7.30, 9.50
א' – 11.00, 2.00, 5.00, 7.30, 9.50
ב'-ה' – 5.00, 7.30, 9.50
ספר הג'ונגל
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30
שבת – 11.00 בבוקר

חן 5
פרנטיק
שישי – 10.00, 12.15, 11.00 בבוקר
שבת – 7.30, 9.50
א' – 11.00, 2.00, 5.00, 7.30, 9.50
ב'-ה' – 5.00, 7.20, 9.50
דמבו הפיל המעופף
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30
שבת – 11.00 בבוקר

לב 1
יום שני הסוער
שישי – 10.00, 12.15
שבת – 7.45, 9.45
חול – 11.30, 12.00, 5.00, 7.45, 9.45

לב 2
החיים הם נהר ארוך ורוגע
שישי – 10.00, 12.15
שבת – 7.45, 9.45
חול – 11.30, 2.00, 5.00, 7.45, 9.45

לב 3
ביאטריס
שישי – 9.45
שבת – 9.35
חול – 5.00, 9.35
בגלל המלחמה ההיא
שבת – 7.35
חול – 12.00, 2.00, 7.35
שלושה לאושר
שישי – 9.15

לב 4
הנסיכה הקסומה
שישי – 10.00
שבת – 7.45, 9.45
חול – 11.30, 2.00, 5.00, 7.45, 9.45
חוק, החיים המושחתים
שישי – 12.15

שחף
מרדף חצות
שישי – 12.00, 9.45
מוצ"ש – 9.30, 7.00
חול – 9.30, 7.00, 4.30

תכלת
הקומיסרים
שבת – 7.30, 9.45
חול – 5.00, 7.30, 9.45

תל־אביב
סהרורי
שישי – 12.00, 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.30
חול – 9.30, 7.30

אלנבי
דמיין ג'ון לנון
שישי – 10.00, 12.00
שבת + חול – 19.30, 21.40
שבת:
13.00 שנה בצל הסכנה
15.00 מארה סאד
17.00 חנות קטנה ומטריפה
24.00 חבורת הלוחמים

בית ציוני אמריקה
מסע לקיתרה
ג' + ה' – 16.15, 19.00, 21.30
ה' – 23.45 – גלגל אותה

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר, מוצ"ש, 3.12
סאלח שבתי: 20.30
דודתו של צ'ארלי: 18.00, 21.00
יומנו של מטורף: 20.30
מוספשבת – שבת ב־11 בבוקר

חיפה

רב אור 1
מרדף חצות
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 6.45, 9.15; יום א' – 4.30
השועל והכלבלב
ב'-ה' – 11.00, 4.30
שישי + שבת – 11.00 בבוקר

חן
מת לחיות
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 4.15, 6.45, 9.15

אורלי
יום שני הסוער
מוצ"ש + חול – 7.00, 9.15

רון
וילו והנסיכה
מוצ"ש – 7.00, 9.15
חול – 4.30, 7.00, 9.15

אורה
הנסיכה הקסומה
שישי – 22.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15
ב'־ג'־ד'־ה'־ו' – 11.00 בבוקר

קרן אור המחודש
לידי איב
מוצ"ש – 21.15, 19.00
חול – 21.15, 19.00, 16.30
שבת – 23.30 – טעם החיים
חמישי – 23.30 – לפי מונטי פייטון

פאר
נשר הברזל מס' 2
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
חול – 4.15, 6.45, 9.15

עצמון 1
סהרורי
שישי 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 2
מארח השדים
שישי – 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 3
פקין בלוז
שישי – 10.15
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 4.30, 7.00, 9.15

רון
וילו והנסיכה
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.15, 7.00, 4.30

רב אור 2
בוקר טוב, וייטנאם
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
א' – 4.15
חול – 6.45, 9.15

רב אור 3
שם המשחק
שישי – 22.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
א' – 4.30
חול – 6.45, 9.15
מלחמת כדורי השלג
ב'-ה' – 11.00, 4.30
ו' + שבת – 11.00 בבוקר

פתח־תקוה

היכל 1
סהרורי
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.15
חול – 9.30, 7.15, 4.30

היכל 2
מרדף חצות
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.00
א' – 9.30, 7.00, 4.30
חול – 9.30, 7.00
קרוקודיל דנדי 2
ב'-ה' – 11.00 בבוקר

היכל 3
וילו והנסיכה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.00
יום א' – 9.30, 7.00, 4.30
ב'-ה' – 11.00, 9.30, 7.00, 4.30

עפולה

מופתדרון
חיים חדשים לאחר הגירושים
מוצ"ש – 9.00
חול – 9.00

ירושלים

אורגיל
בוקר טוב וייטנאם
שבת – 7.00, 9.15
א' – 4.30, 7.00, 9.15
ב'-ה' – 7.00, 9.15
מק חברי הטוב ביותר
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 4.30

אדיסון
סהרורי
מוצ"ש – 9.00, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30
ב'-ה' – 12.30, 10.30

עדן
מארח השדים
מוצ"ש – 9.00, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30

אורנע
תקלה מופלאה (חלק ב')
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30
ב'-ה' – 10.30

רון
נשר הברזל 2
מוצ"ש – 9.15, 7.15
חול – 9.00, 7.00, 4.30
ב י ג
ב'-ה' – 10.30

סמדר
ביטל ג'וס
שישי – 10.00, 11.30
מוצ"ש – 11.30
חול – 11.30
בעל בהשאלה
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.15, 7.00

אימפריה 1
שישי – 14.30
מסע עסקים של אבא
מוצ"ש – 21.30, 19.00
טובעים במספרים
חול – 21.30, 19.00, 16.30
טובעים במספרים
ב'-ו' – 12.30, 10.30
לא שם זין
שישי – 14.30
חוזה השרטט

אימפריה 2
צל הטווס
מוצ"ש – 21.30, 19.15
חול – 21.30, 19.15, 17.00
עם הכלב לצמרת
ב'-ו' – 12.30, 10.30

אימפריה 3
החגיגה של באבט
מוצ"ש – 21.30, 19.15
חול – 21.30, 19.15, 17.00
סופרמן III
ב'-ו' – 12.30, 10.30

מיטשל
מרדף חצות
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.15, 7.00

בית אגרון
ש י ש י
14.00 סודי ביותר
15.45 לבירינט
ש ב ת
11.00 דמבו הפיל המעופף
12.45 לילה של יום מפרך
14.15 מונטי פיטון – שודדי הזמן
16.15 הקוסם מארץ עוץ
18.15 האלים משתוללים – כולם נפלו על הראש
20.15 לבירינט
22.00 מונטי פיטון – שודדי הזמן
24.00 סודי ביותר

כפיר
יום שני הסוער
מוצ"ש – 9.00, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30

סנטר 1
וילו והנסיכה
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.00, 6.45, 4.30
ב'-ה' – 12.30, 10.30 בבוקר

סנטר 2
U2
מוצ"ש – 9.00, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30
ספר הג'ונגל
ב'-ה' – 12.30, 10.30 בבוקר

סנטר 3
לסניור באהבה
מוצ"ש – 9.00, 7.00
חול – 9.00, 7.00, 4.30
ב'-ה' – 12.30, 10.30 בבוקר

סנטר 4
מת לחיות
מוצ"ש – 9.15, 7.00
חול – 9.00, 6.45, 4.30
גוליבר במדינת הגמדים
ב'-ה' – 12.30, 10.30 בבוקר

רמת־גן

גן 1
סהרורי
שישי 10.00, 12.15
שבת 7.30, 9.50
א' – 5.00, 7.30, 9.50
ב'-ה' – 7.30, 9.50
תקלה מופלאה מס' 2
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
שבת ב־11 בבוקר

גן 2
בוקר טוב וייטנאם
שישי 9.50, 12.00
שבת – 7.30, 9.55
א' – 5.00, 7.30, 9.55
ב'-ה' – 7.30, 9.50
השועל והכלבלב
ב'-ה' – 10.00, 12.30, 2.30, 5.00
שבת 11.00 בבוקר

גן 3
עיניים שחורות
שישי – 9.50, 12.30
שבת – 7.30, 9.55
א' – 4.45, 7.20, 9.55
ב'-ה' – 9.50, 12.30
מק חברי הטוב ביותר
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
שבת – 11.00 בבוקר

גן 4
מת לחיות
שישי – 9.50, 12.15
שבת – 7.20, 9.50
א' – 5.00, 7.25, 9.50
ב'-ה' – 7.35, 9.50
הנסיכה הקסומה
ב'-ה' – 10.30, 12.30, 2.30, 5.00
שבת ב־11.00 בבוקר

אואזיס
נשר הברזל
שישי – 10.00
שבת – 7.15, 9.45
חול – 5.00, 7.15, 9.45

לילי
החגיגה של באבט
יום ו' – 10.00
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 5.00, 7.15, 9.30

חולון

ארמון
מגפיים לוהטים
שישי – 22.00
מוצ"ש – 21.30, 19.30
א'־ב'־ד'־ה' – 21.30, 19.30, 17.00
יום ג' – 17.00 - סרט לפנסיונרים

סבוי
וילו והנסיכה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.00
חול – 9.30, 7.00, 4.30

מגדל
בוקר טוב, וייטנאם
שישי – 10.00
שבת – 7.15, 9.40
חול – 7.15, 9.40

גבעתיים

חדר
וילו והנסיכה
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.00
חול – 9.30, 7.00, 4.30

בת־ים

עצמאות
מרדף חצות
שישי – 10.00
מוצ"ש – 9.30, 7.00
ב'-ה' – 9.30, 7.00, 4.30

רב גת 1
טאי פאן
יום שישי – 10.00
מוצ"ש – 6.45, 9.15
יום א' – 4.30
חול – 6.45, 9.15
תקלה מופלאה מס' 2
ב'-ה' – 11.00, 4.30
יום ו' – 11.00 בבוקר

רב גת 2
ביג
שישי – 10.00
מוצ"ש – 7.00 - 9.15
יום א' – 4.30
חול – 7.00, 9.15
חברי הדרקון אליוט
ב'-ה' – 11.00, 4.30
יום ו' – 11.00 בבוקר

נתניה

שרון
סהרורי
מוצ"ש + א' – 7.00, 9.15
ב'-ה' – 5.00, 7.00, 9.15
ההרפתקה החדשה של [illegible]
ב'-ה' – 11.00

באר־שבע

חן
פרחים בעליית הגג
שישי – 10.00
מוצ"ש + חול – 9.30, 7.15

ראשון־לציון

רון 1
מרדף חצות
מוצ"ש – 9.30, 7.00
חול – 9.30, 7.15
ביג
יום א' – 5.00
ב'-ה' – 5.00 – 11.00

רון 2
סהרורי
מוצ"ש – 7.15, 9.30
חול – 9.30, 7.15, 5.00
ב'-ה' – 11.00 בבוקר

רון 3
פרסידיו – המקום השמור ביותר
מוצ"ש – 9.30, 7.15
חול – 9.30, 7.15
גוליבר במדינת הגמדים
יום א' – 5.00
ב'-ה' – 5.00, 11.00 בבוקר

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: מור – חביבה רייק 20
חולון: ברגוריון – לנדאו 16
ירושלים: קופ"ח – רוממה דרך המ"ג 28
נתניה: מקסים – סלומון 2
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: המגן – ביאליק 30
תל־אביב: שרה רב – האנגר 3
סיני – שד' ירושלים 70
חיפה: קרית אליעזר – כבר מאירהוף 6
רעננה־כ"ס: מרכז גולן – אחוזה 198

שבת
בת־ים: מור – חביבה רייק 20
חולון: בן גוריון – לנדאו 16
ירושלים: הר הזיתים (שבת)
קופ"ח רוממה – המ"ג 28 (מוצ"ש)
נתניה: תרופה – הרצל 2
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: רמת יצחק – שד' ירושלים 96
תל־אביב: שרה רב – האנגר 3
סיני – שד' ירושלים 70
חיפה: מוור – המגינים 97
רעננה–כ"ס: רוקסטור ששת הימים 47 (ש)
אבנר גלעד – וייצמן 34 – כ"ס (מוצ"ש)

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – ביום ה', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – ביום ב', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – נשים, כירורג', אורתופ', עיניים; שערי צדק – פנימית; ביקור חולים – ילדים
שבת
הדסה ע"כ – כירורגיה, אורתופדיה, עיניים; א.א.ג; שערי צדק – ילדים; ביקור חולים – נשים; הדסה הר"צ – פנימית

ב־9 בפברואר: מכבי ת"א – הפועל ת"א; הפועל חיפה – מכבי ר"ג

מחזיקת הגביע הודחה — דרבי ת"א בחצי־הגמר

הפועל חיפה חדהימה בכפר־בלום – 28:48 במחצית; הגליל הפכה – 69:71 ו־73:75 אך במצב של 77:77 חולל יוסטון את הסנסציה בסל נצחון – 77:79 ★ הפועל ת"א – אליצור נתניה 84:99 ★ מכבי ר"ג – מכבי חיפה 94:116

יוסטון הותיר הגליל בהלם

הפועל חיפה – הפועל הגליל־העליון 77:79 (28:48)

דני בירן

סל נצחון שקלע רולאנד יוסטון, כוכב הפועל חיפה, 40 שניות לסיום המשחק, הדיח את מחזיקת הגביע, הפועל הגליל־העליון, מהמשך המשחקים, כשנוצחה באולמה — 79:77, לאחר שהפועל חיפה כבר הוליכה ביתרון בן 20 נקודות בהפסקה — 28:48.

כבר בדקה ה־3 אותתו החיפנים על כוונותיהם כשקלעו 11 נקודות, ללא מענה, והובילו החל מהדקה ה־8 בהפרש של 18 נקודות.

היה זה משחק של שתי מחציות שונות בתכלית. הפועל חיפה פתחה את המשחק בסערה, וניהלה משחק טקטי ומחושב, כאשר השליטה בכדורים החוזרים היתה מוחלטת מצד האורחים. היו אלו כדורים שנזרקו לסל הפועל חיפה ע"י שחקני הגליל, שניסו שוב־ושוב לקלוע אך החטיאו את הטבעת. רק בדקה ה־5 קלע טרי מרטין את הסל הראשון לזכות קבוצתו. גם כאשר קלעו חניכיו של המאמן מולי קצורין מהגליל 5 נקודות רצופות והעמידו את התוצאה על 15:31 להפועל חיפה, לא היה בכך כדי לשנות את שהתרחש על הפארקט.

יריב ורשיצקי, מאמן הפועל חיפה, ידע ליטול פסק־זמן, ויוסטון קלע סל וקבע – 15:33 בדקה ה־13. בדקה ה־18 כבר הוליכה הפועל חיפה — 20:41, כשג'ים יוסוביץ' היה משכמו־ומעלה, ולעומתו היה ויין פרימן מהגליל חלש במיוחד. פרימן קלע את שתי הנקודות הראשונות שלו במשחק בשנייה האחרונה של המחצית, והעמיד את התוצאה על — 28:48 להפועל חיפה.

אחרי ההפסקה כבר חזו הצופים במשחק שונה בתכלית. שחקני הגליל הפעילו שמירת לחץ, ביצעו התקפות מתפרצות וחטיפות כדורים של פרימן, מלוביק וליף צימקו את הפער — 40.53 (24). כרך ליף קלע 6 נקודות רצופות.

ג'יא גודס וחבריו מהפועל חיפה לא אמרו נואש: הוא, יוסוביץ' ויוסטון, ניהלו מאבק ללא־פשרות על כל כדור וההפרש נותר בעינו. גודס יצא לטיפול ברגלו, והגליל ביצעה מפנה, בדקה ה־31. הפועל חיפה הוליכה – 56.62 ובדקה ה־33 – 64:69. כחלוף דקה צימקה הגליל — 68:69. בדקות אלו היה טרי מרטין "האיש של הגליל". שלושה סלים רצופים שלו, בתוספת סל של 3 נקודות מידי אור גורן, קבעו יתרון ראשון לגליל — 69.71.

פסקי־הזמן שנטל מולי קצורין כדי לארגן את המשחק לא השפיעו על החיפנים. בשלב זה החלו העבירות הרבות של הגליל לבוא לידי ביטוי. כל עבירה גררה קליעות־עונשין והתוצאה נעה כמטוטלת — 72.73 (37): שוויון — 73:73: מלוביק העלה את הגליל ליתרון — 73.75, יוסוביץ' השווה — 75.75: גודס העלה את הפועל חיפה ליתרון — 75.77: מרטין השווה, והמתח הרקיע שחקים.

40 שניות לסיום פרץ גודס, מסר ליוסטון, שקלע סל נצחון — 77.79.

הכדור עבר להגליל, שאיבדה אותו, ובמהומה שנוצרה חמק הכדור לידי החיפנים, ששמרו עליו עד לשריקה הגואלת מבחינתם, והפועל חיפה בחצי־הגמר.

שפטו ראובן וירובניק ושי שטריקס, לעיני 1200 צופים, בכפר־בלום.

● קלעו להפועל חיפה: יוסוביץ' 23, גודס 22: יוסטון 21: יוברט 9; שם־טוב 2 וקסקי 2.

● קלעו להפועל הגליל־העליון: מרטין 27; ליף 14: מלוביק 14, גורן 11: פליישר 5, פרימן 3 ומזרחי 2.

רולאנד יוסטון – סל נצחון

ויליאמס חגג מול נתניה

הפועל ת"א – אליצור נתניה 84:99 (44:51)

יצחק ויסהוף

הפועל ת"א עשתה אמש את שציפו ממנה. נצחון — 84:99 על אליצור נתניה, שהעניק לדניס ויליאמס וחבריו את הזכות להופיע בחצי־גמר גביע־המדינה בכדורסל, מול היריבה המושבעת, מכבי ת"א, שניצחה כבר שלשום את מכבי ראשון־לציון — 104:132.

פעמיים נפגשה הפועל ת"א השבוע עם אליצור נתניה. פעמיים ניצחה. פעם בליגה ואמש בגביע־המדינה. אליצור נתניה לא עשתה שיעורי־בית. שחקניה לא ידעו לבלום את דניס ויליאמס, הוירטואוז של הפועל ת"א, שחגג גם אמש. ויליאמס, שקלע 33 נקודות, קיבל סיוע מחבריו, ג'יימס טרי והווארד לאסוף, שהיו יעילים ביותר. עמוס פרישמן, שקלע 5 נקודות בלבד, הניע היטב את חבריו, שסבלו מכושר בינוני של לינטון טאונס.

אליצור נתניה הצליחה לבלום את תנופת הפועל ת"א, שהוליכה בכל דקות המשחק, רק כאשר שמרה אישית, אך העבירות הרבות שביצעו שחקניה אילצו את מאמנם יהושע רוזין לעבור לשמירה איזורית, שלא הצליחה. אליצור נתניה סבלה מתנודות קיצוניות וממשחק סולני של קארל נברסון, שהיה אמנם הקלע הבולט בקבוצתו, אך משחקו חסר לעתים אחריות, וגם עבירות מיותרות אותן ביצע פגעו בחבריו. נברסון יצא בחמש עבירות שתיים וחצי דקות לסיום.

אליצור איבדה במהלך המשחק 14 כדורים לעומת 8 של הפועל ת"א. הפועל ת"א שלטה בכדורים החוזרים — 26 לעומת 21, כאשר לאסוף ויוק קלטו 8 כדורים חוזרים כל אחד.

פתיחת המשחק היתה שקולה. לאחר 17:19 להפועל ת"א בדקה ה־8, פתחו טרי, לאסוף, וויליאמס וטאונס פער — 17:27 ו־26:40 (14). לקראת המחצית עברה אליצור נתניה לשמירה אישית וצימקה את הפער — 44:51.

גם במחצית השנייה לא הועמדה שליטת הפועל ת"א בספק, ובסיום ניצחה — 84:99.

שפטו אברהם זגול ושלום ולצר, לעיני 500 צופים, באולם הפועל ת"א.

● קלעו להפועל ת"א: ויליאמס 33: טרי 26: טאונס 17: לאסוף 15: פרישמן 5 וחנוך 3.

● קלעו לאליצור נתניה: נברסון 27; מור 22: קוק 20: גוט 9: ברכה 4 והייניק 2.

תפוקה מדהימה של מאיו

מכבי רמת־גן – מכבי חיפה 94:116 (58:62)

יוסף פנטילט

אפי בירנבוים, מאמן מכבי רמת־גן, הימר אמש על הרכז גיל שוורצמן. גילי, שלא צבר העונה דקות משחק רבות, הצדיק את האשראי. הוא סחף את חבריו למשחק מלהיב ומהיר שהעניק להם נצחון ברבע־גמר הגביע על מכבי חיפה — 94:116.

שוורצמן קלע 6 נקודות, מסר 6 אסיסטים, אך את המחמאות קיבל על השמירה המעולה על הרכז הבין־לאומי של מכבי חיפה, עדי גורדון, הנמצא בכושר מעולה.

האיש שהעניק למארחים את הכרטיס לחצי־הגמר היה ללא ספק סטן מאיו. הכדורסלן הזר מסיאטל היה אמש במיטבו ובלתי־ניתן לעצירה. הוא קלע 43 נקודות (21 עד להפסקה), וקטף 14 כדורים חוזרים. נסיונות החיפנים לעצור בעדו עלו להם בצבירת עבירות רבות, וכך מצאו עצמם בשלוש הדקות האחרונות שלושת הגבוהים, אלון אופיר, בובי וואלאס ואנדי אונגס, מחוץ למגרש עם חמש עבירות.

מכבי רמת־גן היתה בתחילת המשחק בבעייה לאחר שאמיר בינו ביצע את העבירה השלישית בדקה ה־5, והוחלף. מחליפו ניר רכליס השתלב היטב בחמישייה שכללה גם את הארולד קילינג (22 נקודות) וליאור אדריטי (19 נקודות מהן 4 סלי־3), באחד ממשחקיו הטובים העונה.

בשורות מכבי חיפה איכזבו שני הזרים. אונגס קלע 10 נקודות בלבד, כולן במחצית הראשונה, ואילו ואלאס קלע 16. מי שניסה להציל את מכבי חיפה היה הקפטן ארי רוזנברג, עם 26 נקודות, מהם 4 סלי 3. אולם זה הספיק רק עד להפסקה — 58:62 לרמת־גן.

לאחר 20 דקות שקולות הצליחה מכבי רמת־גן, תוך ארבע דקות, לברוח ליתרון — 60:77, ולמעשה הוכרע גורל המשחק. מכבי רמת־גן ששיחקה כמעט בכל הזמן עם אותה חמישייה ורק בדקה האחרונה שיתפה שחקני הספסל, קצרה נצחון מכריע.

שפטו רמי פישר ואסא קמינר, לעיני 200 צופים, באולם צ'ייזין בקרית־אונו.

● קלעו למכבי ר"ג: מאיו 43; קילינג 22: אדריטי 19: רכליס 15: בינו 7; שוורצמן 6: שילר 2 ומוסקוביץ' 2.

● קלעו למכבי חיפה: רוזנברג 26: ואלאס 16: ברנע 14: גורדון 13; אונגס 10: אופיר 10: אמישה 8 ולייב 2.

הגליל ורמלה יפתחו מחר הסיבוב השני

משחקי הסיבוב השני בליגה הלאומית בכדורסל יפתחו כבר מחר כאשר קבוצת הפועל הגליל־העליון תארח ב־7 בכפר־בלום את אליצור נוה־דוד רמלה, במיפגש שהוקדם במחזור ה־12.

בסיבוב הראשון — 68:109 לגליל.

נקבעו שמונה הנבחרות לגמר אליפות אירופה

שמונה הנבחרות לגמר אליפות אירופה בכדורסל נקבעו אמש: יוון, הולנד, יוגוסלביה, בולגריה, איטליה, ספרד, בריה"מ וצרפת.

תוצאות אמש: ספרד — איטליה 80:81; יוון — צ'כוסלובקיה 85:107; הולנד — אנגליה 67:71; בולגריה — שבדיה 69:85; הונגריה — שוויץ 68:87; בריה"מ — פינלנד 79:81 (בריה"מ הופיעה עם נבחרת המשנה).

ערב בין־לאומי מלהיב מחר בכדור־עף

סיכוי קלוש להפועל קרית־אתא במוסקבה

גם קבוצות הנשים של הפועל בת־ים והפועל מטה־אשר יתקשו להתמודד במגרשיהן מול דינאמו מזרח־ברלין ולבסקי סופיה

כדורעף

ערב בין־לאומי מלהיב יהיה מחר בכדורעף. שלושה מפגשים בסיבוב השני בגביע־אירופה. המוקד, כמובן, במוסקבה שם תתמודד הפועל קרית־אתא עם דינאמו מוסקבה, בגביע־אירופה למחזיקות־גביע.

מבחינה מקצועית קיים פער־ענק בין שתי הקבוצות. הישראלים ישתדלו ללחום, אבל גם אם יזכו במערכה אחת זה יהיה הישג עבורם.

חשיבות המפגש הוא בעצם עריכתו בשתי המדינות. קרית־אתא תעשה היסטוריה בשתהיה הקבוצה הראשונה שתתמודד במוסקבה אחרי ניתוק היחסים, מאז מלחמת ששת־הימים ב־1967.

שני משחקים ייערכו בארץ. שניהם לנשים. נציגות ישראל יתקשו להפתיע את יריבותיהן ממזרח־אירופה.

קבוצת הפועל בת־ים תשחק מחר ב־7 באולמה עם דינאמו ממזרח־ברלין, שתגיע רק היום, בגביע־אירופה לאלופות נשים. המזרח־גרמניות הן מהצמרת העולמית. ישפטו: פורקרי (איטליה) ומיקי נמרן מישראל. המשקיף יהיה רדו רוונטל.

באותה שעה תארח באולם בנעמן הפועל מטה אשר את הקבוצה הבולגרית החזקה, לבסקי סופיה. מטה אשר חזקה אמנם מבת־ים, אך גם סיכוייה אפסיים מול הבולגריות בגביע־אירופה למחזיקות־גביע לנשים. ישפטו: ביטון מצרפת ועוזי בן־צבי. המשקיף יהיה אלכס רוזנברג.

הקבוצה הישראלית הרביעית בסיבוב השני בגביע־אירופה, הפועל מטה אשר (גברים), תשחק רק ביום ראשון ב־10.30 בבוקר בגביע־אירופה לאלופות גברים בבוקרסט, נגד סטיאווה בוקרשט.

קבלת־פנים חמה במוסקבה – ביקור בקרמלין ובבית־הכנסת

שרות "על המשמר"

קבוצת הכדורעף של הפועל קרית־אתא, שתתמודד מחר ב־3, שעון ישראל, במוסקבה, נגד דינאמו מוסקבה, נחתה אתמול אחר־הצהריים בבירה הסובייטית.

הקבוצה הישראלית התקבלה בחמימות ע"י המארחים הסובייטים שהבטיחו לישראלים סיורים בקרמלין, במוסדות תרבות ובקרקס במוסקבה.

הבוקר תקיים הפועל קרית־אתא אימון באולם המשחקים ומחר יבקרו ראשי־המשלחת בבית־הכנסת במוסקבה, ובערב ידליקו את הנר הראשון של חנוכה, יחד עם השחקנים, נציגי ישראל במוסקבה ויהודים.

בבירה הסובייטית שורר קור עז של 14 מעלות מינוס.

המאמן אורי שפירא קבע את שחקני השישייה שיפתחו במשחק: ירון טרייבנד, עופר שפאק, יורם בן־חמו, עמית צוקרמן, צחי כהן ויובל שלכת.

מכבי חיפה (נגד בני־יהודה) לוטשת עיין לפיסגה

באר־שבע אורבת לבית"ר ת"א

מיפגש מסקרן בבלומפילד: בית"ר ירושלים – מכבי נתניה ★ טבריה מתמרקת לקראת משחקה עם מכבי ת"א ★ הפועל ת"א תהיה מרוצה מתיקו בפ"ת ★ שמשון – הפועל ירושלים ★ כפר־סבא – חולון

לאומית

באר־שבע תרכז מחר את עיקר העניין, במחזור ה־12 בליגה הלאומית בכדורגל: המאבק בין הראשונה בטבלה, בית"ר ת"א, לבין השלישית, הפועל באר־שבע, עשוי לשנות את פני הצמרת־הגבוהה. מכבי חיפה, שתארח את האחרונה, בני־יהודה ת"א, זקוקה לנצחון בקרית־אליעזר ולתיקו בבירת הנגב כדי לזנק לפיסגה.

מאבק מסקרן יהיה בבלומפילד, בין בית"ר ירושלים המתאוששת ומכבי נתניה המדרדרת: במשחק מוקדם תארח שמשון ת"א את הפועל ירושלים: האלופה, הפועל ת"א, השקועה מתחת לקו־האדום, תתקשה להתאושש בחוץ נגד הפועל פ"ת: הפועל טבריה תשתדל לעצור בעיר הכנרת, את הרביעיות של מכבי ת"א, והפועל כפר־סבא תעשה מאמץ לנצל את ביתיותה מול הפועל צפרירים חולון.

● המובילה, בית"ר ת"א, תרד לבירת הנגב בחששות כבדים למשחקה עם הפועל באר־שבע. היא תחסר את הקפטן המורחק שלה, נסים כהן, שהוא בורג חשוב בקבוצה. שתי הקבוצות יתמודדו בצל תבוסות בשבת (בית"ר ת"א נוצחה ע"י בית"ר ירושלים 1:3, ובאר־שבע נכנעה למכבי ת"א 4:0). אם באר־שבע, החסרה בגרות במשחקים רבים, במיוחד בביתה, תדע להתעלות תזכה בנצחון הנקודות, ופירוש הדבר שתשתווה במספר הנקודות ליריבתה. ישפוט: יצחק בן־ייצחק.

● מכבי חיפה, היחידה שטרם נוצחה העונה, תמשיך, קרוב לוודאי, להישאר כזו כשתארח בקרית־אליעזר את סוגרת הטבלה, בני־יהודה ת"א. כל תוצאה, לבד מנצחון מכבי חיפה, תהיה סנסציה. ישפוט: יוסף שועי.

● האם תצליח מכבי נתניה, שהובילה בביטחה את הטבלה בתחילת העונה אך חילצה נקודה בודדת בארבעת משחקיה האחרונים, להתאושש בהופעתה ב־2.30 בבלומפילד נגד בית"ר ירושלים? נתניה תעשה כל מאמץ לנצח, אך בית"ר ירושלים אינה אגוז־קל לפיצוח, תלוי ב"יום" שתתפוס. אם אורי מלמיליאן וחבריו יהיו בכושר תימשך הדרדרות נתניה. ישפוט: אריה פרוסט.

● במשחק מוקדם בבלומפילד (12.30) תארח שמשון ת"א את הפועל ירושלים. שמשון חסרת־היציבות מועמדת לנצחון, אולם הירושלמים, שלא נוצחו בארבעה מחזורים, מסוגלים להקשות על יריביהם. ישפוט: סבי אלנקווה.

● טבריה מתמרקת לקבל את פני מכבי ת"א. האיצטדיון העירוני יהיה מלא עד אפס מקום כאשר הפועל טבריה, עם שני נצחונות ביתיים רצופים, תנסה לעצור את דהירת מכבי ת"א, שזכתה בשבועיים האחרונים בנצחונות משכנעים של 0:4 (בית"ר ירושלים והפועל באר־שבע). הגנת טבריה תצטרך לעמול קשה כדי לעצור את בני טבק (5 שערים בשני מישחקים) וחבריו. המאמן הטבריייני דרור בר־נור מכיר היטב את מכבי ת"א, אותה אימן בעונה שעברה, אבל אין זו עדיין ערובה להצלחה. ישפוט: צבי שריר.

● האלופה, הפועל ת"א, שחזרה להתאמן ברצינות רק השבוע, תצא למשחק בפ"ת, נגד הפועל פ"ת, המצטיינת בביתה. רק התעלות תל־אביבית תמנע נצחון פתח־תקואי. המאמן מאטיץ' ותג'יכי יוכלו להיות מרוצים גם מתיקו. ישפוט: עוכריה בן־ייצחק.

● בכפר־סבא יתעמתו מחר קבוצות הפועל כפר־סבא והפועל צפרירים חולון. כפר־סבא אמנם ביתית אך כדי לנצח את הקבוצה החולונית הטובה יש צורך גם להציג כדורגל יעיל, דבר שקבוצת השרון עדיין לא יודעת לעשות זאת העונה. ישפוט: אריה וולף.

תחילת כל המשחקים מחר ב־2.30, לבד מהמיפגש המוקדם בבלומפילד, בין שמשון ת"א והפועל ירושלים, שיהיה ב־12.30.

משחקי גביע – השבת בכדורגל

קבוצות ליגה א' יכנסו השבת למעגל גביע־המדינה בכדורגל. המשחקים ייערכו בשני האיזורים.

● צפון: הפועל טירת־הכרמל — בית"ר חיפה; הפועל קרית־שמונה — מכבי עוספיה; מכבי עכו — מכבי אח"י נצרת; הפועל בית־שאן — מכבי חררה; מכבי עפולה — הפועל טייבה; הפועל קרית־אתא — הפועל עכו; הפועל בני־נצרת — הפועל דלית־אל־כרמל; בית"ר נהריה — הפועל סייבה.

● דרום: הפועל אשדוד — הפועל אור־יהודה; הכח רמת־גן — מכבי קרית־גת; הפועל ראשל"צ — הפועל קרית־מלאכי; הפועל קרית־אונו — הפועל דימונה; הפועל באר־יעקב — לזרוס חולון; מכבי שכון המזרח — הפועל בית־שמש; הפועל אשקלון — הפועל רמלה; הפועל מרמורק — מכבי הרצליה.

הטבלה הלאומית

.1	בית"ר ת"א	11	7:10	21
.2	מכבי חיפה	11	8:18	19
.3	הפ. באר־שבע	11	7:8	18
.4	הפועל פ"ת	11	11:12	16
.5	מכבי נתניה	11	14:14	16
.6	הפועל חולון	11	9:13	14
.7	בית"ר י־ם	11	10:12	14
.8	שמשון ת"א	11	8:8	14
.9	מכבי ת"א	11	11:16	13
.10	הפועל י־ם	11	9:7	12
.11	הפועל טבריה	11	11:7	11
.12	הפועל ת"א	11	12:9	9
.13	הפ. כפר־סבא	11	12:4	8
.14	בני־יהודה	11	13:4	4

*

משחקי השבת
● הפ. כפר־סבא — הפועל חולון.
● מכבי חיפה — בני־יהודה.
● הפועל פ"ת — הפועל ת"א.
● שמשון ת"א — הפועל י־ם.
● בית"ר י־ם — מכבי נתניה.
● הפ. באר־שבע — בית"ר ת"א.
● הפועל טבריה — מכבי ת"א.

ליגה אנגלית

מחר: אסטון־וילה — נוריץ'; אברטון — טוטנהאם; לוטון — ניוקאסל; מנצ'סטר־יונייטד — צ'רלטון; מילוול — ווסטהאם; נוטינגהאם — מידלסבורו; קווינס־פארק־ריינג'רס — קובנטרי; שפילד־וונסדיי — דרבי, ווימבלדון — סאות'המפטון. מחרתיים: ארסנל — ליברפול.

ליגה גרמנית

מחר: קלן — מנהיים; קייזרסלאוטרן — לברקוזן; המבורג — מנשנגלדבך; שטוטגרט — ברמן; קארלסרוהה — דורטמונד; פרנקפורט — הנובר; בוכום — באיירן מינכן; אורדינגן — סנט פאולי; נירנברג — קיקרס שטוטגרט.

ליגה ספרדית

● שניים משחקני ריאל מדריד, המכסיקני הוגו סאנשז וריקארדו גאייגו, הורחקו במשחק בליגה הספרדית שנערך בסביליה והסתיים בתיקו 1:1. השופט שלף גם שבעה כרטיסים צהובים. בשער סביליה חגג השוער הסובייטי רינאט דאסייב הופעת־בכורה. חלוץ אתלטיקו מדריד, הברזיאלי באלטזר, כבש שלושער במשחק הנצחון על בטיס — 2:6.

ראה ספורט גם בעמוד 22

הסובייט העליון אישר את הרפורמה לתיקונים בחוקה שהציע גורבאצ'וב

משרד הפנים הסובייטי: במהומות הימים האחרונים באזרבייג'אן נהרגו 28 בני־אדם

רויטר, סי"ץ

מוסקווה. 1,344 צירי הסובייט העליון, חברי שני הבתים, הצביעו בעד הצעת הרפורמה בחוקה הסובייטית, חמישה צירים הצביעו נגד, ו־27 צירים נמנעו. נראה כי שכל המסתייגים הם נציגי הרפובליקות הבלטיות.

שלב ראשון במימוש השינויים החוקתיים יהיה בחירתו בחודש מרץ 1989 של בית נבחרים נרחב, קונגרס צירי העם, שיקבע מי יהיה נשיא המדינה החדש בעל הסמכויות הנרחבות.

רפורמה זו מתבצעת בעקבות הצעות שהגיש מיכאיל גורבאצ'וב לוועידת המפלגה הקומוניסטית הסובייטית בחודש יוני.

הגוף המחוקק גם אישר פה אחד את חוק הבחירות החדש.

נשיא בריה"מ, גורבאצ'וב, עלה על דוכן הנואמים והצהיר: "כל אחד חייב לדעת כי הבעיות תמצאנה את פתרונן על בסיס של הבנה וכבוד הדדי". עוד אמר כי יש לשים קץ לאווירת החשדות ביחסים בין הגורמים השונים במרכז המדינה והרפובליקות.

כזכור התייצבו הרפובליקות הבלטיות אסטוניה, לאטביה וליטא בראש מותחי הביקורת על הרפורמות, שבמסגרתן יחוזק מעמד הנשיאות ויתאפשרו בחירות בהשתתפות כמה מועמדים.

28 הרוגים במהומות

איש משרד הפנים במוסקווה גילה, כי בעקבות מהומות הימים האחרונים, נהרגו 28 בני אדם, וכי היקף הפליטים הארמנים והאזרבייג'אנים גדל מדי יום. אתמול עזבו את אזרבייג'אן 7,317 ארמנים כדי למצוא מקלט בארמניה, ובכיוון השני היתה תנועה ערה של פליטים, 10,017 אזרבייג'אנים עזבו את ארמניה בדרכם לאזרבייג'אן.

בטאון הממשלה הסובייטית "איזווסטיה" מסר אתמול, כי בימים האחרונים נעצרו בבאקו 638 אנשים, הנאשמים בהפרת עוצר הלילה. בינתיים נמשכת השביתה הכללית בירוואן שהוכרזה על ידי הוועד למען נאגורנו קאראבאך על ידי התנועה העממית הארמנית ב־24 בנובמבר.

פסגת השוק האירופי נפתחת היום ברודוס בכוננות בטחונית גבוהה

רויטר, סי"ץ

רודוס. האי היווני רודוס שב והפך למבצר, כפי שהיה בימי־הביניים, בתקופת אבירי יוחנן הקדוש, אך הפעם מדובר בכוחות־הבטחון המקומיים שהועמדו בכוננות כדי לשמור על מנהיגי השוק האירופי. שלטונות יוון הסבירו את האבטחה הכבדה בכך שבעבר ניסה הצבא הרפובליקאי האירי לרצוח את ראש ממשלת בריטניה, וטרוריסטים פלסטינים תקפו ביולי השנה אוניית תיירים יוונית.

מבריסל נמסר, כי ראשי השוק ידונו בעיקר בבעיית "השוק הפנימי" שייכון בראשית 1993, עם יישום תוכנית הקונפדרציה אירופה, וביחסים עם ארצות מזרח־אירופה, ארה"ב ויפן בעתיד.

ברודוס ינסו נציגי 12 המדינות להפיג את חששות שותפותיהן המסחריות, ארה"ב, יפאן והמדינות המתפתחות החוששות, כי "השוק הגדול" יהפך ל"מבצר אירופה", דהיינו גוש כלכלי גדול שינקוט במדיניות פרוטקציוניסטית כלפי שאר העולם.

ועדת הניהול של השוק האירופי הכריזה, כי הקהילה לא תסתגר ב־1993 בתוך עצמה, אך היא מבקשת שגם המדינות האחרות יפתחו את שווקיהן.

מנהיגי השוק האירופי ידונו גם בבעיית המזרח התיכון, בעקבות הכרזת המדינה הפלשתינית באלג'יר.

הליגה הערבית: להכיר בפלשתין

הליגה הערבית קראה אתמול למנהיגי השוק האירופי, להכיר במדינה הפלשתינית החדשה ולנקוט צעדים כדי לזמן ועידת־שלום על המזרח התיכון.

במסר אל ראשי המדינות והממשלות של השוק האירופי, אמר מזכיר הליגה הערבית שאדלי קלייבי: "אנו מאמינים כי הגיע הזמן שהמדינות החברות בשוק האירופי המשותף יתרגמו את תמיכתן בחוק הבינלאומי להכרה ברורה במדינה הפלשתינית שהוכרזה באלג'יר".

מדינות השוק האירופי קידמו בברכה את החלטת המועצה הפלשתינית לקבל את החלטות האו"ם 242 ו־338, אך אף אחת מבין 12 המדינות לא הכירה במדינה החדשה.

בוטו מונתה ר"מ פקיסטאן; אשה ראשונה בראש מדינה מוסלמית

סי"ץ, רויטר

איסלאמאבאד. הנשיא הפקיסטני בפועל, גולאם איסחאק חאן, מינה אתמול את בנאזיר בוטו לראש ממשלת פקיסטאן. בשידור בטלוויזיה כינה הנשיא את בנזיר, בתו של ראש הממשלה, זולפיקר עלי בוטו שהוצא להורג, כ"בחירת האומה". בוטו הפכה אתמול לאשה הראשונה שתכהן כראש ממשלה במדינה מוסלמית.

נשיא פקיסטאן גם הודיע על ביטול מצב־החירום שהוכרז ב־17 באוגוסט, עם מותו של הנשיא הצבאי מוחמד זיא־אול־חאק בתאונת מטוס.

בוטו העומדת בראש מפלגת העם הפאקיסטאנית, תישבע הבוקר אמונים לתקופה של חמש שנים, ויהיו לה 60 יום כדי לזכות באמון הפרלמנט. מאז מותו של אביה, ניהלה מערכה נגד השלטון הצבאי של זיא, ובילתה שנים רבות בכלא, במעצר־בית ובגלות בחו"ל.

בוטו הכריזה אתמול בראיון ל"נובל אובזרווטר" הצרפתי, כי מטרתה היא "להוביל את המדינה לעבר דמוקרטיה". היא ציינה, כי לא יהיה זה קל לאנשי הצבא ששלטו ב־11 השנים האחרונות בפאקיסטאן לפרוש מן הפוליטיקה, והוסיפה כי תקופת־המעבר תהיה "תקופה רגישה. אולם, לא תהיה כל הצדקה לשוב למצב צבאי".

כאשר נשאלה מי משמש בעיניה כדוגמא בזירה הפוליטית השיבה כי נשיא ארה"ב, ג'ון קנדי, היה כמוה צעיר, לא־קונוונציונאלי ובעל רגש מפותח של אידיאליזם.

ביהמ"ש העליון בהודו דחה הוצאה להורג של רוצחי גאנדי

רויטר

ניו דלהי. בית המשפט העליון של הודו דחה אתמול את הוצאתם להורג של שני סיקים שנדונו לתלייה באשמת רציחתה של ראש ממשלת הודו אינדירה גאנדי ב־1984.

שני הסיקים אמורים היו להיות מוצאים להורג בכלא הבטחוני טיהר בניו דלהי הבוקר, אולם החלטת בית המשפט העניקה להם לפחות עוד חמישה ימים לחיות.

אבו מאזן: אש"ף התחזק בגלל סירוב ארה"ב לכניסת ערפאת

אורי הורוביץ

חבר הוועד הפועל של אש"ף, אבו מאזן, אמר אתמול, כי החלטתו של שולץ למנוע את כניסתו של ערפאת לארה"ב, סייעה לנושא הצגת הבעייה הפלשתינית ברחבי העולם, בלי ששולץ התכוון לכך, וזאת בגלל תגובת העולם לסירוב האמריקני.

ראש המחלקה המדינית של אש"ף, פארוק קדומי, אמר אתמול בראיון, כי שוגה מי שחושב שאש"ף חשף את כל קלפיו, ושהוא הכיר בישראל בלי להשיג תוצאות כלשהן בתמורה. לדבריו, שאלת הכרת אש"ף בישראל היא בעייה שתידון כשתתכנס הוועידה הבינלאומית.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 1.12.1988

	היחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.7083	1.7296	1.7158
דולר אמריקני	1	1.55	1.62	1.5722	1.5918	1.5798
מרק גרמני	1	0.89	0.94	0.9090	0.9204	0.9123
לירה סטרלינג	1	2.87	3.00	2.9180	0.9204	0.9123
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2661	0.2694	0.2671
ין יפאני	100	1.27	1.33	1.2919	1.3080	1.2992
גילדן הולנדי	1	0.79	0.83	0.8048	0.8149	0.8093
פרנק שווייצרי	1	1.07	1.12	1.0844	1.0979	1.0888
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2615	0.2648	0.2628
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2432	0.2462	0.2443
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2357	0.2386	0.2368
מרק פיני	1	0.38	0.40	0.3856	0.3904	0.3876
דולר קנדי	1	1.30	1.36	1.3258	1.3423	1.3326
דולר אוסטרלי	1	1.33	1.43	1.3780	1.3952	1.3863
ראנד דר' אפריקני	1	0.41	0.57	0.6911	0.6997	0.6937
פרנק בלגי	10	0.42	0.45	0.4335	0.4389	0.4356
שילינג אוסטרי	10	1.27	1.33	1.2912	1.3073	1.2981
לירה איטלקית	1,000	1.21	1.28	1.2308	1.2462	1.2351

עיריית ירושלים
הוועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה־1965
(להלן: החוק)
בנ/88/847
ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי מר אשר, נרעוני ריצה הגיש לוועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הוועדה) בקשה להתרת הקלת מרפסת בנכס גוש 124, חלקה 100, ברחוב רמת אשכול בירושלים, והיינו: הקלת מרפסת פתוחה ברוחב של 1.75 מ' במקום 1.50 מ' המותרים.
את ההתנגדויות להתרת הקלת מרפסת הנ"ל אשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לוועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.
ניתן לעיין בתכנית המוצעת במשרד זה בכל יום פרט ליום ו' בין השעות 12.00־14.00.
אהרון בוולה, סגן ראש העיר
יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ולבניה

ספורט

קרב צמרת ברחובות — הפועל ר"ג חוששת מיפו

ארצית

מאבק קשה צפוי למוליכה הארצית, הפועל רמת־גן, במחזור ה־12 מחר, כשתארח ב"מכתש" בגבעתיים את הקבוצה השאפתנית של מכבי יפו, המנסה להתברג לצמרת.

היפואים מסוגלים ביום טוב להיות יריב שקול לרמת־גנים, שנוצחו לראשונה במחזור הקודם (1:0 ברמלה), ויצטרכו להתאמץ כדי לחזור למסלול־ההישגים, ממנו סטו במחזור ה־11. ישפוט: יעקב שיינר.

● משחק צמרת מעניין יהיה מחר ב־2.30 ברחובות כשמכבי שעריים (4) תתמודד עם מכבי יבנה (2). נקודה אחת מפרידה בין היריבות. תוצאת המשחק תקבע איזו מהשתיים תמשיך לדלוק אחרי הפועל רמת־גן. ישפוט: דאוד סוהיל.

● מיפגש יורדות מהלאומית [illegible] היום ב־2.30 בלוד, בין הפועל לוד [illegible] הטבלה לבין מכבי פ"ת [illegible]. מכבי פ"ת — [illegible] לוד — ביתית. תיקו.

● הפועל חדרה, שתארח מחר ב־2.30 את מכבי טמרה, תשתדל [illegible] כדי להתקרב לצמרת. [illegible]

● עימות־תחתית יהיה מחר ב־2.30 ביהוד, בין שתי האחרונות בטבלה, הפועל חיפה (13) והפועל יהוד (14). יהוד תנסה לנצל את ביתיותה מול קבוצה חיפנית שזכתה העונה בנצחון ראשון רק השבת.

● מיפגש־תחתית נוסף ייערך היום ב־2.30 בחולון, בין הפועל בת־ים (12) ומכבי רמת־עמידר (11). מאבק שקול.

● בית"ר נתניה ובית"ר רמלה צמודות בטבלה (9־8) עם מספר נקודות זהה. מחר ב־2.30 יתנהל בנתניה קרב ללא־אפשרות, עם עדיפות למארחים.

הטבלה הארצית

.1	הפועל ר"ג	11	8־19	28
.2	מכבי יבנה	11	7־16	19
.3	מכבי פ"ת	11	7־14	19
.4	מכבי שעריים	11	13־15	18
.5	מכבי יפו	11	10־11	17
.6	הפועל חדרה	11	13־14	15
.7	הפועל לוד	11	9־10	13
.8	בית"ר נתניה	11	10־11	12
.9	בית"ר רמלה	11	11־10	12
.10	מכבי טמרה	11	7־6	12
.11	מכבי עמידר	11	15־9	11
.12	הפועל בת־ים	11	11־6	10
.13	הפועל חיפה	11	20־9	7
.14	הפועל יהוד	11	16־6	6

הניקס ניצחו בהארכה ובוסטון מנעה שיא שלילי

אן.בי.איי.

ניו־יורק ניקס נזקקה אתמול לסבב להארכה כדי לגבור על לוס־אנג'לס קליפרס — 128:135, במשחק סוער בליגת האן.בי.איי.

מרק ג'ונסון, שקלע 32 נקודות לזכות הניקס היה זה שהעלה את חבריו ליתרון בשניות הסיום של המועד החוקי, אך ריילי מהקליפרס השווה. ריילי סיים את המשחק עם 27 נקודות, ואילו דני מנינג הוסיף 20 נקודות למנוצחים. בהארכה העניק ג'רלד וילקינס את הנצחון לניקס, כשקלע חלק נכבד מסך 28 הנקודות שלו במשחק.

קבוצה אחרת של לוס־אנג'לס, האלופה, הלייקרס, ניצחה את סיאטל — 106:110. מג'יק ג'ונסון קלע 40 נקודות וחילק עשרה אסיסטים. הישג זה העלה אותו למקום השני ברשימת מוסרי האסיסטים בכל הזמנים, עם 7212, שהושגו בעשר שנים. במקום הראשון ניצב אוסקר רוברטסון, עם 9812 אסיסטים. לזכות סיאטל קלע דייל אליס 32 נקודות.

בוסטון־סלטיקס הביסה את ניו־ג'רזי נטס — 100:133. קווין מקהייל קלע 26 נקודות לסלטיקס. נצחונה של בוסטון מנע מהקבוצה מאזן שלילי בחודש שעבר.

דטרויט פיסטונס שבה לעצמה בנצחון — 111:114 על אינדיאנה. אייזיה תומאס (36 נקודות) ואדריאן דנטלי (34) היו הקלעים הבולטים בשורות הפיסטונס.

צ'ארלס בארקלי קלע 41 נקודות וקלט 22 ריבאונדים בנצחון פילדלפיה־76 על פורטלנד — 106:114. סן־אנטוניו (27 נקודות של אלווין רוברטסון) ניצחה את מיאמי היט — 101:105; יוסטון רוקטס — דאלאס 89:101 (צ'ימבוס — 25 ליוסטון ובלקמן — 26 לדאלאס היו הקלעים הבולטים); יוטה — שיקאגו־בולס 93:107 (דרל גריפית קלע 32 נקודות ליוטה, ומייקל ג'ורדן 33 לשיקאגו).

השבדים וילאנדר ואדברג נוצחו ב"מאסטרס" בניו־יורק

טניס

שני נציגי שבדיה בגביע־דייוויס בטניס, מאטס וילאנדר ושטפן אדברג, שזכו יחד בכל ארבע האליפויות הגדולות של ה"גראנד סלאם", הפסידו בפתיחת טורניר ה"מאסטרס" ב"מדיסון־סקוור־גארדן" בניו־יורק. סכום הפרסים 750 אלף דולר.

וילאנדר, המדורג ראשון בעולם, שנטל את שלוש האליפויות הגדולות — אוסטרליה, צרפת וארה"ב — נוצח ע"י הגרמני בוריס בקר, המדורג רביעי — 7:6, 6:7, 6:1. היה זה המיפגש הראשון ביניהם מזה 17 חודשים.

אלוף וימבלדון, שטפן אדברג, סבל יותר מחודש והיה "מושבת מרצון", נכנע תוך 68 דקות לצרפתי הנרי לקונט — 6:4, 6:2.

במיפגש כל־אמריקני גבר אנדרה אגאסי, בן ה־18, על יריבו המבוגר ממנו בעשר שנים, טים מאיוט — 2:6, 4:6, במשחק שארך פחות משעה.

וסטהאם — אסטון־וילה, ברבע־גמר גביע־הליגה

שתי הקבוצות שהביסו את יריבותיהן בסיבוב הרביעי בגביע הליגה האנגלי בכדורגל, וסטהאם ואסטון־וילה, והגרלו להיפגש ברבע־הגמר על מגרשה של וסטהאם בלונדון, ב־17 או 18 בינואר.

וסטהאם הפתיעה בנצחון 1:4 על ליברפול, ואסטון־וילה, שתשחק בארץ בעוד שלושה שבועות, הביסה את איפסוויץ' מהליגה השנייה — 2:6.

לוטון, מחזיקת הגביע, תארח את סאותהמפטון; נוטינגהאם או לסטר מהליגה השנייה (סיימו בתיקו אפס) — וימבלדון או קווינס־פארק (סיימו גם כן ב־0:0); אברטון או ברדפורד מהליגה השנייה — בריסטול־סיטי מהליגה השלישית.

איגרוף

שמואל ובן־חיים רק בתחרויות־ראווה

אם הקרבות בהם יופיעו שני המתאגרפים האולימפיים של ישראל, יהודה בן־חיים ויעקב שמואל, בתחרויות מחר בערב במלון הילטון בתל־אביב, יהיו במסגרת תקנון ההתאחדות לספורט לא ייפסלו.

לעומת זאת אם יחרגו מהתקנון החובבני ויופיעו נגד מתאגרפים מקצוענים הם עלולים להיפסל. החלטה על כך התקבלה אתמול.

באילת החלו אתמול משחקי האליפות הארצית לסניורים בטניס. באליפות משתתפים כמאה טניסאים וטניסאיות והיא תימשך שלושה ימים.

אליפות הפועל בהתעמלות — מחר

אליפות הפועל בהתעמלות, בדרגות א', ב' ודרגה ג', תיערך היום ומחר באולם בורליץ במכון־וינגייט. תחילת התחרויות היום ב־4 אחה"צ והמשכן מחר ב־3.

5 נאשמי שוד הכספות בירושלים הורשעו בכל העבירות שיוחסו להם

עתי"ם

בית המשפט המחוזי בירושלים הרשיע אתמול את חמשת הנאשמים בפריצה ובגניבה מתוך כספות בנק הפועלים בירושלים בכל העבירות שיוחסו להם. החמישה, יצחק דרורי, אפרים כהן, שמעון כהן, ציון ישראל ואורי סופר הורשעו כל אחד בעבירה של קשירת קשר לביצוע פשע, עבירת התפרצות ו־125 עבירות גניבה. עבירה על כל כספת שנפרצה במרתף הבנק.

בכתב התביעה נטען שבליל שבת, 1 בפברואר 85' ניגשו שניים מהנאשמים, אפרים כהן ושמעון כהן עם עד המדינה במשפט המכונה א' לבנין הבנק שברחוב המלך ג'ורג' בירושלים.

אפרים כהן שבר את הסורג בחלון ואחר כך ניתקו הפורצים את מערכת האזעקה בבנק. הם קיבלו אות שניתן לחדור לבנק על ידי הבהוב אורות מכונית שחנתה בקרבת מקום.

אפרים כהן נכנס לבנק, פרץ את מנעול הדלת ואיפשר לשמעון ולעד המדינה להיכנס לבנין. אפרים גם ניתק את מערכת האזעקה הפנימית. השלושה ירדו למרתף הבנק, שם פתחו השלושה את שתי דלתות חדר הכספות.

הם ניסו לפתוח באמצעות כלי פריצה שלוש כספות גדולות של הבנק שבהן היה רוב הכסף, אך לא הצליחו, ולכן ניגשו לפרוץ את הכספות הקטנות שהושכרו ללקוחות הפרטיים.

עד השעה 3.30 לפנות בוקר פרצו כ־170 כספות, אך רק מתוך 126 גנבו רכוש רב. הרכוש שנגנב מוערך בכמה מאות אלפי דולרים, ומזומנים בסכום של 400 אלף דולר.

השופט ד"ר צבי כהן קבע, כי את ההתפרצות לבנק הגה, יזם ותיכנן יצחק דרורי. הוא גם היה האיש שתידרך את השלושה, אבל לא השתתף בפריצה.

דרורי, שמעון כהן ואפרים כהן הודו בשלבים שונים של המשפט בביצוע העבירות במהלך עדויותיהם, זאת אחרי שעד המדינה 'א' הקליט אותם הקלטות סמויות. אפרים ושמעון כהן טענו שעד המדינה הוא שפרץ את הכספות הפרטיות, אבל השופט דחה את גרסתם.

לאחר ששלושת הנאשמים הראשונים הודו למעשה באשמה, הפך המשפט להיות של ציון ישראל ואורי סופר בלבד. לטענת התובע היו בסוד הפריצה אף שלא השתתפו בה. השופט כהן קיבל בפסק דינו את עדותו של עד המדינה, שהפליל אותם, וטען שהם נטלו חלק בהכנות לפריצה הנועזת.

השופט דחה את נסיונו של 'א' בבית המשפט לחזור בו מהפללתם של ציון ישראל ואורי סופר. השופט קבע, כי 'א' ניסה להנות משני העולמות, למלט את שני חבריו מאשמה, אך לא לגרום לכך שהמשטרה תבטל את ההסכם אתו.

הטיעונים לעונש במשפט יישמעו באמצע חודש ינואר אחרי ששירות המבחן יכין תסקיר לגבי אישיותם של הנאשמים. נראה כי התביעה תדרוש להטיל על החמישה עונש חמור מ־7 שנות מאסר משום שהורשעו ב־125 עבירות נפרדות של גניבה.

שני הסוהרים המואשמים בסיוע לבריחתו של הרצל אביטן נעצרו עד תום ההליכים

איילת מזור

בית המשפט המחוזי בבאר שבע הורה לעצור אתמול את סוהרי כלא באר שבע יוסי קידר ואבי קהיל עד תום ההליכים המשפטיים נגדם.

קידר וקהיל הואשמו בסיוע לבריחתו של הרצל אביטן מהכלא, באוגוסט השנה. "העבירות המיוחסות לנאשמים חמורות ביותר. הם הבריחו אקדח ומחסנית לאסיר שלא היה לו מה להפסיד אם ירצח פעם שלישית. תמורת בצע כסף היו מוכנים לסכן חיי אנשים חפים מפשע, שלא לדבר על שמבצע החיפושים אחרי אביטן העסיק מאות שוטרים, ועלה למדינה כסף רב מאד", קבע השופט גלעד גלעדי.

השופט אף הדגיש את רמת החיים הבזבזנית, שניהלו שני הסוהרים למרות המשכורות הנמוכות שהשתכרו מעבודתם בכלא. השופט ציין, כי השניים נסעו לעיתים קרובות במכוניות שכורות, קנו לעצמם ולידידותיהם הרבות תכשיטי זהב ובילו רבות במועדוני לילה ובטיולים לאילת.

יש ראיות לכאורה שהנאשמים העניקו טובות הנאה לאסירים מיוחסים, נטלו שוחד ומעלו באמון, נאמר בבית המשפט. השופט קבע, כי יוסי קידר היה איש הקשר המרכזי של שמעיה אנג'ל והרצל אביטן בכלא באר שבע.

כמו כן קיבל את עדותו של לימור בן שבת, כי אביטן ואנג'ל אמרו לה לפנות לקצין קידר אם תתקל בבעיות בהברחת הסמים לכלא.

את עיקר החלטתו ייחד השופט לעבירה החמורה ביותר, הסיוע לבריחה מן הכלא ע"י אספקת אקדח ומדי צה"ל. השופט התייחס לראיות הקושרות את השניים לסיוע לבריחה וסיכם: "מסקנתי היא, שיש ראיות לכאורה, המצביעות על כך שהמשיבים סיפקו לאביטן את האקדח ואת המחסניות. אין צורך להרבות במילים לגבי חומרת המעשים", אמר השופט וציווה לעצור את הסוהרים עד לסיום משפטם.

נפל מבנין בבניה ונהרג

פועל בנין ציון דוילי בן 71 נהרג אתמול בבוקר לאחר שנפל מהקומה החמישית של בנין הנבנה והולך ברחוב ז'בוטינסקי 92 ברמת גן. למקום חשו צוותים של מד"א, אך כל מאמצי ההחייאה לא הועילו ורופא קבע את מותו. המשטרה ומשרד העבודה חוקרים את נסיבות תאונת העבודה. (תצלום: אנדרה ברוטמן)

ירידות שערים במניות עקב הסתבכות המצב הפוליטי

אודי נחשון

היצעים וירידות שערים נרשמו אתמול במניות החופשיות, ובבורסה מייחסים את מגמת הירידות לחוסר ההחלטיות שנוצר במערכת הפוליטית בעקבות הסתבכות המהלכים להרכבת ממשלה חדשה. מחזור המסחר במניות החופשיות הסתכם ב־6.2 מיליון ש"ח.

המסחר בשלב המו.ר.צ. נפתח אתמול בירידות שערים חדות, אשר התמתנו יותר מאוחר בשלב המשתנים. המדד הקובע של המשתנים ירד ב־3 אחוזים. הפעילות העיקרית בשלב זה התרכזה, כמו בימים הקודמים, במניית "פטרוכימיים", שירדה אתמול בכ־2 אחוזים. פעילות ערה נרשמה גם במניות "ים המלח", "השקעות דיסקונט" ו"אלרון". במניות אחרות נרשמו לרוב ירידות, ובסך הכל ירדו 241 מניות, 132 נשארו ללא שינוי ורק 44 מניות היו במגמת עלייה.

ירידות בולטות היו ב"ליפשיץ אופציה" — 26.5 אחוז וב"דטה אופציה" — 12.8 אחוז. "אוצר התיישבות היהודים" ירדה ב־7.6 אחוזים.

את העלייה החדה ביותר רשמה "יצהר אופציה" — 17.6 אחוז, ואילו "מרכז הקבלנים" עלתה בכ־14 אחוז לאחר שביום המסחר הקודם נרשם לה שער של "קונים בלבד". "ניקוב 5" עלתה ב־10 אחוזים.

באגרות החוב הצמודות למדד היתה יציבות עם תנודות שערים מתונות לשני הכיוונים, ואילו באגרות החוב הצמודות לדולר שבה מגמת ההיצעים ונרשמו בהן ירידות שערים. מניות והסדר נסחרו בדרך כלל ביציבות.

● "סברינה" מוכרת נכס

חברת "גיבור סברינה" הודיעה כי היא מנהלת מו"מ מתקדם למכירת קרקע ומבנה תעשייתי בעכו ועסקה זו תותיר בידה רווח של 2.2 מיליון ש"ח לפני מס. החברה מייעדת את הכספים להקטנת מצבת ההתחייבויות שלה.

צוותא
להרבות מתקדמות
"צוותא" ראשון־לציון ליל שבת, 2.12.88 שעה 22.00 לשיר בצוותא. מועדון הזמר. בהנחיית שלמה שביט מארח את חמלתין — נחום חיימן. יום חמישי, 8.12.88 שעה 18.00 ערב בידור ביידיש. בהשתתפות: חזמר — טופר אינו, הפסנתרנית — אילנה, השחקנית — שרה גרינהויז־טורקוב.
ליל שבת, 9.12.88 שעה 22.00 "שפריץ" הצגה בידורית. כתב וביים — ניסים אלוני. משתתפים: דבי קליידר, אלי יצפאן, שמוליק לוי, מיכה מורוס, זולי עומר וגדי פור.
מוצאי שבת, 10.12.88 שעה 21.00 "ארטיסטים" קובי אסף וצביקה פישאון, שני "ליצנים גדולים".
"צוותא" רמת־השרון ליל שבת, 2.12.88 שעה 22.00 שלמה ניצן מספר עגנון.
ליל שבת, 9.12.88 שעה 22.00 יונתן גפן וגני טמיר במופע — "טוב גבוט בעד ארצנו".
"צוותא" חיפה מוצאי שבת, 10.12.88 שעה 21.00 ערב גרשווין עם הפסנתרן — רמי בר־ניב שינגן את — "רפסודיה בכחול" ועם הזמרת — שני רבין — בתכניתה — "ג'ורג' וג'וני".

הוארך מעצרו של החשוד בשוד הכספות בבריטניה

עתי"ם

מעצרו של אריק רוכין בן 50, החשוד במעשי שוד באנגליה הוארך היום בעשרה ימים. שופטת בית משפט השלום בפתח תקווה קבעה, כי שחרורו של החשוד עלול להכשיל את הסגרתו לאנגליה. סניגורו של החשוד הודיע בתום הדיון, כי יערער על ההחלטה לבית המשפט המחוזי.

להחלטת השופטת קדם דיון משפטי על סמכותו של בית המשפט להאריך את מעצרו של החשוד על סמך בקשה מטעם האינטרפול לעצרו בישראל.

נציגי המשטרה ביקשו להאריך את מעצרו ב־15 יום. הם ציינו, כי העצור הוא בעל דרכון אמריקני והוא חשוד בשני מעשי שוד באנגליה. אחד מהם שוד הכספות הגדול שהיה בחודש יולי ובמהלכו נשדדו 30 מיליון ליש"ט.

הסניגור ציין, כי אין סמכות לבית המשפט להאריך את מעצרו, מאחר שלא קיימת בקשת הסגרה והאינטרפול אינו בעל האמנה כנדרש בחוק. בעניין זה אמר נציג המחלקה לקשרים בינלאומיים בפרקליטות המדינה, כי הבקשה מהאינטרפול היא בשם בריטניה וכי על פי אמנת ההסגרה יש שני שלבים להסגרה. אחד, בקשה למעצר מוקדם ובתוך 60 יום כשלב שני נשלחת בקשה פורמלית להסגרה.

השופטת קבעה, כי העבירות שבגינן מבקשת המשטרה לעצרו הן בנות הסגרה, והוצגו לפני בית המשפט מסמכים כי האינטרפול התבקש על ידי משטרת לונדון להעביר את בקשת המעצר של החשוד.

כמו כן ציינה השופטת, כי מחומר הראיות ברור שקיימת כוונה מטעם ממשלת אנגליה לבקש את הסגרתו של החשוד ויש יסוד להניח שהוא בר הסגרה. לפיכך האריכה כאמור את מעצרו ב־10 ימים.

מואשמים באונס קבוצתי נעצרו עד סיום משפטם

עתי"ם

שני צעירים המואשמים באונס קבוצתי מתמשך של חיילת נעצרו אתמול עד תום ההליכים. שופט בית המשפט המחוזי בבאר שבע שיחרר בערבות נער שהשתתף באונס.

על האונס נודע למשטרה לאחר שחיילת הובאה לחדר המיון של בית החולים "סורוקה" לפני כמה שבועות לאחר שניסתה להתאבד בבליעת תרופות. בחקירתה הוברר, שניסיון ההתאבדות היה על רקע של אונס קבוצתי.

אתמול נעתר השופט יצחק שכתאי לבקשת התביעה וציווה לעצור עד סיום המשפט את הנאשמים באונס, דורון בן אבו, בן 21 מבאר שבע ואת משה אברג'יל, בן 20 מאופקים.

התביעה טענה, שבן אבו אנס את החיילת, במועדים שונים, תוך הפעלת כח, איומים וגרימת סבל לנאנסת, זאת בנוכחות ובעידודם של הנאשמים האחרים. הקטין מואשם בהשתתפות באונס של החיילת ובניסיון להשתתף באונס נוסף.

אברג'יל הואשם בהשתתפות באונס קבוצתי אחר. בכל מיקרי האונס, טענה התביעה, איימו עליה החשודים, השתמשו נגדה בכח וגרמו לה סבל.

הוארך מעצרם של 6 חשודים בפרשת רצח בועז גיל

עתי"ם

מעצרם של שישה חשודים ברצח ובשוד נהג המכולה בועז גיל הוארכו ב־30 יום. גופתו נמצאה לפני כחודש מצפון לבאר שבע והמכולה נמצאה פרוצה ונטושה במבואות רצועת עזה.

היועץ המשפטי לממשלה אישר את הארכת מעצרם של החשודים מעבר לתקופה של 30 ימים, שהם עומדים לפני סיומה. השופט ציווה לעצור ל־15 ימים את יוסף עטר, בן 30 ממושב קדרון המכחיש כל קשר לפרשה.

15 ימי מעצר ציווה השופט הגדל גם על מכלוף בן ישי, בן 32 מיבנה וכן על יורם דבורה, בן 31 מאשקלון ששרת בעבר כסוהר סמוי במשטרת עזה. דבורה הודה לטענת המשטרה, שטיפל במכירת מייבשי הכביסה השדודים לתושבי רצועת עזה, אך הכחיש כל קשר לשוד ולרצח.

המשטרה הביאה חשוד נוסף בפרשה, משה חג'ג' מיבנה. נציג המשטרה טען, כי הוא חשוד בהשתתפות ברצח. השופט רכי ציווה לעצור את חג'ג' עוד ב־14 יום.

במלאת שנה לפטירתו של חברנו היקר
מרדכי לוי (מורדי) ז"ל
נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו
ביום שני 5.12.88 בשעה 16.00.
המשפחה וקיבוץ מעגית

עם קיבוץ עין־השופט והמשפחה
אנו משתתפים בצערכם על מותו של
ברוך יציב
בית רמת השופט

עם חוה דוד והילדות
אנו שותפים בצער
על מות האב
דוזדרו ויסברג ז"ל
מבית מגן